

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษา
อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

Mechanisms for the development and construction of a network to
enhance the excellent Buddhist vocational education management
for learning in the New Normal

โดย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญโญ, ผศ.ดร.

พระมหาสมบัติ ธนปัญโญ, ผศ.ดร.

พระครูโอภาสันทกิตติ, ผศ.ดร.

พระครูวิรุฬห์สุตคุณ, ผศ.ดร.

ดร.อุตร เขียวอ่อน

ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765006

รายงานการวิจัย

แผนงานวิจัย เรื่อง

กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษา
อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

โดย

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปณฺโณ, ผศ.ดร.

พระมหาสมบัติ ธนปณฺโณ, ผศ.ดร.

พระครูโอภาสนนทกิตฺติ, ผศ.ดร.

พระครูวิรุฬห์สุตคุณ, ผศ.ดร.

ดร.อุดร เขียวอ่อน

ผศ.ดร.ดวงเพชร สมศรี

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765006

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research Program

Mechanisms for the development and construction of a network to enhance the excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal.

BY

Phrakhru Sangharak Chakkit Bhuripaño, Asst. Prof. Dr.

Phramaha Sombat Dhanapaño, Asst.Prof.Dr.

Phrakru Ophatnonthakit, Asst.Prof.Dr.

Phrakhru Virulsuthakun, Asst.Prof.Dr.

Dr.Udon Khiewon

Asst.Prof.Dr.Toungpetch Somsri

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765006

(Copyright By Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
ผู้วิจัย	: พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ, ผศ.ดร. และคณะ
หน่วยงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

แผนการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ๕) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ดำเนินการวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาข้อมูลจาก (Documentary Research) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ควบคู่กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการภาคสนาม (Action Research) มุ่งเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากนักศึกษารวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิถีพุทธ ปราชญ์ชาวบ้าน นักวิชาการกลุ่มผู้บริหารอาชีวและคณาจารย์ จำนวน ๕๐ รูป/คน สอบถามผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง จำนวน ๓๓๕ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน กระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบ โดยกำหนดแนวทางการปฏิบัติทั้ง ๔ ขั้น คือ ขั้นที่ ๑ วิสัยทัศน์ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ ขั้นที่ ๒ วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล ขั้นที่ ๓ กำหนดแนวพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ขั้นที่ ๔ การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาการเรียนการสอน

๒. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ มีชื่อว่า ATNOE Model ได้ ๕ ขั้นตอนคือ ๑) Analysis ความต้องการ นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพ ๒) Teamwork กำหนดเป้าหมายการพัฒนา และพัฒนาร่วมกันแบบร่วมกัน ๓) Network สร้างเครือข่าย

ข่ายสังคมเพื่อเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๔) Organization การจัดการแผน หลักสูตร พัฒนา
ร่วมมือ ๕) Evaluation ประเมินผลและนำผลลัพธ์ที่ดีมาใช้ในการองค์กร

๓. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุค
ชีวิตวิถีใหม่ได้ ๔ องค์ประกอบ ๑) หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้าน
การบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธสู่จุดมุ่งหมาย และประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอน ศิล งามา
ปัญญา และเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับ
สภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงาน และทักษะการใช้
เทคโนโลยี

๔. การสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ เพื่อยกระดับ
การจัดการศึกษา ๕ ประเด็น ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านพฤติกรรม ด้านการ
ส่งเสริมวิถีพุทธ ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

๕. การสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ
การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ได้ ๕ ขั้นตอน ๑) กำหนดยุทธศาสตร์ และเป้าหมาย ๒) การปฏิบัติตาม
ยุทธศาสตร์ ๓) การติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติการ ๔) แนวทางการสร้างกลไกการพัฒนา
เชื่อมโยงการพัฒนาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ

Title : Mechanisms for the development and creation of a network to enhance the excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal

Researchers : Phakru Sangkharak Chakkrit Phuripanyo, Asst. Prof. Dr. and others

Departme : Science Research and Innovation Promotion Fund

Fiscal Year : B.E. 2565

Abstract

The objectives of this study were 1) to synthesize and extract lessons learned from the model Buddhist vocational colleges in the upper northern region; 2) to create a model for vocational learning and future skills for vocational colleges; 3) to develop an excellent Buddhist vocational education management model; 4) to create a network to enhance the excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal; and 5) to create mechanisms for the development and enhancement of excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal. It's qualitative research, which studied information (Documentary Research) from secondary sources with action research, focusing on participatory action research from primary sources. The data was collected from the informants: monks, administrators, instructors, Buddhist vocational students, village sages, academics, vocational administrators and instructors, totaling 50 persons, asked about executives, faculty members, and parents, totaling 335 persons.

The results revealed that

1. The process of synthesis and lessons learned of the prototype Buddhist Vocational College in the Upper Northern Region established in 4 stages: Stage 1: vision, philosophy, and identity; Stage 2: methods or person supervision; Stage 3: determination of development guidelines to enhance the quality of education; and Stage 4: integration of Buddhist principles in teaching and learning development.
2. Creating a learning management model for careers and future skills for vocational colleges, named ATNOE Model. There were 5 steps: 1) Analysis; needs of

policies and methods for professional development 2) Teamwork; setting development goals and participatory development 3) Network; creating a social network to enhance knowledge exchange 4) Organization; plan management, curriculum, collaborative development, and 5) Evaluation; evaluate and implement good results to use in the organization.

3. The development of an excellent Buddhist vocational education management model for learning in the New Normal consisted of 4 components: 1) Curriculum, teachers, media, physical environment, and learners; 2) Buddhist vocational management towards goals and assessment of study results; 3) Teaching model of precepts, meditation, wisdom, and technology; and 4) The New Normal on the "Metaverse Platform" corresponded to the New Normal life environment to achieve study skills, life skills, work skills, and technology skills.

4. Creating a network to enhance the management of excellent Buddhist vocational education to enhance the education management in 5 issues, namely physics, teaching and learning, behavior, Buddhist-oriented promotion, and Buddhist monk's daily activities.

5. Creation of mechanisms for the development and enhancement of excellent Buddhist vocational education management for learning in the New Normal could be accomplished in 5 steps: 1) Strategic setting and goals, 2) Strategic implementation, 3) Supervision and evaluation according to the plan Action, and 4) Guidelines for creating development mechanisms to associate the excellent Buddhist vocational development.

กิตติกรรมประกาศ

แผนการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษา อาชีววิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความอนุเคราะห์ สนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อนุมัติทุนอุดหนุนงบประมาณการวิจัย และสร้างผลงาน ทางวิชาการ เพื่อนำผลงานวิจัยนั้นไปใช้พัฒนาสังคมประเทศชาติ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ งานวิจัยเล่มนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยทุกท่านที่ได้ที่ได้เมตตาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐุริปัญโญ, ผศ.ดร. และคณะ

ตุลาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

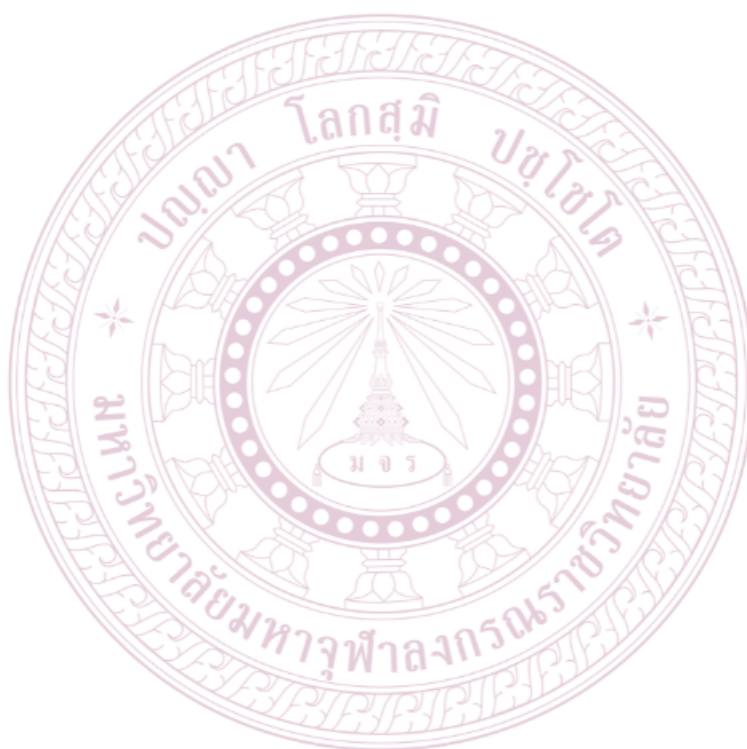
เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษา พุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน.....	๑๐
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะ อนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา.....	๑๗
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๒๕
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีว ศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ.....	๘๘
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัด การศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๐๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๑

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๒๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๒๙
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๑๓๑
๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๓๒
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๓๔
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๓๕
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๓๖
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๑๓๗
๓.๘ แผนการดำเนินงานการวิจัย.....	๑๓๗
บทที่ ๔ ผลการศึกษา.....	๑๔๐
๔.๑ การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิเทศน์แบบในเขตภาคเหนือตอนบน.....	๑๔๐
๔.๒ การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๔๘
๔.๓ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศน์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๗๙
๔.๔ การสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศน์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๒๐๒
๔.๕ กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิเทศน์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๒๑๙
๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๒๒๙
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๒๓๑
๕.๑ สรุปผลวิจัย.....	๒๓๑
๕.๒ อภิปรายผล.....	๒๓๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๒๔๘
บรรณานุกรม.....	๒๕๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ภาคผนวก.....	๒๕๙
ภาคผนวก ก. หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์.....	๒๖๐
ภาคผนวก ข. หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย.....	๒๖๓
ภาคผนวก ค. ประมวลภาพกิจกรรมสัมมนาโครงการวิจัย.....	๒๖๖
ประวัตินักวิจัย.....	๒๗๐

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑.๑	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร..... ๖
๑.๒	แสดงกระจายสัดส่วนจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง..... ๖
๓.๑	แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร..... ๑๓๓
๓.๒	แสดงกระจายสัดส่วนจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง..... ๑๓๓
๓.๓	แสดงแผนการดำเนินงานกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการ การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่..... ๑๓๗
๔.๑	แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย..... ๑๕๓
๔.๒	แสดงกระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบ ในประเทศไทย..... ๑๕๗
๔.๓	แสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและ ทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ จากการสนทนา กลุ่ม (Focus Group Discussion :FGD)..... ๑๗๒
๔.๔	แสดงสรุปกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือใน การดำเนินงานการวิจัย..... ๑๘๗
๔.๕	แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ..... ๒๐๔

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
๔.๑	แสดงภาพสัมภาษณ์ แม่ชี ดร.ระเบียบ ถิรญาณี ประธานบริหารวิทยาลัย อาชีวศึกษาจุลฉนิศรสะเกษ..... ๑๔๔
๔.๒	แสดงภาพสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวะป่าน้ำโพ จ.นครสวรรค์..... ๑๔๙
๔.๓	แสดงการสัมมนากลุ่มย่อย ณ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จ.บุรีรัมย์..... ๑๕๒

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๑.๑	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๘
๒.๑	แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ.....	๖๑
๒.๒	แสดงกรอบแนวคิดของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙...	๙๐
๔.๑	แสดงขั้นตอนการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบ ในประเทศไทย.....	๑๕๒
๔.๒	แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัย อาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการ สร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น.....	๑๗๐
๔.๓	แสดงกิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับ วิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ด้าน หรือ KMSN Model.....	๑๗๕
๔.๔	แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัย อาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการ จัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา.....	๑๗๗
๔.๕	แสดงการนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวะวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่.....	๑๘๖
๔.๖	แสดงร้อยละของเพศผู้ตอบแบบสำรวจ.....	๒๐๖
๔.๗	แสดงร้อยละของอายุผู้ตอบแบบสำรวจ.....	๒๐๖
๔.๘	แสดงร้อยละของระดับการศึกษา.....	๒๐๗
๔.๙	แสดงร้อยละของสถานภาพการทำงาน.....	๒๐๗
๔.๑๐	แสดงร้อยละของตำแหน่งทางวิชาการผู้ตอบแบบสำรวจ.....	๒๐๘
๔.๑๑	แสดงร้อยละของระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาผู้ตอบแบบ สำรวจ.....	๒๐๘
๔.๑๒	แสดงร้อยละของภายในระยะ ๕ ปี ที่มา ท่านได้ดำรงตำแหน่งใด.....	๒๐๙
๔.๑๓	แสดงด้านกายภาพ ๗ ประการ.....	๒๐๙
๔.๑๔	แสดงการเรียนการสอน ๕ ประการ.....	๒๑๑

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่		หน้า
๔.๑๕	แสดงพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ๕ ประการ.....	๒๑๒
๔.๑๖	แสดงกิจกรรมประจำวันพระ ๔ ประการ.....	๒๑๔
๔.๑๗	แสดงรูปแบบวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถิพุทธ.....	๒๑๗
๔.๑๘	แสดงกลไกการขับเคลื่อนอาชีววิถิพุทธ.....	๒๒๖
๔.๑๙	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับกลไกการขับเคลื่อนอาชีววิถิพุทธ.....	๒๒๗
๔.๒๐	แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย.....	๒๒๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ได้ให้ความสำคัญด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคน ได้แก่ ๑) พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ๒) การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง ๓) ปลุกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ ๔) การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี ๕) การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย และสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น นโยบายรัฐบาลหลักด้านการศึกษา ได้แก่ นโยบายที่ ๔ การศึกษาและเรียนรู้ การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ๔.๑ จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ ๔.๒ ในระยะเฉพาะหน้าจะปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษา ๔.๓ ให้องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไปมีโอกาสร่วมจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง ๔.๔ พัฒนาคนทุกช่วงวัย โดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ๔.๕ ส่งเสริมอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับวิทยาลัยชุมชน ๔.๖ พัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครูที่มีคุณภาพและมีจิตวิญญาณของความเป็นคน ๔.๗ ทำนุบำรุงและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลุกฝัง คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุข และความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน ๔.๘ อนุรักษ์ ปันฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปะวัฒนธรรมไทย ๔.๙ สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน และวัฒนธรรมสากล ๔.๑๐ ปลุกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี^๑

การผลิตกำลังด้านอาชีวศึกษาจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้บริหารทุกคนต้องศึกษาและดำเนินการให้การศึกษอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีกรอบที่ชัดเจนและเกิดประสิทธิผลและมีใช้เพียงแต่ศึกษาไว้เป็นแบบเท่านั้น การศึกษาครั้งนี้นอกจากจะทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันปัญหา และความ ต้องการ ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษาแล้ว ยังทำให้ได้แนวทางสำคัญ ในการบริหารสถานบันอาชีวศึกษาซึ่ง ได้ศึกษา สังเคราะห์ จากการนำด้านการบริหารสถานบันอาชีวศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการบริหารการอาชีวศึกษามีผลผลิตและประสิทธิผลอันเป็นที่ประจักษ์เช่น ประเทศ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี ฮังการี สิงคโปร์ ออสเตรเลีย อิสราเอล ฝรั่งเศส เยอรมัน แคนาดา

^๑สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐), ราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก, หน้า ๗.

สหรัฐอเมริกา และบราซิล สามารถผลิตกำลังคนด้านอาชีวศึกษา ตอบสนองความต้องการทั้งในและต่างประเทศ สามารถใช้การบริหารอาชีวศึกษาพัฒนาประเทศจนผู้ผลิตบุคคลากรชั้นนำในระดับนานาชาติและมีประเด็นในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาที่เป็นแนวหลักบริหารการศึกษาตามทัศนะของสำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่า “การบริหารและจัดการศึกษาจะบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษา ย่อมต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความสามารถ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ยอมรับ กอปรทั้งมีความฉลาดทั้งทางสติปัญญาทางอารมณ์ และความฉลาดทางคุณธรรม รวมทั้งปฏิบัติตามวิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจะนำไปสู่ความมีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา^๒

จากแนวคิดข้างต้นที่ได้กล่าวมาผนวกกับยุคชีวิตวิถีใหม่ การศึกษากับภาวะของการปรับตัวครั้งใหญ่ การเรียนรู้แบบออนไลน์กำลังจะกลายเป็นความปกติใหม่ของสังคมไทยมากขึ้น และการเรียนรู้แบบออนไลน์ก็ไม่ใช่แค่การสอนผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มเท่านั้น แต่การเรียนรู้วิถีใหม่นี้ยังมีอีกหลายมิติ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเรียนรู้เป็นเรื่องที่เห็นได้ชัดเจน ด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์คอนเทนต์อำนวยความสะดวกการสอนได้แค่ปลายนิ้ว ทำให้เราสามารถเรียนรู้ทุกเนื้อหาได้จากทุกคน ทุกที่ ทุกเวลา แต่ไม่ได้หมายถึงว่าการปฏิสัมพันธ์ของคุณครูและนักเรียนจะลดน้อยลง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ยังมีอยู่ แต่เปลี่ยนพื้นที่จากโรงเรียนสู่โทรศัพท์มือถือหรือเครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น

ดังนั้น การกำหนดแผนพัฒนาที่เน้นในความสามารถสร้างคนดีคนเก่งที่มีความสามารถ รับผิดชอบด้วยคุณธรรมเป็นพื้นฐานของการสร้างทรัพยากรบุคคลให้มีทักษะความรู้ ความสามารถ ทางด้านวิชาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลในการทำงานให้แก่องค์กรให้ประสบความสำเร็จ เพราะฉะนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือว่าเป็นเรื่อง que ผู้บริหารจะต้องจัดระบบการเรียนรู้ให้แก่บุคลากร โดยผ่านกิจกรรม ๓ ประเภท คือ การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา ฉะนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสถาบันอาชีวศึกษา ในประเทศไทย จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสามารถพัฒนาบุคลากรให้ประกอบไปด้วยความรู้ และความประพฤติที่ดี มีความรู้คู่ปราชญ์และความประพฤติที่ดีงาม สถาบันอาชีวศึกษาควรมุ่งเน้นที่จะใช้การบริหารงานบุคคลที่เป็นส่วนสำคัญสำหรับเลือกสรรคนดี คนเก่ง คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำงาน แล้วเมื่อคนเหล่านี้เข้ามาทำงานแล้วการบริหารงานบุคคลก็ยังไม่สิ้นสุด จะต้องทำการฝึกอบรม พัฒนาปรับปรุงให้พนักงานในองค์กรมีความรู้ความสามารถ ทนต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป นอกจากนี้ การบริหารงานบุคคลจึงต้องคำนึงถึงสภาพทางร่างกายและจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน ด้วยการคำนึงถึงความปลอดภัย มีการพิจารณาเรื่องเงินทดแทนต่าง ๆ ทั้งขณะปฏิบัติงานและเมื่อพ้นจากการ

^๒สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาขึ้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : วี.ที.ซี, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

ปฏิบัติงาน ซึ่งเหล่านี้นี้เป็นการสร้างเสริมขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก อันเป็นการเพิ่มพูนความจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งจะส่งผลทำให้ปัญหาต่าง ๆ ลดลงและเพิ่มประสิทธิภาพงานได้มากขึ้น

ในด้านวิชาการ การศึกษาเรื่องการบริหารงานของของสถาบันอาชีวศึกษา ในหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ มีผู้บริหารของสถาบันได้ทำการศึกษาวิจัยองค์การในเรื่องการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่นการใช้ระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำงานซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การทำงานและบทบาทของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือปัญหาการติดต่อสื่อสารระหว่างภายในองค์กรปัญหาของการขาดแรงจูงใจเป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่าควรจะต้องหาแนวทางที่สามารถประสานระหว่างระบบ และคนให้เกิดความสมดุลสอดคล้องในการทำงานอย่างเหมาะสม และลงตัวด้วยการใช้หลักการบริหารจึงเห็นว่าผู้บริหารจึงจำเป็นต้องใช้หลักพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารงานบุคคลควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ และสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้แก่หลักอิทธิบาท ๔ เพราะถือว่าเป็นหลักธรรมที่ทำให้บุคลากรในหน่วยงานมีความตั้งใจ มีความเพียรพยายามในการทำงานที่จะต้องประสบปัญหา ด้วยการหาเหตุผลเพื่อแก้ไขปัญหานั้นผ่านไปได้ด้วยดี

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นที่มิวิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของสถาบันอาชีวศึกษาของประเทศไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์การศึกษาชุดกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่มีวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

๑.๒.๒ เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๒.๔ เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๑.๒.๕ เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบนเป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้อย่างไร

๑.๓.๓ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ประกอบไปด้วยอะไรบ้าง

๑.๓.๔ สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศมีสถานที่ใดที่เหมาะสมที่สามารถขยายเครือข่ายได้

๑.๓.๕ สร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ทำได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาศึกษาชุดกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่เรื่องนี้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องศึกษาดังนี้ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เวทีแสดงความคิดเห็นและเวทีชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่โดยมีรายละเอียดคือ

๑. พื้นที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

วิทยาลัยอาชีวศึกษาในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง และ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

๒. พื้นที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

๓. พื้นที่เครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศและสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

วิทยาลัยอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่

๑. วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา
๒. วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา
๓. วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา
๔. วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑. พื้นที่สังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือ

ตอนบน

๑) กลุ่มพระสงฆ์	จำนวน ๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชน	จำนวน ๑๐ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ	จำนวน ๑๐ คน
๔) กลุ่มผู้บริหารอาชีววิถีพุทธต้นแบบในภาคเหนือตอนบน	จำนวน ๒๐ คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๕๐ รูปหรือคน

๒. พื้นที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและพัฒนาารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ (กลุ่ม บวร) โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษาและเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) ประชากร ได้แก่

ตารางที่ ๑.๑ แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร

ที่	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	ผู้บริหาร	๑๑ รูปหรือคน
๒	คณาจารย์	๖๔ รูปหรือคน
๓	ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๙ รูปหรือคน
๔	นักศึกษาอาชีววิทย์	๓๑๖ คน
	รวม	๔๐๐ รูปหรือคน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์ จำนวน ๔๐๐ รูปหรือคน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (กลุ่ม บวร) จำนวน ๑๓ รูป/คน

๓. พื้นที่เครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์ที่เป็นเลิศ และ สร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ ๑.๒ แสดงกระจายสัดส่วนจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ที่	โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา	๙๔๐	๑๒๔
๒	วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา	๗๖๑	๑๐๑
๓	วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา	๒๗๐	๓๖
๔	วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี	๕๖๓	๗๔
	รวม	๒,๕๓๔	๓๓๕

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปทุมธานี จำนวน ๓๓๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์ และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์ที่เป็นเลิศ (กลุ่ม บวร) จำนวน ๓๐ รูปหรือคน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

กลไกการพัฒนา หมายความว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ก็นความครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษามาของผู้สร้างเอง เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง และสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้เพื่อช่วยให้ตนเองและคนอื่นสามารถเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว หลักสูตรและการบริหารจัดการศึกษาตามหลักสูตรถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคน โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของชาติ เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ รวมทั้งมาตรฐานอาชีพตามระดับคุณวุฒิเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับคุณวุฒิมีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพของประเภทวิชา สาขาวิชาและสาขางานที่ศึกษา ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สังคมมีความเชื่อมั่นต่อคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาด้วย

การยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ หมายความว่า กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๔ พื้นที่ คือ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรมการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ ๔ และหลักโยนิโสมนสิการและไตรสิกขา เป็นต้น

๒) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

๓) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๔) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณี วิถีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย

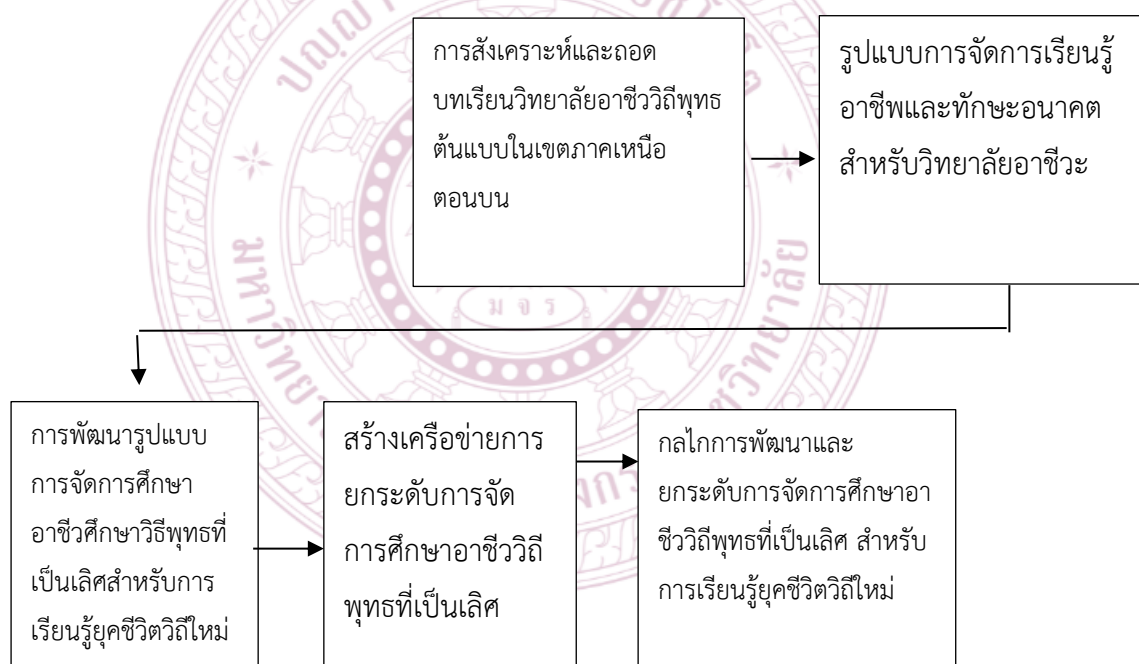
การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นรูปแบบการสร้างประสบการณ์ (Learning Experience) การลงมือทำหรือการพบปัญหาด้วยตนเอง วิธีเรียนด้วยประสบการณ์เช่นนี้

จะช่วยต่อยอดการเรียนรู้มากขึ้น การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมทักษะความร่วมมือ การแก้ปัญหา โดยแสวงหาความร่วมมือกับคนอื่น พร้อมกับเคารพในคิด ความต่างของมุมมองที่ไม่เหมือนกัน

สถาบันอาชีวศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาที่เตรียมความพร้อมบุคลากรด้านฝีมือ สำหรับอาชีพหนึ่งหรือกลุ่มอาชีพสาขาหรืองานตามปกติจัดในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งจะ รวมทั้งการเรียนวิชาสามัญการฝึกปฏิบัติและวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องสัดส่วนของวิชาเหล่านั้นอาจมีได้ หลากหลายแต่ต้องเน้นภาคปฏิบัติ (UNESCO)

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีว วิทยาลัยที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดจากหลักคิดที่สำคัญ ไว้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

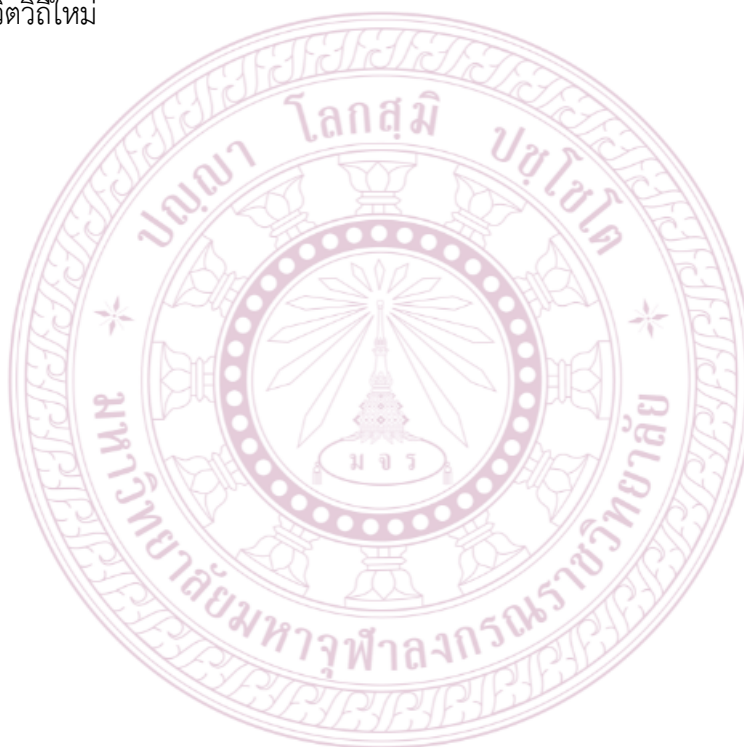
๑.๗.๑ ได้การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

๑.๗.๒ ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา

๑.๗.๓ ได้ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑.๗.๔ ได้เครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๑.๗.๕ ได้กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ๕) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

การสังเคราะห์ข้อมูล

การสังเคราะห์เป็นกระบวนการบูรณาการปัจจัยต่าง ๆ ตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไปซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคน สัตว์ สิ่งของรวมทั้งเหตุการณ์และสิ่งที่อยู่ในรูปของแนวคิดเข้ามาเป็นองค์ประกอบร่วมกันเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่หรือเกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการบูรณาภาพ โดยปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่กระบวนการบูรณาการในการสังเคราะห์นั้นบางปัจจัยอาจจะได้ผ่านการวิเคราะห์

แยกแยะสับสนมาก่อนแล้วขณะที่บางปัจจัยก็อาจจะยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์แยกแยะสับสนมาก่อน สภาวะรูปของปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำมาเป็นปัจจัยและองค์ประกอบในการสังเคราะห์นั้น อาจเป็นไปได้ทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งบูรณาภาพที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่หรือสิ่งใหม่อัน เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์นั้นก็เป็นไปได้ทั้งแบบรูปธรรมและนามธรรมเช่นกัน

ความหมายของการคิดสังเคราะห์

การคิดสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่ดัดองค์ประกอบต่าง ๆ มาหลอมรวมกันภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากเดิม การคิดสังเคราะห์ครอบคลุมถึงการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิดซึ่งมีมากหรือกระจายกันอยู่มาหลอมรวมกัน คนที่คิดสังเคราะห์ได้เร็วกว่าย่อมได้เปรียบกว่าคนที่สังเคราะห์ไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจและเห็นภาพรวมของสิ่งนั้นได้มากกว่า

ประเภทการคิดสังเคราะห์

การคิดสังเคราะห์แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

- การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างสิ่งใหม่ เช่น ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตามต้องการ
- การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เป็นการพัฒนาและคิดค้นแนวคิดใหม่ ถ้าเราสามารถคิดสังเคราะห์ได้ดี จะทำให้พัฒนาความคิดหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ความสำคัญของการคิดสังเคราะห์

การคิดสังเคราะห์มีความสำคัญอย่างมากในกระบวนการคิด เนื่องจากช่วยจัดระบบข้อมูลให้มีความชัดเจนในประเด็นและเป็นระเบียบมากขึ้น ทำให้มีข้อมูลที่จำเป็นครบถ้วน ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

๑. ช่วยให้เราหาทางออกของปัญหาโดยไม่ต้องเริ่มจากศูนย์ เราสามารถนำสิ่งที่คนอื่นคิดหรือปฏิบัติมาแล้วมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม นำมาผสมผสานกันเป็นทางออกในการแก้ปัญหา

๒. ช่วยให้เราเข้าใจที่คมชัดและครบถ้วนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ แต่เดิมเรามักจะหาทางออกของปัญหาโดยการเลียนแบบหรือลองผิดลองถูก ทางที่ดีกว่าและปลอดภัยกว่าคือการใช้การคิดสังเคราะห์เข้ามาช่วยสรุปความรู้ที่กระจัดกระจาย ให้เข้าใจเรื่องได้คมชัดและครบถ้วน

๓. ช่วยขยายขอบเขตความสามารถของสมองในการพยายามสืบเสาะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ ภายนอกนำมาสังเคราะห์เข้าด้วยกันเพื่อได้แนวทางแก้ปัญหาที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน สามารถนำมาใช้ได้จริง และประสบความสำเร็จ

๔. ข้อมูลที่สังเคราะห์จะเป็นประโยชน์ในการคิดต่อยอดความรู้ ทำให้ไม่เสียเวลาเริ่มต้นใหม่ คิดต่อยอดได้ทันที นำไปสู่การพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์

๕. ช่วยให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ เพราะมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องจากการสร้างสรรค์ที่ไม่หยุดยั้งของมนุษย์

ขั้นตอนการสังเคราะห์

๑. กำหนดหัวเรื่องและจุดประสงค์ที่จะสังเคราะห์ให้ชัดเจนว่าต้องการสังเคราะห์เพื่อให้เกิดบูรณาภาพหรือปรากฏการณ์ใหม่ในรูปแบบใด เช่นเพื่อให้เกิดผลผลิต เพื่อให้เกิดข้อสรุป หรือเพื่อให้เกิดการทำนายเหตุการณ์ในอนาคตโดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนด้วยว่าจะสังเคราะห์เพื่อนำผลการสังเคราะห์ที่ได้ไปดำเนินการในสิ่งใดต่อ

๒. จัดเตรียมปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆที่จะนำเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์ซึ่งอาจเป็นคน สัตว์ สิ่งของหรือเป็นประเด็นนามธรรมต่างๆ คัดกรอง คัดเลือกให้ได้ข้อมูลหรือปัจจัยวัตถุดิบต่างๆที่มีคุณภาพเพื่อนำสู่กระบวนการสังเคราะห์

๓. สังเคราะห์ปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆที่เตรียมไว้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยให้กระบวนการสังเคราะห์มุ่งที่การนำปรากฏการณ์ใหม่หรือบูรณาภาพที่ได้จากการสังเคราะห์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการสังเคราะห์.

๔. ตรวจสอบและประเมินผลการสังเคราะห์ที่ได้ว่าน่าจะมีความแม่นยำ ความเที่ยง และความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดเพื่อเตรียมนำไปใช้ตามวัตถุประสงค์

๔.๑ ผลการสังเคราะห์ที่มีคุณภาพ มีความแม่นยำน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้อย่างสามารถนำผลของการสังเคราะห์ดำเนินการนำไปใช้ในขั้นต่อไปได้ตามวัตถุประสงค์

๔.๒ ผลของการสังเคราะห์ที่ไม่มีคุณภาพ ให้นำผลของการสังเคราะห์นั้นเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เพื่อดำเนินการแยกแยะตรวจสอบหาที่มาของปัจจัยและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้นำเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์ รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของผู้ทำการสังเคราะห์เพื่อสืบค้นหาที่มาและเหตุปัจจัยที่ทำให้ผลของการการสังเคราะห์เป็นผลการสังเคราะห์ที่ไม่มีคุณภาพ และเมื่อวิเคราะห์หาเหตุปัจจัยต่าง ๆ นั้นได้แล้วให้แก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาข้อมูลหรือองค์ประกอบปัจจัยต่าง ๆ นั้นให้มีคุณภาพต่อไปเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสังเคราะห์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง

๕. นำผลการสังเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ตามจุดมุ่งหมายโดยจะนำเสนอต่อสาธารณะหรือเก็บเป็นข้อมูลสังเคราะห์ส่วนตัวก็แล้วแต่จุดประสงค์ของผู้ทำการสังเคราะห์ เช่น สังเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันเพื่อนำไปใช้ประกอบการคาดเดาโอกาสของเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ตัวบ่งชี้การคิดสังเคราะห์

๑. สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของสิ่งใหม่ที่ต้องการสังเคราะห์
๒. สามารถวิเคราะห์ส่วนประกอบหรือข้อมูลที่ต้องการสังเคราะห์
๓. สามารถเลือกข้อมูลที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการสังเคราะห์

๔. สามารถสร้างกรอบแนวคิดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด
๕. สามารถสร้างสิ่งใหม่ได้ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่กำหนด
๖. สามารถตรวจสอบความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ได้อย่างตรงประเด็น
๗. สามารถนำสิ่งที่สังเคราะห์ไปใช้ประโยชน์ได้

ตัวอย่างคำถามหรือคำสั่งที่ต้องใช้การคิดสังเคราะห์

๑. จากที่เรียนมาแล้วเกี่ยวกับ "เสือไม่ทิ้งลาย" ให้นักเรียนวาดภาพที่แสดงความคิดคล้อยกับข้อความดังกล่าว
๒. เขียนสรุปสาระสำคัญของสิ่งที่เรียนเป็นแผนผังความคิด
๓. ให้ร่วมกันจัดทำโครงงานจากเรื่องที่เรียนมาแล้ว ๑ เรื่อง
๔. จากเนื้อหาที่เรียน นักเรียนคิดว่าควรปฏิบัติตามใคร เพราะเหตุใด
๕. ให้ออกแบบสิ่งของต่าง ๆ จากวัสดุที่มีอยู่
๖. ให้แต่งคำประพันธ์ บทกลอน โคลง ที่เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน
๗. ให้ประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุธรรมชาติให้ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด

การพัฒนานักคิดสังเคราะห์

การคิดสังเคราะห์เป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมนุษย์ และสามารถส่งเสริมได้โดยฝึกดังนี้

๑. ไม่พอใจสิ่งเดิม ชอบถามหาสิ่งใหม่ ชอบแสวงหา ชอบการเปลี่ยนแปลง
๒. ไม่นิ่งเฉย ชอบสะสมข้อมูล ทำให้มีวัตถุดิบทางความคิดมากเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ
๓. มีความเข้าใจและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ นำมาเชื่อมโยงอย่างสมเหตุและสมผล
๔. ไม่แปลกแยก ชอบผสมผสาน การผสมผสานองค์ประกอบหรือความคิดที่ดูเหมือนขัดแย้งกันเข้าด้วยกัน โดยผสมผสานอย่างกลมเกลียว และเชื่อมโยงอย่างสมเหตุสมผล
๕. ไม่คลุมเครือ ชอบความคมชัดในประเด็น เข้าใจว่าแนวความคิดประกอบด้วยประเด็นหลักหรือประเด็นรองอะไรบ้าง ฝึกจับประเด็นบทความ หนังสือ หนังสือพิมพ์
๖. ไม่ลำเอียง ชอบวางตนเป็นกลาง ไม่อคติต่อข้อมูลที่ได้ ต้องแยกความรู้สึกออกจากข้อเท็จจริง
๗. ไม่ยุ่งเหยิง ชอบระบบระเบียบ
๘. ไม่ท้อถอย มีความมานะพากเพียร^๑

^๑ที่มา: <https://sites.google.com/site/khrudew/bth-thi-5>

บทเรียน (Lesson Learned) คือ ความรู้ที่เป็นข้อค้นพบใหม่ หรือบทสรุปที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์กระบวนการทำงาน บทเรียนจะอธิบายเหตุการณ์และเงื่อนไขของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น บทเรียนจะมีใช้เพียงการเล่าเรื่องในอดีตแต่ต้องมีคุณค่าที่จะนำไปปฏิบัติต่อ บทเรียนจะช่วยให้ไม่กระทำผิดซ้ำ อีกนัยยะหนึ่ง บทเรียนช่วยให้ “เกิดการเรียนรู้” (ศุภวัตร ปลายน้อย, ๒๕๕๑)

การถอดบทเรียน (Lesson Distilled) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการความรู้เป็นการดึงความรู้ออกมาจากการปฏิบัติงาน สกัดความรู้และประสบการณ์บันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน ทั้งสิ่งที่สำเร็จหรือล้มเหลวภายใต้บริบท เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งสามารถเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้เรียนรู้

บทเรียนมีหลายประเภท ทั้งบทเรียนของปัจเจกบุคคล บทเรียนของกลุ่มหรือทีมงาน บทเรียนของโครงการ โดยเฉพาะหากเป็นบทเรียนของโครงการ อาจเป็นบทเรียนตามวงจรโครงการ ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการระหว่างการดำเนินโครงการ และสิ้นสุดโครงการ การถอดบทเรียนโครงการจึงมีหลายลักษณะ เช่น การถอดบทเรียนเชิงประเด็น หรือถอดบทเรียนทั้งโครงการ วิธีวิทยาที่ใช้ในการถอดบทเรียน ในแต่ละลักษณะจึงแตกต่างกัน การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review: AAR) และเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Retrospect) การถอดบทเรียนจากการประเมินผลแบบเสริมพลัง

๖. เทคนิคการถอดบทเรียน

สำหรับการถอดบทเรียนโครงการกฎหมายสู่โรงเรียนใน ครั้งนี้ใช้เทคนิคคือใช้เทคนิควิธีการถอดบทเรียนจากการประเมินผลแบบเสริมพลัง ซึ่งมีหลักคิดและกระบวนการ ดังนี้

การถอดบทเรียนจากการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation)

การเสริมพลัง คือ การช่วยให้บุคคลช่วยเหลือตนเองได้

การเสริมพลัง คือ กระบวนการที่ทำให้บุคคล/องค์กรมีอิทธิพลเหนือปัญหา

การเสริมพลัง คือ การสร้างสมรรถนะให้บุคคล/กลุ่ม ช่วยเหลือตนเองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคม

เฟตเตอร์แมน (David M. Fetterman) ศาสตราจารย์ด้านการประเมินผล สังกัดมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้เสนอแนวคิดการประเมินแบบเสริมพลังใน ค.ศ.๑๙๙๓ และต่อมาในปี ค.ศ.๑๙๙๖ ได้เสนอขั้นตอนและวิธีการของการประเมินเสริมพลัง ๓ ขั้นตอนในหนังสือ “The Three Steps Approach” ในระยะต่อมาได้เขียนหนังสือและบทความเกี่ยวกับการประเมินอีกหลายเล่ม รวมทั้งได้รับการโต้แย้ง จากนักประเมินสำนักอื่นๆ ที่มีกระบวนการประเมินที่แตกต่างกัน โดยเห็นว่าการประเมินแบบเสริมพลังไม่ใช่การประเมินอย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นการประเมินตนเอง อาจมีความลำเอียงได้แนวคิดการประเมินคลุมเครือมีข้อจำกัดในหลักฐานที่สามารถยืนยันความสำเร็จ (Miller & Campbell 2006)

๑) ปรัชญาของการประเมินแบบเสริมพลัง

- การประเมินโดยใช้หลักการประเมินตนเอง เพื่อการพัฒนาความสามารถในการบรรลุเป้าหมายที่ดีขึ้น
- การประเมินแบบเสริมพลังเป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์

๒) กระบวนการในประเมินแบบเสริมพลัง มี ๓ ขั้นตอนดังนี้

(๑) ขั้นตอนกำหนดภารกิจเป้าหมาย (Goals) เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกที่เขาร่วมทำความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายของโครงการ หรือภาพความสำเร็จของโครงการที่ต้องการบรรลุ เมื่อสิ้นสุดโครงการ เปิดโอกาสที่จะช่วยให้สมาชิกผู้เกี่ยวข้องในโครงการได้เรียน และเข้าใจเป้าหมายความสำเร็จของโครงการร่วมกัน

(๒) ขั้นตอนตรวจสอบต้นทุน (Taking Stock) ในขั้นตอนนี้แบ่งกิจกรรมเป็น ๒ ขั้นตอนย่อย คือ

(๒.๑) การให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของกิจกรรม สมาชิกผู้เข้าร่วมช่วยกันระบุกิจกรรมที่สำคัญๆ ที่ได้ดำเนินการผ่านมา และให้น้ำหนักคะแนนความสำคัญ ในขั้นตอนนี้สิ่งสำคัญคือ “เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการให้คะแนน” สมาชิกแต่ละคนควรอธิบายเหตุผลที่ตนจัดลำดับความสำคัญ เช่นนั้น ระหว่างการอธิบายเหตุผลสมาชิกคนอื่นๆควรฟังอย่างไตร่ตรองซึ่งจะทำให้มีโอกาสได้เรียนรู้จากสมาชิก ในบางประเด็นที่ตนเองอาจจะมองข้าม

(๒.๒) การประเมินความสำเร็จของกิจกรรมโดยพิจารณาในภาพรวมของโครงการ โดยไม่คำนึงว่าใครเป็นผู้ทำกิจกรรมนั้น ประเมินตามความเป็นจริง มีหลักฐานอ้างอิง และให้สมาชิกแต่ละคนให้เหตุผลของการให้คะแนน โดยสะท้อนถึงจุดอ่อน-จุดแข็งของกิจกรรมนั้น ๆ การฟังสมาชิกในกลุ่มให้เหตุผลเป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น สมาชิกอาจปรับเปลี่ยนคะแนนได้หลังจากได้ฟังเหตุผลของสมาชิกคนอื่นและได้ทบทวนตนเองแล้ว

(๓) ขั้นตอนที่ ๓ การวางแผนสำหรับอนาคต (Planning for The Future) ในขั้นตอนนี้จะนำผลการประเมินและการวิเคราะห์เหตุปัจจัยจุดอ่อน-จุดแข็งของกิจกรรม ในขั้นตอนที่ (๒.๒) มาพิจารณาวางแผนดำเนินการในอนาคตเลือกกิจกรรมที่สมาชิกเห็นร่วมกันมาดำเนินการขั้นตอนต่อไป คือ การกำหนดเป้าหมายของการทำกิจกรรมนั้นในอนาคตและกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย และจุดตรวจสอบความสำเร็จ

๓) ความสำเร็จของการประเมินแบบเสริมพลัง

กระบวนการประเมินแบบเสริมพลังในแต่ละขั้นตอน เป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิก

ผู้เกี่ยวข้องในโครงการการคัดเลือกผู้ร่วมกระบวนการควรต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ตรงจากโครงการและผู้ที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้จะต้องทำหน้าที่ทั้งผู้

อำนวยความสะดวกในกระบวนการ (Process Facilitator) และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Learning Facilitator) และผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ (Productivity Facilitator) โดยผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้จะเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดการยึดมั่นในหลักการที่สำคัญของการประเมินแบบเสริมพลัง ๑๐ ประการ คือ

๑. เป้าหมายของการประเมินผลเพื่อการพัฒนายกระดับขึ้น
๒. ความรู้สึกเป็นเจ้าของของการประเมินของผู้มีส่วนได้เสีย
๓. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกระดับ
๔. กระบวนการเน้นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
๕. พัฒนาความเป็นธรรมในสังคม
๖. ให้คุณค่าความรู้ท้องถิ่นและความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge)
๗. ยุทธศาสตร์วางอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์
๘. ให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้มีส่วนได้เสียกับโครงการ
๙. พัฒนาความเป็นองค์กรและชุมชนเรียนรู้
๑๐. ทุกฝ่ายมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการและผลการดำเนินงาน

ในกระบวนการประเมินแบบเสริมพลัง ผู้เกี่ยวข้องต้องยึดมั่นในหลักสำคัญ ๑๐ ประการนี้ อยู่ตลอดเวลา จึงจะทำให้ได้ผลลัพธ์การประเมินที่ดี

การประเมินแบบเสริมพลัง ใช้หลักการประเมินตนเองผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการต้องเรียนรู้ที่จะกล้าประเมินตนเองอย่างตรงไปตรงมา วัฒนธรรมการประเมินตนเองลักษณะนี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการประเมินแบบเสริมพลัง

กล่าวโดยสรุป การประเมินแบบเสริมพลังที่นำไปประยุกต์ใช้เพื่อคุณภาพการจัดการและคุณภาพผลงานนั้น มิใช่เพียงสามารถดำเนินการตามขั้นตอน กระบวนการ แต่นัยสำคัญของการประเมินแบบเสริมพลังอยู่ที่ “การมีส่วนร่วมในการคิด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” ตลอดกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์คือ “ปัญญา” และการยอมรับในการนำไปปฏิบัติอย่างเห็นคุณค่า อันจะทำให้สิ่งที่คิดวางแผนร่วมกัน นำไปสู่การปฏิบัติจริงในทิศทางที่ดีขึ้น

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะ อนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ

๒.๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง เป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่ดี ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้สอนที่ สอน อย่างมีหลักการมีความรู้และมีทักษะจะช่วยให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความหมายและมีคุณค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้กระบวนการเรียนรู้มิได้จำกัดว่าจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียน เท่านั้น ดังนั้น การจัดการเรียนรู้หรือที่เรียกกันว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้สอนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสัมฤทธิ์ผล

๒.๒.๑.๑ ความหมายของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาโดยใช้วิธีการบอกให้จดจำและ นำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้ง กว้างนั้น กล่าวคือวิธีการใดก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรียกได้ว่าเป็นการจัดการ เรียนรู้ นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ในทัศนะต่างๆ ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

๑. มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียนผู้ เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม
๒. ความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
๓. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้^๒

Barrow, Haward S. อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ ไว้หมายถึง กิจกรรม ของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผลเป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเอง อย่างสร้างสรรค์ เพื่อ สนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ ประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข ใจในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหา ได้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

^๒สุมน อมรวิวัฒน์, สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๖๐.

๒. ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓. ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถวิเคราะห์ผลได้

๔. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้อีกหลายทัศนะ เช่น การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสถานการณ์สภาพการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมองอารมณ์และสังคม การจัดการเรียนรู้ คือ การอบรมผู้เรียนโดยการจัดกิจกรรมอุปกรณ์และการแนะแนวให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ คือ การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และความสามารถในการนำความรู้ที่ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดกิจกรรมต่างๆให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้ คือ การแนะแนวทางให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ คือ การจัดสรรประสบการณ์ที่เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดีให้กับผู้เรียน^๓

๒.๒.๑.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนควรเชื่อกันหากผู้สอนรู้จักเลือกใช่วิธีการจัด การเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้ คือ

๑. มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู
๒. เกิดทักษะหรือมีความชำนาญใน เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู
๓. เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน
๔. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
๕. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้

อนึ่ง การที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก

^๓Barrow, Haward S, *How to Design a Problem Based Curriculum for the Preclinical Years*, (New York: Springer Pulishing, 1985), P 10.

๒.๒.๑.๓ ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ ๓ ลักษณะ คือ

๑. การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนซึ่งหมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒. การจัดการเรียนรู้มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านความรู้ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย

๒) ด้านทักษะกระบวนการ หรือด้านทักษะพิสัย

๓) ด้านเจตคติหรือด้านจิตพิสัย

๓. การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอนซึ่งหมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้หรือไม่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ความสามารถของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ (ศาสตร์) ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ (ศิลป์) เป็นสำคัญ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

จากที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีจุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จได้ผู้สอนต้องมีทั้งความรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้

๒.๒.๑.๔ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้เรียน

๒. บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๓ ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๑. **ผู้เรียน** ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจความต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงและจะละเลยไม่ได้

๒. **บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้** ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไป ในรูปแบบที่ต้องการความเป็น

ประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขี้ขลาดของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียนยังมียังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาเนื่องจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านตัวผู้สอนนั้นอาจจะมีความกดดันจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัวเศรษฐกิจอาหารเชาก่อนมาสถานศึกษาของผู้สอนมีเพียงน้ำแกวเดียวเท่านั้น สิ่งที่น่ามาทราบนอกเหนือจากนี้เกิดขึ้นก่อนที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องบังไว้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด

๓. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ผู้สอนควรจะคิดถึงผู้เรียนในฐานะ เป็นบุคคลหนึ่ง ผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหากวิธีที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้และผู้สอนควรจะฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป

๒.๒.๑.๕ หลักพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้สอน แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้เฉพาะของตน แต่ก็จะมีหลักการพื้นฐานเดียวกันซึ่งหลักการพื้นฐานนี้มีนักการศึกษาได้แสดงทรรศนะไว้อย่างหลากหลาย เช่น นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างคล้ายๆกัน สรุปได้มี ๔ ประการ คือ

๑. หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้

๒. หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ได้แก่การเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้การผลิตสื่อเตรียมแบบทดสอบและซ่อมสอน

๓. หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง

๔. หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้การสร้างและการใช้เครื่องมือการประเมิน การตีความหมายและการรายงานผลการประเมิน

ทองคำ หงสพันธ์ ได้ให้หลักการจัดการเรียนรู้โดยกล่าวไว้เป็นบัญญัติ ๒๐ ประการของการจัดการเรียนรู้ดังนี้ ๑. ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง ๒. วางแผนการจัดการเรียนรู้ให้ดี ๓. มีกิจกรรม/ทำอุปกรณ์ ๔. สอนจากง่ายไปหายาก ๕. วิธีสอนหลากหลายมากชนิด ๖. สอนให้คิดมากกว่าจำ ๗. สอนให้ทำมากกว่าท่อง ๘. แคลวคล่องเรื่องสื่อสาร ๙. ต้องชำนาญการจูงใจ

๑๐. อย่าลืมนักจิตวิทยา ๑๑. ต้องพัฒนาอารมณ์ขัน ๑๒. ต้องผูกพันหวนหาศิษย์ ๑๓. เฝ้าตามติดพฤติกรรม ๑๔. อย่าทำตัวเป็นทรราช ๑๕. สร้างบรรยากาศไม่น่ากลัว ๑๖. ประพฤติตัวตามที่สอน ๑๗. อย่าตัดรอนกำลังใจ ๑๘. ใช้เทคนิคการประเมิน ๑๙. ผู้เรียนเพลินมีความสุข ๒๐. ผู้สอนสนุกกับการเรียน

จากหลักการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักการจัดการเรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

๑. สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไป หาสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ตามปกติผู้เรียนมักจะสนใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว บทเรียนที่ผู้สอนจะนำมาสอนนั้นควรเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัว หรือใกล้ตัวก่อน แล้วค่อยสอนสิ่งที่อยู่ห่างจากตัวออกไปเรื่อยๆ

๒. สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก การจัดการเรียนรู้ถ้าจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องจากง่ายไปหายากอยู่แล้วเพราะสิ่งง่ายๆ นั้น ผู้เรียนจะเข้าใจได้ดีและเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งยากต่อไป

๓. สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ ในการจัดการเรียนรู้นั้น บทเรียนใดๆ ก็ตาม ผู้สอนควรให้ตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง หรืออาจจะให้ผู้เรียนช่วยหาตัวอย่างให้แล้วช่วยกันสรุปตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๔. สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าประสบการณ์ใหม่นั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนเก่าหรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะเรียนบทเรียนใหม่ได้เข้าใจดี

๕. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ในการจัดการเรียนรู้นั้น บทเรียนใดๆ ก็ตาม ผู้สอนควรพยายามใช้สื่อการเรียนประกอบการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้นเพื่อเป็นวิธีการทำให้บทเรียน เป็นรูปธรรม ซึ่งจะง่ายแก่การเข้าใจของผู้เรียนคู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

๖. สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ บทเรียนใดที่สามารถให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติจริงได้ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเองเมื่อทดลองเสร็จแล้วผู้สอนจึงซักถามและให้ผู้เรียนคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๗. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลธรรมชาติของผู้เรียนในวัยต่างๆ นั้นจะมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ ความถนัดพิเศษและความสามารถ ผู้สอนจะต้องเข้าใจในหลักพัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ ด้วย เพื่อที่จะได้จัดเตรียมบทเรียนและกิจกรรมไว้หลายๆ อย่างให้ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนด้วย

๘. สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หลักจิตวิทยาที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมากที่สุดคือจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการศึกษา เป็นต้น

๙. สอนโดยยึดจุดหมายของการจัดการศึกษาจุดหมายของการจัดการศึกษาจะเป็นเป้าหมายหลักตามแนวนโยบายในการจัดดำเนินการศึกษาของชาติในระดับต่าง ๆ

๑๐. สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลัก ในการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดความมุ่งหมายหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลัก และอีกทั้งผู้สอนยังต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเฉพาะของแต่ละสาระหรือ หน่วยการเรียนรู้ขึ้นด้วย และในขณะสอนผู้สอนต้องพยายามจัดสถานการณ์สภาพการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายเฉพาะสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ นั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการเรียนที่ดี^๔

๒.๒.๑.๖ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ผู้สอนที่ดีทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบในหน้าที่ในด้านการจัดการเรียนรู้และการอบรมผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมีหลักในการยึด ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอโดยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ สำหรับผู้เรียนในระดับต่าง ๆ เพื่อจะได้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผลคิดเปรียบเทียบ และคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ

๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงให้มากที่สุดด้วยการเรียนโดยการกระทำด้วยตนเอง (Learning by Doing)

๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม (Group Working) โดยมีการปรึกษาหารือกันในกลุ่มแบ่งงานกันทำด้วยความร่วมมือกันและประเมินผลรวมกัน

๔. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

๕. มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอเพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นเกิดความยืดหยุ่น น่าสนใจและไม่น่าเบื่อโดยการนำเอาเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ มาดัดแปลงใช้ในการจัดการเรียนรู้

๖. มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ผู้สอนจะได้ทราบว่าจะสอนอย่างไรบ้างตามลำดับขั้นและยังช่วยให้ผู้สอนพร้อมที่จะสอนด้วยความมั่นใจ

๗. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และคิดหาเหตุผลความเปนมาของสิ่งที่เรียน และมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๘. มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เน้นการประเมินตามสภาพจริงประเมินตามความรู้ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการเรียนรู้ได้ผลตรงตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เพียงใด

^๔ทองคุณ หงสพันธุ์, สอนดีต้องมีหลัก : บัญญัติ ๒๐ ประการของการสอน, (กรุงเทพมหานคร : แสงสว่างการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๙.

๙. มีสื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจบทเรียน เช่น ของจริง รูปภาพหุ่นจำลอง แผนภูมิคอมพิวเตอร์ช่วยสอน วิดีทัศน์ฐานข้อมูลการเรียนรู้เว็บไซต์และสื่อทัศนูปกรณ์อื่นๆ

๑๐. มีการจูงใจในระหว่างการจัดการเรียนรู้เช่น การให้รางวัล การชมเชย การลงโทษ การติเตียน การให้คะแนน การสอบ การแข่งขัน การประลองให้เกียรติ ฯลฯ มาใช้เป็นสิ่งกระตุ้นและชี้แนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนการทำกิจกรรมมากขึ้น

๑๑. มีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำหลายอย่างเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานในการเรียน

๑๒. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้านทั้งร่างกาย อารมณ์สังคมและสติปัญญา

๑๓. ส่งเสริมความสัมพันธ์หรือการบูรณาการระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร เช่น สอนภาษาไทยก็สอนให้สัมพันธ์กับสังคมศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นต้น

๑๔. มีการสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ตามบทเรียนที่สอนทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน

๑๕. สอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เอง ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำในการทำกิจกรรม

๑๖. สอนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ให้มากที่สุด

๑๗. สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้โดยจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้เรียนคู่มือการจัดการระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

๑๘. สอนโดยส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย โดยสามารถแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อีกทั้ง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการวางแผนงานร่วมกับผู้สอน

๒.๒.๒ การจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคต

ก่อนจะก้าวสู่อนาคตข้างหน้า ความเปลี่ยนแปลงวันนี้เป็นเรื่องท้าทายที่เราต้องตระหนักถึงปัญหาที่สั่งสมมาจากอดีต อย่างการจัดการการศึกษาและการสร้างภูมิทัศน์ทางการศึกษาใหม่ คงต้องมองถึงผลพวงด้านลบที่ผ่านมาว่า มีบัณฑิตตกงานสะสมถึงเกือบ ๕๐๐,๐๐๐ คน และยังมีผลการศึกษาของธนาคารโลกว่า ปัญหานี้จะยังคงรุมเร้าต่อไปในอนาคต และจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น โดยคาดการณ์ว่าในอีก ๕ ปีข้างหน้า การศึกษาจะทำให้คนตกงานถึงร้อยละ ๗๐ จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายการพัฒนาบุคลากรใหม่ของประเทศอย่างยิ่ง

โลกวันนี้เป็นโลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ ที่อะไร ๆ ก็ไม่เหมือนเดิมอีกแล้ว คลื่นของการพึ่งพาเทคโนโลยี คลื่นความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ได้ขับเคลื่อนเกือบทุกกิจกรรมควบคู่ไปกับทุกความเคลื่อนไหวของชีวิตมนุษย์ และมีความสำคัญต่อการกำหนดคุณภาพชีวิตอย่างมาก!

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ จึงเน้นความสำคัญในเรื่องความรู้ ความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลง และทักษะที่สามารถเพิ่มคุณภาพในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ได้ เนื่องจากการงานอาชีพแบบเดิมๆ จะหายไป การงานและอาชีพยุคใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ ภายใต้อสังค์กรแบบใหม่ ความเคลื่อนไหวของการงานแบบใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาการศึกษาเพื่อทำให้ความท้าทายที่เกิดขึ้น เปิดทาง – สร้างโอกาสให้กับการดำรงชีวิตในยุคใหม่ และนี่คือสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

หากพิจารณาถึงการศึกษาแบบเจาะลึกจะพบว่า โลกของการศึกษาในยุคใหม่ต้องการความรู้พื้นฐานชุดใหม่ที่สำคัญ ๔ ประการ ได้แก่

หนึ่ง เรื่องของการเข้าใจการสื่อสารและสภาพแวดล้อมใหม่ที่ต้องอาศัยทักษะ ยุทธศาสตร์ และอุปนิสัยที่ต่างไปจากเดิม ในการที่จะใช้ประโยชน์จากโลกแวดล้อมยุคใหม่ให้เกิดประสิทธิภาพ

สอง พื้นฐานความรู้ในการสร้างมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ ในฐานะพลเมืองและปัจเจกชนในสังคมโลกาภิวัตน์

สาม การเข้าใจความเปลี่ยนแปลงและสามารถใช้เทคโนโลยี – นวัตกรรม ที่ปรับเปลี่ยนไปได้ตลอดเวลา

และสุดท้าย สี่ ความรู้ความเข้าใจใหม่ในด้านรูปแบบและทักษะอาชีพที่ผู้คนสามารถเรียนรู้ พัฒนา และต่อยอดได้อย่างต่อเนื่อง

ภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ยังมีข้อเสนอเพื่อสร้างเป้าหมายการศึกษาให้เป็นแบบ ‘SMART’ คือ ๑. ทำให้การศึกษามีเป้าหมายที่เจาะจง (Specific) ๒. วัดผลได้ (Measurable) ๓. ทำได้จริง (Attainable) ๔. มุ่งผลลัพธ์ (Result-Oriented) และ ๕. มีกรอบเวลา (Time Bound) ซึ่งโยงเข้ากับการเรียนรู้ของนักเรียนและช่วยกันทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น

การเรียนการสอนจึงต้องพัฒนาความร่วมมือด้านการใช้เทคโนโลยี โดยต้องคำนึงถึงความซับซ้อนของความเปลี่ยนแปลงนี้เพื่อผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติ และที่สำคัญคือ ต้องสร้างแรงจูงใจที่เป็นต้นธารแห่งการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ คือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ของตัวเอง^๔

^๔Salika, ‘ชุมชนการเรียนรู้ทางอาชีพ’ เครือข่ายสร้าง ‘การศึกษายุคใหม่’, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.salika.co/2019/10/18/vocational-learning-communities-for-21st-century-education/> [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔].

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

๑) ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายของการพัฒนา คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น^๖

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี เป็นการกระทำให้ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^๗

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายของการพัฒนาได้แก่ การที่คนในชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้และความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๘

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนามาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ^๙ ซึ่งท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในหนังสือเรื่อง “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน” ว่า การพัฒนาเพิ่งถูก นำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แต่มนุษย์รู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มมี ขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง ภาววัตถุและเอกสารที่ปรากฏอยู่ และตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของ ศาสนาและแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีก โรมัน อาหรับ จีน อินเดีย คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในยุคโรปะตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และได้รับความนิยมทั่วไป

จนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วย ปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลก และมีความหมายแตกต่างกันออกไป

^๖ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^๗ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอเนกเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๘สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๙๗.

^๙พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖ – ๑๘.

แต่อาจสรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ ไม่ใช่เป็นการเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติการพัฒนาที่มีความหมายและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์นวัตกรรม และความทันสมัย เป็นต้น๑๓ โดยมีความหมายของการพัฒนา องค์การไว้ในหนังสือเรื่อง “การพัฒนาองค์การ” ว่า การพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่เรียกว่า O.D. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์การเป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้ องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยการสร้างปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้ สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การและได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา องค์การไว้อีกว่า ควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของ กลุ่มย่อยและกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมี ความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความ ล้มเหลวขององค์การโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนาองค์การจึงควรมุ่งความสนใจไปที่การ วางเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ

สรุปความหมาย การพัฒนา คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การกระทำให้ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การที่คนในชุมชนและสังคมมี ส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณและสิ่งแวดล้อม ด้วย การวางแผนโครงการและการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ และการมีส่วนร่วมของผู้นำ การเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า

๒) ความหมายของรูปแบบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้ความหมายของ “รูปแบบ (Model)” ไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง; (ศิลปะ) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด^{๑๐}

สุเทพ บุญเต็ม รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่ง คือ แบบจำลอง หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจและจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราว

^{๑๐}พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๕๖),

ใดๆ ให้ปรากฏโดยการใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ^{๑๑}

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์หรือในระบบต่าง ๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^{๑๒}

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้วสามารถระบุและพยากรณ์ความสัมพันธ์ทางสถิติได้^{๑๓}

อุทัย บุญประเสริฐ รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงโครงสร้างของความสัมพันธ์ของชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๔}

Tosi and Carroll กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบ (Model) เป็นนามพรรณของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมิตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ^{๑๕}

Bardo and Hartman กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามพรรณเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือบรรยายคุณสมบัติ นั้นๆ รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ^{๑๖}

^{๑๑}สุเทพ บุญเติม, การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖.

^{๑๒}บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.watpon.com/boonchom/08.doc online [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕].

^{๑๓}ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๐), หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๑๔}อุทัย บุญประเสริฐ, หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน., (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

^{๑๕}Tosi, and Carroll, *Management* (2nd ed.), (New York: John Wiley & Sons, 1982), p. 74.

^{๑๖}Bardo, and Hartman, *Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction*, (New York: F.E. Peacock, 1982), p. 245.

Good ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ ๔ ความหมาย คือ ๑) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ ๒) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น ๓) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด ๔) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวย่อยและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม^{๑๗}

จากการให้ความหมายของนักวิชาการตามที่กล่าวมาแล้วสรุปความได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ภาพจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์จากผู้ที่ได้ปฏิบัติจนกระทั่งประสบความสำเร็จ สามารถนำมาพัฒนา แสดง อธิบายเป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ดำเนินการซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และให้ผลตรงกับความต้องการของผู้ที่นำไปใช้ต่อไป

๓) ประเภทของรูปแบบ

Steiner ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

๒) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆที่สัมพันธ์กัน^{๑๘}

Keeves ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น ๔ ประเภท ตามลักษณะของการนำเสนอ อธิบาย หรือแสดงรูปแบบนั้น คือ

๑) Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปพรหมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามพรหม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

๒) Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

^{๑๗}Good, Dictionary of Education (5th ed.), (New York: McGraw - Hill, 2005), p. 177.

^{๑๘} Steiner, "Organizational Dilemmas as Barriers to Learning," The Learning Organization.5, 4 (1998): p. 148.

๓) Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

๔) Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น^{๑๙}

Joyce and Weil นักวิชาการทางการศึกษา ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอนตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ไว้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูลให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

๒) กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการ และรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

๓) กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคม และรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

๔) กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข^{๒๐}

Smith and Others ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ได้แก่

- รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

^{๑๙}Keeves, Educational research methodology, and measurement: An international handbook. Oxford, (England: Pergamon Press, 1988), pp. 561 - 898.

^{๒๐}Joyce and Weil, Marsha, "Model of Teaching", (Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions, 1986), p.6.

- รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องบินเป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก

๒) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่

- รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายความปกติธรรมดา ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำ พรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

- รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๒๑}

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ (Model) ได้มีการแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของการศึกษาทางด้านวิชาการและการนำไปใช้ แบ่งตามลักษณะของงานหรือกิจกรรมนั้นๆ ดังนั้น การแบ่งประเภทรูปแบบ ไม่มีการแบ่งได้อย่างตายตัว การแบ่งประเภทจึงเป็นไปทั้งในแบบกว้างและในแบบแคบเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานหรือกิจกรรมตามสาขานั้นๆ โดยสรุปประเภทของรูปแบบสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

๑) รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบเชิงทฤษฎี

๒) รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์/รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย/รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดง/รูปแบบนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล

๓) รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น/รูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม

๔) รูปแบบเชิงกายภาพ (รูปแบบคล้ายจริง/รูปแบบเสมือนจริง)/รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (รูปแบบข้อความ/รูปแบบทางคณิตศาสตร์)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบข้อความ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์เป็นฐานในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการสอนสมาชิกแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตามแนวสมาชิกพระพรหมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิริธโร)

^{๒๑}Smith and Others, “Management : Making Organizations Perform”, (New York: Macmillan, 1980), pp. 6 - 8.

๔) องค์ประกอบของรูปแบบ

Bardo and Hardman กล่าวว่า การที่จะระบุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นๆ^{๒๒}

Brown and Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย

- ๑) สภาพแวดล้อม (Environment)
- ๒) เทคโนโลยี (Technology)
- ๓) โครงสร้าง (Structure)
- ๔) กระบวนการจัดการ (Management Process)
- ๕) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๒๓}

ทศนา แคมมณี ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ ๔ องค์ประกอบดังนี้

- ๑) รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาสามารถทดสอบ/สังเกตได้
- ๒) มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
- ๓) รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้
- ๔) รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง^{๒๔}

สมาน อัสวภูมิ องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ ดังนี้

- ๑) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

^{๒๒}Bardo and Hardman, *Urban Sociology : A Systematic Introduction*, (USA.: F.E.Peacock Publisher 1982), p.14.

^{๒๓}Brown and Moberg, *Organization Theory and Management : A Macro Approach*, (New York: Wiley & Sons, 1980), p. 98.

^{๒๔}ทศนา แคมมณี, *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*, (พิมพ์ครั้งที่ ๖), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๐.

๒) ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

๓) ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๔) วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการกิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

๕) แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

๖) คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

๗) ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น^{๒๕}

จากการศึกษาดังกล่าวนั้น องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยกำลังศึกษา อาจขึ้นอยู่กับผลการศึกษานวนคิด ทฤษฎีและการสืบค้นข้อมูลภาคสนามในการกำหนดรูปแบบ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มในแต่ละองค์ประกอบในเบื้องต้นดังนี้

ส่วนที่ ๑ ส่วนนำ

๑) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบไปใช้

๒) หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานและเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

๓) วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่ เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

^{๒๕}สมาน อัสวภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า ๕๕.

ส่วนที่ ๒ ตัวแบบ

๑) ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

๒) กระบวนการจัดการ (Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงานกิจกรรมและอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ ๓ ขั้นตอนการนำไปใช้

๑) โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล

๒) การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของรูปแบบ

๓) แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด

๕) ลักษณะของรูปแบบที่ดี

อุทัย บุญประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของระบบควรมีลักษณะ ๙ ประการดังนี้ คือ

๑. มีปัจจัยป้อนเข้าจากภายนอก (Input From Outside) ระบบเปิดไม่มีความเพียงพอในตนเอง แต่จะต้องได้รับสิ่งกระตุ้นข้อมูลข่าวสารและพลังงานจากภายนอก

๒. กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต

๓. มีปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิตหรือการบริการหรืออื่นๆ สู่ออก

๔. มีวงจร (Cycles) อย่างต่อเนื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต

๕. มีการต่อต้านแนวโน้มสู่ความเสื่อม (Resistance to Tendency to RunDown) ระบบทุกระบบมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง แต่ระบบเปิดจะพยายามหาวิธีการเพื่อต่อต้านจากความเสื่อม

๖. มีข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เพื่อปรับตัวมิให้เบี่ยงเบนจากเป้าหมาย

๗. มีแนวโน้มสู่ความสมดุล (Tendency Toward Equilibrium) เมื่อเกิดสภาวะไม่สมดุล

๘. มีแนวโน้มสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Differentiation) มีความเฉพาะทางมากขึ้นและมีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น และ

๙. มีหลายเส้นทาง (Numerous Paths) ที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ ไม่มีเพียงเส้นทางเดียวและระบบเปิดจะหาทางเลือก (Alternative Paths) ที่เหมาะสม^{๒๖}

Keeves กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด ๔ ประการ คือ

๑. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Relationship) มากกว่า ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม (Associative Relationship)

๒. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

๓. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

๔. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายเรื่องที่ศึกษา^{๒๗}

พูลสุข หิงศานนท์ คุณลักษณะของรูปแบบควรมีประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

๑. แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและตัวแปร
๒. นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้ว
๓. อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน
๔. นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้
๕. สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ^{๒๘}

สรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะประกอบขบวนการที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้ใหม่ หรือนำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้

๒.๓.๒ แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา โดยมีลำดับการนำเสนอ ได้แก่ ความหมายของการศึกษา ความสำคัญของการศึกษา แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา ขอบข่ายทางการศึกษาของไทย และนโยบายการศึกษาของไทย ดังต่อไปนี้

^{๒๖}อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ขาวฟาง , ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๒๗}Keeves, **Educational Research Methodology, and Measurement: An international handbook**, Oxford, (England: Pergamon Press , 1988), p. 560.

^{๒๘}พูลสุข หิงศานนท์, **การพัฒนาแบบ**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

๑) ความหมายของการศึกษา

ความหมายของการศึกษานั้น มีนักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิในพระพุทธศาสนา ได้ให้นิยามความหมายไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน) ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า สิกขานั้นก็คือศึกษา เป็นคำเดียวกัน ศึกษามาจากศึกษาที่เป็นภาษาสันสกฤต สิกขาเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี มีความหมายถึงทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ภาคปริยัตินั้นก็หมายถึงเล่าเรียนด้วยวิธีฟังด้วยวิธีอ่านทรงจำพิจารณาให้มีความรู้ความเข้าใจ ภาคปฏิบัตินั้นก็หมายถึงว่านำมาปฏิบัติทางกายทางวาจาทางใจ^{๒๙}

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า คำว่า “การศึกษา” นี้ เรายังมีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก ส่วนมากก็มักจะหมายถึงการเรียนหนังสืออะไรๆ รวมอยู่ในการเรียนหนังสือเป็นการศึกษา เรียนในโรงเรียนหรือในสถานที่เรียนด้วยตำราเรียน แล้วก็จำได้ แล้วก็พอจะคิดเป็นบ้างจากแนวที่ได้เรียนมาแล้ว แล้วก็เรียกว่าการศึกษา และยังมีจุดมุ่งหมายที่ไม่ถูกต้องตามที่มนุษย์ควรจะมี คำว่า “การศึกษา” นี้ ในภาษาศาสนา หมายถึง การประพฤติ หรือการปฏิบัติ หรือการกระทำ ไม่ได้หมายถึง การเล่าเรียนโดยส่วนเดียว คำว่า “ปริยัติ” นี้ก็เป็นการศึกษา แต่ไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ คำว่า “ปฏิบัติ” นั้นเป็นคำที่ถูกต้องและสมบูรณ์^{๓๐}

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษามาจากภาษาบาลีว่า สิกขา คำว่า สิกขา มีรากศัพท์ว่า สิกข หมายถึง วิชฺโชปาทาน แปลว่า การแสวงหาวิชา ส่วนคำว่า วิชา หมายถึง ความรู้สภาวะแท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น สิกขาหรือศึกษา จึงหมายถึง การแสวงหาวิชาหรือความรู้แจ้งซึ่งก็คือปัญญานั้นเอง นั่นคือ การศึกษาเป็นกระบวนการแสวงหาปัญญาและกำจัดอวิชชาไปพร้อมกัน^{๓๑}

สาโรช บัวศรี ให้ความหมายของศึกษาว่า การศึกษา คือ การพัฒนาขั้น ๕ เพื่อว่า โลกะ โทสะ โมหะ จะได้ลดน้อยถอยไปหรือว่าหมดไปในที่สุด และได้บรรลุชีวิตที่ดี^{๓๒}

^{๒๙}สมเด็จพระญาณสังวร (สุวฑฺฒโน), **ลักษณะพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒.

^{๓๐}พุทธทาสภิกขุ, **คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๖.

^{๓๑}พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ขอบฟ้าแห่งความรู้**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

^{๓๒}สาโรช บัวศรี, “ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์” ใน **การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา เล่ม ๑**, รวบรวมโดย ชม ภูมิภาค, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปสนองการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๘๘.

สุมน อมรวิวัฒน์ ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา การศึกษา หมายถึง การสั่งสอน การฝึกหัด ฝึกปรือ ฝึกฝน อบรมบ่มนิสัย^{๓๓}

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า ความหมายของการศึกษาแยกออกได้เป็น ๒ แนวใหญ่ๆ คือ แนวแรกเป็นการพิจารณาในวงกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการต่างๆ ของสังคมที่จะถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระบบพฤติกรรม ตลอดจนศิลปกรรมต่างๆ อันรวมเรียกว่าวัฒนธรรมนั้นจากชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง การศึกษาแนวนี้เรียกว่า การศึกษาในฐานะเป็นกระบวนการสังคมประกิต (Education as a Socialization Process) ซึ่งเกิดขึ้นทุกสถาบัน ทุกระดับชีวิตของบุคคล แนวที่ ๒ เป็นการพิจารณาการศึกษาในวงแคบมุ่งที่สถาบันสังคมเพียงสถาบันเดียว คือ สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน เป็นการทำความเข้าใจในเรื่องบทบาท หน้าที่ และกระบวนการต่างๆ ในโรงเรียน การศึกษาในแนวหลังนี้เป็นการศึกษาในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม (Education as a Social Institution)^{๓๔}

สนธิ ศรีสำแดง ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา Education มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Eduare” มีความหมายตรงกับคำว่า “Bring up” หมายถึง การดึงออก การศึกษามีใช้การใส่เข้าไป (Put in) แต่หมายถึง การดึงเอาความรู้ หรือสิ่งที่มีอยู่ในผู้เรียนออกมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด^{๓๕}

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า ไม่ว่าการศึกษาจะเป็นอะไรหรือคืออะไร แต่การศึกษาย่อมเป็น “กระบวนการ” เสมอ และอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าคำนิยามหรือคำอธิบายการศึกษาจะคล้ายคลึงหรือแตกต่างกัน ก็อาจจะแบ่งกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมีหลักพื้นฐานแตกต่างกันคือ กลุ่มที่หนึ่งมองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่นำเอาความสามารถของผู้เรียนที่มีอยู่ในตัวของเขาออกมาพัฒนาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป กลุ่มที่สองมองว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่จะนำเอาความรู้ภายนอกเข้าไปสั่งสมไว้ในตัวผู้เรียน และกลุ่มที่สามมองว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมตอบสนองกัน ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมด้วย^{๓๖}

^{๓๓}สุมน อมรวิวัฒน์, **หลักสูตรและการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม**, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๔), หน้า ๓๗.

^{๓๔}ไพฑูรย์ สินลารัตน์, **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : วิ.พรินท์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๙ - ๒๐.

^{๓๕}สนธิ ศรีสำแดง, **พระพุทธศาสนากับหลักการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : นิลนารการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๕๒.

^{๓๖}ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๑ - ๔๒.

วิชัย ตันศิริ ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Education” แท้จริงรากศัพท์ “Educare” ก็หมายถึง การอบรมเลี้ยงดู การอบรมบ่มนิสัย ส่วนรากศัพท์ “Educere” ก็หมายถึง การดึงออกมา หรือทำให้ปรากฏออกมาซึ่งศักยภาพของชีวิต (Oxford Dictionary)^{๓๗}

สุนทร โคตรบรรเทา ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน นำความรู้จากภายนอกไปสะสมไว้ในตัวผู้เรียนและตอบสนองระหว่างผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้นและกว้างขึ้น^{๓๘}

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่าหมายถึง กระบวนการกระตุ้นสมองให้รับรู้ เก็บสะสม และรวบรวมสิ่งที่มีคุณค่าทั้งหลายไว้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักนำความคิดและความรู้ออกมาใช้และพัฒนาขั้น ๕ ให้เจริญงอกงามทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และบ้านเมือง^{๓๙}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา หมายถึง การกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ ศีลธรรม คุณค่า และความเข้าใจต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่มีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมและแนวคิดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อสังคมของตนเองและของชาติอื่น ตลอดจนความเข้าใจต่อกฎต่าง ๆ ตามธรรมชาติ พร้อมทั้งมีทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการสื่อสาร^{๔๐}

พลาโต (Plata) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลงความคิดหรือวิญญาณของมนุษย์ คือพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น จากโลกมืดไปสู่โลกที่สว่าง^{๔๑}

ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือทำให้คนมีเหตุ ให้เข้าถึงความจริงที่ตรงกันข้าม เบคอนเห็นว่า ความจริงมีเพียงหนึ่งเดียว^{๔๒}

^{๓๗}วิชัย ตันศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สามลดา, ๒๕๕๐), หน้า ๓ - ๔.

^{๓๘}สุนทร โคตรบรรเทา, **ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙.

^{๓๙}คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๐.

^{๔๐}ยูเนสโก (UNESCO), อ้างใน จินตนา สุจิตานนท์, **การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗.

^{๔๑}พลาโต (Plata), อ้างใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

^{๔๒}ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon), อ้างใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

รุสโซ (Rousseau) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การเข้าให้ถึงธรรมชาติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ ชีวิตที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ จะมีแต่ความสดชื่น จิตใจจะเป็นอิสระ สว่างไสว มองโลกได้กว้างไกล การศึกษาที่ดีต้องสอดคล้องกับความจริงตามธรรมชาติและสามารถนำไปแก้ปัญหาได้^{๔๓}

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม (Growth) กระบวนการศึกษา ก็คือ กระบวนการสร้างเงื่อนไขให้ชีวิตมีความเจริญงอกงาม ความงอกงามในที่นี้ มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือไปสู่จุดหมายปลายทางอื่นใด แต่เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงามของชีวิตมนุษย์^{๔๔}

กูต คาร์เตอร์ (Good Carter) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา เป็นกระบวนการที่จะใช้พัฒนาความสามารถ ทักษะ และรูปแบบพฤติกรรมของคนที่มีคุณค่าต่อสังคม และการศึกษาเป็นกระบวนการที่คนได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เลือกสรรถูกควบคุมไว้แล้ว เพื่อที่คนเหล่านั้นจะสามารถอยู่ในสังคมได้และสามารถพัฒนาตนเองได้^{๔๕}

ผู้วิจัยสรุปความหมายของการศึกษาว่า หมายถึง การพัฒนาปรับปรุงตนเองทั้งร่างกายและจิตใจให้เจริญงอกงามดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยอาศัยกระบวนการจัดการศึกษาผู้อื่น เริ่มจากในครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ส่วนความหมายของการศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้นหมายถึง การพัฒนาจิตใจของตนเองให้เจริญขึ้นไปจนสามารถที่จะบรรลุถึงความสุขอย่างยั่งยืน จนกว่าจะบรรลุถึงความเป็นอเสขบุคคลคือบุคคลผู้ที่ไม่ต้องศึกษา กล่าวคือ เป็นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลส และเป็นผู้ที่หลุดพ้นจากการกลับมาเกิดอีก

๒) ความสำคัญของการศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาที่เหมือนการสอนวิธีจับปลา ก็คือ การสอนให้คนพึ่งตน การสอนต้องสอนให้คนรู้ตน นั่นคือ

^{๔๓}รุสโซ (Rousseau), อ้างใน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พุทธปรัชญาการศึกษา**, หน้า ๑๒๔.

^{๔๔}จอห์น ดิวอี้ (John Dewey), อ้างใน วิชัย ต้นศิริ, **อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**, หน้า ๒ - ๓.

^{๔๕}กูต คาร์เตอร์ (Good Carter), อ้างใน จินตนา สุจจันท์, **การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๐.

อ่านตนออก บอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด เมื่อรู้ตนแล้วก็รู้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดกับตนเองตามลำดับของการรู้ตน รู้คน รู้งาน รู้วิชาการ นั่นคือรู้รอบและรู้กว้างขยายไปครอบคลุมโลกภายนอก^{๔๖}

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นเรื่องที่ใหญ่มาก ควรจะเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของชาติ เพื่อทุกคนและทุกเรื่อง (Education For All) ทุกภาคส่วนของสังคมต้องทุ่มเทเพื่อการศึกษา (All For Education) ไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนและครูเท่านั้น และการศึกษาต้องสามารถแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งปวง มีความยากจนเป็นอาทิ ซึ่งกล่าวเป็นสำนวนว่า การศึกษาเป็นยารักษาทุกโรค (Education Cure All) การศึกษาจึงเป็นเรื่องใหญ่มาก แต่เราไปลดทอนให้เหลือเล็กน้อยเดียว ว่าการศึกษาเป็นเรื่องของการท่องตำรา และการศึกษาเป็นเรื่องของครูในโรงเรียนเท่านั้น กลายเป็นการกักขังการศึกษาไว้ในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆ และท่องบ่นวิชากันอยู่แค่นั้น แทนที่จะเป็นการเรียนรู้ในการปฏิบัติการจริงร่วมกัน ของคนทั้งมวลในพื้นที่อันกว้างขวางของชีวิตและสังคม^{๔๗}

สุนน อมรวิวัฒน์ กล่าวถึงความสำคัญการศึกษาไทยไว้ว่า ลักษณะอันสมบูรณ์ของการศึกษาไทย คือ ความสัมพันธ์สอดคล้องและผสมกลมกลืนกันสนิท ต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ได้สัดส่วนสมดุลกันในองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นแบบไทยแท้ๆ นำไปสู่คุณสมบัติของความเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ แก่นของการศึกษาจึงน่าจะเกิดขึ้นจากรัก ความรู้ ความคิด ความสามารถ และความดี เป้าหมายของการศึกษาจึงมุ่งสู่สัมมาชีพและสัมมาปฏิบัติ กระบวนการสอนประกอบด้วย การสั่ง-สอน-ฝึก-ฝน-อบรม-บ่มนิสัย ทั้งด้วยวิธีที่เป็นระบบและวิธีที่ยืดหยุ่นคล่องตัวจากระบบ โดยไม่ถูกผูกมัดด้วยการกำหนดว่าคนไทยอยู่สังคมเกษตรกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม แต่มุ่งให้ผู้เรียนปรับตัวอยู่ในสังคมมนุษย์ได้ ทั้งนี้ พื้นฐานที่นำมาจัดการศึกษาจึงได้แก่ วัฒนธรรม ปัญญาธรรม และเมตตาธรรม นี่คือนิยามสมบัติพิเศษของการศึกษาไทย^{๔๘}

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาช่วยให้คนมีความคิด สามารถใช้ความคิดตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลว่า สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรเชื่อ และรู้จักแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันด้วยวิธีที่ดีที่สุด มองเห็นคุณค่าและความงดงามของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ลึกซึ้งจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้ความสามารถดีพอที่จะประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ คนเราจึงจำเป็นต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่เสมอ การศึกษาเป็นวิธีหาความรู้อย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้คนรอดพ้นจากความเขลา และ

^{๔๖}พระราชวรมุนี (ประยูร ธมมจิตโต), ขอบฟ้าแห่งความรู้, หน้า ๑๘ - ๒๐.

^{๔๗}ประเวศ วะสี, ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

^{๔๘}สุนน อมรวิวัฒน์, สมบัติพิเศษของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๒๒.

สามารถดำรงชีพได้อย่างมีความสุข การศึกษานั้นเป็นคุณค่าอย่างหนึ่งที่เราได้เรียนรู้ ผูกพันและสะสมไว้เป็นคุณสมบัติเฉพาะตน การศึกษาจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่บุคคลได้เผชิญและเรียนรู้สิ่งใหม่จนสามารถแก้ไขปัญหา ปรับปรุงตน และแสวงหาประสบการณ์ที่ดีไปตลอดชีวิต เพื่อความสงบสุขส่วนบุคคลและสันติภาพของสังคม^{๔๙}

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ในแผนปฏิบัติการที่ ๒๑ (Agenda๒๑) ไว้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาในระบบและนอกระบบโรงเรียนจะต้องมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนทัศนคติของคนเพื่อให้มีความตระหนักในปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา มีทักษะ และพฤติกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยบูรณาการในทุกรายวิชา^{๕๐}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาเป็นความหวังที่ดีที่สุดของมนุษยชาติในการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่การศึกษาไม่ได้หมายถึงการศึกษาในระบบและโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนเท่านั้น การศึกษามีความหมายรวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการทั้งหลายที่สามารถเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งที่บ้านและชุมชนในวงกว้าง^{๕๑}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติ โดยการทำให้มีความเจริญขึ้นทั้งด้านวัตถุที่จับต้องเห็นได้ด้วยตาตนเอง และทางด้านจิตใจอันเป็นความเจริญภายในตน กล่าวคือ เป็นการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อ ๑) ประโยชน์ตน (อัตตหัตถะ) คือ การพัฒนาตนเอง ทางกาย วาจา ใจ ๒) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรตถะ) คือ การพัฒนาสังคมและประเทศชาติ และ ๓) ประโยชน์อย่างยิ่ง (ปรมาตถะ) คือ พัฒนิตนเองจนถึงนิพพาน และช่วยเหลือผู้อื่นจนถึงนิพพาน

๓) แนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา

นักวิชาการ นักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของไทย ได้กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

^{๔๙}วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ, (กรุงเทพมหานคร : วชิระ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

^{๕๐}องค์การสหประชาชาติ อ้างใน พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ไทยสัมพันธ์, ๒๕๕๕), หน้า ๗๙.

^{๕๑}ยูเนสโก (UNESCO), อ้างใน พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, หน้า ๘๐.

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาว่าควรยึดหลัก ๔ ประการ คือ

๑. พุทธศึกษา ต้องให้มีความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสำคัญที่สุดของชีวิต คือ ผู้เรียนควรรู้ว่า เราเกิดมาทำไม เกิดมาเพื่ออะไร สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้คืออะไร อยู่ที่ไหน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ควรได้รับการสั่งสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล

๒. จริยศึกษา ผู้เรียนสามารถบังคับตนเองให้ถูกต้อง มีระเบียบวินัย ทำลายความเห็นแก่ตัวและพวกพ้อง และมีความสามัคคี

๓. พลศึกษา ผู้เรียนต้องประกอบด้วยการออกกำลังกาย และการฝึกจิตใจ เมื่อพลศึกษา คือ การศึกษาเพื่อใช้กำลังจึงต้องมีกำลังชนิดนี้ (กำลังฝ่ายจิต) ด้วย ไม่ควรมีแต่กำลังกล้ามเนื้อสำหรับชกต่อย

๔. หัตถศึกษา ผู้เรียนต้องประกอบด้วยวิชาเทคนิคต่างๆ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการประกอบสัมมาชีพ สร้างความก้าวหน้าทางวัตถุ^{๕๑}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงแนวคิดการศึกษาไว้ว่า การศึกษาที่พึงประสงค์ต้องมีองค์ประกอบ ๔ ประการ เรียกว่า จตุสดมภ์ของการศึกษา (Four Pillars of Education) จากองค์การยูเนสโก เรื่อง การศึกษาคือขุมทรัพย์ภายใน (Learning: The Treasure Within) ได้แก่

๑. การศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ (Learning to Know) สดมภ์แรกของการศึกษา คือ Learning to know แปลว่า เรียนเพื่อรู้ หมายถึง การเรียนเพื่อเตรียมเครื่องมือสำหรับการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เช่น เด็กไทยต้องเรียนภาษาไทยให้อ่านออกเขียนได้ เพื่อที่จะได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้น หรือเรียนภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์ ก็เพื่อใช้ค้นคว้าหาความรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ถูกบันทึกไว้เป็นภาษาอังกฤษ

๒. การศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถภาพ (Learning to do) สมรรถภาพคือความสามารถในการนำความรู้มาปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ สำหรับสดมภ์ที่สองนี้ ใช้คำว่า Learning to do แปลว่า เรียนเพื่อใช้ทำงาน มุ่งภาคปฏิบัติ การเรียนสายอาชีพศึกษาก็ดี การเรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยก็ดี ต่างมุ่งให้ผู้เรียนทำงานได้ จึงจัดอยู่ในข้อนี้

๓. การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ (Learning to Live Together) สดมภ์แห่งการศึกษาสองข้อแรกทีกล่าวมาแล้วนั้น สอนเด็กให้เป็นคนเก่งทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ส่วนสดมภ์ที่สามนี้มุ่งสอนเด็กให้เป็นคนดีที่ใช้ความรู้ความสามารถทำคุณประโยชน์แก่ผู้อื่น นั่นคือสอนให้อยู่อย่างมีคุณภาพด้วยการทำคุณประโยชน์แก่สังคม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Learning to Live Together แปลว่า เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันฉันญาติมิตร

^{๕๑}พุทธทาสภิกขุ, อ้างใน ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**, หน้า ๘๘.

๔. การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษยภาพ (Learning to be) สดมภ์ท้ายของการศึกษา คือ พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นั่นคือ เด็กที่จบการศึกษาไปแล้วต้องเป็นอะไรมากกว่าเครื่องจักรในโรงงาน หรือแรงงานราคาถูตามท้องไร่ท้องนา ผู้จบการศึกษาต้องเป็นอะไรมากกว่าทรัพยากรมนุษย์หรือสัตว์เศรษฐกิจ การทำคนให้เป็นเพียงทรัพยากรหรือเครื่องจักรขึ้นหนึ่งนั้นเท่ากับกำลังลดฐานะของมนุษย์ให้ต่ำลง การศึกษาต้องพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพทั้งทางกาย ทางสังคม ทางอารมณ์ และทางปัญญา^{๕๓}

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้กล่าวถึงแนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๐ เน้นการเรียนรู้เฉพาะสาระวิชาแกนและมีการประเมินผลเฉพาะเนื้อหาสาระตามวิชาแกน ส่วนการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ การเรียนรู้เน้นทั้งสาระตามวิชาแกนและสาระสำคัญสำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะชีวิต ทักษะการคิดและการเรียนรู้ และการรู้ไอซีที การประเมินผลครอบคลุมการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ดังที่นักการศึกษายุคใหม่ได้เสนอหลักการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. มนุษย์มีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ผู้สอนจึงต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย หากผู้สอนนำรูปแบบการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่งไปใช้กับผู้เรียนทุกคนตลอดเวลา อาจทำให้ผู้เรียนบางคนเกิดอาการตายด้านทางสติปัญญา

๒. ผู้เรียนควรเป็นผู้กำหนดองค์ความรู้ของตนเอง ไม่ใช่ให้นำความรู้ไปใส่สมองผู้เรียน แล้วให้ผู้เรียนดำเนินรอยตามผู้สอน

๓. โลกยุคใหม่ต้องการผู้เรียนซึ่งมีวินัย มีพฤติกรรมที่รู้จักยืดหยุ่นหรือปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นแบบเผด็จการ แบบให้อิสระ หรือแบบประชาธิปไตย

๔. เนื่องจากข้อมูลข่าวสารในโลกจะทวีเพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่า ทุกๆ ๑๐ ปี โรงเรียนจึงต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ กัน

๕. ให้ใช้กฎเหล็กของการศึกษาที่ว่า “ระบบที่เข้มงวดจะผลิตคนที่เข้มงวด” และ “ระบบที่ยืดหยุ่นก็จะผลิตคนที่รู้จักการยืดหยุ่น”

๖. สังคมหรือชุมชนที่มั่งคั่งร่ำรวยด้วยข้อมูลข่าวสาร ทำให้การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายๆ สถานที่

๗. การเรียนรู้แบบเจาะลึก (Deep Learning) มีความจำเป็นมากกว่าการเรียนรู้แบบผิวเผิน (Shallow Learning) หมายความว่า จะเรียนอะไรต้องเรียนรู้ให้รู้จริง ให้รู้สึก ให้ออกไป ไม่ใช่

^{๕๓}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ทิศทางการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕ – ๓๓.

เรียนแบบงูๆ ปลาๆ ดังจะเห็นจากอดีตว่ามีการบรรจุเนื้อหาไว้ในหลักสูตรมากเกินไป จนผู้เรียนไม่รู้ว่าจะเรียนไปเพื่ออะไรและสิ่งที่เรียนไปแล้วมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

๘. การสอนที่จัดว่ามีประสิทธิภาพ ต้องการครูที่มีคุณสมบัติมากกว่าการเป็นผู้ทำหน้าที่สอน (Instructor) คือต้องการครูที่มีคุณลักษณะเป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ (Learning Coach) และเป็นตัวแทนในการนำผู้เรียนท่องเที่ยวไปสู่โลกแห่งการเรียนรู้ได้ (Learning Travel Agent) บทบาทของครูในโลกยุคใหม่จึงต้องกว้างขวางกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ดูแลโปรแกรมการเรียนการสอนเท่านั้น เพราะทำให้เด็กที่จบจากโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องความรู้และทักษะ คือรู้ก็รู้ไม่จริง แล้วยังขาดทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพอีกด้วย

๙. การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน (Schooling) กับการศึกษา (Education) ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Winston Churchill) เคยกล่าวไว้กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (Mr. R.A. Butler) เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๔ ว่า “โรงเรียนไม่มีความจำเป็นมากนักในการจัดการศึกษา เพราะเป็นเพียงสถาบันที่มีงานหลักคือพร่ำสอนอบรมสั่งสอนเด็กๆ เท่านั้น แต่การศึกษามีความแตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงและการศึกษาเกิดขึ้นในโรงเรียนน้อยมาก”

๑๐. โลกอนาคตจะให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่บ้าน (Home – Based Education) มากขึ้น เด็กๆ จะเรียนอยู่ที่บ้าน โดยเรียนจากประสบการณ์ของนักการศึกษาที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ โดยตรง^{๕๔}

ศาสตราจารย์ บัณฑิต ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาในพระพุทธศาสนา โดยเรียกว่า นโยบายหลักหรือมรรคของการศึกษา แยกออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่

๑. นโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ไม่ครองเรือน จุดมุ่งหมายของการศึกษาระดับสูง (ระดับผู้ไม่ครองเรือน) ได้แก่ นิพพาน แนวทางการปฏิบัติหรือนโยบายของการศึกษาเพื่อบรรลุนิพพานนั้น ก็คือมรรคมงคล ๘ (อัฐมรรค) ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ซึ่งมรรคมงคล ๘ ประการนี้ สรุปเป็น ๓ ประการคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้ศึกษาในระดับนี้จะต้องเล่าเรียนและปฏิบัติตามนโยบายอันมืงค์ ๘ ประการดังกล่าวอย่างเคร่งครัด อันเป็นแนวทางที่พระพุทธองค์ทรง

^{๕๔}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อการรองรับการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วยโครงการ, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕ - ๔๘.

กำหนดไว้ เพื่อสนองความมุ่งหมายให้ระงับหรือแก้ปัญหอันสูงสุดของชีวิต ได้แก่ ปัญหาที่เรียกว่า อกุศลมูล^{๕๕} เมื่อสามารถแก้ปัญหานี้สำเร็จ ก็จะประสบชีวิตอันสมบูรณ์ที่สุด หรือที่เรียกว่า นิพพาน

๒. แนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ครองเรือน โดยพื้นฐาน แนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับผู้ครองเรือน (ฆราวาส) จะต้องประยุกต์ตามทางที่เรียกว่า มรรคมิองค์ ๘ หรือศีล สมาธิ ปัญญา เท่าที่สามารถจะทำให้เหมาะสมกับผู้ครองเรือน ซึ่งหมายความว่า เป็นแนวทางที่จะต้องแก้ปัญหาเช่นกัน แม้จะไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหที่สูงสุดในชีวิต แต่เป็นปัญหาที่สับสนและยุ่งเหยิง แนวทางหรือแนวนโยบายหลักของการศึกษาในระดับฆราวาสนี้ เรียกว่า แนวนโยบายทั้ง ๓ ของการศึกษา ได้แก่

๑) ศึกษาให้รู้จักตนเอง อันประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ข้อคือ การศึกษาชั้น ๕ และการศึกษาวิชาความรู้หลายแขนงอย่างกว้างขวาง

๒) ศึกษาให้รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้รู้จักว่าสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั้น ประกอบด้วยโครงสร้างอะไรบ้างและมีปัญหาสำคัญอะไรบ้าง

๓) ศึกษาเรื่องจริยธรรม ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติเรื่องคุณธรรม ศีลธรรมอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง เพื่อจะได้ลดการเบียดเบียนกันและทุจริตต่อกันลงไป รู้จักละอายต่อความชั่ว รู้จักประกอบความดี อันจะก่อให้เกิดสันติสุขและความร่มเย็นทั้งแก่ตนเองและสังคม^{๕๖}

ประเวศ วะสี ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาไว้ว่า ความรู้ที่จำเป็นมี ๔ ประเภทใหญ่ เรียกว่า ปัญญา ๔ หรือ จตุรปัญญา คือ ความรู้ธรรมชาติที่เป็นวัตถุ (วิทยาศาสตร์กายภาพ) ความรู้ทางสังคม (วิทยาศาสตร์สังคม) ความรู้ทางศาสนา (วิทยาศาสตร์ข้างใน) และความรู้เรื่องการจัดการ ซึ่งปัญหาที่เกิดจากความรู้นิดใดชนิดหนึ่งไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เกิดดุลยภาพในสังคม เราจำเป็นต้องมีปัญญาย่างบูรณาการการศึกษาและการวิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัญญาทุกด้าน มิใช่ให้เรียนรู้เป็นส่วนๆ เพราะความรู้แบบแยกส่วน จะนำไปสู่การกระทำแบบแยกส่วน ทำให้เกิดการเสียดุลยภาพและเกิดวิกฤติการณ์ขึ้น การศึกษาเรียนรู้ จำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชื่อมโยง เนื่องจากในโลกแห่งความเป็นจริงนั้นเป็นโลกแห่งการเชื่อมโยงเป็นองค์รวม การจัดการเรียนรู้ ควรจะไปให้ถึง ๓ ระดับ ได้แก่

^{๕๕}อกุศลมูล หมายถึง รากเหง้าของอกุศล, ต้นเหตุของอกุศล, ต้นเหตุของความชั่ว มี ๓ อย่างคือ โลภะ โทสะ โมหะ ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตธรรม ๒๕๕๖), หน้า ๘๔.

^{๕๖}สาโรช บัวศรี, อ่างใน ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออก และตะวันตก**, หน้า ๕๕ - ๕๖.

๑. ระดับที่เกิดความรู้ หมายถึง การรู้ความจริง การที่บุคคลจะทำอะไรให้สำเร็จได้ บุคคลนั้นต้องรู้และใช้ความจริง ความรู้ต้องเป็นความจริง เพราะการใช้ความจริงทำให้ทำได้ถูกต้อง การให้ผู้เรียนสัมผัสความจริงเท่ากับเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ระดับเบื้องต้น

๒. ระดับที่เกิดปัญญา เป็นระดับที่ผู้เรียนสามารถบูรณาการหรือเชื่อมโยงความรู้ใน ๔ ด้านดังกล่าวข้างต้น และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

๓. ระดับที่เกิดจิตสำนึก คือเกิดความเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และเข้าใจตัวเองว่าสัมพันธ์กับสรรพสิ่งอย่างไร^{๕๗}

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่าการศึกษาคควรจะมีแก่นปัญหาพื้นฐาน ๗ ประการ ดังนี้

๑. แก่ความยากจน โดยการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความร่มเย็นเป็นสุข กิจกรรมทุกชนิดในประเทศ รวมทั้งการศึกษา ควรมุ่งสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่

๒. การรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ เมื่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้จนหมดสิ้น กลุ่มชนหรือเผ่าพันธุ์นั้นๆ ก็ดำรงอยู่ต่อไปไม่ได้ การมีสัมมาชีพและการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต้องควบคู่กันไป

๓. การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นศีลธรรมพื้นฐานของสังคม เป็นรากฐานของสิ่งดีงามต่างๆ เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม สังคมไทยเป็นสังคมชนชั้น จึงขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ การศึกษาควรสร้างศีลธรรมพื้นฐานนี้ โดยให้ความสำคัญต่อศักดิ์ศรี คุณค่า ศักยภาพ และความรู้ในตัวคนของชาวบ้าน คนเล็กคนน้อย คนยากคนจน

๔. ปรับเปลี่ยนสังคมทางดิ่งเป็นสังคมทางราบ สังคมไทยเป็นสังคมทางดิ่ง คือ มีความสัมพันธ์ระหว่างคนมีอำนาจข้างบนกับคนไม่มีอำนาจข้างล่าง ในสังคมทางดิ่ง ผู้คนจะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปทางลบ มีการเรียนรู้น้อย ชอบใช้อำนาจมากกว่าความรู้ มีประสิทธิภาพต่ำ ขาดความเป็นธรรม ในสังคมนี้ เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี และจะไม่มีวันดี ตราบใดที่ยังเป็นสังคมทางดิ่ง จำเป็นต้องมีการปรับไปเป็นสังคมทางราบ นั่นคือ มีความเสมอภาค ภราดรภาพ และมีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เกิดเป็นสังคมเข้มแข็งหรือประชาสังคม การศึกษาควรจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นประชาสังคม

^{๕๗}ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคม นักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐ - ๑๗.

๕. ปรับจากระบบศูนย์อำนาจไปสู่ความเข้มแข็งของประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น ประเทศไทยปกครองด้วยระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อประชาธิปไตยและความขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ และเกิดความรุนแรง ซึ่งรวมถึงการแก้ปัญหาความยากจน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

๖. สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมไทยเป็นสังคมอำนาจ มีการคิดเชิงอำนาจและทำเชิงอำนาจ มีการใช้ความรู้และเหตุผลน้อย ทำให้บ้านเมืองติดขัด ขัดแย้ง และรุนแรง จำเป็นต้องปรับจากสังคมอำนาจไปสู่สังคมเรียนรู้ ระบบการศึกษาต้องสามารถกระตุ้น และสนับสนุนการเรียนรู้ของประชาชนทุกวิถีทาง ต้องมีการใช้การสื่อสารทุกประเภทอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านเกิดขึ้นให้ได้ เพราะคนไทยอ่านน้อย การอ่านน้อยจะทำให้ไม่สามารถเข้าใจความซับซ้อนของสังคมปัจจุบัน การศึกษาควรช่วยสร้างสังคมเรียนรู้และวัฒนธรรมการอ่าน

๗. สร้างจิตสำนึกใหม่ คนไทยติดอยู่ในจิตสำนึกเก่าที่เล็กและแคบ ทำให้ความรู้สึกรู้สึกคับแคบ ไม่เหมาะแก่การอยู่ร่วมกันในสังคมใหญ่และสร้างสันติสังคม มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องสร้างจิตสำนึกใหญ่ให้สามารถมองไกลใฝ่สูง มีจิตสาธารณะ มีจิตสำนึกแห่งความเป็นพลเมือง อันเป็นรากฐานของชีวิตในระบบประชาธิปไตย และนำไปสู่สันติประชาธรรม^{๕๘}

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนวทางการจัดการศึกษาไทย โดยเรียกว่า สมบัติทิพย์ ๓ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรม คือ วิถีดำรงชีวิตของคนไทย คุณค่าแท้ของวัฒนธรรมไทย ได้แก่ วิถีชีวิตท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้อันประมาณมิได้ วัฒนธรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว ความคิดและความเชื่อ ตลอดจนประเพณี ศิลปะในท้องถิ่น

๒. ปัญญาธรรม คือ ความรู้ ความคิด และความสามารถในวิทยาการต่างๆ ทุกสาขา เช่น การแพทย์ งานประดิษฐ์ งานช่าง ดนตรี นาฏศิลป์ วรรณคดี การรบ การเมือง การอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนวิธีการสั่งสอนฝึกฝนกุลบุตรธิดา ซึ่งครูไทยได้ฝากผลงานและมีมือไว้สืบทอดถึงชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ การรู้จักนำกระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งได้มีวิธีการชัดเจนตามหลักของพระพุทธศาสนามาใช้ ย่อมทำให้การจัดการศึกษาในอนาคต สามารถสืบสายปรีชาญาณจากอดีตและปัจจุบันได้ต่อเนื่อง

๓. เมตตาธรรม นั้นเป็นจุดเริ่มของกระบวนการศึกษา แสดงถึงบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ เมื่อการสอนเริ่มต้นด้วยความเมตตา การเรียนเริ่มต้นด้วยการศรัทธา การศึกษาย่อมเป็นกระบวนการของความรักความเข้าใจ ความร่วมมือ และการเสียสละ

^{๕๘}ประเวศ วะสี, ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน, หน้า ๓๗ - ๓๘.

ดังนั้น การแสวงหาภูมิปัญญาของไทย จึงเป็นการสำรวจและวิเคราะห์คุณค่าของความเป็นไทยของเราเอง แล้วนำมาผสมผสานกลมกลืนกับหลักการสากลที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน^{๕๙}

นอกจากนี้ สุนน อมรวิวัฒน์ ยังได้เสนอยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาในอนาคตไว้ ๘ ประการ ดังนี้

๑. การจัดสาระและกระบวนการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ต้องมีส่วนที่เป็นแกนหลักและส่วนที่ยืดหยุ่นคล่องตัวเป็นพลวัต โดยคำนึงว่า เด็กทุกคนเกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่มีต้นทุนติดตัวมาแตกต่างกัน ทั้งทางด้านความสมบูรณ์ของร่างกาย สติปัญญา ความสามารถ และความถนัด ส่วนที่เป็นสาระและกระบวนการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เด็กทุกคนต้องมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาไปจนสุดความสามารถที่เขามี และแน่นอนที่สุด ในส่วนที่เขابกพร่องหรือส่อแวว เขาย่อมต้องได้รับการซ่อมเสริมเติมเต็มด้วยวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม

๒. การจัดโครงสร้างของสาระและกระบวนการเรียนรู้ ต้องอาศัยวิศวกรการศึกษาที่มีความเข้าใจและมีความรู้ทางรากฐานชีวิตไทย เครือข่ายของวิทยาการ พัฒนาการของเด็กวัยเรียน บริบททางสังคม รวมทั้งหลักการและวิธีการทางการศึกษา สามารถร่วมกันออกแบบสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. สาระความรู้สำหรับเด็กวัยเรียน ที่เป็นสาระหลักเพื่อความเป็นมนุษย์ คือ ๑) ทักษะและกระบวนการสื่อความหมาย ๒) ทักษะและกระบวนการแสวงหาความรู้ ๓) ทักษะและกระบวนการคิด เช่น คิดคำนวณ คิดเหตุผล ๔) ทักษะและกระบวนการวิทยาศาสตร์ ๕) ทักษะและกระบวนการสังคม ๖) ทักษะและกระบวนการทำงาน ๗) สุขภาพและบุคลิกภาพ ๘) ศีลธรรมและสุนทรียภาพ ศิลปะวิทยาทั้ง ๘ ประการนี้ เป็นแก่นแท้ของศักยภาพมนุษย์ ถ้าการศึกษาเป็นการพัฒนาเด็กในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์แต่ละคน นักการศึกษาทั้งหลายต้องหันมาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างศักยภาพดังกล่าวนี้ให้จงได้ การสอนด้วยการที่ครูยืนบอกและนักเรียนตอบคำถามตามที่ครูบอกเท่านั้นย่อมไม่เกิดผล และการนำศักยภาพเหล่านี้มาจัดแยกเป็นวิชาๆ ก็ไม่น่าจะบรรลุวัตถุประสงค์

๔. การจัดการศึกษาในอนาคต ครูจะลดบทบาทในการยืนบอกอธิบาย และครูจะใช้เครื่องมือต่างๆ ช่วยสอนมากขึ้น เช่น มีการใช้สื่อดิจิทัลอุปกรณ์ทางการสอน ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน ใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และใช้ระบบการสอนทางไกล เมื่อเป็นเช่นนั้น การเรียนรู้จะไม่จำกัดอยู่ในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆ หากจะเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเปิดกว้างเกี่ยวข้องกับบุคคลและแหล่งวิทยาการหลายประเภท

^{๕๙} สุนน อมรวิวัฒน์, สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย, หน้า ๔๐๘ - ๔๐๙.

๕. เมื่อครูมีภาระในการบอกอธิบายน้อยลง นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีสื่อการเรียนการสอนช่วยมากขึ้น ครูย่อมมีเวลามากขึ้นเพื่อใช้พัฒนานักเรียนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ ครูจะมีเวลาพอในการทำกิจกรรมต่อไปนี้

๕.๑ สร้างความสัมพันธ์ (หรือปฏิสัมพันธ์) อันดีระหว่างครูกับผู้บริหาร ครูกับเพื่อนครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง โรงเรียนกับชุมชน

๕.๒ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกปฏิบัติ (ฝึกหัด ฝึกปรือ และฝึกฝน) สร้างเจตคติ และปลูกฝังคุณธรรมได้อย่างต่อเนื่อง

๕.๓ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาตัวครูเอง ให้มีความรู้ความชำนาญในการสอน

๕.๔ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการเรียนที่ช่วยให้นักเรียนได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เข้าใจความเจริญและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม และมีสุนทรียภาพ

๕.๕ จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้เด็กได้เห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศิลปะดนตรี กีฬา บันเทิง ตามวิถีชีวิตไทย

๖. ผู้บริหารและครูต้องมีความรู้ในเรื่อง “บูรณาการ” มากขึ้น เพราะคลื่นของสาระความรู้และวิธีการต่าง ๆ จะถาโถมเข้ามาสู่หลักสูตรและกระบวนการศึกษา การคิดแบ่งแยกรายวิชา แบ่งชั่วโมง แบ่งคะแนนในการวัดและประเมินผล อาจแยกย่อยลงไปไม่ได้ชัดเจน กระบวนการจัดหลักสูตรแบบ “ลดหลั่น” คือ จากแม่บทลงไปกลุ่มประสบการณ์ ต่อลงไปถึงรายวิชา หน่วยใหญ่ หน่วยย่อย และหัวข้อเรื่องนั้นจะซับซ้อนมากขึ้น เพราะในอนาคต หัวใจเรื่องหนึ่งๆ จะไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยของอีกหลายๆ เรื่อง ทักษะอย่างหนึ่งจะไปมีผลกระทบต่อทักษะอื่นๆ อีกหลายอย่าง ความหลากหลายและความแปรเปลี่ยนของข้อมูลข่าวสาร จะทำให้ครูวิ่งพล่านเป็นหนูติดจั่น นักพัฒนาหลักสูตรและผู้บริหารจึงจำเป็นต้องสามารถบูรณาการทั้งในด้านสาระความรู้และกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างฉลาด

๗. การจัดการประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อชีวิต เป็นการจัดการศึกษาสำหรับปวงชน ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนต้องครอบคลุมกระบวนการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๗.๑ กระบวนการแสวงหา รวบรวม และพิสูจน์ความจริงให้ประจักษ์ เหตุและผลด้วยตนเอง ที่ส่วนใหญ่เรียกว่า กระบวนการวิทยาศาสตร์

๗.๒ กระบวนการคิดวิเคราะห์หาค่าประจักษ์ประกอบปัจจัยต่างๆ อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า การคิดโดยถูกต้องแบบคยา^{๖๐}

^{๖๐}เรียกว่า “โยนิโสมนสิการ” ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๕, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตธรรม ๒๕๕๖), หน้า ๕๗ - ๕๘.

๗.๓ กระบวนการแก้ปัญหา ผู้เรียนได้มีโอกาสเผชิญสถานการณ์และฝึกฝนการแก้ปัญหาอยู่เสมอ จนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

๗.๔ กระบวนการทางมนุษย์สัมพันธ์ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และการปรับตัวสามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม

๗.๕ กระบวนการประชาธิปไตย ฝึกหัดการมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ การยอมรับซึ่งกันและกัน และความยุติธรรมในสังคม

๘. บรรยาการและกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องช่วยสร้างเสริมคุณสมบัติที่เน้นวัฒนธรรมไทยและคุณธรรมไทยที่เด่นชัด คือ ๑) การรู้จักผิดชอบชั่วดี หรือบาปบุญคุณโทษ ๒) ศรัทธาและการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ๓) ความรักชาติ ๔) ความสำนึกในความเป็นไทย และธำรงวัฒนธรรมไทย ๕) ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์^{๒๑}

ลีปนนท์ เกตุทัต ได้กล่าวสรุปวิสัยทัศน์การศึกษาไทยในอนาคตไว้ ๕ ประเด็น คือ

๑. เป็นระบบการศึกษาที่เพิ่มศักยภาพ การเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ด้วยการส่งเสริมทักษะเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานะโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สามารถรับข่าวสารใหม่ๆ ด้วยการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนสามารถฝึกกำลังเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพปัญหาไปสู่สภาพที่พึงประสงค์

๒. ปรัชญาการศึกษาในอนาคต ถือว่า ชีวิตที่มีความสุข คือ ชีวิตที่มีการเรียนรู้และพัฒนาคนให้เป็นผู้สร้าง มากกว่าผู้เสพ

๓. เป้าหมายของการจัดการศึกษา ๑) มุ่งสร้างให้คนมีความมั่นใจและเป็นตัวของตัวเอง ๒) มุ่งสนองปัญญามากกว่าตณหา ๓) มุ่งพัฒนาคุณของความเป็นมนุษย์ที่วัดไม่ได้ด้วยวุฒิปัตร์ ๔) ส่งเสริมอิสรภาพของปัจเจกบุคคล ๕) ส่งเสริมให้คนมีคุณธรรมต่อกัน ด้านกระแสวัฒนธรรมและบริโภคนิยม ปลุกฝังวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์

๔. เนื้อหาของการศึกษาจะเน้นการสอนวิชาสุนทรียศึกษาและพลศึกษา ซึ่งจะไปช่วยเสริมสร้างการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมดุล

๕. รูปแบบการจัดการศึกษาในอนาคต ได้แก่

๕.๑ ให้อิสระแก่ผู้เรียน

๕.๒ ให้ทางออกและทางเลือกแก่ทุกคน

๕.๓ ทำให้คนรักท้องถิ่นและสามารถดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างพึงพอใจ

๕.๔ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานมีเสรีภาพและความรับผิดชอบในหน้าที่

^{๒๑}สุมน อมรวิวัฒน์, สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย, หน้า ๔๑๐ - ๔๑๕.

๕.๕ รูปแบบการศึกษามีความหลากหลาย เพื่อสนองความต้องการและลักษณะแตกต่างกันของบุคคลและชุมชน

๕.๖ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีการประสานสัมพันธ์กัน

๕.๗ ใช้ความหลากหลายขององค์กรให้เป็นประโยชน์ ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว ชุมชน สื่อมวลชน องค์กรศาสนา ภาคเอกชน องค์กรเอกชนสาธารณะประโยชน์ และองค์กรเฉพาะกิจ

๕.๘ นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายข้อมูลทั่วโลก มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา

๕.๙ ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัยกับคุณค่าแบบไทย ที่เน้นค่านิยมและจริยธรรมตามแนวทางของศาสนา

๕.๑๐ เป็นสื่อให้คนไทยเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติต่างๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและการแข่งขันในเชิงสร้างสรรค์

๕.๑๑ สร้างดุลยภาพหรือความพอดีในการผสมผสานคุณลักษณะต่างๆ ได้แก่ ๑) ความเป็นผู้นำกับผู้ตาม ๒) ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ กับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล ๓) เสรีภาพกับความรับผิดชอบ ๔) ความสามารถในการแข่งขันกับสมณะ ๕) การเห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ๖) การเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ไทย ๗) การเพิ่มพูนทักษะเฉพาะทางกับการเพิ่มพูนสุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม ๘) การเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่างๆ กับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการ มนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ ๙) การจัดประมวลสาระความรู้ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์^{๒๒}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้เสนอแนวทางการศึกษาไทยในทศวรรษที่ ๒๑ คือ การสร้างปัญญา การศึกษาที่สร้างปัญญาควรมีลักษณะ ๑๐ ประการดังนี้

๑. มีความสมดุลระหว่างการศึกษาเชิงทฤษฎีกับชีวิตจริง
๒. เป็นการศึกษาที่สอนให้คนคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และประยุกต์ใช้เป็น
๓. มีหลักสูตรที่มีความสมดุลระหว่างความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากล
๔. เป็นการศึกษาที่ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ ๑) การศึกษาเพื่อความรู้ (Knowledge) ๒) การศึกษาเพื่อสร้างทักษะ (Skill) ๓) การศึกษาเพื่อสร้างคุณลักษณะชีวิต (Character)
๕. เป็นการศึกษาเพื่อทุกคน

^{๒๒}สิปปนนท์ เกตุทัต, การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : เสริมสร้างสมรรถนะไทยในประชาคมโลกก้าว มั่นทนโลก, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗ - ๒๒.

๖. เป็นการศึกษาเพื่อสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตย
 ๗. เป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม
 ๘. เป็นการเรียนรู้การสอนที่เน้นสิ่งที่ประเทศไทยมีอยู่เป็นเอกลักษณ์ และสอนโดยเป็นแบบอย่างให้ทำตาม (Role Modeling)

๙. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย
 ๑๐. มีเครือข่ายการสร้างปัญญาที่ดี ๓ เครือข่าย คือ เครือข่ายของเด็กวัยเรียน เครือข่ายคนวัยทำงาน และเครือข่ายคนในชุมชน^{๖๓}

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ กล่าวถึงแนวคิดทางการศึกษาว่า การศึกษา อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ด้าน คือ การศึกษาในทางโลก และ การศึกษาในทางธรรม แต่ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกของสังคมแล้ว การศึกษาทั้ง ๒ ด้านนี้ย่อมจะต้องประกอบกันตามที่กล่าวกันว่า “ความรู้คู่คุณธรรม” ซึ่งยอมรับว่าเป็นนโยบายสำคัญของการศึกษา สิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงในเรื่องของการศึกษา ๓ ประการ คือ ๑) การศึกษาต้องประกอบด้วย ครู นักเรียน และวิชาความรู้ที่ครูจะอบรมสั่งสอนนักเรียน ๒) การศึกษาจะต้องคำนึงถึงภารกิจที่ประกอบกันทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะมองข้ามสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้ ๓) การศึกษามีทั้งในทางโลก และในทางด้านทางธรรม ซึ่งประกอบเป็นสิ่งที่เดียวกันที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้^{๖๔}

วิชัย ตันศิริ ได้เสนอแนวคิดทางการศึกษาไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ทุกระดับการศึกษา คือ หัวใจของการพัฒนาคน หากเราไม่สามารถสร้างความเป็นคนในความหมายของพระพุทธศาสนา ระบบการศึกษาของเราคงจะล้มเหลว การสร้างคนในความหมายที่แท้จริง คือ การสร้างให้บุคคลเป็นผู้มีจิตใจสูง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ทุกระดับจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนามนุษย์ทั้งกาย ใจ และปัญญา โดยเฉพาะปัญญานั้น สัมพันธ์กับใจ หรือใจสัมพันธ์กับปัญญา จิตใจที่สะอาดมีสมาธิจะนำไปสู่ปัญญา ปัญญาที่ฝึกไว้ดีแล้วจะนำไปสู่จิตที่สูงส่ง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การฝึกให้นักเรียนได้หัดคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เข้าใจหลักการมหภาค และเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักแนวคิดมหภาคกับข้อเท็จจริงระดับจุลภาค^{๖๕}

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ ได้กล่าวถึงปรัชญาการศึกษาของไทยไว้ว่า แม้ปรัชญาการศึกษาไทยจะมีหลายแบบ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การจัดการศึกษาของไทยเองหรือของประเทศอื่นๆ ก็ไม่ได้เน้นที่ปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งแต่เพียงโดดๆ เพียงแต่จะปรัชญาใดเป็นตัวนำ แล้วปรัชญาอื่นๆ จะไป

^{๖๓}เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **คลื่นลูกที่ ๕ ประชาชนสังคม : สังคมไทยที่ไม่พึงประสงค์ในศตวรรษที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมีเดีย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๒ - ๓๗.

^{๖๔}วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, **ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ**, หน้า ๑๐ - ๑๓.

^{๖๕}วิชัย ตันศิริ, **โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑๒๓.

เสริมได้อย่างใดบ้าง ในทางปฏิบัติของการศึกษาไทยปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนว่า เป้าหมายจะโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม การศึกษาไทยเน้นไปที่ปรัชญาปฏิบัตินิยมค่อนข้างมาก คือ เน้นย้ำให้การศึกษาเป็นไปเพื่อสนองตอบต่อตลาดเป็นหลักใหญ่ โดยเฉพาะถ้าผู้นำประเทศให้น้ำหนักของการพัฒนาไป ในทางเศรษฐกิจสูง ก็จะกระตุ้น ผลักดัน และเรียกร้องให้การศึกษาสนองต่อความต้องการดังกล่าว โดยที่ปรัชญาแนวอื่นๆ ลดความสำคัญลงไป ดังนั้น การนำปรัชญาการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติ จึงควรจะต้องมองให้กว้างกว่าการใช้ประโยชน์จากปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งเท่านั้น แต่ควรเป็นการมองภาพรวมของประเทศ ทิศทางที่ควรจะเน้นคนที่เหมาะสมสำหรับอนาคตแล้ว จึงกำหนดทิศทางหรือปรัชญาให้สอดคล้องและสมดุล^{๖๖}

ยูเนสโก (UNESCO) ได้นำเสนอแนวคิดที่สำคัญว่าด้วยการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ ๓ แนวคิด ได้แก่ ๑) การเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเริ่มต้นด้วยการศึกษา ๒) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง มิใช่เป็นเพียงทางเลือก ๓) การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นภารกิจของทุกคน

นอกจากนี้ ยูเนสโกยังได้สรุปสิ่งท้าทายที่สำคัญมี ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. ขยายการจัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาไปสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. สรุปบทเรียนและขยายผล โดยบูรณาการวิสัยทัศน์การจัดการศึกษาแนวใหม่นี้เข้าไปในแผนระดับชาติ

๓. ระดมสื่อสารมวลชนในการเป็นภาคีหรือพันธมิตรในการสื่อสารสนเทศที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. เสริมสร้างความร่วมมือของพันธมิตรและเครือข่ายเพื่อรวมพลังในการสร้างสรรค์โลกให้น่าอยู่สำหรับอนุชนรุ่นหลัง

ซึ่งลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามข้อเสนอของยูเนสโก มี ๖ ลักษณะ คือ ๑) เป็นการจัดการศึกษาแบบสหวิทยาการและเป็นองค์รวม ๒) เป็นการผลักดันการเสริมสร้างค่านิยม ๓) เน้นการคิดเชิงวิพากษ์และการคิดแก้ปัญหา ๔) ใช้พหุวิธีวิทยา ๕) ใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ๖) มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น

และเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ยูเนสโกได้ระบุถึงสิ่งที่ควรจะทำอย่างเร่งด่วน ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. เร่งส่งเสริมการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเสริมสร้างวิถีชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

^{๖๖}ไพฑูรย์ สินลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, หน้า ๑๑๖.

๒. เร่งปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาทุกระดับให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ทักษะ ค่านิยม และมุมมองที่จะเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. เร่งเสริมสร้างความเข้าใจและความตระหนักของสาธารณชน ให้มีความตระหนักรู้ (Informed Awareness) และเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizen) ในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. เร่งรัดการจัดฝึกอบรมประชาชน รวมทั้งผู้ประกอบการและแรงงานทุกภาคส่วน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ ให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการตัดสินใจ และการปฏิบัติที่เสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๗}

ผู้วิจัยสรุปแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาได้ว่า เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาที่ได้นำแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษาของต่างประเทศมาประยุกต์กับการศึกษาในสังคมไทย และเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปสอดคล้องตามความทิศทางการพัฒนาของประเทศตามแต่ละยุคสมัย แต่มีสิ่งที่ขาดหายไปในการจัดการศึกษาในสังคมไทย คือ “ความรู้คู่คุณธรรม” หรือ “ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม” เพราะระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบันได้ เน้นตามแนวคิดการศึกษาของต่างประเทศซึ่งได้แยกหลักศาสนากับการศึกษากันออกจากกันจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะที่ “ยิ่งเก่งยิ่งโกง” มากขึ้นในสังคมไทย และมีสิ่งที่ท้าทายเกี่ยวกับแนวคิดการศึกษาของไทย คือ แนวคิดการจัดการศึกษาปัจจุบันอันเป็นระบบการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ จะสามารถบูรณาการจากระบบการศึกษาตามแนวคิดนี้ได้หรือไม่ เพราะแนวคิดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ นั้นจะเน้นสาระสำคัญ คือ ทักษะชีวิต ทักษะการคิด สังเคราะห์ และการรับรู้ข่าวสารในเครือข่ายออนไลน์ที่มีมากขึ้นทุกวัน สถานที่ศึกษาเรียนรู้จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในโรงเรียนหรือในห้องแคบๆ อีกต่อไป เพราะเป็นการศึกษาเรียนรู้ผ่านเครือข่ายออนไลน์ จึงสามารถจะทำการเรียนการสอนหรือการจัดการศึกษาได้ที่บ้านได้มากขึ้น

๒.๓.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

๑) ความเป็นมาของอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับอิทธิพลจากคำสอนของพุทธศาสนา จนเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกให้การยอมรับ แต่ปัจจุบันเยาวชนส่วนใหญ่ละเลยที่จะประพฤติและปฏิบัติตามแนวพุทธ จนเกิดเป็นปัญหาที่กระทบต่อสังคมปัจจุบัน ทั้งปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรม จริยธรรมของคน ทั้งในระดับนักเรียนมัธยมศึกษา หรือ คนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวัน ก็คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การก่ออาชญากรรม การเสพและการค้ายาเสพติด ซึ่งแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา รวมถึงการแต่งกาย ล่อแหลม ที่เป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศของนักศึกษาหญิง การขายบริการทางเพศของ

^{๒๗}ยูเนสโก (UNESCO), อังโน พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : พื้นฐานการศึกษาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม, หน้า ๘๑ - ๘๒.

นักศึกษา การที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันฉันท์สามัคคี การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน เหล่านี้เป็นต้น การศึกษาด้านพระพุทธศาสนาจึงเป็นพลวัตมีการเปลี่ยนแปลงใน ด้านคุณธรรมต่อระบบการศึกษาที่มีเป้าหมายชัดเจนสมบูรณ์ ที่ต้องพัฒนาทั้ง ในแง่ของสติ ปัญญา เหตุผล อารมณ์ และร่างกายของเยาวชน โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา มาบูรณาการเข้ากับการศึกษาในระบบการศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาโดยเฉพาะวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่เน้นการศึกษา ด้านวิชาชีพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยผ่านการดำเนินงานในรูปแบบของวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาในรูปแบบการศึกษาด้านวิชาชีพ ที่เรียกกันว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษา และเห็นความสำคัญทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของชาวไทยดังกล่าวมาจึงเห็นว่าการพัฒนาอาชีวศึกษาให้พัฒนาด้านวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมของคน ตั้งแต่ระดับเยาวชนขึ้นไป เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เบาบางและหมดไปจึงควรส่งเสริมด้านวิถีพุทธนี้เอง

สถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ แบ่งเป็น ๕ ลำดับชั้น คือ ๑. วิถีพุทธ ๒. วิถีพุทธดีเด่น ๓. วิถีพุทธชั้นนำ ๔. วิถีพุทธชั้นนำยอดเยี่ยม ๕. วิถีพุทธพระราชทาน ตามลำดับ มีแนวคิดพัฒนาบุคลากร พัฒนานักศึกษา พัฒนาระบบการศึกษาให้เหมาะกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาโดยมีธรรมะเป็นเครื่องชี้นำ โดยเน้นการนำหลักไตรสิกขาหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบริหารและพัฒนานักเรียนอย่างบูรณาการในวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟังเป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญาและ วิถีวัฒนธรรม เป็นการศึกษาพัฒนา ๓ ด้าน อย่างบูรณาการ คือ

- ๑) ด้านศีลจะพัฒนาพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสิ่งแวดล้อม
- ๒) ด้านสมาธิจะพัฒนาให้มีจิตใจที่เข้มแข็งและมีสุขภาพดีมีความสุขสงบ
- ๓) ด้านปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ที่เข้าใจ และเท่าทันโลกและชีวิต

ซึ่งหลักไตรสิกขาจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาพัฒนาสู่การมีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข และดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมทำให้มีชีวิตที่สันติสุขได้ อันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพในสังคม และการศึกษาแนววิถีพุทธนี้มีความเหมาะสมกับสังคมไทยอย่างยิ่ง เพราะวิถีไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและพื้นฐานของวิถีชีวิตและจิตใจ ในปัจจุบันประชากรไทย ๙๕% นับถือพระพุทธศาสนา ดังนั้น การจัดศึกษาแนววิถีพุทธจึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับคนไทยมาก หน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์ไทยประชาชนไทย คาดหวังว่าจะเป็นโอกาสและหนทางหลักของการพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้มีเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑

๒) แนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ

แนวทางการดำเนินงานและจังหวะก้าวการพัฒนาของสถานศึกษาวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษา อย่างไรก็ตามก้าวอย่างชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ บนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริมการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่ก่อประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะแนวทางดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ได้ ได้แก่ การจัดลักษณะทางกายภาพสถานศึกษาวิถีพุทธ การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง การเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา และการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การจัดลักษณะทางกายภาพสถานศึกษาวิถีพุทธ

หลักการ : ในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของสถานศึกษาวิถีพุทธ มีหลักการดังนี้ บรรยากาศสงบเรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัยมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

หลักคิด : สถานศึกษาหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอนเน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ เช่น ๑) ทรงเจริญอานาปานสติกรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ ๗ พรรษา ณ ใต้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ ๒) ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร ๓) เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ต้นไทรและต้นอื่น ๆ ๔) ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนาสนวัตรและเสนาสน ชันธกะ ๕) ทรงแสดงภาวะที่เอื้อ เกื้อกูล เหมาะสม สะดวกสบายของสภาพแวดล้อม ซึ่งประมวลกันไว้ ๗ ประการ คือ สัปปายะ ๗ นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้สถานศึกษาในอุดมคติ มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลุกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้ ปลอดภัยและไม่มีมลพิษ

หลักทำ : สถานศึกษาวิถีพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียนและบุคคลในชุมชน คือมีพระพุทธรูปที่เด่นชัดให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรม

ประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีวะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้ นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียน มีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสุข ปลุกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถานศึกษา ต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของสถานศึกษาวิถีพุทธ จะต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และความรับผิดชอบ

๒. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง

หลักการ : ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้อบรมสั่งสอน ผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน บุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดี ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

หลักคิด : ในการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของตนเอง แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

หลักทำ : แนวทางการพัฒนาบุคลากร เช่น ค้นหาบุคลากรแกนนำ วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ทั้งกิจกรรมรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต และให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างได้ เป็นต้น ลักษณะแนวกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เช่น จัดอบรมใหญ่ประจำปี จัดการพัฒนาจิต เจริญปัญญา รายสัปดาห์หรือรายเดือน จัดกลุ่มสนทนาธรรม จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติในธรรมวันสำคัญ เป็นต้น

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำมา

ครู อาจารย์ และบุคลากร เป็นผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ละเลิกอบายมุข ถือศีล ๕ เป็นนิจ มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

๓. การเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน

หลักการ : สถานศึกษาวิถีพุทธกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชน สังคมในวิถีแห่งพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

หลักคิด : สถานศึกษาวิถีพุทธเพียรพัฒนาตนเองให้มีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

สถานศึกษาวิถีพุทธบริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชนในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่าง ๆ เป็นต้น แก่ชุมชน สังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

หลักทำ : สถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของสถานศึกษาจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจน เช่น ผู้บริหารมีคุณธรรม มีการบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจ มีคุณธรรม เป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจน พร้อมกันนั้นสถานศึกษาวิถีพุทธมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชนและสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมเสนอแนะเกื้อกูลสัมพันธ์ เช่น

๑. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา กิจกรรมวันพ่อวันแม่ เป็นต้น

๒. สถานศึกษาร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด หรือ กิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา เป็นต้น

๓. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครอง และชุมชนตลอดเวลา (Open House) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่น เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม เป็นต้น

๕. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตผลทางเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขาย โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ เป็นต้น

๖. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่าง ๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เป็นต้น

๗. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา เป็นต้น

๘. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

๙. ประชาสัมพันธ์ผลงานของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำวารสารของสถานศึกษาเผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน เป็นต้น

๑๐. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครูอาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

๔. การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

หลักการ : จัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้แก่ บูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้สถานศึกษาวิถีพุทธ ได้แก่ ปรัตถุสส โยนิโส มนสิการ ไตรสิกขา ปัญญาวิมุตติธรรม

หลักทำ : แนวการจัดการเรียนรู้สถานศึกษาวิถีพุทธ ประกอบด้วย

๑. หลักสูตรสถานศึกษา : สอดแทรก เพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพิ่มเติมคุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ และสอดแทรกความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ บูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

๒. ผู้สอน : เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และ สร้างเสริมกำลังใจแก่เรียนอยู่เสมอ

๓. กระบวนการเรียนรู้ : พัฒนาผู้เรียนรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กาย ภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา และเน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่ง

๕. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

หลักการ : กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน

หลักคิด : การศึกษาแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาวิถิปุทธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) ปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาผู้เรียนจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

หลักทำ : ในการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาวิถิปุทธนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ แนวทางจัดกิจกรรม ๔ ลักษณะ ได้แก่

๑. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการเจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา และบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น

๒. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง อาทิ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา สงบนิ่ง (สมาธิ) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท กิจกรรมน้องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง) กิจกรรมเดินแถวอย่างมีสติ เป็นต้น กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน อาทิ กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่า ไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ และกิจกรรมนั่งสมาธิ ๑ นาที ก่อนเรียน เป็นต้น กิจกรรมก่อนเลิกเรียน อาทิ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ และกิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ เป็นต้น และ กิจกรรมประจำสัปดาห์ อาทิ กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด) เป็นต้น

๓. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม อาทิ ทำบุญตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) และเวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา เป็นต้น หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการ

หล่อเทียนและแท่งเทียนพรรษา และ สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางศาสนา เปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย) เป็นต้น

๔. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวีเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมสมานทานศีลในวันพระ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ และกิจกรรมอบรมธรรมะ ๕ นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง) เป็นต้น

๖. การบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ

การพัฒนาสู่สถานศึกษาวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. ขั้นเตรียมการ : ที่จะให้การจัดสถานศึกษาวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและฉันทะ

๒. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ : ที่จะเป็นปัจจัย เป็นกิจกรรม เป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาธรรม

๓. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา : ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๔. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด : ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตร

๕. ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง: ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักธรรมอิทธิบาท ๔ และอุปัฏฐาธรรม ๒

๖. ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินการ: ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบปีต่อไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่นและนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบ

ขั้นตอนการดำเนินงานสถานศึกษาวิพุทธร ๖ ขั้นตอน^{๖๘} ดังแสดงแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการโรงเรียนวิพุทธร

จากแผนภาพที่ ๒.๑ แสดงขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิพุทธร ๖ ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๑. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น

๑) การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิพุทธร ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ผู้ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒) การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาวิพุทธร ด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จ

^{๖๘}กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิพุทธร, หน้า ๑๘

ในการพัฒนาคาดหวังได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่ หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓) การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาว และแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการ ดำเนินการพัฒนาศาสนศึกษาวิพุทได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

๒. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะ นำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาธรรม ๔ ประการ คือ ๑. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) ๒. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การ เรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสสวนะ) ๓. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ ส่งเสริม (โยนิโสมนสิการ) ๔. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิพุท ตัวอย่างเช่น

๑. หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็น องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่สถานศึกษาวิพุทควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการ จัด คือการบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ (K) ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม (A) และการฝึก ปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรก ในทุกองค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการ เรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป

๒. การเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่สถานศึกษาต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับ ผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำ สัปดาห์หรือประจำโอกาสต่าง ๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าสถานศึกษาเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ ล่วงหน้า จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงคำว่า “การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”

๓. การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่ง เรียนรู้ สภาพแวดล้อม อาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการ จัดให้ เหมาะสม และมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด ทั้งที่ผ่านระบบการเรียนรู้ ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟัง” ในชีวิตประจำวัน

๔. การจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบ ของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริม หรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่าง

จริงจังต่อเนื่อง โดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำดี การปลูกศรัทธาค่านิยมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบต่อผู้อื่น เป็นต้น

๓. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุด นอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น

การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นตอนและสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียน

๔. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตร ที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องานกิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้ คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ ฯลฯ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากรข้อมูลและเครื่องมือต่าง ๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

๕. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อยืนยันการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่อง คือ การมีอธิบาท ๔ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปปัญชาธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และ ความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น

๖. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำไปสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการ

อื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการ^{๖๙}

๒.๓.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development วิชัย ต้นศิริ กล่าวว่า การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี^{๗๐} สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมุณี (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๗๑} นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่าหมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้อง จึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่า ศึกษา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไข ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์กร เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึคนึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม ๘ คือ มีลาภ สูญเสีย มียศ เสื่อมยศ ตีเตือน สรรเสริญ ความสุข และความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม^{๗๒}

๑) ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

^{๖๙}กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, หน้า ๘ – ๓๒.

^{๗๐}วิชัย ต้นศิริ, อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^{๗๑}พระราชวรมุณี (ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐), หน้า ๗๐.

^{๗๒}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินตติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๕ - ๒๙๗.

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็นผลมาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมีประสบการณ์มาก่อน^{๗๓}

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (Environment) ซึ่งจะทำให้บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมต่อไป^{๗๔}

ครอว์และครอว์ (Crow and Crow) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง (Change) การได้รับลักษณะนิสัย ความรู้ และทัศนคติทั้งหลาย การเรียนรู้จึงทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัว และทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงใดๆ จึงย่อมจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเสมอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)^{๗๕}

แฮร์ริสและชวานส์ (Harris and Schawahn) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการประสบการณ์ และได้แยกให้เห็นถึงประเด็นสำคัญ ๓ ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้^{๗๖}

๑) การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็นความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจากการประสบการณ์

๒) การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ จนกระทั่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

๓) สิ่งทีก่อให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญทีก่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

^{๗๓}โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark), อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร., การจัดกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา : เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๗๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๗๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๗๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน ๒ ลักษณะ คือ^{๗๗}

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence Changes)

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๗๘}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูลและเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุক্তিให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

^{๗๗}โรเจอร์ (Roger), อ้างใน ศิริบุรณ์ สายโกสุม,รศ.ดร., **จิตวิทยาการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๙.

^{๗๘}พิมล พรพิระชนม์, **การจัดกระบวนการเรียนรู้**, (สงขลา : เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ “พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วนการตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้^{๗๙}

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง^{๘๐}

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพมนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๘๑}

^{๗๙}ศรีเรือน แก้วกังวาล,ดร., จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

^{๘๐}ศิริบุรณ์ สายโกสุม,รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๘๙.

^{๘๑}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย เป็นต้น โดยกานเย เชื่อว่าความรู้ก็มีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน^{๘๒}

โดยสรุปแล้วนักจิตวิทยาทั้ง ๔ กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยาก นักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

ก. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)^{๘๓}

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี และเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

๑) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

^{๘๒}รังสรรค์ บุขะยะมา, ผศ., การจัดการการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

^{๘๓}ธอร์นไดค์ (Thorndike) อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์, ดร., การจัดการกระบวนการเรียนรู้, หน้า ๓๖.

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

๒) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

๓) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซาก เพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

๕) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจ จะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือ ที่ผู้เรียนพึง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

ข. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่าง ๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกลงมาให้กินหลาย ๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันทำให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น^{๘๔}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว(จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคัน

^{๘๔}สกินเนอร์ (Skinner) อ้างใน ศิริบุรณ สบายโกศล,รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๑๐๗ - ๑๑๕.

บางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ ๒ จะยังกดต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลาญจนออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลาญอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการสามารถช่วยปรับปรุงปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) ในการจัดการการเรียนรู้การให้รางวัลหรือการเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบหรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของรางวัลน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นรางวัลแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้รางวัล

๓) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลยควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วก็ยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

ค. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรก คือ มิลเลอร์และดอลลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Lmitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่า การเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเด็กเองได้เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้เสนอานิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๘ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแบบด้วย ๔ กระบวนการ คือ ความใส่ใจ

(Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือ จากการคาดหวังว่าจะได้ระบบรางวัลเหมือนตัวแบบ^{๘๕}

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

๑) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องและผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

๒) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ขั้นคือ (๑) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกตและประมวลเข้ารหัส (Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (๒) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอน ต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

๓) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่น ๆ เช่นผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือหรืออื่น ๆ ที่มีความเหมาะสม

ง. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาากลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้าน ความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตาม พัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็ก ในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตาม เพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่ากระตุ้นเด็ก ให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น^{๘๖}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการ ในช่วงอายุ ๐-๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเอง เป็นศูนย์กลางและยัง ไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

^{๘๕}แบนดูรา (Bandura) อ้างในพรณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ต้นอ้อแกรมมี, ๒๕๓๘), หน้า ๓๓๖.

^{๘๖}อ้างใน ทิศนา ขมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๔.

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ ๒ ขั้น คือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิด ด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๗-๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปทรงเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๑๑ - ๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐาน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) ภาษาและกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

๓) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขึ้นใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารุนแรงในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์(Piaget)

๑) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

๓) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

๔) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) การให้ความสนใจและสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

๖) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็ก ๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

๗) ในการสอนสิ่งใด ๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

๘) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก

จ. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยากลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญ ๆ ของบรุนเนอร์มีดังนี้^{๘๗}

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียนและสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

^{๘๗}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖.

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้ ๓ ชั้นใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นตอนการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นตอนการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นตอนการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

(๔) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

(๕) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

๑) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน การวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

๒) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหา หรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

๓) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

๔) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

๗) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

ฉ. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้^{๘๘}

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโนทัศน์ หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้น ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๘๙}

๑) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้นซึ่งในแต่ละขั้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ

- (๑) ขั้นความต้องการทางร่างกาย (Physical Need)
- (๒) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need)
- (๓) ขั้นความต้องการความรัก (Love Need)
- (๔) ขั้นความต้องการยอมรับและการยกย่องจากสังคม (Esteem Need)
- (๕) ขั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization)

หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตน

๒) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะดีมาจากการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลาที่บุคคล เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่าง

^{๘๘}เดวิด ออซูเบล (David Ausubel), อ้างใน พรณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, หน้า ๓๘๗.

^{๘๙}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๙.

ถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อย ๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

๑) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นกรแสดงออกของความต้องการของบุคคล

๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

๓) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสระภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

โรเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้^{๙๐}

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้ จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

๑ การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัวน่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

๒) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

๓) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป

^{๙๐}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

ณ. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ดังนี้^{๙๑}

๑ กานเย่ (Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นสำคัญขึ้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภทดังนี้

(๑) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal – Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้เคียงกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

(๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า – การตอบสนอง (Stimulus – Response Learning) เป็นการเรียนรู้เนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณ เพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากการได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้ เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจกสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

(๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

(๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

(๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

^{๙๑}กานเย่ (Gagne), อังโนทิสนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า ๗๒.

(๖) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวม หรือเชื่อมโยง ความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันได้

(๗) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยการนำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียน เป็นการใช กฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไป ใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

๒) กานเย่ (Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ซึ่ง ประกอบด้วย (๑) ทักษะการเคลื่อนไหว (๒) การเรียนรู้ทางด้านภาษา (๓) ทักษะเชาว์ปัญญา (๔) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา (๕) เจตคติ สมรรถภาพทั้ง ๕ นี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้ในตัวเอง

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne)

๑) กานเย่ (Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัด สภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของเรา กานเย่ (Gagne) อธิบายว่าการทำงานของสมอง คล้ายกันการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ กานเย่ (Gagne) ได้เสนอระบบการสอน ๙ ขั้น ดังนี้ (Kevein Kruse, ๒๐๐๖)

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจใน บทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการ สนทนา ชักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะ เรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์ (Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียน ทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้ เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียน ใหม่ โดยใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ จัดเตรียมและให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide 4 “learning” Guidance)

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance (Practice) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของบทที่ ๑

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ำทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแสวงหาความคิดทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนองและการเสริมแรง ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมหรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และบรุนเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่า ๆ ก็มีได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิด หลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมของกานเย เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้ เกิดความตระหนัก ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้ต่อไป

ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน ในที่นี้ขอเสนอ ๕ ด้าน คือ

๑) **ตัวผู้เรียน** ปัจจัยสำคัญด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่

(๑) วุฒิภาวะ เป็นการคำนึงถึงการเจริญเติบโตสูงสุดในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

(๒) ความพร้อม เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะ เมื่อสภาพของบุคคลมีวุฒิภาวะ มีความสนใจและประสบการณ์เดิมเพียงพอที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดี จึงเรียกได้ว่ามีความพร้อมที่จะเรียนรู้

(๓) ประสบการณ์เดิม บุคคลที่มีประสบการณ์มากจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เร็วและดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย

(๔) อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลจะยิ่งลดลงความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลมีได้ถึงขีดสูงสุด เมื่ออายุ ๒๐ – ๓๕ ปี หลังอายุ ๓๕ ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อย ๆ

(๕) ระดับสติปัญญาผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

(๖) อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคงหรือมีความวิตกกังวล เซวปัญหาทางอารมณ์จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้

(๗) สภาพร่างกาย ผู้ที่มีสภาพร่างกายปกติก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น หูหนวก ตาบอด บกพร่องทางการพูด หรือมีโรคประจำตัวต่าง ๆ เป็นต้น ถ้าผู้เรียนมีความบกพร่องทางร่างกายมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ก็จะยิ่งน้อยลงมากเท่านั้น

(๘) แรงจูงใจ ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือแรงจูงใจ การเรียนรู้จะประสบผลดีถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และจะไม่ประสบผลเท่าที่ควรถ้าบุคคลขาดแรงจูงใจในการเรียนการให้แรงเสริมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

(๙) ความถนัด ผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัดและมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ถนัด และเร็วขึ้น แต่ถ้าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนไม่ถนัดก็อาจทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นช้าลงได้

๒) บทเรียน คุณลักษณะของบทเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังนี้

(๑) ความยากง่ายของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยาก การจัดลำดับความยากง่ายของบทเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผนการจัดการการเรียนรู้

(๒) ความสั้นยาวของบทเรียน บทเรียนที่มีความยาวมาก ๆ ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ช้ากว่าบทเรียนสั้น ๆ

(๓) การมีความหมายของบทเรียน บทเรียนที่มีความหมายต่อผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มีความหมาย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนจดจำเข้าใจองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดีและสามารถเชื่อมโยงสู่ตัวผู้เรียนได้นำไปใช้ได้จริงต่อไป

๓) วิธีการจัดการการเรียนรู้ ในเรื่องนี้ อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๙๒} ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

(๑) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว

(๒) การใช้เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียนและสนใจในการเรียนดีขึ้น

(๓) การแนะนำในการเรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น ถ้าได้รับการแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่น้อยเกินไปเพราะจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องได้

(๔) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เช่น การโยงความสัมพันธ์ของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ หรือการให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวรยิ่งขึ้น

(๕) ช่วงเวลาในการเรียน ถ้าจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงก่อนพักกลางวัน จะช่วยให้เรียนรู้ได้ดีกว่าเรียกในตอนบ่าย

(๖) การฝึกฝน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว มีโอกาสฝึกฝนหรือกระทำซ้ำ ๆ อยู่เสมอจะทำให้การเรียนรู้สิ่งนั้นมีความมั่นคงถาวรขึ้น

๔) สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ สามารถแบ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ได้ ๒ ประเภท ดังนี้

(๑) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ ที่สามารถรับรู้สัมผัสจับต้องได้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง ความสะอาด เป็นระเบียบของห้องเรียน เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจกายจะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น

(๒) สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ บรรยากาศในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เป็นต้น ถ้าเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่ถ้าบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อม มีลักษณะของความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันจะเป็นการบั่นทอน การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

๕) ตัวผู้สอน ผู้สอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะผู้สอนถูกจัดว่าเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้วางแผนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียม ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ทั้งเรื่องตัว

^{๙๒}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

ผู้เรียน การจัดเตรียมบทเรียน วิธีการจัดการการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร

สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องการตระหนักถึงองค์ประกอบทั้ง ๕ ด้าน ดังกล่าวข้างต้นจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนทุกระดับชั้น ถ้าผู้สอนได้คำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

หลักการจัดการการเรียนรู้

นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกในรูปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า (Stimulus) ตอบสนอง (Responses) ได้ทำวิจัยถึงเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสอน นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการเรียนรู้พอสรุปได้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑) การเตรียมตัวก่อนเรียน (Pre-learning Preparation) นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างน่าพึงพอใจ ถ้าเขามีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่จะเรียนนั้นมาก่อน (Prerequisite) แต่ถ้านักเรียนไม่เคยมีพื้นฐานความรู้เดิมมาก่อน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่อาจเกิดจากการท่องจำ ซึ่งนักเรียนจะไม่สามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องที่เรียนกับบทเรียนได้โดยง่าย

๒) การเร้าความสนใจ (Motivation) หากนักเรียนทราบผลลัพธ์หรือคุณค่าที่ตนจะได้รับจากการเรียนรู้หรือได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้ เขาจะเกิดความสนใจต่อการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียน และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๓) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากันทั้งในกลุ่ม ห้องเรียน และระดับอายุเดียวกัน ครูจึงควรคำนึงแตกต่างกันระหว่างบุคคล โดยการเตรียมบทเรียนและประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามความสามารถของตน

๔) เงื่อนไขการสอน (Instructional Conditions) นักเรียนจะประสบผลสำเร็จ ในการเรียนรู้ได้ครบถ้วน เมื่อครูผู้สอนระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้น ครูจึงควรจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เรียนจากง่ายไปยากจากความจริงเดี่ยว (Facts) ไปสู่ความคิดรวบยอด/หลักการ (Concepts/Principles) กฎและทฤษฎีที่สูงขึ้น โดยใช้รูปแบบการสอน วิธีสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

๕) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participation) การเรียนรู้เป็นบทบาทของนักเรียน การที่นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้จึงควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนครูนั้นจะมีบทบาทเพียงการเลือกจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดให้กับนักเรียนเท่านั้น

๖) การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Successful Achievement) นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี หากเขาเห็นว่าตนเองได้รับผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจและมีแรงกระตุ้นให้เกิดความพยายามต่อไป

๗) การทราบผลการเรียน (Knowledge of Results) การแจ้งผลการเรียนให้นักเรียนทราบความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ โดยเฉพาะผลการเรียนในทางที่ดี (Positive) จะเป็นการเสริมแรง (reinforcement) ให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนมากยิ่งขึ้น

๘) การฝึกฝน (Practice) นักเรียนจะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนอีกประการหนึ่งก็คือ การให้โอกาสนักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะใหม่ที่ได้รับ ทั้งในด้านหลักการ (Principles) และการสรุปรวบยอด (Generalizations) ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนจึงจำเป็นต้องทำแบบฝึกหัดและฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ

๙) ช่วงเวลาในการใช้สื่อ (Rate of Presenting Material) ระยะเวลาและจำนวนของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในบทเรียนหนึ่ง ๆ ต้องสัมพันธ์กับบทเรียนและระดับความสามารถของนักเรียน การสอนเนื้อหาใด ๆ ครูจึงต้องให้โอกาสแก่นักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียน การฝึกฝนและการทดสอบตนเอง เป็นต้น

๑๐) เจตคติของครู (Instructor's) การจัดการเรียนรู้ การสอนเจตคติของนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักเรียน ในการยอมรับวิธีสอนและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เทคนิคและวิทยาการจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งเป็นคนที่มีชีวิตจิตใจมีอารมณ์มีวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิดครูจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ที่จะเข้าถึงจิตใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การจัดการการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในปรัชญาทฤษฎีทางการศึกษา ความต้องการและสภาพที่เป็นจริงของสถานศึกษา สังคมและประเทศชาติเชื่อในปรัชญา/ทฤษฎีใดมีความต้องการแบบใดครูย่อมต้องจัดการเรียนรู้ตามแบบที่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับความเชื่อและความต้องการดังกล่าว

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของชาติให้เป็นสากลและทันกับความเจริญทางวิทยาการมาหลายยุค นับเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา กลไกสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนซึ่งในทุกครั้งของการเปลี่ยนแปลงจะอ้างถึงผลการศึกษาประกอบคำสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมานักเรียนยังไม่บรรลุความต้องการ จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นสำคัญ ในด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของไทยส่วนใหญ่มีพัฒนาการตามความก้าวหน้าของวิทยาการด้านการเรียนการสอนที่รับมาจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่ก็มีนักการศึกษาไทยในยุคหลัง ๆ ได้ปรับเป็นแบบการสอนให้เหมาะกับลักษณะการเรียนรู้ของไทยบ้างแต่ก็มีไม่มากนัก

รูปแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มเต็มศักยภาพ ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปตามแนวทางที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดไว้ คือ การที่ครูได้มีโอกาสรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมนักเรียนได้อย่างเหมาะสมองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ครูสามารถส่งเสริมพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือ การรับรู้รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามศักยภาพสูงสุด

กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ละแบบมีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

๑) การเรียนรู้ที่เน้นครู/ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) จัดเป็นการสอนแบบบอกความรู้ (Instruction) มีลักษณะดังนี้

- (๑) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน โดยการอธิบาย/บอกให้จดบันทึก
- (๒) นักเรียนรับความรู้จากครู โดยการฟัง หรือจดบันทึกแล้วจึงฝึก โดยการทดสอบ/พิสูจน์ความรู้ที่ได้ หรือทำแบบฝึกหัด
- (๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย เนื่องจากได้รับความรู้โดยอ้อม
- (๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น (Passive Learning)
- (๕) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน เพราะครูต้องบอก/อธิบายมาก นักเรียนเพียงคอยฟัง จดบันทึก ทำแบบฝึกหัด ท่องจำและทดสอบ

๒) การเรียนรู้ที่เน้นเด็ก/นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เป็นการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ (Construction) มีลักษณะดังนี้

- (๑) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- (๒) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ภายใต้การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ของครูที่กระตุ้นให้สงสัยใคร่รู้ คิดหาคำตอบ ลงมือปฏิบัติ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง
- (๓) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมน้อย เนื่องจากได้รับความรู้โดยตรง
- (๔) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active : Earning)
- (๕) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู เพราะนักเรียนต้องศึกษา ค้นคว้า คิดหาคำตอบ แสดงความคิดเห็น ทดลอง พิสูจน์ จดบันทึก ทำแบบฝึก และปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ

กระบวนการเกิดการเรียนรู้

ในสภาพการณ์ของการเรียนการสอนนั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตามลำดับ ดังนี้

๑) การรับรู้ (Perception) หมายถึง การที่ผู้เรียน “รับ” ข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งจากผู้สอน โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก และผิวหนัง ซึ่งการรับรู้ของบุคคลจากประสาทสัมผัสทั้งห้า พบว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่างกันจากน้อยไปมาก ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้สรุปไว้ ดังนี้^{๔๓}

การเรียนรู้จากการอ่าน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๑๐ %
การเรียนรู้จากการได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๒๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็น เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๓๐ %
การเรียนรู้จากการได้เห็นและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๕๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๗๐ %
การเรียนรู้จากการได้พูดและได้ทำ เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	๙๐ %

จึงกล่าวได้ว่า การจัดการการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

๒) การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถแปลความหมาย ตีความ หรือสรุปความสำคัญในสิ่งที่รับรู้ได้โดยเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่กับความรู้เดิม สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ตนเองรับรู้ และสามารถอธิบายโดยให้เหตุผล

๓) การปรับเปลี่ยน (Transformation) หมายถึง การที่ผู้เรียนนำความเข้าใจที่เกิดจากการรับรู้มาสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้น เช่น ผู้เรียนรับรู้ว่าเป็นพาหนะนำโรค ก็จะไม่กล้าเข้าใกล้ ถึงแม้ผู้เรียนบางคนจะเป็นว่าลูกหมูเป็นสัตว์ที่น่ารักก็ตาม

การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่การรับรู้ สร้างสรรค์ความเข้าใจ ต่อจากนั้นจึงนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นต่อไป

การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เป็นแนวทางที่หลาย ๆ คนจะต้องปรับเปลี่ยนชุดพฤติกรรมในช่วงไวรัสตัวนี้ออกมาระบาดแล้วเปลี่ยนชีวิตเราไปอีกนาน ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตไปพร้อมกันทั่วโลก จากที่เราเคยออกจากบ้าน เพื่อไปทำงาน ไปโรงเรียน เราต้องหันมาทำทุกอย่างที่บ้าน หากมีความจำเป็นต้องออกจากบ้านไปซื้อของ หรือแม้กระทั่งไปพบแพทย์ เราต้องใส่หน้ากากเพื่อป้องกันโรค ต้องเว้นระยะห่างสำหรับบุคคล ล้างมือบ่อยๆ นาน ๒๐ วินาที เช็ดมือด้วยแอลกอฮอล์

^{๔๓}สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ อ่างใน อารมณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

รวมถึงการปรับเปลี่ยนทางด้านธุรกิจและบริการต่าง ๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จึงต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเปิดระบบลงทะเบียนออนไลน์ การใช้ระบบซื้อขายและบริการทางออนไลน์ สิ่งนี้เกิดเป็นวิถีใหม่ในการดำรงชีวิต ซึ่งเมื่อเราจำต้องปฏิบัติกันเป็นปกติต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่งจนเกิดเป็นความพอใจ ในที่สุดทั้งหมดนี้ก็ได้กลายเป็น New Normal ในสังคมของเราท่านไปนั่นเอง

แต่หากมาพิจารณาถึง New Normal ที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงนี้ คงจะหนีไม่พ้นประเด็นดังนี้

การ Work From Home การอยู่ในบ้าน พร้อมทำงาน ทำกิจกรรมต่างๆ ภายในที่อยู่อาศัยของตนเอง ส่งผลต่อความต้องการที่พักอาศัยที่เปลี่ยนไปจากเดิม ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีขนาดเล็กอาจจะไม่เพียงพอ จำเป็นต้องการมีพื้นที่ที่สามารถทำอะไรได้หลายหลากมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการทางธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ Online Business ด้วยพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลง จนส่งผลทำให้ระบบการสั่งซื้อสินค้าและบริการ ระบบการขนส่งระยะสั้นและการจัดส่งแบบรวดเร็วจะเป็นที่ต้องการ และมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลังจากนี้ การขอรับบริการจากผู้บริโภคจะเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพมากยิ่งขึ้น ระบบบริการต้องสร้างความมั่นใจมากขึ้นว่าสินค้าหรือบริการจะต้องมีมาตรฐาน ปลอดภัย และมีความสะอาด คาดว่า เราน่าจะเห็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการลงทุนของภาคเอกชน ห้างร้านต่างๆ หันมาจริงจังกับการทำธุรกิจ Online กันมากขึ้น

การเรียนรู้ Online Learning/Entertainment การอยู่ในบ้าน สิ่งสำคัญในการพัฒนาและการค้นหาตัวตน สิ่งหนึ่งก็คือ การหาความรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตัวเอง ด้วยการเรียนรู้ซึ่งสามารถเลือกเรียนในช่วงเวลาที่สะดวกได้ตามต้องการ สามารถย้อนกลับ เพื่อทบทวนเนื้อหาและทำความเข้าใจใหม่ได้ และประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง การท่องเที่ยวใหม่รูปแบบออนไลน์ เช่น การชมพิพิธภัณฑ์เสมือน (Virtual Museum) การเที่ยวพิพิธภัณฑ์ออนไลน์ (Virtual Exhibitor) และการเข้าชมแกลอรีชื่อดังต่าง ๆ (Virtual Gallery) เป็นต้น

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-๑๙ หรือโคโรนาไวรัสช่วงปลาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๖๓ ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิมๆ

โดยสร้างเสริมปรับหาวิธีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับการพยายามรักษาและฟื้นฟูสุขภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร เกิดการบ่นนอกจากความคุ้นเคยอันเป็นปกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้

กลายเป็นความปกติใหม่ ๆ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปจนทำให้เกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม^{๙๔}

โควิด ๑๙ เป็นโรคติดต่อร้ายแรง รัฐบาลให้ความสำคัญในการวางมาตรการป้องกัน เพื่อลดและจำกัดการระบาด การวางมาตรการจัดการระบาดของโรคในครั้งนี้ มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ต้องปรับตัวอย่างมาก เช่น มาตรการ Social Distancing ส่งผลกระทบการทำงาน การศึกษา การดำเนินวิถีชีวิตหลายอย่าง ต้องปรับเปลี่ยน มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น จนเป็นการปรับตัวเข้าสู่ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ด้วยการใช้เทคโนโลยีช่วยดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อลดการแออัด ฯลฯ โครงการความช่วยเหลือของรัฐบาลก็ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแบบเต็มรูปแบบ เช่น การลงทะเบียนขอรับการช่วยเหลือจากผลกระทบโควิด ๑๙ ในโครงการเราไม่ทิ้งกัน ลงทะเบียนเกษตรกร การใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกัน โครงการคนละครึ่ง เป็นต้น ประชาชนได้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปจากเดิม เช่น การทำงานจากบ้าน การเรียนการศึกษาออนไลน์ การซื้อขายของบนแพลตฟอร์มดิจิทัล การใช้เงินแบบดิจิทัล สิ่งเหล่านี้เป็นวิถีใหม่ที่เริ่มคุ้นเคย

ชีวิตวิถีใหม่จึงเกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำเป็นต้องวางรากฐาน ความรู้ความเข้าใจ เพื่ออยู่กับโลกดิจิทัล มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ที่เป็นการผสมผสานการดำเนินชีวิตบนโลกกายภาพ (Physical) กับโลกเสมือนที่เรียกว่า โลกไซเบอร์ (Cyber) ที่มีแพลตฟอร์มการบริการแบบดิจิทัล (Digital Service Platform) ความสำคัญจึงอยู่ที่ประชาชนต้องพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ และความฉลาดทางดิจิทัล เพื่อเตรียมพร้อมสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัล

บทเรียนออนไลน์ที่จัดทำขึ้น นอกจากให้ความสำคัญกับเรื่องชีวิตวิถีใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางดิจิทัล และการเป็นพลเมืองดิจิทัลแล้ว ยังเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่เท่าทันต่อสื่อใหม่ (New Media) ให้ความสำคัญในเรื่องการคิด การวิเคราะห์ ความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การประมวลผลข่าวสาร การแยกแยะและไม่หลงเชื่อข่าวปลอม และให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อดูแลปกป้องตัวเอง ดูแลข้อมูลส่วนตัว ความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยทั้งของตัวเองและสังคม

จุดมุ่งหมายของบทเรียนจึงเป็นพื้นฐานที่นักเรียน และประชาชนควรได้เรียนรู้ ในเบื้องต้นเข้าใจถึง สิทธิ หน้าที่ คุณธรรม จริยธรรม และกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล เนื้อหาที่สำคัญระดับพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต เพื่อลดความเสี่ยงในการดำรงชีวิตในยุควิถีใหม่

การสร้างบทเรียนออนไลน์ ในรูปแบบ MOOC เป็นสื่อการเรียนรู้ให้กับนักเรียน และประชาชนทั่วไป เน้นให้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยวางเค้าโครงเนื้อหา เป็นโมดูล ขนาดเล็ก ๆ รวมกันเป็นบท เพื่อเรียนได้ตามเวลาที่มี และเรียนต่อเนื่องได้จนจบหลักสูตร โดยเป้าหมายผู้เรียนตั้งแต่

^{๙๔}กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, **ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal)**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.tosh.or.th/covid-19/index.php/new-normal>, [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔].

นักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และประชาชนทั่วไป โดยผู้เรียนเข้าเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ได้จำนวน มาก ไร้ขอบเขตจำกัด ใช้อุปกรณ์ได้ตั้งแต่สมาร์ตโฟนถึงพีซี เมื่อเรียนจบ จะได้ประกาศนียบัตรดิจิทัล ออกให้ทันที นักเรียนสามารถนำเก็บในแฟ้มสะสมงานของตนเองได้ โดยเทียบผลการเรียนขนาด ๐.๕ หน่วยกิต หรือเทียบการเรียนการสอนตามตารางเรียนของนักเรียน ๘ สัปดาห์ ๆ ละหนึ่งชั่วโมง ใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๔๕}

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีว วิทยุทที่เป็นเลิศ

๒.๔.๑ สารสำคัญของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙

๑. แนวคิดการจัดการอาชีวศึกษา

๑.๑ หลักการจัดการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นจัดการศึกษาในด้าน วิชาชีพสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนาากำลังคนในด้าน วิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้ สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากล และภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาใหม่มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจน สามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพอิสระ

๑.๒ ภารกิจของการจัดการอาชีวศึกษา ในการจัดการอาชีวศึกษามีภารกิจที่สำคัญ ไตแก

๑.๒.๑ การจัดการอาชีวศึกษา เป็นการผลิตและพัฒนาากำลังคนด้านวิชาชีพ ใน ระดับฝีมือ (ปวช.) ระดับเทคนิค (ปวส.) และระดับเทคโนโลยี (ปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสาย ปฏิบัติการ)

๑.๒.๒ การฝึกอบรมวิชาชีพ เป็นการเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพ

๑.๓ คานิยมอาชีวศึกษา ในการจัดการอาชีวศึกษามีคานิยมที่เป็นเป้าหมายหลักใน การปลูกฝังที่สำคัญ ๔ ประการ ไตแก

๑.๓.๑ คุณธรรม (Merit) หมายถึง ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แกตนเอง และสังคมซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา เป็นคานิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลัก กฎหมาย และจรรยาบรรณวิชาชีพ

^{๔๕}มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ชีวิตวิถีใหม่และความฉลาดทางดิจิทัล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://learningdq-dc.ku.ac.th/> [๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

๑.๓.๒ คุณภาพ (Quality) หมายถึง ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษามีสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานคุณวุฒิการอาชีวศึกษาแต่ละระดับ

๑.๓.๓ ความร่วมมือ (Collaboration) หมายถึง ความสามารถและทักษะในการจัดการและการพัฒนางาน รวมทั้งการทำงานร่วมกับผู้อื่น

๑.๓.๔ ความเปี่ยมมืออาชีพ (Professional) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และความสามารถในด้านวิชาชีพ รวมทั้งการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ในด้านวิชาชีพเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ

๒. วิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา

“ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาและประกอบวิชาชีพ มีคุณธรรม คุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ

๓. พันธกิจของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา

การจัดการอาชีวศึกษา มีพันธกิจที่สำคัญ ดังนี้

๓.๑ ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพสอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการและการประกอบอาชีพอิสระให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล

๓.๒ ขยายโอกาสการศึกษาวิชาชีพให้กับประชาชนทุกช่วงวัย

๓.๓ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอาชีวศึกษาภายใต้หลักธรรมาภิบาลโดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๓.๔ พัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี และสร้างองค์ความรู้เพื่อการจัดการอาชีวศึกษาและพัฒนาวิชาชีพ

๓.๕ พัฒนาครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพด้วยวิธีที่หลากหลาย

๔. วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา

๔.๑ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพให้มีคุณธรรม คุณภาพ และความเปี่ยมมืออาชีพ

๔.๒ เพื่อเพิ่มโอกาสการศึกษาวิชาชีพกับประชาชนทุกช่วงวัย

๔.๓ เพื่อนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการอาชีวศึกษา

๔.๔ เพื่อพัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี และองค์ความรู้อาชีวศึกษา

๔.๕ เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ

๕. เป้าหมายด้านคุณภาพของผู้สำเร็จการอาชีวศึกษา

ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและประกอบวิชาชีพมีคุณภาพอย่างน้อย ๓ ด้าน

๕.๑ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ พฤติกรรมลักษณะนิสัยและทักษะทางปัญญา

๕.๒ ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป ได้แก่ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการพัฒนา การเรียนรู้และการปฏิบัติการ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้ตัวเลขและการจัดการและการพัฒนางาน

๕.๓ ด้านสมรรถนะวิชาชีพ ได้แก่ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ความสามารถในการใช้ทักษะในสาขาวิชาชีพสู่การปฏิบัติจริง และความสามารถในการประยุกต์สู่อาชีพ

๖. ยุทธศาสตร์การอาชีวศึกษา

๖.๑ การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

๖.๒ การผลิตและพัฒนากำลังคนด้านการอาชีวศึกษาเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๖.๓ การพัฒนาศักยภาพกำลังคนด้านการอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะ สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ

๖.๔ การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมในดานการอาชีวศึกษา

๖.๕ การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๖.๖ การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษา

๗. กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา

จากการวิเคราะห์สาระสำคัญของแนวคิดการจัดการอาชีวศึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์และเป้าหมายในการพัฒนาการอาชีวศึกษา สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษาพ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ดังแผนภาพที่ ๒.๒

กรอบแนวคิดแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙

แผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดของแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙

๗.๑ การสร้างเครือข่าย (Networking)

ความหมาย

เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่**สมัครใจ** ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วย**ความเป็นอิสระ เท่าเทียมกัน**ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน

ประเด็นสำคัญของนิยามข้างต้น คือ

๑. ความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ
๒. กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน
๓. การเป็นสมาชิก ต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีการกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายเทียม (Pseudo Network) หมายถึง เครือข่ายชนิดที่เราหลงผิดคิดว่าเป็นเครือข่าย แต่แท้จริงแล้วเป็นแค่การชุมนุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสารระพา หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ดังนั้น การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิกสามารถสร้างเครือข่ายแทนการสร้างเครือข่ายเทียม

เครือข่าย (แท้) มีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย ๗ อย่างด้วยกัน คือ

๑. มีการรับรู้และมุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception)
๒. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)
๓. มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits)
๔. การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation)
๕. มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship)
๖. มีการเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependent)
๗. มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception)

ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (Process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)

วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแบบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits)

คำว่า ผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น

ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสีย

ประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนราบ (Horizontal Relationship) คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship)

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

การเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependence)

เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่ายจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทางการเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

การก่อเกิดของเครือข่าย

เครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างๆกัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกันก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

๒. เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะได้มีพื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไป ในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

๓. เครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือ การไปได้เห็นการดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญา เป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

การสร้างเครือข่าย (Networking)

การสร้างเครือข่าย หมายถึงการทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการ คบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช้การสร้างระบบติดต่อด้วยการเผยแพร่ ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

ความจำเป็นที่ต้องมีเครือข่าย

การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็น วัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่ มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบ ใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและ องค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอก หน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ ชิงกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่าย เพื่อความยั่งยืน

๑. สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จใน ภาพรวม

๒. สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก

๓. มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ อย่าทำกิจกรรมที่ยากโดยเฉพาะครั้งแรกๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการแตกสลายได้

๔. จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ

๕. สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้

๖. สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย

๗. สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

๘. สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่ายในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน

๙. จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป

๑๐. จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

๑๑. จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

ผู้จัดการเครือข่าย

มีหน้าที่ในการดูแลรักษาเครือข่ายดังต่อไปนี้

๑. ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นสมาชิกรวมตัวกันทำงาน โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ เช่นการประชุมประจำปี การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล การแก้ปัญหาร่วมกัน การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมใหม่

๒. สมาชิกแกนนำต้องเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างกัน ส่งข่าวผ่านจดหมาย ข่าวของเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เก็บรวบรวมข้อมูลและตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลของเครือข่าย เพื่อให้สมาชิกเข้าถึง

๓. สร้างความรักความผูกพันและความไว้วางใจระหว่างคนในกลุ่มสมาชิก เริ่มจัดกิจกรรมง่ายๆ ที่มีโอกาสประสบความสำเร็จร่วมกันก่อน มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร

ในกลุ่มสมาชิกเป็นประจำ จัดเวทีให้มีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มสมาชิก จัดกิจกรรมส่งต่องานที่เกี่ยวข้อง

๔. จัดให้มีกระบวนการตัดสินใจโดยให้สมาชิกทุกกลุ่มมีส่วนร่วม พยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่รวบอำนาจ ควรแบ่งกันเป็นผู้นำตามความถนัด ทำการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทุกกลุ่มก่อนการตัดสินใจเพื่อทำให้เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะนำผลการตัดสินใจของเครือข่ายไปปฏิบัติ

๕. วางแผนในการประสานงานระหว่างสมาชิก และเชื่อมต่อกับเครือข่ายอื่นๆ จัดระบบการประสานงานให้คล่องตัวและทั่วถึง การประสานงานถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกแกนนำ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนับสนุนทุกระดับให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คุณสมบัติของกลุ่มสมาชิกแกนนำ

การพัฒนาสมาชิกแกนนำที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนภายนอก เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้คนภายนอกอยากเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมของเครือข่ายมากขึ้น สมาชิกแกนนำจะต้องมีการพัฒนากลุ่มเพื่อให้มีความเข้มแข็ง มีวุฒิภาวะสูง มีความเป็นทีม ประสิทธิภาพสูง มีการรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มสูง มีการสื่อสารทั่วถึงและโปร่งใส มีความไว้วางใจระหว่างสมาชิก ใช้กระบวนการการตัดสินใจแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการประสานงานระหว่างสมาชิกให้ครบถ้วนไม่ตกหล่นและเป็นเอกภาพ ประสานงานกับองค์กรภายนอกเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

การรักษาเครือข่าย

ตราบใดที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ ประคับประคองให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

๑. มีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง
๒. มีการรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย
๓. กำหนดกลไกสร้างระบบจูงใจ
๔. จัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ
๕. ให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา
๖. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

๑. การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอยหากไม่มีกิจกรรมใดๆ ที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของ

เครือข่ายก็จะไม่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าเครือข่ายล้มเลิกไปแล้ว

ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (Pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับสมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม กล่าวคือควรจะมีกิจกรรมย่อยที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่มย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ก็ต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัดกีฬาสนทนาระหว่างสมาชิก จัดงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น ในกรณีที่เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมาก กิจกรรมไม่ควรรวมศูนย์อยู่เฉพาะส่วนกลาง ควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไปเพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

๒. การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย

สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่คอยหล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกงไม่ได้สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้า ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอยและความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สมาชิกควรแสดงความเป็นมิตรต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องรีบแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ในการจัดโครงสร้างองค์กรควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

๓. การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ

สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกันออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง

ถ้าจำเป็นจะต้องให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานมากกว่า การให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย กล่าวคือผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้างผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับลดค่าตอบแทนได้หากผู้รับทุนไม่ดำเนินการตามสัญญา

กรณีที่ต้องการให้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจโดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคมที่มักจะไม่มีค่าตอบแทนการดำเนินงาน จำเป็นต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (Esteem Needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจ เกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ เป็นต้น โดยสัญลักษณ์เหล่านี้ต้องมีคุณค่าเพียงพอให้เขาปรารถนาอยากที่จะได้ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจสมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

๔. การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ

หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

๕. การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไข้ปัญหา

เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

๖. การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้“สร้างคน” ขึ้นมารับไม้ผลัดต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อสานต่อภาระกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและที่สำคัญ คือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ หมายความว่า กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ โดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๔ พื้นที่ คือ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ ดังนี้

๑) กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรมกระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ ๔ และหลักโยนิโสมนสิการและไตรสิกขา เป็นต้น

๒) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับหลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

๓) การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๔) วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณี วิถีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แสงทอง เรืองศิลป์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา สถานศึกษาไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง)” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง) ได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการได้เตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และปรึกษาพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ได้เตรียมความพร้อมทั้งบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง จัดอาคารสถานที่ให้ร่มรื่นสวยงามเหมาะสมกับวิถีพุทธแล้วดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางในการปฏิบัติ และได้ปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ประเมินผลการดำเนินงาน แล้วประชาสัมพันธ์เผยแพร่ต่อไป

๒. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้ ได้จัดกิจกรรมสอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนในการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น

๓. ด้านการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ ได้จัดกิจกรรมวิถีพุทธรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือนและรายปี เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา และปฏิบัติธรรม รักษาศีล ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะของบุคลากรได้ให้บุคลากรรับการฝึกอบรม/การปฏิบัติพัฒนาตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิสุทธิพุทธและชุมชน สถานศึกษาได้ร่วมมือกับวัดและชุมชน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน จัดกิจกรรมร่วมกันเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา^{๓๖}

สุรชาติ อินแสง ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาสถานศึกษามหาวิทยาลัยน้อย” ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษามหาวิทยาลัยน้อยได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

๑. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ มีการเตรียมบุคลากรทั้งครูนักเรียน ผู้ปกครอง อาคารสถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาปรับปรุง ประเมินผล และเผยแพร่

^{๓๖}แสงทอง เรืองศิลป์, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ (บ้านกุดโง้ง), (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๒. ด้านการจัดวิธีพุทธสู่การเรียนรู้มีการบูรณาการหลักธรรมสอดแทรกทุกกลุ่มสาระ เน้นกระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการ กินอยู่ ดู ฟัง เป็น ครูผู้สอนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างสอนให้รู้อยู่ให้เห็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลทุกด้าน นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๓. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือน กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๔. ด้านการพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิสุทธิพุทธและชุมชน ได้ร่วมมือกับวัดและชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ชุมชนมาใช้บริการในสถานศึกษา มีการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา^{๙๗}

บำรุง แสณณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในเป็นด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธในสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธและขนาดสถานศึกษา เป็น ดังนี้

๑) ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธ โดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาในรายด้าน คือด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม

๒) ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการ

^{๙๗}สุรชาติ อินแปลง, “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ดำเนินงานสถานศึกษาวิิพทุธโดยรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี

๓) ครูที่ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาขนาดต่างกัน มีส่วนรวมในการดำเนินงานสถานศึกษาวิิพทุธโดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่^{๙๘}

เฉลิมรัก สดใส ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิิพทุธสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิิพทุธ สถานศึกษาประถมศึกษา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิิพทุธ ด้านการจัดวิิพทุธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิิพทุธและชุมชน จำแนกตามระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ทำงาน ผลการวิจัยพบว่า

๑. การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิิพทุธ สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

๒. การเปรียบเทียบการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิิพทุธสถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความเห็นของครู จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานโดยรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิิพทุธ และด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับครูที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีการส่งเสริมโดยรวมไม่แตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิิพทุธ มีการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาสถานศึกษาวิิพทุธโดยรวมและรายด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิิพทุธ ด้านกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิิพทุธและชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๙๘}บำรุง แสงณรงค์, “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิิพทุธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๓. การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษา สถานศึกษาวิสุทธิพร สถานศึกษาประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า

๑) มีปัญหาในเรื่องงบประมาณในการจัดบรรยากาศสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้และกิจกรรม พฤติกรรมทางคุณธรรมของนักเรียนปฏิบัติเฉพาะในสถานศึกษา การจัดอบรมให้บุคลากรไม่ครอบคลุม บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม และครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา

๒) ข้อเสนอแนะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจ งบประมาณและกำหนดกรอบการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิสุทธิพรอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และควรนำนักเรียนเรียนและร่วมกิจกรรมกับวัดให้มาก ๆ เป็นวิถีชีวิตเหมือนพุทธศาสนิกชน ส่งเสริมให้บ้าน วัด ชุมชนร่วมจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ^{๙๙}

ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์ ได้ศึกษา “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในภาคตะวันออก” ตามแนวการดำเนินงาน ๕ ด้าน คือ ด้านศักยภาพสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ และเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร ภาคตะวันออกและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในภาคตะวันออกพบว่า สถานศึกษาวิสุทธิพรจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคคล คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิสุทธิพรจริง ๆ หรือไม่ก็จะต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับเด็กนักเรียน^{๑๐๐}

ณัฐพล อรุณพานิช ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการดำเนินงานของสถานศึกษาวิสุทธิพร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาวิสุทธิพร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาวิสุทธิพร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพรมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นนอกนั้นมีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิสุทธิพร ด้านจัดวิสุทธิพร

^{๙๙}เฉลิมรัก สดใส, “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิสุทธิพรโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๐๐}ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์, “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิพรในภาคตะวันออก”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

สู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา และด้านการเกี่ยวคู่สัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน

๑. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย สำรวจ วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางของสถานศึกษาวิถีพุทธ

๒) ผู้บริหาร ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางการดำเนินการ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา ตามแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธอย่างชัดเจนตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

๓) จัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว

๔) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติการที่เน้นวิถีพุทธ โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติการ

๕) กำหนดแนวทางพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพ ตามหลักการพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

๒. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธ

๒) วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร

๓) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

๔) ให้การยกย่อง ชมเชยแก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างที่ดี

๕) จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษาตามแนวทางสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยเน้นหลักไตรสิกขา ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรแกนกลาง

๒) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

๓) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญผู้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร

๔) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในและนอกสถานศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

๕) บูรณาการการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธลงในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๔. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) จัดกิจกรรมประจำวันอย่างหลากหลาย ต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความประพฤติ สมาธิ และปัญญา ให้เกิดการพัฒนาทั้งสามด้านไปพร้อม ๆ กัน

๒) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ

๓) จัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งในสถานศึกษาและชุมชน

๔) นำนักเรียนเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๕) ครูและนักเรียนร่วมกันจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน ๕ อันดับแรก ได้แก่

๑) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธในทุกด้านโดยเฉพาะการพัฒนานักเรียน

๒) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน

๓) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี

๔) เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้

๕) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามแนวทางวิถีพุทธของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้สาธารณชนทราบ^{๑๐๑}

วรเทพ เวียงแก ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ทัศนคติของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการดำเนินงานตามสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ทั้ง ๕ ด้าน มีทัศนคติอยู่ในระดับมากทุกด้าน

^{๑๐๑} ธีรวิทย์ อรุณพานิช, “การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘). บทคัดย่อ.

๒. ครูและผู้บริหาร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา ดังนี้

๑) ปัญหาการดำเนินงานด้านกายภาพ คือ สถานศึกษาไม่จัดห้องจริยธรรมเป็นสัดส่วน หนังสือและสื่อการสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาน้อย และได้ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำสถานศึกษาควรโดดเด่นและสง่างาม

๒) ปัญหาการดำเนินงานด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือ นักเรียนบริโภคปัจจัยสี่อย่างฟุ่มเฟือยไม่ประหยัด และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ การประกาศยกย่องและให้รางวัลคนทำความดีเพื่อให้เป็นแบบอย่าง

๓) ปัญหาการดำเนินงานด้านการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนรู้พุทธศาสนาขาดการบูรณาการจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น พระสงฆ์ วัดในหมู่บ้านและชุมชน และได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาคือ แผนการจัดการเรียนรู้ของครูควรเชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม

๔) ปัญหาการดำเนินงานด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ คือ การฝึกอบรมบุคลากรและนักเรียนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหในเรื่องนี้

๕) ปัญหาการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ คือ นโยบายระดับสูงไม่มีความชัดเจนและต่อเนื่อง ขาดการสนับสนุน กลุ่มตัวอย่างไม่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหในเรื่องนี้^{๑๐๒}

เจษฎา สิงหรา ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง” โดยแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธมีตัวชี้วัด ๓ เรื่อง ได้แก่ ความรู้ เจตคติและความพร้อม โดยแต่ละตัวชี้วัดจะศึกษาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านบริหารจัดการสถานศึกษา วิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ และด้านเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน พบว่า

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสถานศึกษาวิถีพุทธจำนวน ๒๕๐ คน จากสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕๐ สถานศึกษา มีความรู้ในการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธระดับมากในทุกด้าน รวมทั้งมีเจตคติต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธระดับเห็นด้วยมากที่สุดในทุกด้าน อีกทั้งมีความพร้อมในการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในทุกด้านด้วย

๒. ปัญหาในการดำเนินงานในสถานศึกษาวิถีพุทธที่พบมาก ได้แก่ ขาดงบประมาณ

^{๑๐๒}วราเทพ เวียงแก้ว, “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอหนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕”, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๕.

สนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์และการผลิตสื่อ และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินงานทางงบประมาณเอง

๓. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาคือ คณะผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหาร รวมถึงครูผู้สอน ควรให้ความสำคัญในการนิเทศติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการนำกิจกรรมที่แสดงถึงความร่วมมือระหว่างวัด/คณะสงฆ์และชุมชนเข้ามาใช้ มีนโยบายสร้างสภาพแวดล้อมบริเวณสถานศึกษาให้มีบรรยากาศเป็นธรรมชาติ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาความรู้และสภาวะทางจิตใจ แก่บุคลากรในสถานศึกษา และประสานขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและพระสงฆ์ เพื่อจัดกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำต่อเนื่องและสม่ำเสมอ^{๑๐๓}

ชาตรี นามคุณ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาแกนนำสถานศึกษาวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการคิด โดยมีป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศในทุกพื้นที่ของสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดการซึมซับความดีงามในใจ ควรจัดสวนหย่อมในบริเวณสถานศึกษา เพื่อเป็นที่พักผ่อนและทำกิจกรรมของนักเรียน ควรส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มร่มเงาและความร่มรื่นให้สถานศึกษา ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำสถานศึกษา ควรอยู่ในที่ที่สามารถเห็นและแสดงความเคารพทั้งเวลามาเรียนและเวลากลับบ้าน

๒. ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรภาพ โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรจัดกิจกรรมในสถานศึกษาที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพี่ - น้อง โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างวิถีพุทธ ผ่านการเชิดชู ชื่นชมบุคคลที่ประพฤติดีเป็นแบบอย่าง นำนักเรียนเข้าทำกิจกรรมของวัดและชุมชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และทัศนคติที่ดีต่อกัน และควรมีกิจกรรมที่ครู นักเรียน ผู้ปกครองสามารถทำงานร่วมกันได้และมีปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ

๓. ด้านคุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ผู้บริหารควรมีความเป็นภาวะผู้นำในการปฏิบัติตนในกรอบของศีล ๕ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู และนักเรียน

๔. ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบโดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การบริหารงานโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

๕. ด้านการมีส่วนร่วม บวร โดยรวมและรายชื่ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนาเพื่อให้บ้าน วัด สถานศึกษาได้รับประโยชน์ ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้อง (ผู้บริหาร ครู

^{๑๐๓}เจษฎา สิงหราช, “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

นักเรียน ผู้ปกครอง) เข้าใจในหลักปรัชญาการศึกษาตามแนววิถีพุทธ และสร้างสรรค์ความร่วมมือตามหลัก บ ว ร (บ้าน วัด สถานศึกษา) ส่งเสริมให้บ้าน (ชุมชน) วัด สถานศึกษาทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสต่าง ๆ สอดแทรกวิถีพุทธเข้าไปในชุมชน ให้วัดแสดงธรรมเรื่องสถานศึกษาวิถีพุทธให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ

๖. ด้านกระบวนการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ จัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้มีวิจรรย์ญาณในการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น และฝึกให้รู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิต จัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการรักษาศีลเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข และควรมีการหารูปแบบกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

๗. ด้านกระบวนการเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ สำหรับแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ควรให้นักเรียนฝึกสมาธิ บริหารจิต ก่อนเรียนเป็นประจำ^{๑๐๔}

อัมพร บำรุงผล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธดีเด่นและวิถีพุทธทั่วไปของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เมื่อเปรียบเทียบการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธดีเด่นกับสถานศึกษาวิถีพุทธทั่วไปของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓ ทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๑๐๕}

นงเยาว์ อุทุมพร ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต ๓” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. สถานศึกษามีการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ คือ

๑) การเตรียมการ ซึ่งส่วนใหญ่มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ กำหนดเป้าหมายไว้ชัดเจนในแผนของสถานศึกษา

^{๑๐๔}ชาตรี นามคุณ, “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๑๐๕}อัมพร บำรุงผล, “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓”, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๒) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ พบว่ามีการกำหนดหลักสูตรการสอนแทรกในทุกองค์ประกอบของหลักสูตร มีการจัดสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการจัดเตรียมกิจกรรมหลากหลาย

๓) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา พบว่ามีการบูรณาการระบบไตรสิกขาในกิจกรรมการสอนและพัฒนาบุคลากร

๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด พบว่ามีการสนับสนุนในลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน มีการนิเทศติดตามการดำเนินงานและรวบรวมข้อมูล ประเมินผลระหว่างการทำงาน

๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่ามีการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

๖) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน พบว่ามีการประเมินผลโดยเน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ชัดเจน เชื่อถือได้ มีการเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบและนำไปใช้ในการวางแผนอื่นต่อไป

๒. ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานสถานศึกษาวิถียุทธ พบว่า ปัจจัยภายในที่ส่งเสริมในระดับมากคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำ ในระดับปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมในระดับมากคือ ด้านการเมือง ในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

๓. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานสถานศึกษาวิถียุทธพบว่า ปัจจัยภายในที่เป็นอุปสรรคระดับปานกลางคือ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในระดับน้อยคือ ด้านบุคลากร ด้านสภาพทางกายภาพ ด้านโครงสร้างองค์กร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านภาวะผู้นำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระดับปานกลางคือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง

๔. โดยเฉพาะปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงาน ปัจจัยภายในด้านภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทุกข้อมีค่าเฉลี่ยมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ผู้บริหารให้การสนับสนุน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการสถานศึกษาวิถียุทธ ทำหน้าที่ประสานสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา มีความสามารถในการกระตุ้น จูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ มีทักษะในการวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และวางระบบโดยใช้รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินงานสถานศึกษาวิถียุทธ

ส่วนปัจจัยในด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทุกข้อมีค่าเฉลี่ยมากเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาใน

ชีวิตประจำวัน รองลงมาคือ สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีการกำหนดเนื้อหาหลักธรรมคำสอนบูรณาการไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนให้นำหลักธรรมเป็นฐานในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา และมีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน^{๑๐๖}

ดวงธิดา พุทธะกุล ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวม มีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขั้นตอนการ จัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ๓ ด้านเรียงตามลำดับ ส่วนขั้นที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง พบว่า มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง

๒. คุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวมพบว่า มีระดับคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คุณลักษณะของนักเรียนมีระดับการปฏิบัติการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านจิต (จิตใจ อารมณ์) ด้านศีล (สังคม) ด้านกาย (กายภาพ) และด้านปัญญา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ

๓. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิถีพุทธทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

๔. กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ส่งผลต่อคุณลักษณะนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อได้ดำเนินการตรวจสอบความเป็นอิสระต่อกันระหว่างตัวแปรที่เป็นกระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธกับคุณลักษณะของนักเรียนเรียบร้อยแล้ว พบว่า กระบวนการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธขึ้น

^{๑๐๖}นางเยาว์ อุทุมพร, “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมนคร เขต ๓”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๔๖ – ๔๗.

ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขึ้นประเมินและเผยแพร่ผลการดำเนินการขึ้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนสถานศึกษาวิสุทธิฯ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๐^{๑๐๗}

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบสถานศึกษาวิสุทธิฯ: ศึกษากรณีสถานศึกษาวิสุทธิฯ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การบริหารจัดการในสถานศึกษาวิสุทธิฯ จะต้องดำเนินการและบริหารโดยทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งวัดชุมชนผู้ปกครอง ครูอาจารย์ผู้บริหาร ผู้เรียนและผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามที่ผู้เรียน ผู้บริหารอาจารย์ ผู้ปกครองและทุกฝ่ายต้องการการจัดสรรทรัพยากร จะต้องทั่วถึงโดยผู้บริหารทุกระดับจะต้อง ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน หรือมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดสถานศึกษาวิสุทธิฯตามต้องการ จังหวะการพัฒนาสู่สถานศึกษาวิสุทธิฯที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาองค์ประกอบและ ลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้เป็นข้อเสนอเชิงตัวอย่างที่สถานศึกษา สามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอน ดังนี้

๑. ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดสถานศึกษาวิสุทธิฯดำเนินไปโดยสะดวกด้วยศรัทธาและ ฉันทะ
 ๒. ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะเป็ปัจจัย เป็นกิจกรรมเป็นเครื่องมือสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม
 ๓. ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้มีเรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการสถานศึกษาวิสุทธิฯ ซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
 ๔. ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดที่จะช่วยให้การดำเนินทุกส่วนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยท่าทีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
 ๕. ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ที่เน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้น ๆ ด้วยหลักอิทธิบาท ๔ และอุปัฏฐาธรรม ๒
 ๖. ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้เกี่ยวข้องให้ทราบตามขั้นตอน
- ขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิฯโดยสังเขป มีดังนี้การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ ดังนี้

^{๑๐๗}ดวงจิตา พุทธะกุล, “กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิสุทธิฯที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิสุทธิฯ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก”, (คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

๑. การหาที่ปรึกษาแหล่งศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถียุทธวิธีซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็น ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีศรัทธาและความรู้ชัดเจนในหลักพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะในอบายมุข เป็นผู้ทรงศีลปฏิบัติธรรมเป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

๒. การเตรียมบุคลากรคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาวิถียุทธวิธีด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางจากศรัทธาและฉันทะการพัฒนาร่วมกัน ความสำเร็จด้านการพัฒนา คาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลาย ตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่ หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น

๓. การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาว ใน ธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาวิถียุทธวิธีได้อย่างดีเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการที่ดี

ขั้นตอนการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะ นำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาภูมิธรรม ๔ ประการ คือ

๑. การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
๒. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
๓. มีกระบวนการคิดที่ดีคิดถูกวิธีโดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม
๔. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม

ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาระบบไตรสิกขาจุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรและกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น เป้าหมายของการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองด้วยเพราะบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือครูและผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบไตรสิกขามากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดี ต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากขึ้นเท่านั้น แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะ บุคลากรที่เหมาะสมการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดี หากขั้นเตรียมการขั้น

ดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นตอนดูแลสนับสนุนใกล้ชิดจัดการได้ดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกันปรารถนาดีต่อการพัฒนา ผู้เรียนหรือทำงาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นตอนนี้คือการนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้การให้คำปรึกษา และชี้แนะผู้ปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการ ฯลฯ การสนับสนุนทั้งทรัพยากรข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการอันจะเป็นฐานของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่าง เหมาะสมต่อไป

ขั้นตอนการปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบการบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งนี้องค์ธรรมที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องคือการมีอิทธิบาท ๔ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และอุပ္ปยุตตธรรม ๒ (ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อใน การพากเพียร) เป็นต้น

ขั้นตอนการประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อน ให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในระยะเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น ๑ ปี หรือ ๓ ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำสู่การเผยแพร่^{๑๐๘}

สรุปความได้ว่าการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ คือ มีการเตรียมบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาคุณธรรม ในการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่ชัดเจน

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า

๑. ด้านการเตรียมการ มีการหาที่ปรึกษา การเตรียมบุคลากร และกำหนดเป้าหมาย โดยที่มีปัญหาดังนี้ การที่นักเรียนยังขาดความเข้าใจแนวปฏิบัติตามแนววิถีพุทธ ผู้ปกครองมีภารกิจไม่ให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ และบุคลากรยังขาดความเข้าใจในโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ

^{๑๐๘} สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (และคณะ), “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา”, รายงานการวิจัย, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๗๒.

๒. ด้านการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ มีการจัดหลักสูตรสถานศึกษามีการจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมกิจกรรมนักเรียน ปัญหาคือ ครูยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แนววิถีพุทธและขาดงบประมาณ

๓. ด้านการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา มีการจัดการพัฒนาครูตามระบบไตรสิกขา ปัญหาคือ การขาดการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔. ด้านการนิเทศดูแลใกล้ชิด มีลักษณะความเป็นกัลยาณมิตร ยังมีปัญหา คือ ขาดการนิเทศครูดูแลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง

๕. ด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลในการบริหารด้านต่าง ๆ มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่องด้านการปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ด้านนี้ไม่พบปัญหา

๖. ด้านการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน มีการประเมินเมื่อสิ้นสุดแผนปฏิบัติ นำการเผยแพร่หรือ รายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบโดยจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ ด้านนี้ไม่พบปัญหา^{๑๐๙}

สาลี ท่าเหล็ก ได้วิจัย เรื่อง “การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยสภาพรวมอยู่ในระดับมากและเป็นรายขั้นตอนอยู่ในระดับมาก ๕ ชั้น เรียงตามลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ขั้นตอนการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นตอนสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นตอนการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ขั้นตอนเตรียมการและขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง อยู่ในระดับปานกลาง ๑ ชั้น คือขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

๒. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยภาพรวมและรายขั้นตอนไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๑ เขต ๒ และเขต ๓ โดยภาพรวมและรายขั้นตอนไม่แตกต่างกัน

๔. ปัญหาที่พบมากที่สุดในแต่ละชั้นและแนวทางแก้ปัญหาในการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธ ๓ อันดับแรก คือ ปัญหาในขั้นเตรียมการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจแนว

^{๑๐๙}วิไล วิทย์ประเสริฐกุล, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”, (คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙).

ทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร มีแนวทางแก้ไขปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมและจัดทำเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร ศึกษาดูงานหรือ จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดประชุมปรึกษาหารือ และวางแผนร่วมกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดแนวปฏิบัติไปในทางเดียวกัน ปัญหารองลงมาคือขั้นตอนการพัฒนาคู่มือและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา การกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคู่มือ ไม่หลากหลายและขาดความต่อเนื่อง ในการปฏิบัติมีแนวทางแก้ปัญหาลำดับ คือ มีการนิเทศกำกับติดตามการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคู่มือ ส่งคณะครูเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมสถานศึกษาวิสุทธิพรที่เป็นต้นแบบ และปัญหาขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด แนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร ไม่ชัดเจน มีแนวทางแก้ปัญหาลำดับ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การนิเทศ กำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำหรือศึกษาหาความรู้จากเอกสาร หรือคู่มือแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร^{๑๑๐}

ธีรศักดิ์ บึงมุ่ม ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้รวบรวมในการศึกษาเอกสารประกอบด้วย หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และศึกษาดูงานสถานศึกษาสถานศึกษาวิสุทธิพรที่เป็นเลิศ (Best Practice Criteria) และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์แบบอุปนัยได้กระบวนการการบริหารสถานศึกษาวิสุทธิพร ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจกรรมพื้นฐาน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาวิสุทธิพร คือสถานศึกษาระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาคู่มือโดยรวมของสถานศึกษา เน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ สังเคราะห์ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพรได้ดังนี้

๑. บริบทของการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพร คือจุดเน้นของสถานศึกษาวิสุทธิพร ลักษณะสถานศึกษาวิสุทธิพร และการจัดสภาพของสถานศึกษาวิสุทธิพร ซึ่งประกอบด้วย

๑) ด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม

๒) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวันสำคัญ กิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ

๓) ด้านการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่กำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน

^{๑๑๐}สาตี ท่าเหล็ก, “การศึกษการบริหารจัดการโรงเรียนวิสุทธิพรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๔) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกัน ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน หรือครูกับครู เป็นต้น

๕) ด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนด แผนปฏิบัติการ การสนับสนุนติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งการจัดสภาพแต่ละด้านจะมุ่งให้เกิดการพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินไปอย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่จะช่วยให้มีจิตใจที่สงบ ส่งเสริมปัญญากระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรมที่กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นการกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เอื้ออาทรเป็น กัลยาณมิตรต่อกัน ส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตาและวัฒนธรรมแสวงปัญญา เป็นต้น

๒. การบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่น

๑) การเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากรที่มุ่งเน้น สร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนา

๒) การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความ เจริญงอกงามหรือปัญญาภูมิธรรมในการพัฒนาผู้เรียน

๓) การดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้น

๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

๕) มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท ๔ และหลักอุปัฏฐาต ธรรม คือ ความไม่สันโดษในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น

๖) ขึ้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นสุดท้ายของกระบวนการ บริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป

๓. ลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์ สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของความ ร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะที่จะพัฒนาทั้ง นักเรียนและสังคม ตามวิถีพุทธธรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

๔. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร การพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธแม้จะ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็น ปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดีทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงใน ลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นที่จะต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น

ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดีงาม ลด ละ เลิก อบายมุข การถือศีล ๕ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

๕. สภาพและองค์ประกอบที่มีปัญหาในการจัดการส่งเสริมให้เกิดวิถีพุทธมีประเด็นสำคัญที่พบว่า หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่สถานศึกษาวิถีพุทธคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดก็คือ การบูรณาการหลักธรรมทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม ใน การเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษา ที่แทรกในทุกองค์ประกอบ หรือกำหนดในระดับการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ครูจะนำสู่การจัดการเรียนรู้ต่อไป^{๑๑๑}

อมรรัตน์ แก้วมะ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกชั้นโดยกระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธขึ้นการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสูงกว่าด้านอื่น ๆ

๒. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพมากกว่าด้านอื่น ๆ

๓. กระบวนการบริหารจัดการศึกษา และประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ จำแนกตามสถานภาพโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อจำแนกตามประเภทของสถานศึกษาพบว่า บุคลากรที่อยู่สถานศึกษาที่มีประเภทแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพ และประเภทของสถานศึกษา

๔. กระบวนการบริหารจัดการศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

๕. กระบวนการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ ขึ้นการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ขึ้นการประเมินผลการเผยแพร่ผลการดำเนินการ ขึ้นการดำเนินการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา และขั้นเตรียมการ สามารถทำนายประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา

^{๑๑๑}ธีระศักดิ์ บึงมูม “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม, ๒๕๕๙) : บทคัดย่อ.

สถานศึกษาวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ ๖๕.๗๐ และมีความคลาดเคลื่อนเท่ากับ ๐.๓๑๙

๖. ในการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ต่อไป^{๑๑๒}

จริง สุขเกษม ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายสถานศึกษาวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายสถานศึกษาวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีประกอบด้วย

๑. การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียน ใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอนทั่วไปมาปรับใช้

๒. การบริหารงบประมาณ ที่สำคัญ ๆ คือ ในด้านการจัดตั้งงบประมาณมีการกำหนดพุทธธรรมคุณธรรมไว้ในแผนกลยุทธ์สถานศึกษา ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดสรร เบิกจ่ายงบประมาณและรายงานผลตามปกติ ด้านการระดมทรัพยากรและบริหารพัสดุสินทรัพย์ มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ และด้านการตรวจสอบติดตามและประเมินผล คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

๓. การบริหารงานบุคคล ที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการวางแผนและการสรรหา มีการกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน โดยมีการจัดหาที่ปรึกษา เช่น พระภิกษุ คฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเสนอแนะ ด้านการพัฒนาบุคลากรและวินัย มีการพัฒนาบุคลากรตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถิพุทธ มุ่งหวังให้เกิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ครู เป็นแบบอย่างที่ดี ความเป็นกัลยาณมิตร ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรภายนอก ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และด้านการประเมินบุคลากร มีการให้ผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงาน

^{๑๑๒}อมรรัตน์ แก้วมะ, “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

๔. การบริหารทั่วไป ที่สำคัญ ๆ คือด้านการดำเนินงานกิจกรรมนักเรียน มีการจัดการกิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการดำเนินชีวิตของผู้เรียนที่เน้นการปฏิบัติตามคุณธรรมในครอบครัวไทย ด้านการพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม มีการสร้างบรรยากาศ อาคารสถานที่ ห้องเรียน สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ ให้สะอาด สวยงาม ร่มรื่น ปลอดภัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนมีการประชุมชี้แจงและเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ ตลอดจนการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชนและด้านการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายมีการจัดให้มีเครือข่ายเพื่อแสวงหาความร่วมมือตามโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธด้านต่าง ๆ กับบุคคล สถานศึกษา องค์กรประกอบหน่วยงานภาครัฐและเอกชน^{๑๓๓}

วุฒิชัย วีระวัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ

๒. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่ง ในภาพรวมด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

๓. การดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดชลบุรี ในภาพรวมปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๑๓๔}

พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ ได้ศึกษาวิจัย “ประเมินสถานศึกษาวิถีพุทธ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕” โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ใช้การสนทนากลุ่ม ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๓๓}จรจ สุกเกษม, “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๓๔}วุฒิชัย วีระวัฒน์, “การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี”, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

๑. ด้านบริบท พบว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ มีความเหมาะสมตามนโยบายเป้าหมายความต้องการความจำเป็นและความคาดหวังต่อสถานศึกษาวิถีพุทธนั้น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวนโยบายทางการศึกษาในระดับมากทุกองค์ประกอบ โดยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ รูปแบบการจัดการศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธสอดคล้องกับแนวปฏิบัติ และหลักธรรมทางพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นนั้น ๆ และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วิธีการดำรงชีวิตในชุมชน

๒. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ความเหมาะสมของปัจจัยนำเข้าที่กำหนดไว้ จำแนกตามปัจจัยทางการบริหาร ประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ นั้นมีความเหมาะสมระดับมากทุกองค์ประกอบ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร ผู้บริหารและครูใช้ทักษะในการสื่อสารที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และผู้บริหารมีทักษะในการบริหาร การศึกษาบนพื้นฐานของความถูกต้องดีงาม ตามหลักธรรมาธิปไตย โดยยึดถือหลักการ หลักเหตุผล หลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมเป็นประมาณในการบริหารจัดการ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

๓. ด้านกระบวนการ พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ในจัดการ การศึกษาสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติตามในระดับมากทุกองค์ประกอบ องค์ประกอบ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม สถานศึกษาดำเนินการจัดระบบดูแลอาคารสถานที่ ภูมิทัศน์พื้นที่โดยรอบบริเวณสถานศึกษาให้มีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกละวางสบายกายใจอยู่เสมอ มีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น ใกล้ชิดกับชุมชน สะอาด มีระเบียบ ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้าน วิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ กล่าวคือ สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการประเมินสารสนเทศอย่างลึกซึ้ง ครบถ้วนรอบด้าน และอย่างรู้เท่าทัน

๔. ด้านผลผลิต พบว่า ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธการแสดงผลของ นักเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครู คือ ผู้เรียนมีพัฒนาการตามหลักภาวะ ๔ ประกอบด้วย กาย ศิล สมาธิ และปัญญา หรือนักเรียนมีพัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทาง จิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา โดยภาพรวมนักเรียนมีลักษณะการแสดงออกอยู่ในระดับ มาก ทุก องค์ประกอบ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านพัฒนาการด้านจิตใจ คือ นักเรียนมีสุขภาพจิตที่ดี ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน ปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ครู ญาติผู้ใหญ่ด้วยความเคารพ มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทน คุณ (กตัญญูกตเวที) มีจิตใจเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันต่อกัน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ

ด้านพัฒนาการด้านปัญญา กล่าวคือ นักเรียนมีทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เข้าใจและรู้คุณค่าแท้ของสรรพสิ่งตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ

๕. ด้านผลกระทบ โดยภาพรวม พบว่า ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการดำเนินงานของสถานศึกษาวิสุทธิ ที่ส่งผลต่อบ้านวัดและสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบต่อสถานศึกษา มีการปรับปรุง ตกแต่งอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามมาก ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของสถานศึกษามากขึ้น และผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน สังคม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อวัด กล่าวคือ วัดมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียน^{๑๔}

สมคิด โพธิ์จุมพล ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาวิสุทธิ: กรณีศึกษาสถานศึกษากันตนาหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑” ผลการวิจัย พบว่า การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาวิสุทธิจะบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมีองค์ประกอบ คือ

๑. ด้านปัจจัย ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ มีความศรัทธา มีคุณลักษณะที่ดี มีพรหมวิหาร ๔ ประพฤติปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนา โดยเฉพาะศีลห้า ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน เป็นกัลยาณมิตร สร้างความสัมพันธ์ เป็นแกนนำในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นรวมทั้ง บ้าน วัด สถานศึกษา เข้ามามีส่วนร่วม กำหนดวิสัยทัศน์จัดทำหลักสูตร ปรับปรุงภูมิทัศน์และปรับปรุงกายภาพและสิ่งแวดล้อม พัฒนาตนโดยการศึกษาค้นคว้าและเข้ารับการอบรม มีการนิเทศอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ส่วนปัจจัย ครู มีคุณลักษณะที่ดี มีพรหมวิหาร ๔ พัฒนาตนอย่างต่อเนื่องโดยเข้าร่วมประชุม อบรม ศึกษา ค้นคว้า ดูงานตามโครงการสถานศึกษาวิสุทธิ ปฏิบัติตามพันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างที่ดีในการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีกับศิษย์ เพื่อนร่วมงาน สังคม ศรัทธาต่อพุทธศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีศีล โดยระวังรอบคอบ มีระเบียบวินัย มีสมาธิ โดยมีความมุ่งมั่น มีน้ำใจ มีปัญญาโดยสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมอย่างมีเหตุผล วางแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนกิน

^{๑๔}พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ, “ประเมินโรงเรียนวิสุทธิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) : บทคัดย่อ.

อยู่ ดู ฟังเป็น มีพัฒนาการเรียนรู้ด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญาโดยสอดแทรกบูรณาการเข้ากับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

๒. ด้านกระบวนการ ผู้บริหารและครูร่วมประชุมวางแผนจัดทำหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการสอนไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทุกช่วงชั้น ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา นิมนต์พระสงฆ์มาสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน รวมทั้งการส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับพระสงฆ์ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๓. ด้านผลผลิต สถานศึกษานับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนสถานศึกษาบ้านหนองผือ ๑๔ ประการ ได้แก่ ๑) บริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้ ๒) ดูแลร่างกายและแต่งกายเรียบร้อย ๓) ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม ๔) มีศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ๕) มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงเวลา ๖) สามารถพึ่งตนเองได้ ๗) มีความกตัญญูและตอบแทนคุณ ๘) มีจิตใจเมตตา กรุณา ๙) ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ๑๐) มีสุขภาพจิตดี ร่าเริง แจ่มใส เบิกบาน ๑๑) มีศรัทธาและมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย ๑๒) รู้บาป - บุญ คุณ - โทษ ประโยชน์ - มิใช่ประโยชน์ ๑๓) ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานอยู่เสมอโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน ผู้ปกครอง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลด้วย และ ๑๔) รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา^{๑๖}

วาสนา ต๊ะกาบโค ได้ทำ “การประเมินการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ และเพื่อเสนอตัวอย่างยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธให้มีคุณภาพ ได้พบว่า

๑. การดำเนินการของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยดำเนินการทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านกระบวนการประกอบด้วย การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านผลผลิตประกอบด้วยการพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา อย่างบูรณาการของ

^{๑๖}สมคิด โพธิ์จุมพล, “การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานองคาย เขต ๑”, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ผู้เรียน และด้านผลกระทบประกอบด้วยบ้าน ชุมชน วัด สถานศึกษา (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาสถานศึกษาวิถีพุทธ

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดำเนินการสถานศึกษาวิถีพุทธให้มีคุณภาพ ซึ่งยุทธศาสตร์หนึ่งที่พบคือ ด้านการส่งเสริมพัฒนาระบบบริหารจัดการ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยความร่วมมือของบ้าน วัด สถานศึกษา และชุมชน มีกระบวนการดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรคุณภาพ และเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง มีการสื่อสารเชื่อมประสานกันทุกฝ่ายเพื่อสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ที่ดี บรรยากาศขององค์กรเป็นแบบกัลยาณมิตรตามแนวทางวิถีพุทธ^{๑๑๗}

สุวิมล ว่องวาณิช ได้วิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” มีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยวิทยานิพนธ์ที่ใช้เทคนิคการประเมินความต้องการจำเป็นของนิสิตที่ทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๔๐ จำนวนทั้งสิ้น ๒๓๒ เรื่อง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ให้นิยามความต้องการจำเป็นที่อิงโมเดลการแก้ไขปัญหาซึ่งหากไม่ได้รับการสนองตอบจะทำให้เกิดสถานะที่ไม่พึงประสงค์ มีการศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร และการนิเทศการสอน งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาความต้องการของกลุ่มผู้ให้บริการโดยเป็นความต้องการของครู อาจารย์ สำหรับการศึกษาความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับบริการเป็นความต้องการจำเป็นของนักเรียน งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาความต้องการด้านกระบวนการและปัจจัยมากกว่าด้านผลผลิต วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสำรวจด้วยแบบสอบถามมากที่สุด รองลงมา คือการสัมภาษณ์ ลักษณะของเครื่องมือวิจัยเป็นแบบมาตรประมาณค่าที่มีรูปแบบการตอบสนองเดียว ข้อมูลวิจัยเป็นเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้สถิติภาคบรรยาย ได้แก่ การใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รองลงมาคือ ความถี่และร้อยละ การนำเสนอข้อมูลส่วนใหญ่มีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น งานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ซึ่งมี ๓ ขั้นตอน ดำเนินการเพียงขั้นตอนการระบุความต้องการจำเป็น ส่วนอีกสองขั้นตอนที่เหลือ ไม่ได้ทำ^{๑๑๘}

^{๑๑๗} วาสนา ต๊ะกาบโค, “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๑๘} สุวิมล ว่องวาณิช, “การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในวิทยานิพนธ์ของนิสิตครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, รายงานการวิจัยวารสารวิธีวิทยาการวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

พิมพ์ลักษณ์ เสงสมบุรณ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณเพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ ๒) ปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ ๓) แนวที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสำรวจและการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการปฏิบัติงานของครูมืออาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ลิสเรล และใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) ในการจัดลำดับความสำคัญ สำหรับการสนทนากลุ่ม เก็บข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญและผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ครูมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ด้านการวางแผนและการเตรียมการสอน และด้านการจัดการเรียนการสอน

๒. โมเดลลิสเรลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงานได้ร้อยละ ๗ ผลการวิเคราะห์ลิสเรลพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คือตัวแปรทัศนคติในการปฏิบัติงาน

๓. ผลการวิเคราะห์ลิสเรลพบว่า แนวทางที่ส่งผลต่อการพัฒนาครูในโมเดลไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่าการมีพี่เลี้ยง/ผู้เชี่ยวชาญแนะนำงาน รองลงมาคือ การสัมมนา วิชาการจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมที่สุด

นอกจากนี้ยังได้สรุปผลการวิจัยที่พบเพิ่มเติมอีกดังนี้

๑. การปฏิบัติงานของครูมืออาชีพ จำแนกตามแต่ละด้านของการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานของครูมืออาชีพด้านการวางแผนและการเตรียมการสอน ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านที่ครูมีการปฏิบัติค่อนข้างสูงที่สุด คือ การจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ การวางแผนและการเตรียมการสอน ตามด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน และความรับผิดชอบในวิชาชีพเป็นด้านที่ครูมีการปฏิบัติน้อยที่สุด

๒. การประเมินความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูมืออาชีพพบว่า ด้านความรับผิดชอบในวิชาชีพ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดที่ครูควรได้รับการพัฒนา รองลงมา ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน การวางแผนและการเตรียม การสอน และการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ

๓. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อปัจจัยความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงาน พบว่า ปัจจัยด้านตัวครูส่งผลต่อความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูมืออาชีพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญ^{๑๑๙}

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับ นักศึกษาครู: การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ๒) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับ นักศึกษาครู และ ๓) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ได้แก่ ๑. การระบุความต้องการจำเป็น (Needs identification) ๒. การวิเคราะห์สาเหตุความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) และ ๓. การกำหนดแนวทางแก้ไข (Needs Solution Selection) โดย ๒ ขั้นตอนแรกใช้การสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักศึกษาครูจากคณะ ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ปีการศึกษา ๒๕๕๘ จำนวน ๖๐๐ คน ได้มาโดยการสุ่มแบบ ๒ ขั้นตอน (Two Stage Random Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Modified Priority Index: PNI_{modified}) วิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูด้วยโปรแกรม LISREL version ๘.๗๒ และขั้นตอนการกำหนดแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ใช้การสัมภาษณ์และการประเมินเพื่อจัดลำดับความสำคัญจากผู้ทรงคุณวุฒิด้าน วิชาชีพครู และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน ๒๔ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การความถี่ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) สมรรถนะในการวิจัยพบว่า ในภาพรวมมีค่าเท่ากับ ๐.๓๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ได้แก่ ด้านความรู้ในการวิจัย และด้านความสามารถในการวิจัย (๐.๓๘ เท่ากัน) รองลงมาคือด้านจรรยาบรรณ (๐.๒๘)

๒. ผลการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลเชิงสาเหตุความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู โมเดลเชิงสาเหตุความต้องการจำเป็นสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (Chi - square) ซึ่งมีค่าเท่ากับ ๑๐.๘๑๐ ที่องศาอิสระเท่ากับ ๑๗ ค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ ๐.๘๖๖ ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ ๐.๙๙๖ ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ ๐.๙๘๘ และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) เท่ากับ ๐.๐๐๕

^{๑๑๙}พิมพ์ลักษณ์ เฮงสมบูรณ์, “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ”, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

๓. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู
แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครูพบว่ามี ๑๐ แนวทาง และผลการจัดลำดับ
ความสำคัญแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษา ครู พบว่า ผู้ประเมินส่วนใหญ่ให้
น้ำหนักความสำคัญในแนวทางที่ ๕ ทดลองทำวิจัยผ่านกระบวนการปฏิบัติจริง ให้นักศึกษาฝึกฝนอย่าง
ต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญสูงสุดที่เป็นลำดับแรก รองลงมาคือ แนวทางที่ ๑ จัดกระบวนการเรียนการ
สอนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) และแนวทางที่ ๒ จัดระบบพี่
เลี้ยงและระบบการโค้ช (Coaching) ให้เรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย หรือครูต้นแบบด้านการวิจัย
ตามลำดับ^{๑๒๐}

นันทิมา ศรีสุวรรณ ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกัน
คุณภาพภายใน สถานศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส” เป็นการศึกษาความ
ต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษานราธิวาส โดยเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง
ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครู จำนวน ๘๐ คน โดยใช้กรอบแนวคิดของการประกัน
คุณภาพภายใน ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย ๔ มาตรฐาน คือ มาตรฐานคุณภาพ
ผู้เรียน มาตรฐานด้านการเรียนการสอน มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ มาตรฐานด้านการ
พัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า

๑. สภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็นทุกมาตรฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกมาตรฐาน

๒. ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้
มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านการบริหารและ
การจัดการ และมาตรฐานด้านการเรียนการสอน

๓. สาเหตุของความต้องการจำเป็น มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ
สถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับชุมชน เพราะกลัวเกิดความยุ่งยาก วุ่นวาย เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้สอนไม่มีการวิเคราะห์ผลงานหรือชิ้นงานให้นักเรียนทราบถึงวิธีการที่
ถูกต้องว่าเป็นอย่างไร มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการ คือ สถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญกับความพึง
พอใจของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน และมาตรฐานด้านการเรียนการสอน คือ ผู้สอนไม่ให้ความสำคัญกับ
การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบให้กับผู้เรียนที่มีปัญหาทางด้านการเรียนการสอนและด้านอื่น ๆ

๔. แนวทางแก้ไขของความต้องการจำเป็นตามมาตรฐาน มาตรฐานด้านการพัฒนา
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สถานศึกษาต้องมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการและความคิดเห็น

^{๑๒๐}ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู: การ
ประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์”, รายงานวิจัย, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

ของชุมชนว่ามีความต้องการอย่างไร มาตรฐานคุณภาพผู้เรียน คือ ผู้สอนต้องมีการชื่นชมหรือเสนอแนะแนวทางการแก้ไขผลงานนักเรียนในทุกชิ้นงาน มาตรฐานด้านบริหารและการจัดการ คือ สถานศึกษาต้องมีการมอบหมายบุคลากรรับผิดชอบในการสำรวจข้อมูลแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุง และ มาตรฐานด้านการเรียนการสอน คือ ผู้บริหารต้องจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องการวิจัย การวิเคราะห์หลักสูตร^{๑๒๑}

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาวิสุทธิพร ผู้วิจัยสนใจผลงานวิจัย การศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพร ๖ ขั้นตอน (ขั้นเตรียมการ ขั้นจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง ขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ) โดยเฉพาะผลงานวิจัยของ สาลี ท่าเหล็ก ซึ่งมีการเรียงลำดับขั้นตอนการบริหารจัดการ พร้อมเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขใน ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการ และสนใจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการจำเป็น เพราะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจและได้แนวทางการทำวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเรื่องการศึกษาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างมาก

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยในรูปแบบของวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรแบบสมบูรณ์ ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานตามขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพร ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ขั้นการพัฒนาบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินการ โดยศึกษาใน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ศึกษาการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาทั้งสภาพการดำเนินงานจริงและสภาพการดำเนินงานที่คาดหวังของผู้บริหารสถานศึกษาตัวอย่างวิจัยโดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ และจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น ๖ ขั้นตอน ทำให้ทราบความต้องการจำเป็นในการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพร

ขั้นที่ ๒ ศึกษาสาเหตุของความต้องการจำเป็นในแต่ละขั้นตอนการบริหารจัดการสถานศึกษาวิสุทธิพรทั้ง ๖ ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอน

ขั้นที่ ๓ เสนอแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิสุทธิพรตามกิจกรรมซึ่งเป็นสาเหตุของความต้องการจำเป็น ๓ ลำดับแรกของแต่ละขั้นตอน

^{๑๒๑} นันธิมา ศรีสุวรรณ, “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีว
วิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยจึง
ได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

๓.๓ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิง
ปฏิบัติการ (Action Research) มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัย เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิง
พื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย มีการจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จาก
การสัมภาษณ์ การสังเกต และการปฏิบัติการร่วมกันในพื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้
กระบวนการตามวงจรเดมมิง (PDCA) เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอนใหญ่ ๆ ๕ ขั้นตอน ๑) เพื่อสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิ
ทย์พุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคต
สำหรับวิทยาลัยอาชีวฯ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ
เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พุทธที่เป็นเลิศ ๕) เพื่อ
สร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถี
ใหม่โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑.๑ ขั้นเตรียมการ มีการดำเนินงาน ดังนี้

๑) การสร้างทีมวิจัยหลัก เป็นกระบวนการแสวงหาผู้สนใจและผู้มีประสบการณ์ใน
ประเด็นเกี่ยวกับการวิจัย

๒) การเลือกประเด็นปฏิบัติการการวิจัย เป็นการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อร่วมกันพิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นคำถามวิจัยหลัก คือเป็นการร่วมกันศึกษาวิจัยภายใต้สภาพปัญหาและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การตั้งคำถามและพัฒนาไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการวิจัย

๓) การวางแผนการวิจัย โดยเริ่มดำเนินการจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ ความต้องการในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อค้นหาทีมวิจัยหรือบุคคลที่จะเข้าร่วมเครือข่ายและทีมวิจัย หรือทีมดำเนินงานในพื้นที่

๔) การดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นการร่วมกันพิจารณาแผนการวิจัยหรือขั้นตอนของการวิจัยทั้งหมดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้ เพื่อนำไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๓.๑.๒ ขั้นลงมือทำ มีการดำเนินงาน ดังนี้

ในกระบวนการดำเนินการวิจัยหรือระหว่างการจัดกิจกรรมของขั้นตอนนี้จะต้องมีการดำเนินการใน ๔ องค์ประกอบ คือ

๑) การเตรียมการ ทั้งในแง่การประสานงานกลุ่มคน การจัดเตรียมทีมงาน วัสดุอุปกรณ์ วางแผนขั้นตอนต่าง ๆ และการแบ่งหน้าที่ของทีมงาน ส่วนนี้จะมีความสำคัญในแง่ของความพร้อมในการจัดการกิจกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมว่าจะได้ผลตามที่คาดหวังหรือตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

๒) การปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ และการปรับเปลี่ยนกิจกรรมดำเนินงานตามเงื่อนไขที่พบในขณะปฏิบัติการซึ่งอาจมีกิจกรรมที่หลากหลายมีรายละเอียดและขั้นตอนมาก

๓) การบันทึกกระบวนการ ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของการวิจัยเพราะต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น ทั้งในการเขียนรายงาน การวิเคราะห์ และสรุปผลของกิจกรรมและการวิจัย รวมทั้งข้อมูลการสรุปกิจกรรม การสังเกตการณ์ การบันทึกเทป การบันทึกภาพ และการสรุปกระบวนการทั้งหมด

๔) การสรุปบทเรียน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชนและหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนหน่วยงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงบูรณาการกัน

๓.๑.๓ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study)

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถกถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษา

อาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ศึกษาค้นคว้าสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ จากพื้นที่วิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ๑) วิทยาลัยอาชีวในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

๒. สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ด้วยกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ

๔. สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ด้วยกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ๑) วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา ๒) วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ๓) วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา ๔) วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี

๕. สร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ให้เกิดขึ้นในอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศทั้ง ๔ แห่ง

๕. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา กลไกการพัฒนา และสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เวทีแสดงความคิดเห็นและเวทีชุมชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีประเด็นดังนี้

๑. สังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ๑) วิทยาลัยอาชีวในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง และวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

๒. สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ และ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมี ศูนย์กลางอยู่ที่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ และสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ในอาชีววิถีพุทธ ๔ แห่ง ได้แก่ ๑) วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา ๒) วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ๓) วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา ๔) วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี

๔. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ และการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๓.๓ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑. พื้นที่สังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือ

ตอนบน

๑) กลุ่มพระสงฆ์	จำนวน ๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชน	จำนวน ๑๐ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ	จำนวน ๑๐ คน
๔) กลุ่มผู้บริหารอาชีววิถีพุทธต้นแบบในภาคเหนือตอนบน	จำนวน ๒๐ คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๕๐ รูปหรือคน

๒. พื้นที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษา และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา (กลุ่ม บวร) โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษาและเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) ประชากร ได้แก่

ตารางที่ ๓.๑ แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร

ที่	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	ผู้บริหาร	๑๑ รูปหรือคน
๒	คณาจารย์	๖๔ รูปหรือคน
๓	ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๙ รูปหรือคน
๔	นักศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ	๓๑๖ คน
	รวม	๔๐๐ รูปหรือคน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ จำนวน ๔๐๐ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (กลุ่ม บวร) จำนวน ๑๓ รูป/คน

๓. พื้นที่เครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศ และ สร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๑) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ ๓.๒ แสดงกระจายสัดส่วนจำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ที่	โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา	๙๔๐	๑๒๔
๒	วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา	๗๖๑	๑๐๑
๓	วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา	๒๗๐	๓๖
๔	วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี	๕๖๓	๗๔
	รวม	๒,๕๓๔	๓๓๕

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ ผู้ปกครอง นักศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปริมณฑล จำนวน ๓๓๕ คน

๓) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์พทุฑ และผู้เกี่ยวข้องกับการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศ (กลุ่ม บวร) จำนวน ๓๐ รูป/คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

๑. ใช้แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษากลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่และดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้นโดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ มาล่วงหน้า

๒. การอภิปรายกลุ่มย่อย โดยนำกิจกรรมกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ที่พบในการสัมภาษณ์มาทำการสนทนากลุ่มเพื่อสร้างชุดกิจกรรม เป็นการสนทนาที่เกิดขึ้นได้โดยทั่ว ๆ ไป

๓. ใช้ชุดกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งชุดกิจกรรมประกอบด้วย

๓.๑ การสนทนากลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีววิทย์พทุฑ และผู้เกี่ยวข้องกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (กลุ่ม บวร) ได้แก่ ๑) กลุ่มผู้บริหาร จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ๒) กลุ่มคณาจารย์ จำนวน ๑๐ รูปหรือคน ๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการจำนวน ๑๐ คน ๔) กลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษาวิทย์พทุฑ จำนวน ๒๐ คน รวม ๕๐ รูปหรือคน

๓.๒ การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ อาชีววิทย์พทุฑ และผู้เกี่ยวข้องกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิทย์พทุฑที่

เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (กลุ่ม บวร) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓.๓ สร้างกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ จากนั้นทำการสรุปผลผ่านเวทีแสดงความคิดเห็น

๓.๔ สร้างข้อตกลงร่วมกันผ่านเวทีแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๔. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา

๕. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้ครบถ้วน

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมากำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน

๓. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

ในส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อพัฒนากลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยใน ภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการใน ๗ ลักษณะ คือ

(๑) ศึกษารวบรวมเอกสาร ชุดความรู้ และความเป็นมาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ สังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบนจากกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนา วัฒนธรรม/มารยาท ประจำท้องถิ่น นวัตกรรมเด่นประจำโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก กิน อยู่ ดู ฟังเป็นแนววิถี

พุทธ

(๒) การวิเคราะห์กระบวนการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ

(๓) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ด้วยกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนา วัฒนธรรม/มารยาท ประจำท้องถิ่น นวัตกรรมเด่นประจำโรงเรียน ความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก กิน อยู่ ดูแล ฟังเป็นแนววิถีพุทธ

(๔) การสร้างรูปแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่โดยใช้เครือข่ายเป็นตัวเชื่อมโยง โดยใช้การวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับสถานศึกษา

(๕) สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศ และสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

(๖) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สทนากลุ่มจัดเวทีแสดงความคิดเห็นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๗) จัดทำผลสรุปจากการวิจัยและประมวลองค์ความรู้และข้อคิดเกี่ยวกับ กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

- ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย

- สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ และผู้เกี่ยวข้องกับกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (กลุ่ม บวร) สทนากลุ่มในแต่ละพื้นที่จัดเวทีแสดงความคิดเห็น ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ กล่าวคือ สังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิชาชีพต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะ

- วิเคราะห์กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถี
พุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ใช้หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างกลไกการ
พัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุค
ชีวิตวิถีใหม่

๓.๗ สรุประบวนการวิจัย

๓.๘ แผนการดำเนินงานการวิจัย

ตารางที่ ๓.๓ แสดงแผนการดำเนินงานกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้วิถีชีวิตวิถีใหม่

[illegible]

ตารางที่ ๓.๓ แสดงแผนการดำเนินงานกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด
การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (ต่อ)

ขั้นตอน		การดำเนินงาน	เดือนที่ดำเนินการ (ตามปีงบประมาณ)											
ใหญ่	ย่อย		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
	๑.๑	การคัดเลือกวัดและการเข้าถึงชุมชน			←→									
	๑.๒	การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับ สถานศึกษาและชุมชน			←→									
๒.๒		๒.ระยะของการทำวิจัย												
	๒.๑	การศึกษาวิเคราะห์กลไกการพัฒนาและ สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่				←→								
	๒.๒	การฝึกอบรมทีมวิจัยกลไกการพัฒนาและ สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่				←→								
	๒.๓	การวิเคราะห์องค์ความรู้กลไกการพัฒนา และสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่				←→								
๒.๓		๓.ระยะการจัดทำแผน												
	๓.๑	การอบรมทีมงาน วางแผนพื้นที่กลไกการ พัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับ การจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่						←→						
	๓.๒	การกำหนดกิจกรรมกลไกการพัฒนาและ สร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับ การเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่						←→						
	๓.๓	การศึกษาค้นคว้าความเป็นไปได้						←→						
๒.๔		๔.ระยะนำแผนไปปฏิบัติ												
	๔.๑	การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานกลไกการ พัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับ การจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่								←→				
	๔.๒	การอบรมทีมงานปฏิบัติกลไกการพัฒนา และสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัด								←→				

ตารางที่ ๓.๓ แสดงแผนการดำเนินงานกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ (ต่อ)

ขั้นตอน		การดำเนินงาน	เดือนที่ดำเนินการ (ตามปีงบประมาณ)											
ใหญ่	ย่อย		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
		การศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่												
๒.๕		๕. ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน												
	๕.๑	วิเคราะห์ความสามารถของคณะกรรมการปฏิบัติงาน											←→	
	๕.๒	ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครอง นักศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธและร่วมกิจกรรม											←→	
	๕.๓	สรุปผลการประเมินและเสนอกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่											←→	

สถานที่ทำวิจัย

๑. พื้นที่วิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ ๑) วิทยาลัยอาชีวในเขตภาคเหนือตอนบน ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคเชียงใหม่ วิทยาลัยเทคนิคสันกำแพง และ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

๒. พื้นที่สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวและพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๓. พื้นที่เครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ และสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ๑) วิทยาลัยเทคนิคพระนครศรีอยุธยา ๒) วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ๓) วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครศรีอยุธยา ๔) วิทยาลัยการอาชีวศึกษาปทุมธานี

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ๕) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่โดยคณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๔.๑ การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

ในส่วนของการศึกษาข้อมูลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัย เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย มีการจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการปฏิบัติการร่วมกันในพื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้กระบวนการตามวงจรเดมมิง (PDCA) เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งต้นแบบของวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธประกอบไปด้วยวิทยาลัยอาชีวศึกษาทั้งหมด ๓ ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ ข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่อาชีววิถีพุทธต้นแบบ

๔.๑.๑.๑ วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิ จังหวัดศรีสะเกษ

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิศรีสะเกษ เดิมชื่อ โรงเรียนอาชีวศึกษาจุลฉนิกันทรารมย์ ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ โดยมีแม่ชี ดร.ระเบียบ ธิรญาณี เป็นประธานโครงการจัดตั้งและเป็นผู้รับใบอนุญาต ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๕๕ ได้ขออนุญาตเปลี่ยนชื่อเป็น “วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิศรีสะเกษ”

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉนิศรีสะเกษ ได้ดำเนินการจัดการบริหารการศึกษา วิชาการงานอาชีพ และคุณธรรมจริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน เป็นวิทยาลัยประเภทอาชีวศึกษาแนววิถีพุทธ เน้นให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา นำไปพัฒนาทักษะวิชาการงานอาชีพด้วยคุณธรรม

ดำรงชีวิตในสังคมอย่างถูกวิธีจึงได้รับพิจารณาคัดเลือกให้เป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีมุข พุทธราชทาน เมื่อปี ๒๕๖๐ ปัจจุบันมีนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูง จำนวน ๑,๒๐๐ คน (หนึ่งพันสองร้อยคน)

แนวทางการขับเคลื่อน น้อมนำหลักพุทธธรรมเข้าไปบูรณาการกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมใน พระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิถีชีวิต ตลอดจนมีทักษะวิชาชีพควบคู่กับทักษะชีวิตที่มีพุทธธรรมเป็นฐาน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๑) ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ

๑.๑) ปรัชญา

ไตรสิกขาสรรสร้างคนดี จุลมณีสร้างสัมมาชีพ

๑.๒) วิสัยทัศน์

“อาชีวะวิสุทธิ วิถีพุทธสร้างปัญญา จิตอาสาบริการ มาตรฐานสิ่งประดิษฐ์ ฝึกคิดสร้างสรรค์ แข่งขันวิชาการ สร้างรากฐานให้ชุมชน เพียรสร้างตนด้วยเศรษฐกิจพอเพียง”

มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเลิศด้านคุณธรรมนำการศึกษา มีทักษะวิชาชีพในการพัฒนา บริการชุมชน ได้มาตรฐานวิชาชีพ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้คิดเป็น ทำเป็น มุ่งสู่การเป็นพลเมืองดีของสังคม มีทักษะในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๓) อัตลักษณ์

“รอบรู้ปรีดี เชี่ยวชาญปฏิบัติ ถนัดใช้ปัญญา จิตอาสาเพื่อชุมชน”

วิถีมุข หมายถึง ผู้เรียนใช้หลักธรรมพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ดังนี้ “บูชาปูชนียาจารย์สวดมนต์ไหว้พระ ฝึกปฏิบัติเจริญจิตภาวนา เป็นกิจวัตรทุกวัน พร้อมสละแบ่งปัน”

๑.๔) เอกลักษณ์

วิถีธรรม นำชีวิต

๑.๕) พันธกิจ

๑.๕.๑) จัดการศึกษาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน

๑.๕.๒) ส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรม งานวิจัยโครงการ สิ่งประดิษฐ์

๑.๕.๓) พัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาให้ได้ตามมาตรฐาน

๑.๕.๔) บริการชุมชนและสังคม

๒) วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล

๒.๑) ด้านการบริหารบุคคล

- ผู้นำ มีความเข้าใจ ใส่ใจ เมตตา นำหลักธรรมมาพัฒนา/ปฏิบัติ

- คณะครู ครูประจำชั้น/ธุรการดูแลเด็ก บริหารตนเอง
- นักเรียน มีวิชาชีพ วิชาการ และวิชาชีพชีวิต
- ผู้สนับสนุน สร้างเครือข่าย สนับสนุนด้านการศึกษา
- หน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ สนับสนุน และรับนักเรียนเข้าทำงาน

๒.๒) ด้านกายภาพ

- กิจกรรมหน้าเสาธง
- กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน
- กิจกรรมก่อนเลิกเรียน
- กิจกรรมประจำสัปดาห์
- กิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนา
- กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ (๑๔ ประการ)

๓) การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด

๓.๑) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน จุลมณีโมเดล หลักสูตรการอาชีวศึกษา

- ๓.๑.๑) หลักธรรมาภิบาลการเรียนรู้ ได้แก่ หลักไตรสิกขา
- ๓.๑.๒) ความมุ่งหมาย เน้นความรู้คู่คุณธรรม
- ๓.๑.๓) กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์และบูรณาการ
- ๓.๑.๔) การวัดและประเมินผล ได้แก่ ๔ มิติสัมฤทธิ์ผลเชิงบูรณาการ
- ๓.๑.๕) สารเนื้อหา ได้แก่ ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

๓.๒) การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เชิงบูรณาการ

- ๓.๒.๑) ความดีถึงพร้อม
 - ด้านคุณลักษณะ ผู้มีความเป็นคนดี
 - ด้านคุณภาพ ผู้มีความเป็นคนเก่ง
 - ด้านคุณธรรม ผู้มีความกตัญญูกตเวที

๓.๒.๒) ๔ คุณลักษณะพิสัย

- Cognitive Domain พุทธพิสัย
- Affective Domain จิตพิสัย
- Psychomotor Domain ทักษะพิสัย
- Characteristic Domain อุปนิสัย

๓.๒.๓) ๓ ถึงพร้อม

- ด้านวิชาชีพ
- ด้านวิชาการ

- ด้านวิชาชีพ นำมาซึ่งการเป็นเยาวชนที่ดีของชาติ และเป็นเยาวชนที่ดี

ของแผ่นดิน

๓.๓) จุดมุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ

๓.๓.๑) ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา

- เน้นศีลภาวนา
- เน้นกายภาวนา
- เน้นจิตภาวนา

๓.๓.๒) มุ่งพัฒนา

- ความเป็นคนดี ด้วยคุณธรรม
- มีความเก่ง ด้วยปัญญา
- มีความสุข ด้วยอริยทรัพย์

๓.๓.๓) ส่งเสริม ๓ วิชา

- วิชาชีพ มีงานทำ ทำงานสุจริต เศรษฐกิจพอเพียง
- วิชาการ มีปัญญารู้รอบ มีความพัฒนาตน มีความใฝ่รู้อยู่เสมอ
- วิชาชีพ มีคุณธรรมนำชีวิต มีภูมิคุ้มกันภัย มีความกตัญญูเสียสละ

นำมาซึ่งคนดีของแผ่นดิน สร้างสังคมให้เข้มแข็ง และสร้างประเทศชาติให้มั่นคง

๔) การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน

๔.๑) หลักธรรมไตรสิกขา

- หลักธรรมศีล
- หลักสมาธิ
- หลักปัญญา

๔.๒) บูรณาการ

- ความมุ่งหมายของหลักสูตร
- เนื้อหาวิชา
- กิจกรรมการเรียนรู้
- สื่อการเรียนรู้
- พลังเชิงบวกการเรียนรู้

๔.๓) สัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้

- พุทธิพิสัย
- จิตพิสัย
- ทักษะพิสัย

- อุปกรณ์ไฟรู้

๔.๔) ผลลัพธ์

- ทักษะความสามารถวิชาการ
- ทักษะความสามารถวิชาชีพ
- ทักษะความสามารถวิชาชีพชีวิต

รูปภาพที่ ๔.๑ สัมภาษณ์ แม่ชี ดร.ระเปียบ ธิรญาณี
ประธานบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาจตุรมณีศรีสะเกษ

๔.๑.๑.๒ วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์

วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ ยึดหลักธรรมะสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ โดยผู้ใด
 อยากรจะสัมผัสกับผลคือมรรคผล นิพพานจำเป็นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ คือสุปะฏิ
 ปันโน อุชุปะฏิปันโน ญาเยปะฏิปันโน สามิจิปะฏิปันโน ปฏิบัติดีก็คือปฏิบัติเต็มร้อย เต็มที่ ถ้าเป็น

นักเรียนก็ไม่ขาดเรียน ไม่ขาดส่งการบ้านทุกครั้งที่ได้รับมอบหมายให้ทำและสอบทุกครั้งก็สอบได้ที่ ๑ เรียกว่าปฏิบัติดี ปฏิบัติอย่างเต็มที่ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นจนหลับ ไม่มีเวลาใดที่ไม่ปฏิบัติไม่ว่ากำลังทำภารกิจงานอะไรก็ตาม ก็ปฏิบัติควบคู่กับการทำงานเหล่านั้น

วิทยาลัยเชื่อว่าคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างผู้เรียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม สภาพคุณงามความดีและความถูกต้องซึ่งบุคคลควรยึดมั่นไว้เป็นหลักการในการปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ จริยธรรมที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การเป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบ และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างปกติสุข

๑) ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ

๑.๑) ปรัชญา

คุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาชีวิต

๑.๒) วิสัยทัศน์

“ผลิตนักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ ของทักษะวิชา ด้วยปัญญาธรรม”

วิทยาลัยจะผลิตนักศึกษา ให้เป็นผู้มีความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาชีพพื้นฐาน วิชาชีพ และทักษะ ต่าง ๆ มีความมั่นใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของตลาดแรงงาน และสังคม มีความพร้อมทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ โดยมุ่งเน้นกระบวนการเรียนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักศึกษาได้รู้ ใฝ่เรียนอย่างมีความสุข รู้เท่าทันเทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ ๆ นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในชีวิตประจำวันได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นหลักฐานที่ดีต่อการเรียนในระดับที่สูงขึ้นไป และสามารถเป็นผู้ร่วมพัฒนาสังคมประเทศชาติให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๑.๓) อัตลักษณ์

จิตอาสา คู่ จริยธรรม

๑.๔) เอกลักษณ์

ประพฤติดี มีคุณธรรม

๑.๕) พันธกิจ

๑.๕.๑) ผลิตนักเรียน นักศึกษาที่มีทักษะทางด้านวิชาชีพและสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้จริง

๑.๕.๒) จัดกิจกรรมเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพิจารณาความพร้อมของผู้เรียนเป็นรายบุคคล บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความเสียสละ เพื่อประโยชน์ของนักเรียน

๑.๕.๓) ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม มีความประพฤติดี มีความกตัญญู กตเวที ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น

๑.๕.๔) จัดหาเครื่องมือ และส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อวัสดุ-อุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอน

๑.๕.๕) พัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้การศึกษาต่อเนื่อง และเข้าร่วมประชุมอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ตลอดจนให้ขวัญและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ

๑.๕.๖) พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมโดยรอบบริเวณให้ร่มรื่นสวยงาม ทันสมัยอยู่เสมอ

๑.๕.๗) พัฒนาระบบบริหาร และการจัดการ เพื่อให้ดำเนินการของวิทยาลัยฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๒) วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล

๒.๑) ด้านพัฒนาบุคลากร

- ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาตนเองและพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษา อาชีวศึกษาวิถิพุทธ
- ผู้บริหารและครูทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ

๒.๒) ด้านกายภาพ

- มีพระประจำวิทยาลัย
- บรรยากาศร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย
- ลานธรรม
- ห้องปฏิบัติธรรม

๒.๓) พัฒนาด้านกิจกรรม

- วิทยาลัยปราศจากสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ กีฬาต่อต้านยาเสพติด
- นักศึกษาและบุคลากรยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม
- มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ครูและนักศึกษาพึงธรรมจากพระสงฆ์ มีการไหว้พระ สวดมนต์ ทำสมาธิ ก่อนเข้าเรียน
- มีการนั่งสมาธิก่อนการประชุมทุกครั้งอย่างน้อย ๕ นาที

- สวดมนต์แปลประจำวันพระ
- ผู้บริหารและคณะครูเข้า สอบธรรมศึกษา
- วิทยาลัยมีโครงการคุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ

๓) การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด

- ๓.๑) นักศึกษามีโครงการงานคุณธรรมทุกห้องเรียน ๆ ๑ โครงการงาน
- ๓.๒) ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา
- ๓.๓) ใช้สื่อ เผยแพร่เกี่ยวกับโทษของการใช้ยาเสพติด
- ๓.๔) นักศึกษาสามารถสวดมนต์และประกอบ ศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้
- ๓.๕) มีชมรมพุทธศาสนา

“การศึกษาในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ต่างมีการปรับให้เข้ากับยุคและสมัยของผู้คนในแต่ละยุค ปัจจัยที่ทำให้การศึกษามีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงนั้นมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกประเทศ อย่างเช่น ปัจจัยภายในเกิดจากความต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและทันสมัย ปัจจัยภายนอกเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในด้านต่าง ๆ ซึ่งประเทศเราเองก็มีวิวัฒนาการทางการศึกษาด้วยเช่นกัน แต่สุดท้ายแล้วนั้นการศึกษาจะมุ่งเน้นการใช้ชีวิตในสังคมให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด”^๑

“การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติการทำกิจกรรมสร้างสรรค์สังคมและการเรียนรู้เรื่องพระรัตนตรัย โดยความร่วมมือของสถาบันหลักในสังคมไทยคือ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) กิจกรรมการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กล่าวคือในเชิงปริมาณ มีสถานศึกษา และนักเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น ในเชิงคุณภาพ พบว่าโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่งต่อ การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม ด้านศีลธรรมของนักเรียน”^๒

“การเชื่อมโยงต่อการพัฒนาวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธต้นแบบไปขับเคลื่อนเชิงนโยบายการจักการศึกษาสายอาชีพ อาจเป็นการพัฒนา ในการเรียนการสอนของสายอาชีพที่ทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เข้ากับสังคมยุคใหม่ได้เป็นอย่างดีการวิจัยการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวะวิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย เป็นการพัฒนาและส่งเสริมสายอาชีพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสถานประกอบการต่างๆ ที่ต้องการให้พนักงานมีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น”^๓

^๑สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ

^๒สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ

^๓สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ

๔) การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน

๔.๑) ธรรมะสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

ผู้ใดอยากจะสัมผัสกับผลคือมรรคผล นิพพานจำเป็นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ คือสุปะฏิปันโน อสุปะฏิปันโน ญายะปะฏิปันโน สามิจิปะฏิปันโน ปฏิบัติดีก็คือปฏิบัติเต็ม ร้อย เต็มที่ ถ้าเป็นนักเรียนก็ไม่ขาดเรียน ไม่ขาดส่งการบ้านทุกครั้งที่ได้รับมอบหมายให้ทำและสอบทุกครั้งก็สอบได้ที่ ๑ เรียกว่าปฏิบัติดี ปฏิบัติอย่างเต็มที่ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นจนหลับ ไม่มีเวลาใดที่ไม่ปฏิบัติไม่ว่ากำลังทำภารกิจงานอะไรก็ตาม ก็ปฏิบัติควบคู่กับการทำงานเหล่านั้น

“หลักจริยธรรมที่ควรยึดในการศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ หัวใจนักปราชญ์ และอิทธิบาท ๔ ซึ่งหลักจริยธรรมสำหรับปลูกฝังตัวเอง”^๔

๔.๒) คุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างผู้เรียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม

สภาพคุณงามความดีและความถูกต้องซึ่งบุคคลควรยึดมั่นไว้เป็นหลักการในการปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ จริยธรรมที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การเป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และ มีความรับผิดชอบ

๔.๓) จิตสาธารณะ ร่วมกับชุมชน

การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ เป็นต้นซึ่งคำเหล่านี้ มีผู้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกันเมื่อแยกศึกษาความหมายของจิตสำนึกและจิต สาธารณะมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย

๔.๔) กฎินบุญ ส่งเสริมกิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตอันเป็นกุศล

การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับจิตใจให้ดีขึ้น ปรับปรุงจิตใจให้ดีขึ้น มากกว่าทำความดีเฉย ๆ การกระทำใด ๆ หากทำแล้วมีผลต่อสภาวะจิตใจของตนเปลี่ยนไปในทางที่สูงขึ้น จึงเรียกว่ากุศล หากการกระทำดีนั้น ๆ ไม่ได้มีผลเปลี่ยนแปลงจิตใจตนเองเลย ไม่เรียกว่ากุศล แต่เรียกว่า กรรมดี

๔.๕) ทานน้ำใจแก่ชุมชน

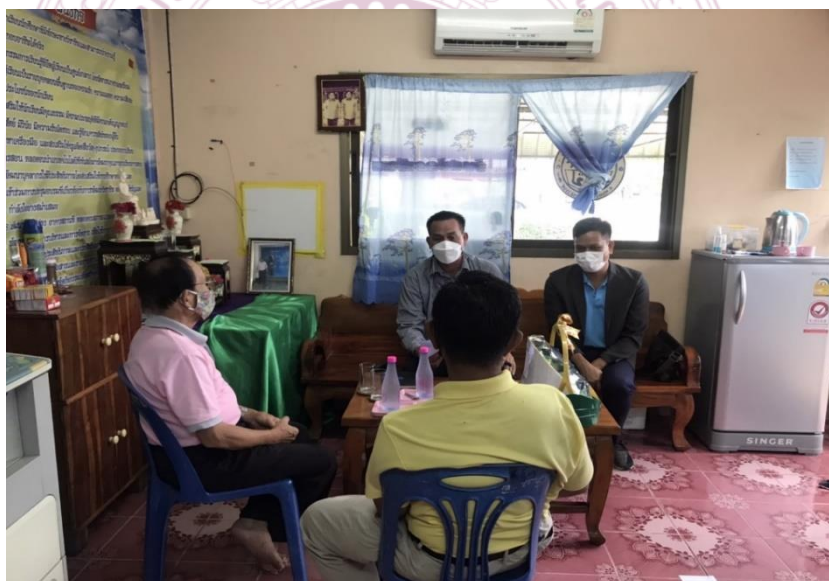
“เราเรียนรู้ที่จะให้คนอื่น ไม่ใช่เพราะเรามีเหลือมากมาย แต่เพราะเราเรียนรู้ว่า ‘การไม่มี’ เป็นอย่างไร” ความสำคัญของ ‘การให้’ การให้ในความหมายของการหยิบยื่นบางสิ่งบางอย่างแก่ผู้อื่นที่กำลังขาดหรือด้อยกว่า โดยไม่ต้องรอคอยให้ถึงวันที่ตัวเองมีเหลือเพื่อ มีคนเคย

กล่าวเอาไว้ว่า ‘การให้สามารถทำได้เสมอ โดยไม่ต้องรอให้ถึงวันที่ร่ำรวยเหลือล้น เพราะเราให้ผู้อื่นได้ในหลายนัย

๔.๖) การกีฬาพัฒนาศักยภาพ ให้นักศึกษาห่างไกลอบายมุข

อบายมุข ๖ ได้แก่ ตีมน้ำเมา เทียวกลางคืน เทียวดูการเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้านทำงาน

“การถอดแบบเรียนกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสู่การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ กำหนดเป้าประสงค์การสร้างจิตสำนึกในการประพฤติชอบให้ยึดมั่นในหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความสุจริต ซื่อตรง เพื่อให้มีการทำงานด้วยความสุจริต โปร่งใส ประหยัด ใช้หลักความรู้ หลักเหตุผล ตอบสนองความต้องการของสังคมปัจจุบัน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข เพื่อให้เป็นผู้ที่ คุณธรรมจริยธรรมพร้อมทั้งพัฒนาสมรรถนะให้ เป็นคนเก่งสามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุขในการเรียนและการใช้ ชีวิตประจำวัน”^๕

รูปภาพที่ ๔.๒ สัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาป่าน้ำโพ จ.นครสวรรค์

๔.๑.๑.๓ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง เป็นสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง เป็นสถานศึกษาวิถิพุทธ ที่มีหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อ

^๕สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาป่าน้ำโพ

ต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ ปลอดภัย สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ สถานศึกษาวิถีพุทธจะมีลักษณะเกื้อกูลและใกล้ชิดกับชุมชน โดยโรงเรียนจะมีการร่วมมือกับบ้านวัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

๑) ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ

๑.๑) ปรัชญา

มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาฝีมือ ยึดถือคุณธรรม

๑.๒) วิสัยทัศน์

วิทยาลัยเทคนิคคูเมืองเป็นสถานศึกษาแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพและชุมชน

๑.๓) อัตลักษณ์

มีวินัย มีใจบริการ เติบโตงานฝีมือ

๑.๔) เอกลักษณ์

จิตบริการ

๑.๕) พันธกิจ

๑.๕.๑) จัดและส่งเสริมและพัฒนากิจการอาชีพศึกษาและการอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

๑.๕.๒) พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านอาชีพเป็นไปตามมาตรฐานอาชีพศึกษา

๑.๕.๓) ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพด้านวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรม

๑.๕.๔) วิจัย ค้นคว้า สร้างนวัตกรรมทางด้านอาชีพที่สนองต่อชุมชนและสังคม

๑.๕.๕) ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของสถานศึกษาสู่ชุมชน

๑.๕.๖) ส่งเสริมคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล

๒.๑) ด้านการบริหารบุคคล

- ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาตนเองและพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษา อาชีวศึกษาวิถีพุทธ

- นักศึกษาเข้ารับการอบรมแต่ละ ๑๐ คน

- นักศึกษาแกนนำขยายผล อบรม ปวช.๑ - ๓ ตามลำดับ

- ตัวแทนครูคณะครูแผนกวิชาเข้ารับการอบรม

- นักศึกษาที่เป็นตัวแทนห้อง เข้าอบรมนักศึกษา ต้นแบบคุณธรรม
- ตัวแทนคณะครูทุกสาขาวิชา
- ผู้บริหารและครูทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ

๒.๒) ด้านกายภาพ

- มีพระประจำวิทยาลัย
- มีบรรยากาศราบรื่น
- มีลานธรรม-ห้องปฏิบัติธรรม
- มีปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์วิถีพุทธประจำสถาบัน

๒.๓) ด้านการพัฒนากิจกรรม

- วิทยาลัยปราศจากสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่
- นักศึกษาและบุคลากรยิ้มง่าย ใจดี สบาย งาม
- มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- กิจกรรมประจำวันพระ
- มีการนั่งสมาธิก่อนการประชุมทุกครั้งอย่างน้อย ๕ นาที
- สวดมนต์แปลประจำวันพระ
- วิทยาลัยมีโครงการคุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ

๓) การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด

๓.๑) ด้านพัฒนาบุคลากร

คุณธรรมในสถานศึกษา วิทยาลัยวิถีพุทธ

- คณะครูทุกคนเข้าอบรมโครงการอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู สูการพัฒนา

๓.๒) พัฒนาด้านกิจกรรม

- นักศึกษามีโครงการคุณธรรมทุกห้องเรียน ๆ ๑ โครงการ
- นักศึกษาสามารถสวดมนต์และประกอบ ศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้
- มีชมรมพุทธศาสนา

๔) การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน

- ทำแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้รายชั่วโมง

กระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบ ที่จะนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้นั้น ต้องกำหนดแนวทางการปฏิบัติทั้ง ๔ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ วิสัยทัศน์ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ ชั้นที่ ๒ วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล ชั้นที่ ๓ กำหนดแนวพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาให้ยกระดับ ชั้นที่ ๔ การบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จากการศึกษาสภาพพื้นที่และการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ทักษะการคิด ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการสร้างอาชีพ และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เพราะความรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งภาครัฐควรจะเน้นที่นวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตได้ จากการสังเคราะห์และถอดบทเรียนทั้ง ๓ วิทยาลัย สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย

อาชีววิถีพุทธต้นแบบ	ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ	วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด	การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน
วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลมนี จังหวัดศรีสะเกษ	ปรัชญา ไตรสิกขาสร้างคนดี จลมนีสร้างสัมมาชีพ วิสัยทัศน์ “อาชีวะวิสุทธ วิถีพุทธ สร้างปัญญา จิตอาสา บริการ มาตรฐาน สิ่งประดิษฐ์ ฝึกคิด สร้างสรรค์ แข่งขัน วิชาการ สร้างรากฐานให้ ชุมชน เพียรสร้างตนด้วย เศรษฐกิจพอเพียง” อัตลักษณ์ “รอบรู้บริยัติ เชี่ยวชาญ ปฏิบัติ ถนัดใช้ปัญญา จิต อาสาเพื่อชุมชน” เอกลักษณ์ วิถีธรรม นำชีวิต พันธกิจ ๑) จัดการศึกษา วิชาชีพอย่างมีคุณภาพได้ มาตรฐาน ๒) ส่งเสริมและพัฒนา นวัตกรรม งานวิจัย โครงการ สิ่งประดิษฐ์ ๓) พัฒนาการบริหาร จัดการสถานศึกษาให้ได้ ตามมาตรฐาน	ด้านการบริหารบุคคล - ผู้นำ มีความเข้าใจ ใส่ใจ เมตตา นำ หลักธรรมมาพัฒนา/ ปฏิบัติ - คณะครู ครูประจำ ชั้น / ธุรการดูแลเด็ก บริหารตนเอง - นักเรียน มีวิชาชีพ วิชาการ และวิชาชีพ - ผู้สนับสนุน สร้าง เครือข่าย สนับสนุนด้าน การศึกษา - หน่วยงาน/องค์กร ต่าง ๆ สนับสนุน และรับ นักเรียนเข้าทำงาน ด้านกายภาพ - กิจกรรมหน้าเสาธง - กิจกรรมทำความดี ระหว่างวัน - กิจกรรมก่อนเลิก เรียน - กิจกรรมประจำ สัปดาห์ - กิจกรรมวันสำคัญ ทางพุทธศาสนา - กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ (๑๔ ประการ)	รูปแบบการจัดการเรียน การสอน จุลมนีโมเดล ๑) หลักธรรมนำการ เรียนรู้ ได้แก่ หลัก ไตรสิกขา ๒) ความมุ่งหมาย เน้น ความรู้คู่คุณธรรม ๓) กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรม สร้างสรรค์และบูรณาการ ๔) การวัดและ ประเมินผล ได้แก่ ๔ มิติ สัมฤทธิ์ผลเชิงบูรณาการ ๕) สาระเนื้อหา ได้แก่ ความรู้เชิงพุทธบูรณา การ การวัดและประเมิน ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ เชิงบูรณาการ ๑) ความดีถึงพร้อม - ด้านคุณ ลักษณะ ผู้ มีความเป็นคนดี - ด้านคุณภาพ ผู้มี ความเป็นคนเก่ง - ด้านคุณธรรม ผู้มี ความกตัญญูกตเวที ๒) ๔ คุณลักษณะพิเศษ	หลักธรรมไตรสิกขา - หลักธรรมศีล - หลักสมาธิ - หลักปัญญา บูรณาการ - ความมุ่งหมายของ หลักสูตร - เนื้อหาวิชา - กิจกรรมการเรียนรู้ - สื่อการเรียนรู้ - พลังเชิงบวกการ เรียนรู้ สัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ - พุทธิพิสัย - จิตพิสัย - ทักษะพิสัย - อุบนิสัยใฝ่รู้ ผลลัพธ์ - ทักษะความ สามารถวิชาการ - ทักษะความ สามารถวิชาชีพ - ทักษะความ สามารถวิชาชีพ

ตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาทั่วประเทศ (ต่อ)

อาชีวศึกษาทั่วประเทศ	ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ	วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด	การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน
	๔) บริการชุมชนและสังคม		- Cognitive Domain พุทธิพิสัย - Affective Domain จิตพิสัย - Psychomotor Domain ทักษะพิสัย - Characteristic Domain อุปนิสัย ๓) ๓ ถึงพร้อม - ด้านวิชาชีพ - ด้านวิชาการ - ด้านวิชาชีพ จุดมุ่งเน้นกระบวนการ การเรียนรู้เชิงพุทธ ๑) ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ๒) มุ่งพัฒนาความเป็นคนดี ด้วยคุณธรรม ๓) ส่งเสริม ๓ วิชา - วิชาชีพ มีงานทำ ทำงานสุจริต เศรษฐกิจพอเพียง - วิชาการ มีปัญญา รอบ มีความพัฒนาตน มีความใฝ่รู้อยู่เสมอ - วิชาชีพ มีคุณธรรม นำชีวิต มีภูมิคุ้มกันภัย มีความกตัญญูเสียสละ	
วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์	ปรัชญา คุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษา เพื่อการพัฒนาชีวิต วิสัยทัศน์ “ผลิตนักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถ ทักษะวิชา ด้วยปัญญาธรรม” อัตลักษณ์ จิตอาสา คู่ จริยธรรม เอกลักษณ์ ประเพณีดี มีคุณธรรม	ด้านพัฒนาบุคลากร - ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาตนเองและพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิชาชีพ - ผู้บริหารและครูทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ ด้านกายภาพ - มีพระประจำวิทยาลัย	๑) นักศึกษามีโครงการคุณธรรมทุกห้องเรียน ๑ โครงการ ๒) ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศศึกษา ๓) ใช้สื่อ เผยแพร่เกี่ยวกับโทษของการใช้ยาเสพติด ๔) นักศึกษาสามารถวัดมนต์และประกอบ ศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้ ๕) มีชมรมพุทธศาสนา	๑) ธรรมะสู่การปฏิบัติปฏิบัติชอบ ๒) คุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างผู้เรียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม ๓) จิตสาธารณะ ร่วมกับชุมชน ๔) กล้ารับบุญ ส่งเสริมกิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตอันเป็นกุศล ๕) ทานน้ำใจแก่ชุมชน

ตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุโขทัยรูปแบบในประเทศไทย (ต่อ)

อาชีววิทยุทธต้นแบบ	ปรัชญา วิทยาลัย ทัศน ทัศน เอกลักษณ์ ทัศน กิจ	วิธีการหรือการกำกับ ควบคุมบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการ พัฒนาต่อยอด	การบูรณาการ หลักธรรมกับการเรียน การสอน
	พันธกิจ ๑) ผลิตนักเรียน นักศึกษาที่มีทักษะ ทางด้านวิชาชีพและ สามารถนำความรู้ไป ประกอบอาชีพได้จริง ๒) จัดกิจกรรมเรียนรู้ ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยพิจารณาความพร้อม ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล บนพื้นฐานของความรัก ความเมตตา ความ เสียสละ เพื่อประโยชน์ ของนักเรียน ๓) ส่งเสริมให้นักเรียน มีคุณธรรม มีความ ประพฤติดี มีความกตัญญู กตเวที ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และรู้จัก เคารพสิทธิของผู้อื่น ๔) จัดหาเครื่องมือ และส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ วัสดุ-อุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนนำ เทคโนโลยีที่ทันสมัย มา พัฒนาคุณภาพ การเรียน การสอน ๕) พัฒนาบุคลากรให้มี ประสิทธิภาพ โดยส่งเสริม ให้การศึกษาต่อเนื่อง และ เข้าร่วมประชุมอบรมที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนา วิชาชีพ ตลอดจนให้ขวัญ และกำลังใจอย่าง สม่าเสมอ ๖) พัฒนาปรับปรุง อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมโดยรอบ บริเวณให้ร่มรื่นสวยงาม ทันสมัยอยู่เสมอ	- บรรยายภาคเสริม รื่น สะอาด เป็นระเบียบ เรียบร้อย - ลานธรรม - ห้องปฏิบัติธรรม พัฒนาด้านกิจกรรม - วิทยาลัยปราศจากสิ่ง เสพติด เหล้า บุหรี่ กีฬา ต่อต้านยาเสพติด - นักศึกษาและ บุคลากรยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม - มีกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา - ครูและนักศึกษาฟัง ธรรมจากพระสงฆ์ มีการ ไหว้พระ สวดมนต์ ทำ สมาธิก่อนเข้าเรียน - มีการนั่งสมาธิก่อน การประชุมทุกครั้งอย่าง น้อย ๕ นาที - สวดมนต์แปล ประจำวันพระ - ผู้บริหารและคณะครู เข้า สอบธรรมศึกษา - วิทยาลัยมีโครงการ คุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ		๖) การกีฬาพัฒนา ศักยภาพ ให้นักศึกษา ห่างไกลอบายมุข

ตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย (ต่อ)

อาชีววิถีพุทธต้นแบบ	ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ	วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด	การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน
	๗) พัฒนาระบบบริหารและการจัดการ เพื่อให้ดำเนินการของวิทยาลัยฯ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น			
วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์	ปรัชญา มีวินัย ใฝ่ศึกษา พัฒนาฝีมือ ยึดถือคุณธรรม วิสัยทัศน์ วิทยาลัยเทคนิคคูเมืองเป็นสถานศึกษาแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาอาชีพและชุมชน อัตลักษณ์ มีวินัย มีใจบริการ เติบโตงานฝีมือ เอกลักษณ์ จิตบริการ พันธกิจ ๑) จัดและส่งเสริมและพัฒนากิจการอาชีวศึกษาและการอบรมวิชาชีพให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ๒) พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงานด้านอาชีพเป็นไปตามมาตรฐานอาชีวศึกษา ๓) ผลิตรายวิชาที่มีคุณภาพด้านวิชาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงานและภาคอุตสาหกรรม ๔) วิจัย ค้นคว้า สร้างนวัตกรรมทางด้านอาชีพที่สนองต่อชุมชนและสังคม ๕) ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของสถานศึกษาสู่ชุมชน	ด้านการบริหารบุคคล - ผู้บริหาร ครู ที่รับเข้าอบรมพัฒนาด้านตนเองและพัฒนางานเกี่ยวกับสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ - นักศึกษาเข้ารับการอบรมแห่งละ ๑๐ คน - นักศึกษาแกนนำขยายผล อบรม ปวช.๑ - ๓ ตามลำดับ - ตัวแทนครูคณะครูแผนกวิชาเข้ารับการอบรม - นักศึกษาที่เป็นตัวแทนห้อง เข้าอบรมนักศึกษา ต้นแบบคุณธรรม - ตัวแทนครูทุกสาขาวิชา - ผู้บริหารและครูทุกคนแต่งชุดขาวในวันพระและรักษาศีล ๕ เป็นนิจ ด้านกายภาพ - มีพระประจำวิทยาลัย - มีบรรยากาศราบรื่น - มีลานธรรม-ห้องปฏิบัติธรรม - มีปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์วิถีพุทธประจำสถาบัน ด้านการพัฒนากิจการ - วิทยาลัยปราศจากสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่	ด้านพัฒนาบุคลากร - คณะครูทุกคนเข้าอบรมโครงการอบรมพัฒนาผู้บริหาร ครู สู่การพัฒนาคุณธรรมในสถานศึกษา วิทยาลัยวิถีพุทธ พัฒนาด้านกิจกรรม - นักศึกษามีโครงงานคุณธรรมทุกห้องเรียน ๑ โครงงาน - นักศึกษาสามารถสวดมนต์และประกอบศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐานได้ - มีชมรมพุทธศาสนา	ทำแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้รายชั่วโมง

ตารางที่ ๔.๑ แสดงผลการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิพัฒนูปถัมภ์ (ต่อ)

อาชีววิสุทธิพัฒนูปถัมภ์	ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ	วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด	การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน
	๖) ส่งเสริมคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	- นักศึกษาและบุคลากรยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม - มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา - กิจกรรมประจำวัน - มีการนั่งสมาธิก่อนการประชุมทุกครั้งอย่างน้อย ๕ นาที - สวดมนต์แปลประจำวันพระ - วิทยาลัยมีโครงการคุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ		

ตารางที่ ๔.๒ แสดงกระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิสุทธิพัฒนูปถัมภ์ในประเทศไทย

ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ พันธกิจ	วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล	การศึกษาเงื่อนไขการพัฒนาต่อยอด	การบูรณาการหลักธรรมกับการเรียนการสอน
ปรัชญา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ - มีคุณธรรม - มีจริยธรรม พันธกิจ - มีทักษะด้านวิชาชีพ - ส่งเสริมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบอาชีพ	ด้านการบริหารบุคคล - ผู้บริหารและคณะครูต้องเข้าอบรมโครงการอาชีวศึกษาวิสุทธิพัฒนูปถัมภ์ ด้านกายภาพ - มีพระประจำวิทยาลัย - บรรยากาศร่มรื่น สงบ สะอาด เป็นระเบียบ ด้านพัฒนากิจกรรม - ปราศจากสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ - มีการสวดมนต์ประจำวัน - มีโครงการคุณธรรมอย่างน้อย ๑๐ โครงการ	- สามารถสวดมนต์และประกอบศาสนพิธีชาวพุทธพื้นฐาน - โครงการงานคุณธรรมทุกห้องเรียน ห้องละ ๑ โครงการ	- นำหลักไตรสิกขามาใช้ในการเรียนการสอน - ส่งเสริมธรรมะ คุณธรรม จริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

๔.๒ การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษา และเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่

๔.๒.๑ ทักษะอนาคตในศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับอาชีวศึกษา

ในการเข้าสู่ยุคผลผลิตนิยม การสร้าง ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ประดิษฐ์สร้างสรรค์ นวัตกรรมขึ้นใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างพอเพียง เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานในการเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ปรากฏการณ์ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะการดำเนินชีวิตในโลกศตวรรษที่ ๒๑^๖ ใน ๗ เรื่อง ซึ่งทุกคนต้องตระหนักที่จะนำไปสู่เหตุผลและประเด็นการการปรับเปลี่ยนบทบาทครู วิธีการเรียนของนักเรียน การจัดหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และบทบาทของชุมชน ท้องถิ่น มีดังนี้

๑. โลกเทคโนโลยี (Technologicalization) ในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน และชีวิตการทำงาน คนจะใช้และพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นหลัก โดยเฉพาะเทคโนโลยีข่าวสารและการคมนาคม (Information and Communication Technology) ดังนั้นทักษะด้านเทคโนโลยีจึงมีความสำคัญ เป็น อย่างมากและหลีกเลี่ยงไม่ได้ในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งต้องพัฒนาทักษะสำหรับเทคโนโลยีกับคน ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มคนกลุ่มที่ ๑ ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน และดำเนินชีวิตประจำวันอย่างรู้เท่าทัน กลุ่มคนกลุ่มที่ ๒ ทำงานให้บริการและคิดพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตลอดจนสร้างนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการใช้งานอย่าง เหมาะสมต่อคุณภาพชีวิตในสภาพจริง ซึ่งในกลุ่มที่ ๒ คนไทยยังต้องสร้างและพัฒนาทักษะความคิดเชิง สร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมของคนไทยขึ้นใช้เอง และนำไปแลกเปลี่ยนการใช้งานในเวทีเศรษฐกิจโลก ซึ่งแนวทางในด้านนี้เหมาะกับการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะในอนาคตของอาชีวศึกษา

“ในการจัดการเรียนการสอนต้องใช้ฐานสมรรถนะเป็นหลัก เพราะมีเป้าหมายที่ชัดเจน และด้วยวิธีการสอนที่เป็นแบบ Active Learning จะเปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการทำงาน ที่ครูได้ออกแบบไม่ว่าจะเป็น PjBL หรือ PBL”^๗

“ในส่วนนี้หากมีการพัฒนาอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดนอกกรอบ ก็จะทำให้เกิดนวัตกรรมที่เกิดจากเด็กๆ เอง ซึ่งในส่วนนี้ทางวิทยาลัยของเราทำอยู่ จะเห็นว่าเวลาที่มีการประกวดผลงานของเด็กๆ ทางอาชีวของเราก็จะส่งผลงานตลอด”^๘

๒. โลกเศรษฐกิจและการค้า (Commercialization & Economy) เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเป็นโลกเทคโนโลยีที่มีการพัฒนานวัตกรรมขึ้นใช้งานในการดำเนินชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงานของทุกอาชีพ มีการพัฒนาเทคนิคการเรียนรู้ทักษะการใช้งานเกิดการสร้างกลยุทธ์การขาย จนเกิดการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก ในเมื่อผลิตภัณฑ์ที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความเกี่ยวข้องและ

^๖Global Megatrends, ๒๐๐๙; Canton, ๒๐๐๖; ยอร์ช ฟรีดแมน, ๒๐๑๑; วิจารย์ พานิช, ๒๕๕๕.

^๗สัมภาษณ์ รศ.ดร.นิรนาท แสนสา วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^๘สัมภาษณ์ รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.

จำเป็นต่อชีวิตความเป็นอยู่ ทุกคนจึงพยายามเรียนรู้ทักษะการใช้งานเพื่อแข่งขันในด้าน ประสิทธิภาพการทำงาน ความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เน้นการขายเป็นหลัก จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะทางการค้าที่มีจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Spirit) ของการค้าในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เน้นเทคโนโลยี เน้นผลผลิตในเชิงนวัตกรรมที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญใหม่ๆ มากขึ้น

“ในการเรียนรู้ทางด้านอาชีวศึกษา ต้องก้าวออกไปให้ถึงการเป็นผู้ประกอบการ เพราะจะทำให้เด็กมีประสบการณ์ตลอดครบขั้นตอน ตัวอย่างเช่นในสาขาทำเบเกอรี่ เมื่อสอนให้รู้จักการทำแล้ว ก็ให้ได้เรียนรู้กลยุทธ์วิธีในการขาย พร้อมทั้งให้เค้าได้เป็นเจ้าของกิจการเอง เพื่อจะได้เรียนรู้ครอบคลุมทุกมิติ สอนให้เค้าเผชิญกับอาชีพเล็กๆ ก่อน”^๙

“ปัจจุบันรู้ก็อย่างเดียวไม่ได้ ต้องรู้รอบด้าน โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์ การมองรอบด้าน เช่น แม่ค้าส้มตำ เมื่อทักษะการเรียนรู้ การคิดวิเคราะห์การมองรอบด้าน ก็เกิดตำมั่ว ตำหลวงพระบาง แตกออกไปเป็นต้น”

๓. โลกาภิวัตน์กับเครือข่าย (Globalization and Network) สืบเนื่องจาก สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เน้นการขายเป็นหลัก การสื่อสาร สื่อความหมาย และการเลือกเครือข่าย วิธีการสื่อสารต้องมีความถูกต้อง รวดเร็ว ไม่จำกัดสถานที่ ซึ่งความเป็นโลกาภิวัตน์จะถูกนำมาเป็นตัว ช่วยได้อย่างรวดเร็ว ทุกที่ ทุกเวลาดึงโลกกว้างให้แคบเล็กลงมา ถือเป็นอิทธิพลที่ทำให้คนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องสร้างทักษะการเรียนรู้ได้มากมายหลายช่องทาง โดยเฉพาะเรื่องเครือข่ายที่จับมือในกลุ่มเดียวกันที่ต้องสร้างความร่วมมือกันทำงาน แลกเปลี่ยนความรู้ในเชิงพัฒนาคุณภาพชีวิต และการทำงานปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกศตวรรษที่ ๒๑ ก็คือ การพึ่งพากันในระดับโลกจะมีมากขึ้นในเรื่องการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของโลก การเป็นพลเมืองของโลกดิจิทัล และการเป็นประชาธิปไตยความต้องการผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานคิดงานใหม่ขึ้นมา และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแบบออนไลน์ ซึ่งในโลกเทคโนโลยีเครือข่าย และธุรกิจต้องการผู้ประกอบการที่เป็นผู้สร้างสรรค์ มากขึ้น

“การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสาขาวิชา หรือระหว่างสถานศึกษาก็ได้”^{๑๐}

“เครือข่ายในที่นี้ หมายรวมทั้งเครือข่ายแบบความร่วมมือนอกสถานศึกษา และเครือข่ายภายในสถานศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลเป็นผลผลิตที่เกิดแก่ผู้เรียนโดยเฉพาะ”^{๑๑}

^๙สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วิษุตา ฐิติโชติรัตน วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๐}สัมภาษณ์ ดร.เจษฎา นาจันทอง วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๑}สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศุภชัย สมบัติโต วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

“สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความผันผวนในยุค VUCA นั้น การตั้งรับด้วยการเพิ่มศักยภาพ หรือสมรรถนะให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ ที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ ดังนั้นเมื่อทรัพยากรสถานศึกษามีไม่เพียงพอ การมีพันธมิตร ที่มีความร่วมมือ หรือส่งเสริมกันทั้งด้านองค์ความรู้ ด้านเทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งสถานประกอบการ นี่ก็เป็นการจับมือการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะให้กับผู้เรียน”^{๑๒}

๔. สิ่งแวดล้อมและพลังงาน (Environmentalization and Energy) เป็นผลจาก ในศตวรรษที่ผ่านมาโลกได้พัฒนาการใช้เทคโนโลยีที่นำเอาทรัพยากรมาใช้โดยไม่คำนึงถึงการสูญเสียสภาพความสมดุลของสภาพแวดล้อม ปัญหาจากสภาพแวดล้อมจึงเกิดขึ้นมากมายหลายเหตุการณ์ ดังนั้นความใส่ใจที่จะคืนความสมดุลทางธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมจึงเกิดขึ้น การเรียนรู้ และแก้ปัญหาจะเป็นการช่วยเหลือกัน หรือทำงานร่วมกันมากขึ้น โดยใช้ความเป็นโลกาภิวัตน์กับเครือข่ายกีดกันสำหรับผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือ และทางตรงข้ามผลิตภัณฑ์ที่ช่วยรักษาสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็จะร่วมมือกันในเชิงธุรกิจการค้า และเชิงการสร้างพันธมิตร

“การเรียนการสอนอาชีวศึกษา ให้ใส่เรื่องของ Green Energy ไปด้วยจะดีมาก”^{๑๓}

“เรื่องสิ่งแวดล้อมและพลังงาน ทราบว่าทางสถาบันอาชีวศึกษา ได้มีการว่าจ้างที่ปรึกษา ด้านการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานอย่างต่อเนื่องในสถาบันอาชีวศึกษา จำนวน ๒๐๐ แห่ง พบว่าสถาบันอาชีวศึกษาสามารถดำเนินการอนุรักษ์พลังงานในมาตรการที่มีการใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นมาใช้ในการลดค่าพลังงาน นอกจากนี้ยังมีการทำอย่างต่อเนื่องในสถาบันอาชีวศึกษานำร่อง ๕ แห่ง”^{๑๔}

“ด้านสิ่งแวดล้อมนี้สำคัญมากๆ สถาบันต้องฝึกเลย คล้ายการติดตั้ง soft skill การตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด การรักษาสภาพแวดล้อม หรือแม้กระทั่งการทรัพยากรระหว่างองค์กร ระหว่างหน่วยงานทั้งในและนอกสถาบัน ก็ถือเป็นการอนุรักษ์ลดกระแสความฟุ้งเฟ้อเช่นกัน”^{๑๕}

๕. ความเป็นเมือง (Urbanization) สืบเนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรู้เท่าทัน สื่อสารสนเทศในความเป็นโลกาภิวัตน์ ทำให้ลดช่องว่างของสังคมชนบทลง การซื้อขายสินค้า ธุรกิจการค้า การใช้เทคโนโลยีต่างๆ เกิดขึ้นเหมือนสังคมเมือง สิ่งที่เกิดขึ้นชัดเจนก็คือ เศรษฐกิจ และชีวิตสมัยใหม่ที่ยึดโยงอยู่กับการค้าและบริการที่ตั้งอยู่บนวิถีชีวิตสมัยใหม่ ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่แข่งกันผลิตนำมาใช้ใหม่ๆ กันมากขึ้น นำไปสู่การเป็น Global cities มากขึ้นและชัดเจนขึ้น

^{๑๒}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๓}สัมภาษณ์ รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ วันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๑๔}สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศุภชัย สมบัติโต วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิญาณ, ผศ.ดร. วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

“เด็กต้องรู้จักหน้าที่ของการเป็นพลเมือง และรู้ความต้องการของเมือง หรือกระแสเศรษฐกิจโลก”^{๑๖}

“เมื่อพิจารณาบทบาทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจะต้องมีการบริการชุมชนในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ อาชีพประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานทั้งอยู่ในระบบการเรียนและนอกระบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาเมืองต้นแบบ”^{๑๗}

๖. คนจะอายุยืนขึ้น (Ageing & Health) ความก้าวหน้าการคิดค้นผลิตภัณฑ์ทางยา การรักษาพยาบาล รวมถึงเทคโนโลยีทางการแพทย์เฉพาะทาง พัฒนาอย่างไม่ที่สิ้นสุด ประกอบกับคนเข้าถึงองค์ความรู้ ความรู้เท่าทัน สื่อ สารสนเทศในความเป็นโลกาภิวัตน์ทำให้คนดูแลสุขภาพ และป้องกัน รักษาโรคเฉพาะทางอย่างแม่นยำ ทำให้คนอายุยืนมากขึ้น เกิดเป็นสังคมของผู้สูงอายุ การดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตจะเปลี่ยนไป คนสูงอายุยังมีพลังสมองและทำงานได้อยู่ คนรุ่นใหม่มีน้อยลง จึงเกิดการสร้างสังคมการอยู่ร่วมกันของคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า ที่มีคุณภาพชีวิตผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ไม่ถูกทอดทิ้งเกิดเป็นกลุ่มปัญหาใหม่จากผู้สูงอายุ

“เมื่อการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกแล้ว เราสามารถสร้างนวัตกรรมต่างๆได้ ครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบท สังคม เช่น ปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุ ดังนั้น อาจจะมีการสร้างนวัตกรรม ภายอุปกรณ์ที่ช่วยลดภาระในการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลก็ได้”^{๑๘}

๗. อยู่กับตัวเอง (Individualization) หรือสังคมก้มหน้า เป็นผลสืบเนื่องมาจาก ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี และความเป็นโลกาภิวัตน์ การสนทนาระหว่างบุคคล หรือกลุ่มคนที่รู้จัก กัน จะใช้ผ่านทางเทคโนโลยีมากกว่ามาพบหน้ากัน ปฏิสัมพันธ์ซึ่งหน้าลดน้อยลง นักเรียนจะเข้าชั้นเรียนน้อยลงแต่คุยกันผ่านช่องทางเทคโนโลยีกันมากขึ้น

“เราไม่สามารถปฏิเสธเรื่องของเทคโนโลยีกับเด็กรุ่นใหม่ได้เลย เพราะเด็กรุ่นใหม่อยู่กับโลกของเทคโนโลยี ดังนั้น จะต้องจัดการเรียนการสอนให้เค้าได้มีภูมิคุ้มกันในการรับข้อมูลข่าวสารให้รู้จักคัดกรองข้อมูลข่าวสารที่เข้ามา เพราะเราไม่สามารถปิดกั้นการส่งข่าวสารได้ แต่เราสามารถรู้เท่าทันข่าวสารนั้นๆ ได้ และมีปัญญาเลือกคัดกรองเอาข่าวดีๆ หรือสิ่งดีๆ ที่มีประโยชน์มาใช้”^{๑๙}

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า กระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะการติดตั้ง Soft Skill ให้กับผู้เรียนนั้น ต้องเริ่มจากตัวครูที่ฝึกตัวครูเองจนเกิดเป็นทักษะ แล้วจากนั้นนำสิ่งที่ครูได้ฝึกจนเกิดเป็นคุณลักษณะเฉพาะของครูแล้ว เอาไปถ่ายทอดให้กับเด็ก ดังคำสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวว่า “ในส่วน soft Skill นั้น ก็ต้องมาดูว่ามันคืออะไร สำหรับเด็กอาชีวศึกษาก็เป็นเรื่อง

^{๑๖}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วิษุตา ฐิติโชติรัตนนา วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๗}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระมหาสุเทพ สุทธิธนาโณ, ผศ.ดร. วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๑๙}สัมภาษณ์ ดร.เจษฎา นาจันทอง วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ของความมีวินัย ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา หรือแม้กระทั่งสมาธิ เพราะเวลาที่ไปทำงานจริงๆ สมาธิหรือความสนใจจดจ่อ เป็นเรื่องที่สำคัญ สมมติ อยู่ในสายพานการผลิต แค่ผลอนิดเดียวเอง ก็อาจจะเกิดความเสียหาย หรืออุบัติเหตุได้ ดังนั้นเราจะเอาอะไรไปสอนเด็ก ให้ไปนั่งสมาธิ ก็ไม่น่าจะใช้ ครูก็เริ่มจากฝึกตัวเอง ในชีวิตประจำวันนี้แหละ เมื่อฝึกแล้วก็เอาที่ฝึกไปใส่ให้ลูกศิษย์ ครูต้องรักในวิชาที่สอน เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรค ครูจะรู้สึกสนุกไม่คิดว่ามันเป็นปัญหา แต่มันเป็นเพียงสถานการณ์ที่ต้องผ่านไปให้ได้ ก็เป็นการฝึกทักษะในการแก้ปัญหา นี่ถ้าได้แบบนี้ ก็เอามาแลกเปลี่ยนกับเด็ก โดยครูสร้างสถานการณ์จำลอง ให้ใช้โจทย์ในชีวิตมาเป็นโจทย์ฝึก และฝึกทำงานเป็นทีม”^{๒๐}

ข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ ๒๑ คือสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษา ต้องฝึกให้นักเรียนสามารถตอบโจทย์ ต่อปรากฏการณ์ที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทักษะการดำเนินชีวิตในโลกศตวรรษที่ ๒๑ ที่มี ๗ ด้าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี ด้วยการส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการเรียนรู้ที่ครูออกแบบการเรียนการสอนแบบ Active Learning ด้านเศรษฐกิจโลก และการค้า ส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการเรียนรู้แบบประสบการณ์ ด้านโลกและเครือข่าย จัดให้มีการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม ฝึกให้นักเรียนเกิดการตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งติดตั้ง Soft Skill ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านความเป็นเมือง พัฒนาหลักสูตรให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดทั้งตลาดภายในประเทศ และตลาดโลก สร้างเสริมสมรรถนะในการประกอบอาชีพ ให้มีทักษะและฝีมือ ด้านอายุและสุขภาพ ส่งเสริมการคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเป็นนวัตกรรมต่างๆ ให้ตอบโจทย์ ด้านสุขภาพและรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เข้าสู่สังคมแห่งความสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ ด้านการอยู่กับตัวเอง ด้านนี้เป็นด้านที่สำคัญมากๆ ฝึกให้นักเรียนรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเฉพาะทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Literacy) นอกจากนี้มีการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรู้และพัฒนาตนเองได้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ตามทันการเปลี่ยนแปลงสินค้าใหม่ๆ ได้เรื่อยๆ หรือเป็นผู้รู้จักตัวเอง ตระหนักเห็นความสำคัญของคุณค่าแห่งตน

๔.๒.๒ แนวคิดจัดการเรียนรู้ Active Learning ที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม

การให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์จึงเกิดความรู้ ความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือ สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เขาได้มีโอกาสร่วมอภิปรายให้มีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร ทำให้ผลการเรียนรู้เพิ่มขึ้นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) ครอบคลุมวิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธีการ เรียนการสอนแบบ Active Learning อาจจะทำเอาวิธีการสอนหลากหลายวิธีมาผสมผสาน โดยผู้สอนจะวางแผนคัดเลือกเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับธรรมชาติรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ลักษณะ

^{๒๐}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ผู้เรียน รวมไปถึงออกแบบสัดส่วนของเทคนิคหลักเทคนิครองในการสอนแต่ละครั้ง ธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ประกอบด้วยลักษณะสำคัญ^{๒๑} คือ

๑. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลงและพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน

๒. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว

๓. ผู้เรียนมีส่วนในกิจกรรมเช่นอ่านอภิปรายและเขียน

๔. เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้เรียน

๕. ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินผลการ

นำไปใช้และ

๖. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการสะท้อนความคิดได้อย่างรวดเร็ว

๗. จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

๔.๒.๓ การสอนบูรณาการข้ามศาสตร์

ปัญหาของนักเรียนอาชีวศึกษาที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ปัญหาในเรื่องของการประยุกต์ใช้ เพราะระบบการศึกษายังคงยึดติดกับวิธีการสอนแบบเดิมๆ แม้จะเป็นการสอนแบบสาธิตก็ตาม ด้วยอาชีวศึกษาศึกษาการเรียนการสอนด้านวิชาสามัญก็มีแต่ไม่มาก อาชีวศึกษาจะเน้นการปฏิบัติในสัดส่วนที่มากกว่า ต้องมีการปรับวิธีการสอนให้เด็กเกิดการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ และมุ่งสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง หากทำได้ก็จะเกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรการเรียนรู้เสียใหม่ โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากที่เคยเป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหา (Content - Based) คือเน้นเนื้อหาวิชา และมีมาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมาก ไปเป็นหลักสูตรที่เป็นฐานสมรรถนะ (Competency-Based) คือมุ่งไปยังพฤติกรรมที่ผู้เรียนโดยตรง ยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก เพื่อเป็นหลักประกันว่า ผู้เรียนจะมีทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเมื่อผ่านการเรียนรู้แล้ว

“การสอนเป็นการสอนแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นสมรรถนะ คือ ใช้ศาสตร์หลากหลายให้เห็น ให้จำ ให้เข้าใจ ให้ออกแบบให้ได้ โดยอาศัยความพร้อมขององค์ประกอบที่จะสอนมี ๔ ด้าน คือ ครู หลักสูตร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ผู้เรียน”^{๒๒}

^{๒๑}มยุรี เจริญศิริ, “การพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา”, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๒), หน้า ๘๒.

^{๒๒}สัมภาษณ์ ดร.พงศธร พิมพ์พนิต วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

“มุ่งเน้นเรื่องของฐานสมรรถนะ และที่สำคัญให้ได้เห็นความสำคัญของอาชีพ เห็นว่า การเรียนทางด้านอาชีพเป็นเรื่องสำคัญไม่น้อยไปกว่าการเรียนสายสามัญ”^{๒๓}

“ต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อเอื้อโอกาสให้ได้รู้จักคิดวิเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจในตนเอง แสวงหาความรู้ รู้เท่าทันสารสนเทศใน การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดสร้างสรรค์ เรียนรู้เป็นผู้ประกอบการ และผู้ผลิต มุ่ง และต้องติดตั้ง Soft Skill เช่นฝึกเรื่องความอดทนในการทำงานหนัก ทำงานได้เป็นทีม รับผิดชอบต่อส่วนรวม คำนึงถึงสังคม มีคุณธรรม ยึดมั่นในคุณธรรม”^{๒๔}

“กระบวนการทัศน์ใหม่ ทำให้เป็นคนที่มีความคิดเชิงกระบวนการทัศน์ที่ ชัดเจน และเกิดการเรียนรู้เชิงกระบวนการทัศน์ใหม่ได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีความสามารถในการรับรู้ข้อมูลหลักฐานใหม่ และนำมาสังเคราะห์เป็นความรู้เชิงกระบวนการทัศน์ใหม่ ข้อสำคัญสำหรับคนที่ จะเรียนรู้ได้ ต้องเกิดประเด็นคำถามอยากรู้ก่อนจึงจะอยากเรียน ไม่ใช่ครูอยากสอนเพียงฝ่ายเดียวแต่นักเรียนยังไม่มีประเด็นที่ไม่อยากรู้ ดังนั้นการออกแบบการสถานการณ์การเรียนรู้จึงควรใช้บริบทสภาพแวดล้อมที่นักเรียนคุ้นเคย และรู้จัก ซึ่งก็คือสภาพของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นของนักเรียนนั่นเอง สิ่งที่ได้จากคำถามอยากรู้ของนักเรียนจะทำให้ครูเห็นความแตกต่างของพื้นฐานความรู้และพื้นฐานประสบการณ์ เดิมของนักเรียนได้เป็นรายบุคคล”^{๒๕}

๔.๒.๔ มีแผนการสอนบนฐานสมรรถนะ

“ต้องสอนมุ่งสมรรถนะ เพราะเป็นหลักสูตรมุ่งสมรรถนะ การเรียนการสอนก็จะเกี่ยวข้องกับการออกแบบฐานสมรรถนะ ที่เรียกว่า หลักสูตรหรือแผนการสอนสมรรถนะ ซึ่งแผนการสอนจะมีการบูรณาการศาสตร์ที่ว่าด้วยลีลาการสอน หลากหลายที่ทำให้คนเข้าใจและปฏิบัติได้ การสอนเป็นแบบ Active และ Passive”^{๒๖}

“ครูผู้สอนต้องสามารถเขียนแผนการสอนบนฐานสมรรถนะได้ เพื่อให้ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนในหน่วยการเรียนรู้”^{๒๗}

“สมรรถนะ...คือ เราไม่ต้องการให้เด็กเก่ง แต่ต้องการให้มีสมรรถนะของอาชีพ Competency Based ไม่ต้องเก่งแต่ต้องทำได้ ไม่ต้องเก่งแต่ Skill ดี หลักสูตรฐานสมรรถนะ /Competency Based /แผนการสอนสมรรถนะ ในแผนมีมาตรฐานวิชาชีพและแบบฝึกที่จะทำให้เด็กมีสมรรถนะ นำ-สอน-สรุป- ประเมิน-มอบหมายงาน”^{๒๘}

^{๒๓}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วิษุตา ฐิติโชติรัตน วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๔}สัมภาษณ์ รศ.ดร.ศุภชัย สมบัติโต วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๕}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๖}สัมภาษณ์ ดร.พงศธร พิมพ์พนิต วันที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

^{๒๗}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๒๘}สัมภาษณ์ ดร.พงศธร พิมพ์พนิต วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

จากการสังเคราะห์หลักการจัดการเรียนรู้พบว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา คือการจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือ การลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม และใช้ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์, การสังเคราะห์, การประเมินค่าและความคิดสร้างสรรค์ ในการปฏิบัติงานจนสำเร็จเป็นชิ้นงานหรือผลงาน เช่น วิธีการสอนดังนี้

๑. การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)
๒. การสอนแบบโครงงาน (Project Based Learning)
๓. การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning)
๔. การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning)
๕. การสอนแบบบรรยาย
๖. การสอบแบบมีส่วนร่วม
๗. การสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม

นวัตกรรมที่ครูผู้สอนนำมาใช้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ตามศักยภาพและความสามารถ ซึ่งลักษณะของผลงานที่ผู้เรียนสร้างสรรค์มีสอดคล้องกับความถนัดของผู้เรียน เช่นการเป็นช่างเชื่อม คิดการทำเกษตรแบบใหม่ คิดวิธีการทำบัญชีที่ง่ายและสะดวก การคิดสร้างสิ่งประดิษฐ์ง่ายๆ ที่สามารถช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และการพัฒนาสินค้าและตราสินค้าที่สามารถเป็นอาชีพได้ เป็นต้น โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะสำคัญ คือ ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตที่ส่งเสริมการสร้างสร้งนวัตกรรมของนักเรียน มีดังนี้

๑. การคิดวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์แนวทางในการสร้างชิ้นงานได้ อย่างมีขั้นตอน
๒. การใช้ความคิดในการออกแบบสร้างสรรค์ชิ้นงาน รวมถึงการแสวงหาแนวทางหลากหลายในการ แก้ปัญหาใหม่ๆ ที่ไม่เคยประสบมาก่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. การคิดวิเคราะห์ปัญหาถึงสาเหตุและวิธีการแก้ไข รวมถึงคิดแยกแยะประเด็นปัญหาในแง่มุมต่างๆ ใน ระหว่างการสร้างชิ้นงานได้
๔. ความเชื่อมั่น กล้าตัดสินใจ แสดงความคิดในการออกแบบสร้างสรรค์ชิ้นงานและสามารถ เสนอหน้ากับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้
๕. สามารถสร้างชิ้นงานโดยคำนึงถึงความต้องการของผู้อื่นและสังคมรอบข้าง รวมทั้งสามารถ ปรับเปลี่ยนชิ้นงานได้ตามคำแนะนำและความต้องการของสังคมในขณะนั้นได้

วิชาโครงงานเป็นวิชาที่มีความสำคัญสำหรับนักศึกษาอาชีวะ เพราะวิชาการเรียนของอาชีวศึกษาไม่ใช่วิชาสามัญ แต่เป็นการฝึกทักษะพร้อมกับการมีข้อมูลอ้างอิงทางหลักวิทยาศาสตร์ มี

การใช้สื่อมาประกอบ หรือ Simulation สอดคล้องกับ สมจิตต์ สินธุชัย^{๒๙} การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริงเป็นวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเสมือนอยู่ในสถานการณ์จริงการสรุปผลการเรียนรู้โดยการสะท้อนคิดประสบการณ์จากสถานการณ์จำลองช่วยถ่ายโยง ความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติผู้เรียนได้ทำความเข้าใจวิเคราะห์ ความคิดความรู้สึกต่อกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติในสถานการณ์และสรุป หลักการหรือแนวคิดที่จะนำไปประยุกต์ในสถานการณ์ใหม่ผลลัพธ์การเรียนรู้ดังกล่าวส่งเสริมทักษะการปฏิบัติการพยาบาลการให้เหตุผลทางการพยาบาล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจทางการพยาบาล และทักษะที่ไม่ใช่การปฏิบัติการพยาบาล ได้แก่ การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์ จำลองเสมือนจริงซึ่งสามารถนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความมั่นใจและมีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริงมากขึ้น

หรือการเห็นสถานการณ์จริงในสถานประกอบการ จะทำให้จินตนาการของนักเรียนแคบลง โดยนักเรียนได้เห็นกระบวนการ ได้ฝึกจริง เมื่อเห็นกระบวนการ แล้วสามารถจินตนาการประยุกต์มาทำงานของตัวเองได้ โดยรูปแบบการเรียนรู้แบบทวิภาคี ทำให้ทักษะ และสมรรถนะของนักเรียนเพิ่มขึ้น

การที่ให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้า ค้นหาด้วย PBL หรือ PJB� เช่น เครื่องยนต์ไม่ติดเกิดจากอะไร ครูจะทำการแข่งทักษะ เพื่อให้เด็กเผชิญสถานการณ์จริง และสามารถประยุกต์สิ่งที่ตนเองเรียนมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

สมรรถนะ เป็นเงื่อนไข เพราะเงื่อนไขในการได้มาซึ่งเงินเดือน มีคุณวุฒิวิชาชีพเข้ามาเกี่ยวข้อง และมีมาตรฐานวิชาชีพเข้ามาเกี่ยวข้อง มีมาตรฐานอาชีพของกรมแรงงานเข้ามาเกี่ยวข้อง

ในขณะที่เรียนมีเครื่องมือวัด เรียกว่า เครื่องมือวัดมาตรฐานวิชาชีพ

พอจะไปประกอบอาชีพ มีเครื่องมือวัด เรียกว่า เครื่องมือวัดมาตรฐานอาชีพ ในด้านนั้นๆ วัดสมรรถนะ โดยมาจากการฝึก การทำ การสอน

๔.๒.๕ การจัดการเรียนการสอนแบบมีเครือข่าย

การอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี (Dual Vocational Training - DVT) คือการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสฝึกภาคปฏิบัติในสถานประกอบการจริง เป็นความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ เพื่อให้ผู้ที่จะสำเร็จการศึกษา ออกไปเป็นช่างฝีมือและช่างเทคนิคเต็มรูปแบบ มีทักษะฝีมือตรงความต้องการของตลาดแรงงาน

แบ่งการจัดการเรียนการสอน ตามระดับชั้นดังนี้ ปวช เนื้อหา ๒๐ ปฏิบัติ ๘๐ ปวส เนื้อหา ๔๐ ปฏิบัติ ๖๐ โดยมุ่งเน้นการสอนด้านเนื้อหา และการปฏิบัติ

^{๒๙}สมจิตต์ สินธุชัย, “การเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์จำลองเสมือนจริง : การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน”, วารสารพยาบาลทหารบก, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : ๒๙ – ๓๘.

การสอนของอาชีวศึกษาเป็นการสอนให้ไปปฏิบัติจริง แต่ก็ต้องเรียนในห้องเรียน เป็นการสอนในระบบ และมีการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning

๔.๓ ตอนที่ ๒ ผลการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่

การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

จากผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในขั้นนี้เป็นการสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในขั้นนี้เป็นการสังเคราะห์ร่างต้นแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาดำเนินการในลักษณะควบคู่กันไป ทั้งในขั้นการออกแบบ (Design) และขั้นการพัฒนา (Development) โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) =Research1 (R1) ทั้งหมด รวมถึงเป้าหมายและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาวิชาชีพ มาใช้เป็นฐานคิดในการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ที่ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เจาะใจ และขั้นตอนการดำเนินการตามระยะการพัฒนาวิชาชีพ ๕ ระยะ ซึ่งได้พัฒนาขึ้นตามหลักการแนวคิด การออกแบบระบบการเรียนการสอนของดิคค์และคาเรย์ และการออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design: ID) "ADDIE" Model ของเควินครุสส์ การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) (องอาจ นัยพัฒน์, ๒๕๕๓) ร่วมกับการศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพ และการโค้ช แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ข้อมูลจากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาและการหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ทำให้ได้ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เจาะใจ และขั้นตอนการดำเนินการตามระยะของกระบวนการพัฒนาวิชาชีพ ดังนี้

ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ประกอบด้วย

หลักการ เป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบดังนี้

๑. การมีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน
๒. มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน
๓. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
๔. มีกระบวนการการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพในทุกขั้นตอน
๕. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือ

และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้แก่ความสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active learning
๒. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และนำเสนอผลงานหรือชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์

เงื่อนไข

๑. ครูผู้สอนต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning
๒. ผู้สอนต้องสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีในการสืบค้น และเฝ้าหาความรู้พัฒนาตนเองแลกเปลี่ยนความรู้ในลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้

ขั้นตอนการดำเนินการของกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ ประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ ๑ Analysis ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพ

ขั้นที่ ๒ Teamwork ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนา วางแผนกระบวนการดำเนินการ การออกแบบและพัฒนา โดยร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแบบร่วมกันเป็นทีม

ขั้นที่ ๓ Network สร้างเครือข่ายสังคมเพื่อเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขั้นที่ ๔ Organization บริหารจัดการแผน หลักสูตร วิเคราะห์และพัฒนา ร่วมมือกัน

ขั้นที่ ๕ Evaluation ประเมินผลร่วมกันและนำผลลัพธ์ที่ดีมีการยอมรับมาใช้ในองค์กร

โดยในการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาที่

พัฒนาขึ้นนี้มีการให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentor) เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาวิชาชีพเกิดประสิทธิภาพ
ตลอดกระบวนการ ดังแผนภาพที่ ๔.๒

ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่

หลักการ

เป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบดังนี้

- ๑.การมีวิสัยทัศน์ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน
- ๒.มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ๓.มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
- ๔.มีกระบวนการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาการในทุกขั้นตอน
- ๕.มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์

- ๑.เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน สามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดฐานสมรรถนะ (Competency Based)
- ๒.เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และนำเสนอผลงานหรือชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์
๓. พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพและทักษะอนาคตในศตวรรษที่ ๒๑

ATNOE Model

๑. Analysis ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพ
๒. Teamwork ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนา วางแผนกระบวนการดำเนินการ ออกแบบและพัฒนา โดยร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแบบร่วมกันเป็นทีม
๓. Network สร้างเครือข่ายสังคมเพื่อเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
๔. Organization บริหารจัดการแผน หลักสูตร วิเคราะห์และพัฒนาร่วมมือกัน
๕. Evaluation ประเมินผลร่วมกันและนำผลลัพธ์ที่ดีมาใช้ในการองค์กร

สมรรถนะครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้

- ออกแบบการเรียนรู้
- จัดการเรียนรู้
- ประเมินผลการเรียนรู้

ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

การวัดและประเมินผล

ประเมินภาพรวมของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ที่สร้างเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างนวัตกรรมและทักษะอาชีพและทักษะอนาคตศตวรรษที่ ๒๑ สำหรับวิทยาลัย

แผนภาพที่ ๔.๒ แสดงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อรับรองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ผลการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือประกอบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

๑) รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

๒) แผนการพัฒนาวิชาชีพ รายวิชา Metaverse

๓) ปฏิทินการเข้าร่วมและฝึกทักษะวิชาชีพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือจำนวน ๕ ฉบับ ได้แก่

๑) แบบประเมินสมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

๒) แบบประเมินสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

๓) แบบประเมินคุณลักษณะบุคคลแห่งการเรียนรู้

๔) แบบประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน

๕) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

๑) ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

๒) แบบตรวจสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผลการหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ในการหาประสิทธิภาพของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่พัฒนาขึ้น มีการตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหาและความเป็นไปได้ของการนำร่างต้นแบบ รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาไปใช้จริงด้วยการสนทนากลุ่ม

(Focus Group) รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิค ยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และ ฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ” ใน วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕ เวลา ๑๙.๐๐ - ๒๑.๓๐ น. ณ ห้องประชุมออนไลน์ Zoom ซึ่งผลการ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) ผู้เชี่ยวชาญมีข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปปรับปรุงแบบ การจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริม สร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) ด้านกระบวนการการ จัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้าง สมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาทำการตรวจสอบความ เทียงตรงเชิงเนื้อหาและความเป็นไปได้มีข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ดังตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๓ แสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะ อนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion :FGD)

ประเด็น	ความคิดเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ	การแก้ไข
รูปแบบและองค์ประกอบมีความ เหมาะสมและมีความสอดคล้องกัน อย่างไร	ปรับปรุงภาพของโมเดล และสี ให้เห็นข้อความชัดเจน และ เข้าใจง่าย	ปรับปรุงรูปภาพของโมเดล
ขั้นตอนของกระบวนการ ใน ภาพรวมสามารถนำไปใช้ได้หรือไม่ อย่างไร	- แต่ละขั้นตอนยังไม่สามารถ นำไปสู่การติดตั้ง soft skill เพิ่มเติมในขั้นตอนที่ ๓ - สร้างโอกาสให้ครูผู้สอนได้นำทักษะอาชีพและพัฒนา ทักษะอนาคตเพื่อนำมา แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการสอน ที่ส่งเสริมความสามารถใน	- ควรมีการสร้างข้อตกลง เบื้องต้นกับครูผู้สอน และมี เครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ - ควรสร้างความเข้าใจให้ ความรู้ครูตามแนวคิด Active Learning - ควรปรับการอธิบาย ขั้นตอนใหม่ทั้งหมด

ตารางที่ ๔.๓ แสดงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่ จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion :FGD) (ต่อ)

ประเด็น	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	การแก้ไข
	การสร้างนวัตกรรมของนักเรียน - ควรสร้างเครื่องมือประเมินให้ครูนำไปใช้	
กิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม เป็นอย่างไร	สกิดให้เห็นเป็นด้านๆ ๔ ด้าน ดังนี้ ด้านที่ ๑ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านที่ ๒ ด้านทักษะการคิด (Mindset) ด้านที่ ๓ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ด้านที่ ๔ ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network)	ควรปรับให้เป็นด้านๆ ๔ ด้าน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หรือ เงื่อนไขในการนำโมเดลไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบ ๔ ด้าน หรือ KMSN Model คือ

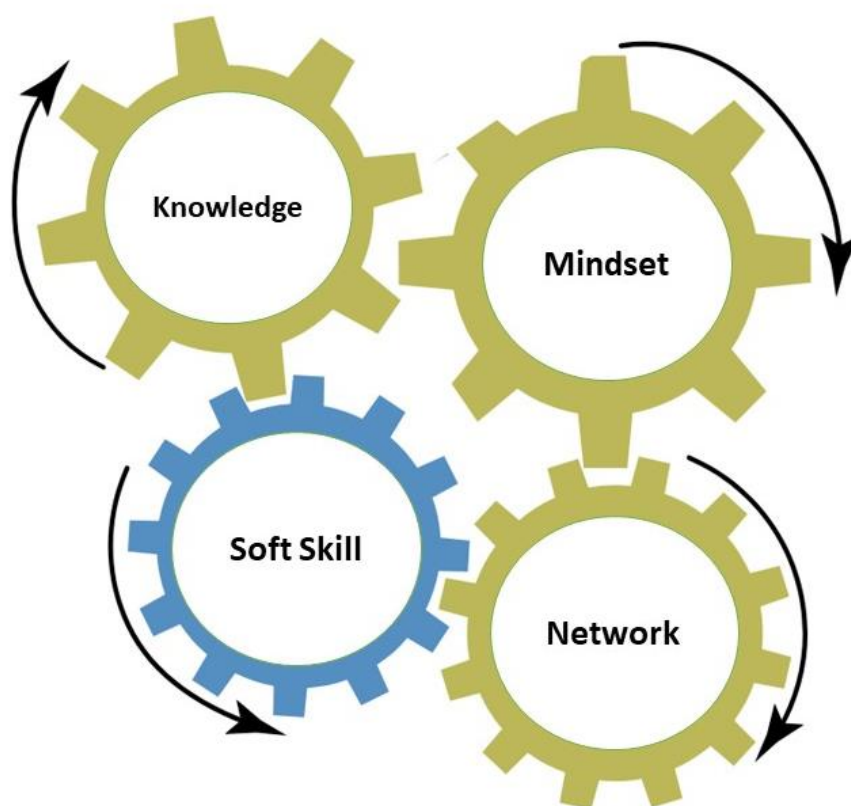
ด้านที่ ๑ ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตาม มาตรฐาน คุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับ การศึกษา สามารถสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์งานสร้างสรรค์ งานวิจัย งานวิจัย สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย โดยผู้บริหาร ครู บุคลากร

ทางการศึกษา ผู้เรียน หรือร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ตาม วัตถุประสงค์ และเผยแพร่สู่สาธารณชน

ด้านที่ ๒ ด้านทักษะการคิด (Mindset) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะการคิด และ ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะวิชาชีพ และทักษะ ชีวิตเป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิ อาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาวะที่ดี

ด้านที่ ๓ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ผู้สำเร็จ การศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัย ที่ดี ภูมิใจและ รักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาท หน้าที่ ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม

ด้านที่ ๔ ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) สถานศึกษามีการ สร้างความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในการจัดการศึกษา การจัดทรัพยากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้การบริการทางวิชาการและวิชาชีพ โดยใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนและคนในชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

แผนภาพที่ ๔.๓ แสดงกิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคโนโลยีชีวิตวิถีใหม่ เพื่อส่งเสริมนวัตกรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๔ ด้าน หรือ KMSN Model

เมื่อนำผลจากข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข จึงได้องค์ประกอบของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาซึ่งประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยสนับสนุน และขั้นตอนการดำเนินการตามระยะของกระบวนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ดังนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคโนโลยีชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน

หลักการ รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคโนโลยีชีวิตวิถีใหม่เป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็น

ระบบเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ โดยมีเป้าหมายที่มุ่งส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้แก่ความสามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ

๒. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม และนำเสนอผลงานหรือชิ้นงานได้อย่างสร้างสรรค์

กิจกรรม

ด้านที่ ๑ เสริมสร้างความรู้อาชีพและทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ (Knowledge)

ด้านที่ ๒ เสริมสร้างทักษะการคิด (Mindset)

ด้านที่ ๓ คุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill)

ด้านที่ ๔ ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) สถานศึกษามีกาสร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ขั้นตอนการดำเนินการ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาประกอบด้วย ๕ ขั้นตอน

ขั้นที่ ๑ Analysis (ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็นนโยบายและวิธีการพัฒนาวิชาชีพ)

ขั้นที่ ๒ Teamwork (ร่วมสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาโดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพที่เสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning)

ขั้นที่ ๓ Network (ร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ)

ขั้นที่ ๔ Organization นำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนและนำความรู้ที่ดีมีการยอมรับมาใช้ในองค์กร

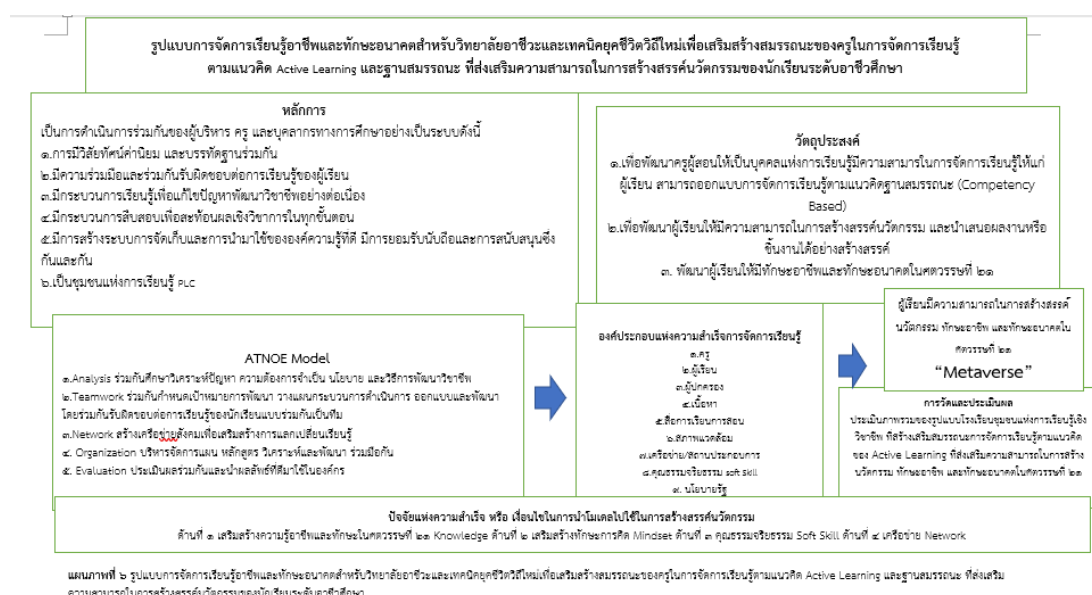
ขั้นที่ ๕ Evaluation การประเมินและเผยแพร่เพื่อนำไปจัดการเรียนรู้

การวัดและประเมินผล

เป็นการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ จากคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ครูสามารถออกแบบ

และจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งผลนักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

โดยในประชุมสัมมนาครูอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรับรองรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพ และทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่ที่จะพัฒนาขึ้น มีการให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentor) เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาวิชาชีพเกิดประสิทธิภาพตลอดกระบวนการ โดยผู้ที่มีความสามารถในหลักสูตร การออกแบบการสอน การวัดประเมินผล และการโค้ช กับครูระดับอาชีวศึกษา จำนวน ๑๒ คน โดยจัดประชุมและขอข้อเสนอแนะตามรูปแบบ ATNOE Model ตามกระบวนการของรูปแบบ

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีววะและเทคนิคฯชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

รูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา (ATOIRE Model) ไปใช้มี ๕ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ Analysis การร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพเป็นขั้นตอนการสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ โดยการประชุมวางแผนการดำเนินการ เพื่อชี้แจง หลักการและเหตุผลความจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะของครูใน

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และแนวทางการพัฒนาผู้เรียนระดับอาชีวศึกษา ร่วมกันวางแผนการให้คำชี้แนะ (Coaching) เกี่ยวกับออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทักษะอาชีพ และทักษะอนาคตในศตวรรษที่ ๒๑ ของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา

ขั้นตอนที่ ๒ Teamwork เป็นขั้นตอนการเสริมสร้างพลังแห่งการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการจัดการเรียนรู้การตามแนวคิด Active Learning การให้คำชี้แนะ (Coaching) ครูพี่เลี้ยงมีความสามารถในการให้คำปรึกษา (Mentoring) ในเชิงสร้างสรรค์ และครูผู้สอน มีความรู้ความสามารถในการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษาโดยมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การวางพื้นฐานความรู้ด้านการออกแบบและสร้างนวัตกรรมการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทักษะอาชีพ และทักษะอนาคตในศตวรรษที่ ๒๑ ของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา รูปแบบวิธีการสร้างและตัวอย่างเครื่องมือ การประเมินความสามารถด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ การประเมินความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ สรุปและการแปลผลการประเมิน นำผลการประเมินไปใช้

ขั้นตอนที่ ๓ Organization บริหารจัดการแผน หลักสูตร วิเคราะห์และพัฒนารายวิชา ร่วมมือกันเป็นขั้นตอนที่นำผลที่ได้มาแลกเปลี่ยนมาประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแนะนำซึ่งกัน และกัน และนำความรู้ที่ได้รับการยอมรับจากการแลกเปลี่ยนในชุมชนวิชาชีพ มาใช้ในองค์กร เป็นขั้นตอนของการทบทวนปฏิบัติสิ่งที่ได้เรียนรู้ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับผู้เรียน โดยการประเมินผลร่วมกันและนำผลลัพธ์ที่ดีมีมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และนำผลที่ได้จากการใช้ในจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปใช้ในสถานศึกษาและพัฒนา นวัตกรรมของนักเรียนต่อไป

ขั้นตอนที่ ๔ Implement (ร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ) เป็นขั้นตอนการ ดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน (Lesson Study) เป็นวิธีการส่งเสริมและ พัฒนาครูให้มีความรู้ สู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนมีการให้คำชี้แนะ (Coaching) จากผู้บริหาร สถานศึกษา และหัวหน้าวิชาการ การให้คำปรึกษา (Mentoring) จากครูพี่เลี้ยง ซึ่งจะประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ คือ การประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดเป้าหมาย (Set Goal) การวางแผนการ จัดการเรียนการสอน (Plan) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามที่ได้วางแผนไว้ (Implement) การ สังเกตการสอน สะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ (Reflect) เสนอแนะแนวทางการพัฒนา การวัด

ประเมินผลผู้เรียน พร้อมกับช่วยให้ครูได้กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ศึกษาพัฒนาการของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และกระบวนการของชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

๔.๓ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิธีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การจัดการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยระบบการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ เปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้วรวมถึงความตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย ตลอดจนพัฒนาและรักษากลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษของผู้มีปัญญาแต่ละประเภท และการเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงอ่านออกเขียนได้ แต่ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติและการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน ไม่เพียงเป็นผู้รับรู้ Passive Learning ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือ Active Learning ครูเป็นโค้ชที่คอยออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนให้บรรลุผลได้ดังนั้นครูในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องไม่ตั้งต้นเป็นผู้รู้ แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อมๆ กับผู้เรียน

ขณะเดียวกัน โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติปี ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ และฉบับที่ ๓ พุทธศักราช ๒๕๕๕ มาตรา ๒๒ ระบุถึงหลักการจัดการศึกษาว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ต้องจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพและมาตราที่ ๒๔ ที่กล่าวว่าต้องมีการจัดกิจกรรมและเนื้อหาสาระที่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ฝึกทักษะการคิดการปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา และมีการปลูกฝังคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในรายวิชา ส่งเสริมบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มีความพร้อมด้านการเรียนด้านสื่อการเรียนมีการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ที่มีความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ^{๓๐}

^{๓๐}กุลภาณูจน์ สุวรรณรักษ์, “การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการคิดเชิงออกแบบ สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูที่ส่งเสริมความสามารถการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนประถมศึกษา”, **ดุษฎีนิพนธ์**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๓), หน้า ๓.

ดังนั้นสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization : LO) องค์กรใดที่จัดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น พิจารณาจากองค์ประกอบ ๔ ส่วน ได้แก่ LO (Learning Organization) องค์การของการเรียนรู้, OL (Organizational Learning) กระบวนการเรียนรู้ในระดับองค์กร, OK (Organizational Knowledge) องค์ความรู้หรือความรู้ที่สำคัญและจำเป็นขององค์กร, KM (Knowledge Management) การจัดการความรู้ จากองค์กรของการเรียนรู้ จะต้องมีการกระบวนการเพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในระดับองค์กร

จากกระบวนการเรียนรู้จะต้องอาศัยทฤษฎีเพื่อนำไปสู่องค์ความรู้หรือความรู้ที่สำคัญและจำเป็นขององค์กร (OK) ซึ่งจะต้องมีการระบุว่าอะไรคือความรู้ขององค์กร องค์กรมีความรู้นั้นหรือไม่ และอยู่ที่ไหน เพื่อเข้าไปสู่องค์ประกอบสุดท้าย คือ การจัดการความรู้ หรือ KM ในยุคปัจจุบัน ยุคที่สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกองค์กร ความสามารถในการเรียนรู้กลายเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งขององค์กร ซึ่งจากประเด็นนี้สามารถแบ่งกลุ่มขององค์กรจากระดับการเรียนรู้เทียบกับระดับการเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกองค์กร ได้เป็น ๔ กลุ่ม ๑. Surviving (Complacent) หรือ Learning = Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงภายนอก จัดอยู่ในลักษณะ “แค่นี้ก็พอแล้ว อยู่รอด” ๒. Diving (Paralyzed) หรือ Learning ๓. Thriving (Learning Organization) หรือ Learning = Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงภายนอก แต่อยู่ในสถานะที่มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อให้อยู่รอด ๔. Driving (Maverick) หรือ Learning > Environmental change คือ องค์กรที่มีระดับการเรียนรู้มากกว่าการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถปรับตัวเองเพื่อให้อยู่รอด พร้อมเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เพื่อก้าวสู่การเป็นผู้กำหนดทิศทางของการพัฒนา

Peter Senge เชื่อว่า หัวใจของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่ที่การเสริมสร้างวินัย ๕ ประการให้เกิดขึ้น ได้แก่ ๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building shared vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic thinking)

การพิจารณาเกณฑ์ตัดสินว่าเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๑. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ๒. กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ๓. พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ คือ ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชื่นชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน ขณะที่กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม คือ องค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า และแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษา

เข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายทอดข้อมูล องค์ประกอบข้อสุดท้ายของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ คือ **พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้** โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและนักฟังที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหาปัญหาข้อท้าทาย และทางออกของปัญหา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถิพุทธ ๓ แห่ง พบว่า ทั้ง ๓ แห่งเป็นองค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนเพื่อการเรียนรู้ เป็นแบบพลวัตร หมุนเวียนเป็นบันไดเวียน เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง พบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้วิถิพุทธ ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้านดังนี้

๑. พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ด้าน คือ

๑.๑ บุคลากรแห่งการเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา พฤติกรรมของผู้นำที่กระตุ้นการเรียนรู้

๑.๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision)

๑.๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models)

๑.๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning)

๑.๕ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยใช้โยนิโสมนสิการเป็นฐาน (Systematic Thinking)

๒. สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ

๓. กระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา

เมื่อวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถิพุทธสามารถพัฒนาเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ภายใต้การบริหารจัดการที่บูรณาการกับหลักไตรสิกขา ก็เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้วิถิพุทธ โดยการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาท่ามกลางสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนไป เยาวชนรุ่นใหม่มีกเปราะบาง ขาดความอดทน ขาดการป้องกันตนเองในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมเยาวชนเพื่อให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว นอกจากนี้ในส่วนของอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาด้วยการปรับวิธีเรียน เปลี่ยนวิธีสอน ปฏิรูปวิธีสอบ ตลอดจนแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้มีการบูรณาการเกิดกลยุทธ์ แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. การจัดระบบดูแลนักเรียนนักศึกษา รวมทั้งการสื่อสารกับผู้ปกครอง

๒. ระบบปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แก้ไขปัญหา (R watch)

๓. สร้างคุณลักษณะตามที่สังคมและตลาดแรงงานต้องการ

๔. ความมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประเทศชาติ

โดยใช้เด็กเป็นตัวตั้ง และใช้กลุ่มเป็นตัวช่วยในการทำโครงการให้เกิดการบูรณาการการจัดเตรียมเด็กสู่สถานประกอบการในเชิงปริมาณและสอดคล้องกับคุณภาพ เป้าหมายสูงสุดของอาชีวศึกษา คือ นักเรียนนักศึกษา โดยมุ่งให้เกิดคุณลักษณะ ๔ ประการ ดังนี้

๑. เชี่ยวชาญวิชาชีพ เรียนแล้วรู้จริง มีสมรรถนะ
๒. มีคุณธรรมจริยธรรม
๓. มีคุณลักษณะตามความต้องการของสถานประกอบการ

๔. ทักษะการสื่อสาร คิดเป็น ทำเป็น มีความสามารถในการวางแผน เพื่อให้ได้ตามเป้าหมาย จึงควรมีทักษะวิชาชีพ ทักษะชีวิต โดยมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกลไกขับเคลื่อนสรุปคือเยาวชนเป็นหัวใจครูเป็นกัลยาณมิตร ทั้งนี้ก่อนที่ผู้อื่นจะเข้มแข็ง ครูและเยาวชนต้องเข้มแข็งก่อน

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นฐานของเทคโนโลยีย่อมมีประโยชน์ต่อการพัฒนาเจริญก้าวหน้าต่อการจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีความเป็นอยู่ของยุคชีวิตวิถีใหม่อยู่มาก การใช้ไอทีเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นการใช้งานทั่ว ๆ ไปอย่างการจัดเอกสารโดยอาศัยซอฟต์แวร์ที่มีประสิทธิภาพ การสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์เครือข่ายหรืออินเทอร์เน็ต การใช้ระบบงานคอมพิวเตอร์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและทำให้เกิดระบบสารสนเทศสำหรับการวางแผนและตัดสินใจ ผลทางด้านบวกของเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต กระจายความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในด้าน การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดอยู่ในสถานศึกษา ส่งเสริมด้านพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม เป็นต้น

กระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องวางนโยบายการบริหารงาน และจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินการ โดยพัฒนาครูผู้สอน และวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน โดยการนำทักษะการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

“...องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม^{๓๑} ...แผนงานนโยบาย และเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การสร้างการมีส่วนร่วมในทุก ระดับ และทุกภาคส่วน, การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ และการปรับปรุง

^{๓๑}สนทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

แก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ^{๓๒} ...ส่งเสริมด้านสื่อ เครื่องมือในการพัฒนา เอกลักษณ์และการสร้างเครือข่าย^{๓๓}...”

“...ปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ ผู้บริหาร การจัดการ^{๓๔} ...การจัดการศึกษาอาชีวศึกษา วิถีพุทธแบ่งเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียนนักศึกษา องค์การศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย, ระบบการบริหารจัดการศึกษา เช่น แผนปฏิบัติการ ๖ ปี แผนยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษา ๖ ปี แผนปฏิบัติการ ๖ ปี แผนปฏิบัติการ ๖ ปี แผนปฏิบัติการ ๖ ปี การติดตามประเมินผล, การจัดการศึกษา เช่น แผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการโครงการ/ กิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน บุคลากร การมีส่วนร่วมของทุกระดับและทุกภาคส่วน^{๓๕} ... มุ่งเน้นพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า พยายามสร้างวัฒนธรรม องค์การอาชีวศึกษาวิถีพุทธสู่ความเป็นเลิศ^{๓๖}...”

สรุปองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม โดยมีปัจจัยแห่ง ความสำเร็จคือ คน ระบบการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษา

การพัฒนาแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิต ใหม่ สถานศึกษาต้องมีรูปแบบการพัฒนาเริ่มจากกลไก ๓ อย่างคือ

๑. การพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา ครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาตามแนววิถีพุทธ ผู้บริหารและครูต้องได้เข้ารับการอบรมตามแนววิถีพุทธอยู่เสมอ มีความ กตัญญู ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาความ ขัดแย้งในสถานศึกษาด้วยสันติวิธีได้ “...สถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนา สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลัก

^{๓๒}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ศธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๓}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๔}สนทนากลุ่ม อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชน บาดาล วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๕}สนทนากลุ่ม ดร.พงศ์ศธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๓๖}สนทนากลุ่ม อาจารย์นารินทร์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการ”^{๓๗} “...เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในยุควิถีใหม่ เรายังคงต้องนำหลักไตรสิกขา มาเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างเยาวชนให้มี Soft Skill โดยพ่วงกับทักษะ การเรียน การสอน และแนวทางการดำเนินชีวิต”^{๓๘} “...วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตาม ระบบไตรสิกขา เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึงในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการการศึกษา”^{๓๙} ดำเนินการบริหารโดย ผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งต้องมีดัชนี ตัวชี้วัดผล สัมฤทธิ์ของการบริหารตามเป้าหมายที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการ

๒. การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑/Active Learning รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิง วิชาชีพ ความรู้ความสามารถของครูในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริม ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา การร่วมกันพัฒนาเป็นทีม วิชาการ ให้ครูมีความรับผิดชอบในเตรียมการสอนมีแผนการสอน และเน้นคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้าน ทักษะอาชีพและคุณธรรมจริยธรรม “...ครูมีความใฝ่รู้ มีวิธีการสอนที่หลากหลายทันสมัย สนใจในการ อบรม และพัฒนาศักยภาพตนเองใหม่ ๆ เพื่อการสอนที่ทันสมัย”^{๔๐} “...ครูต้องมีการวางแผนการสอน ในการทำกิจกรรมล่วงหน้าหาจุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน เน้นผู้เรียนให้มีการศึกษาแบบจับคู่ หรือ แบ่งกลุ่มกันทำกิจกรรม”^{๔๑} “...ทางวิทยาลัยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดทำโครงการพัฒนา ศักยภาพให้กับครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องในช่วงปีภาคเรียน อาจยังไม่ ครอบคลุมความต้องการของทุกหน่วยงาน แต่ทางวิทยาลัยยังคงเร่งดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพ ครู”^{๔๒} “...ทางวิทยาลัยมีการสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาในการประเมินตามวิทยฐานะ และทาง

^{๓๗} สัมมนาวิจัย อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๘} สัมมนาวิจัย ดร.พงษ์ธร พิมพินิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

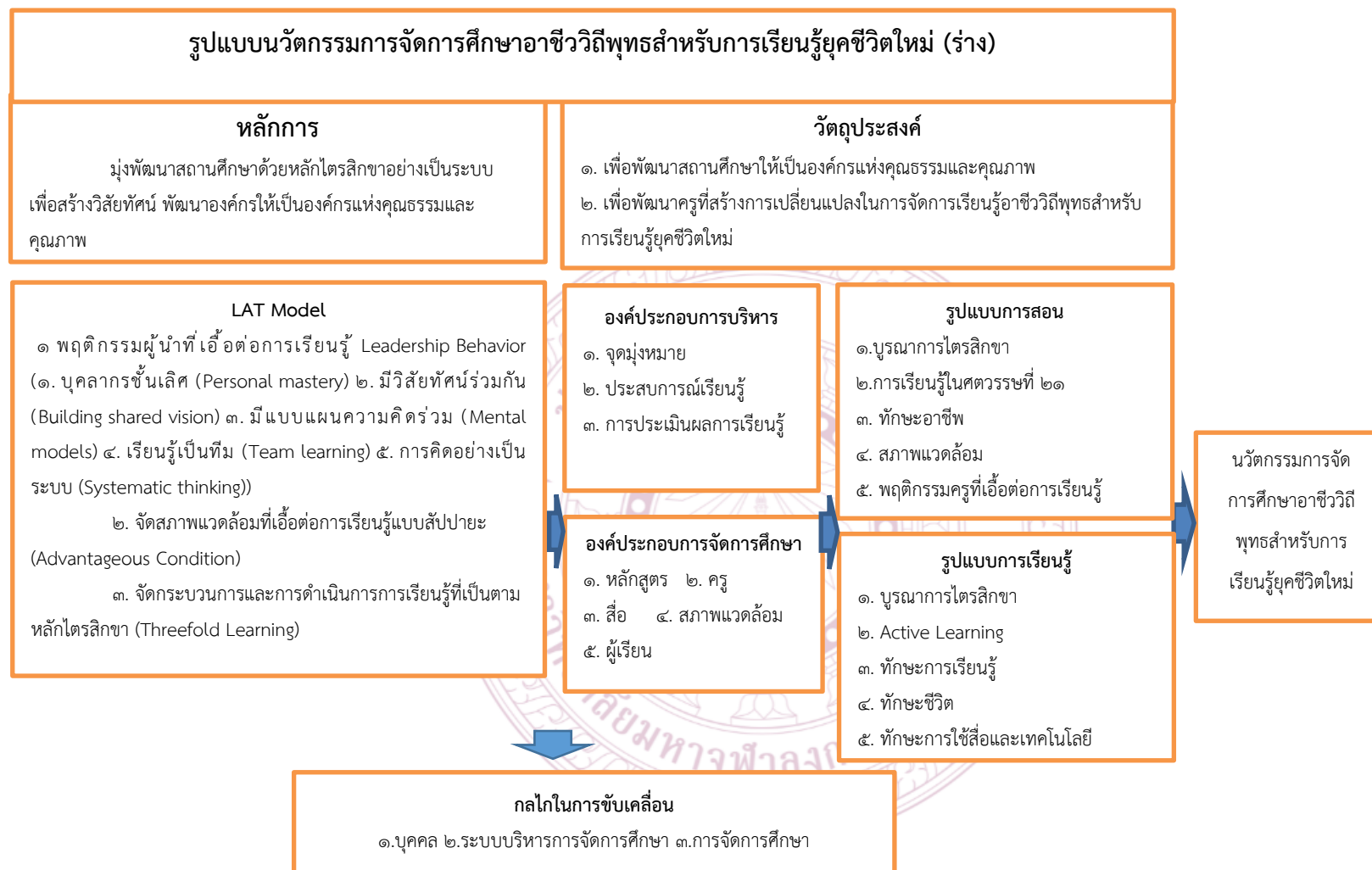
^{๔๐} สัมภาษณ์เชิงลึก ดร.กรรณิกา ยอดสง่า ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๑} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์ทงศักดิ์ โยธายุทธ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีวานรนิวาส จังหวัด สกลนคร วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕

^{๔๒} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์ยุพิน พิมสร ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมละออ วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

ผอ. ได้มีการเติมเต็มและพัฒนาด้วยเทคโนโลยีการประกันคุณภาพ และการจัดการเรียนการสอน”^{๔๓} ในการพัฒนารูปแบบโรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา คือสมรรถนะด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ด้านคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของครู และความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียน ครูต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community) และร่วมเสนอแนะความคิดเห็นได้อย่างเหมาะสม และต้องเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นระบบ และผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญส่งเสริมและสนับสนุนด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและเวลาในการดำเนินงาน โดยเข้าร่วมกลุ่มพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูผู้สอนและผู้สังเกตการสอน ต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและยอมรับซึ่งกันและกัน จากครูพี่เลี้ยงที่ร่วมผู้สังเกตการสอน และครูผู้สอน ที่มีมิตรภาพที่ดี มีความไว้วางใจกัน และจำเป็นต้องมีผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentoring) โดยผู้มีความรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning และการวัดประเมินผล

^{๔๓}สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๕.

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงการนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่

จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิด Active Learning และฐานสมรรถนะ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ที่ได้จากการศึกษาวิจัย เมื่อทำการบูรณาการเข้ามาในการจัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ พบว่า หลักการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ “Moral and Quality Organization” หรือ MQO

วัตถุประสงค์ ๑. เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ ๒. เพื่อพัฒนาครูที่สร้างการเปลี่ยนแปลงในการจัดการเรียนรู้อาชีพวิถีพุทธสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่

LAT Model

๑ พฤติกรรมผู้นำที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Leadership Behavior (๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking)) โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและนักฟังที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหาปัญหา ข้อท้าทาย และทางออกของปัญหาลักษณะของบุคคลกรในองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ มี ๕ ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ ๑ บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ขั้นคัดเลือกบุคคลที่เป็นเลิศ หรือบุคคลชั้นเลิศ โดยเฉพาะผู้บริหาร ที่ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการคือ มีคุณธรรม และมีคุณภาพ มีคุณลักษณะใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามที่ดี เป็นนักฟังที่ดี บริหารคน บริหารเวลา บริหารทรัพยากร และสามารถจัดการกับปัญหาได้

ลักษณะที่ ๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) การสร้างทัศนคติร่วมของคนในองค์กร ให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

ลักษณะที่ ๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) การเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่มุมมองหรือมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดความเข้าใจในเรื่องของตนเอง ผู้อื่น และองค์กร จนเกิดเป็นความเชื่อพื้นฐาน ข้อสรุปหรือภาพลักษณ์ที่ตกผลึกในความคิดของตน โดยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

ลักษณะที่ ๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กร โดยการแลกเปลี่ยน และพัฒนาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ โดยอาศัยการสนทนา อภิปราย การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ คิดในสิ่งใหม่ๆ สมาชิกในทีมมีการทำวานที่สอดคล้องกัน และปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีความไว้วางใจต่อกัน

ลักษณะที่ ๕ การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) วิธีการคิดหรือการมองสิ่งต่างๆ ในลักษณะของภาพโดยรวมทั้งหมด มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ว่ามีการเชื่อมโยงกัน

อย่างเป็นระบบ เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติงานให้ผลของงานเกิดความกระจำจ ชัดเจน เป็นระบบ

๒. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย ไม่ตั้งอยู่ในสถานที่พลุกพล่านจอแจ ใกล้แหล่งชุมชนที่มีความสมบูรณ์ด้านอาหาร และมีครูอาจารย์คอยให้การสนับสนุน นอกจากนี้ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีชื่นชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน

๓. จัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) ลักษณะการจัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) บุคลากรหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้ในทุกสาขาวิชา โดยองค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้าและแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษาเข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายโอนข้อมูล

กลไกในการขับเคลื่อน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หรือ เงื่อนไขในการนำโมเดลไปใช้ในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

๑. คน

๒. การบริหารจัดการ

๓. การจัดการศึกษา

มีรายละเอียดดังนี้

๑. คน ประกอบด้วย คนในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน นักศึกษา คนนอกสถานศึกษา ได้แก่ องค์กรศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่าย โดยมีแนวทางในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับตามหลักไตรสิกขา ครอบคลุมตั้งแต่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนผู้เรียน โดยเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ เห็นความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษาตามแนววิถีพุทธ ผู้บริหารและครูต้องได้เข้ารับการอบรมตามแนววิถีพุทธอยู่เสมอ มีความกตัญญู ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษาด้วยสันติวิธีได้ “...สถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะ

อันพึงประสงค์แก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการ”^{๔๔} “...เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเลิศในยุควิถีใหม่ เรายังคงต้องนำหลักไตรสิกขา มาเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างเยาวชนให้มี Soft Skill โดยพ่วงกับทักษะการเรียนรู้ การสอน และแนวทางการดำเนินชีวิต”^{๔๕} “...วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขา เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึงในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการการศึกษา”^{๔๖} ดำเนินการบริหารโดยผู้อำนวยการและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางพัฒนา ซึ่งต้องมีดัชนีตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการบริหารตามเป้าหมายที่กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญในการดำเนินการ

๒. ระบบการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ แผนปฏิบัติราชการ โครงการ หลักสูตรการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ระเบียบข้อตกลงของสถานศึกษา การติดตามประเมินผล

กระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธยุคชีวิตวิถีใหม่ ผู้บริหาร ผู้อำนวยการสถานศึกษา จึงต้องวางนโยบายการบริหารงาน และจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินการ โดยพัฒนาครูผู้สอน และวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน โดยการนำทักษะการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ...องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วม และสภาพแวดล้อม^{๔๗} ... แผนงาน นโยบาย และเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การสร้างการมีส่วนร่วมในทุกระดับ และทุกภาคส่วน, การปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน และเป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ, การติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ และการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ^{๔๘} ...ส่งเสริมด้านสื่อ เครื่องมือในการพัฒนาเอกลักษณ์และการสร้างเครือข่าย^{๔๙}

^{๔๔} สัมมนาวิจัย อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๕} สัมมนาวิจัย ดร.พงศ์ธร พิมพิณิตย์, ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๖} สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๔๗} สทนากลุ่ม อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๘} สทนากลุ่ม ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๔๙} สทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

โดยมีหลักการเป็นการดำเนินการร่วมกันของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบดังนี้

๑. การมีวิสัยทัศน์ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน
๒. มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
๓. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
๔. มีกระบวนการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาการในทุกชั้นตอน
๕. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือ

และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

๖. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ PLC

โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑) การมีวิสัยทัศน์ ค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน โดยเริ่มต้นจาก กำหนดเป้าหมาย อภิปราย สะท้อนผล แลกเปลี่ยนกับคนอื่น ๆ เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการและสะท้อนผลต่อไป

- ๑.๑) การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติ
- ๑.๒) การเริ่มต้นความรู้ใหม่
- ๑.๓) การออกแบบเครื่องมือและรูปแบบการพัฒนาผู้เรียน

๒) มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการวางแผนด้วยความร่วมมือ สมาชิกของกลุ่มกำหนดสารสนเทศที่ต้องใช้ในการดำเนินการ

๓) มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดความคาดหวัง และวิเคราะห์การสอนสืบเสาะหาวิธีการที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จสูงสุด

๓.๑) ทบทวนข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการสอนหลังจากได้มีการจัดเตรียมต้นแบบที่เป็นการวางแผนระยะยาว

- ๓.๒) จัดให้มีช่วงเวลาของการชี้แนะ โดยเน้นการนำไปใช้ในชั้นเรียน

๓.๓) ให้เวลาสำหรับครูในการสังเกตการปฏิบัติในชั้นเรียนที่สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้อย่างประสบผลสำเร็จ

๔) มีกระบวนการการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ โดยเริ่มต้นจากการใช้กลุ่มเล็กๆ ก่อน แล้วค่อยขยาย

๔.๑) ศึกษาและตรวจสอบผลการนำไปใช้และการสะท้อนผลเพื่อนำมากำหนดว่าแผนไหน ควรใช้ต่อไปและแผนไหนควรปรับปรุงหรือยกเลิก

- ๔.๒) วางแผนเพื่อความสำเร็จ เรียนรู้จากอดีต ปรับปรุง และเสริมสร้างกำลังใจ

๕) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี มีการยอมรับนับถือ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยนำสู่สาธารณะ แผนไหนที่สำเร็จก็จะมีเชิญชวนให้คนอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ยกย่องและแลกเปลี่ยนความสำเร็จ

๖) เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการรวมตัว ร่วมใจร่วมพลัง ร่วมปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกัน ของครู และผู้บริหาร บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน โดยทำงานร่วมกันแบบทีม เรียนรู้ที่ครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารแบบผู้ดูแลสนับสนุน ส่งการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง ส่งคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จ หรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้

๓. การจัดการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินการโครงการ/กิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน และบุคลากร การมีส่วนร่วมของทุกระดับและทุกภาคส่วน มุ่งเน้นพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การตระหนักรู้และเห็นคุณค่า พยายามสร้างวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๔ ด้าน ที่ได้จากองค์ความรู้ของการจัดการเรียนรู้ทักษะอาชีพและทักษะอนาคตของวิทยาลัยชีวศึกษา ได้แก่ ๑) ด้านความรู้ (Knowledge) ๒) ด้านทักษะการคิด (Mindset) ๓) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ๔) ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) โดยเฉพาะเครือข่ายความร่วมมือด้านการฝึกทักษะคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์

ด้านที่ ๑ ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์งานสร้างสรรค์ งานวิจัย สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย โดยผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน หรือร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตาม วัตถุประสงค์ และเผยแพร่สู่สาธารณชน

กิจกรรมดังนี้ (๑) พาไปทัศนศึกษา บริษัทออกแบบเกม เขียนโปรแกรมหรืออาชีพอื่นๆ

(๒) เชิญผู้รู้มาจัดกิจกรรมบรรยายสาขาละ ๑ ครั้ง

(๓) จัดกิจกรรมผ่านชมรม

(๔) จัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในเครือ ระดับภาค ระดับประเทศ

(๕) การทำศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษา เช่น ศูนย์บ่มเพาะคาร์แคร์ การตลาด

ด้านที่ ๒ ด้านทักษะการคิด (Mindset) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะการคิด และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ทักษะวิชาชีพ และทักษะ ชีวิตเป็นไปตาม มาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษา

แต่ละระดับการศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาวะที่ดี

กิจกรรมดังนี้ (๑) กิจกรรมทัศนศึกษา บริษัทออกแบบเกม เขียนโปรแกรมหรืออาชีพอื่นๆ

(๒) เรียนรู้เรื่องลิขสิทธิ์

(๓) ออกแบบการเรียนรู้ผ่านโครงงาน หรือโครงการ เพื่อคิดค้นนวัตกรรม และใช้ทักษะที่เรียนมาแก้ปัญหา และสร้างนวัตกรรม เช่น ทำโปรแกรมรับสมัครนักศึกษา เป็นต้น เพื่อลดการทำงานโดยใช้เทคโนโลยีที่เรียนมาในการออกแบบ สติ๊กเกอร์ไลน์

(๔) จัดการแข่งขันทักษะวิชาชีพในเครือ ระดับภาค ระดับประเทศ

(๕) การทำศูนย์บ่มเพาะอาชีวศึกษา เช่น ศูนย์บ่มเพาะคาร์แคร์ การตลาด

ด้านที่ ๓ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (Soft Skill) ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติและกิจนิสัย ที่ดีภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะและมีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมดังนี้ (๑) กิจกรรมทางศาสนา จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

(๒) กิจกรรมทำความดี สะสมแต้ม ในรายวิชากิจกรรม เช่นที่บ้านพักคนชรา วัด หรือส่วนงานราชการ เป็นต้น

(๓) จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์สะสมแต้ม เช่น ซ่อมไฟฟ้า ซ่อมแอร์

(๔) นิมนต์พระมาเทศน์

(๕) อบรมคุณธรรม ๑๔ ประการ โดยฝ่ายกิจการนักศึกษา

ด้านที่ ๔ ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Network) โดยเฉพาะเครือข่ายความร่วมมือด้านการฝึกทักษะคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สถานศึกษามีการสร้างร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรทางศาสนาต่าง ๆ เช่น วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถานปฏิบัติธรรมในพื้นที่ ในการจัดการศึกษา การจัดทำทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนและคนในชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยมีกิจกรรมดังนี้ กิจกรรมบันทึกลงนามความร่วมมือของส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่บุคคล ชุมชน องค์กรทางศาสนาต่าง ๆ เช่น วัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสถานปฏิบัติธรรมในพื้นที่

การสร้างสื่อการเรียนรู้โดยใช้ Metaverse สร้างโลกเสมือนจริง ความรู้ด้านเทคโนโลยีโลกเสมือน Metaverse การเข้าถึงและใช้งาน เทคโนโลยีโลกเสมือน Metaverse เป็นเทคโนโลยีที่สามารถนำมาพัฒนาการเรียนรู้อาชีวศึกษาจัดการอบรมความรู้พื้นฐานของ Metaverse ประโยชน์ของ Metaverse และการนำมาใช้งาน โดยเรียนรู้แพลตฟอร์ม Spatial การสร้างและลงชื่อใช้งาน Spatial

การสร้างอวตาร การปรับตกแต่งอวตาร เครื่องมือในการใช้งานและควบคุมอวตาร การสร้างพื้นที่ใน Spatial การนำผลงานเข้าพื้นที่ รูปแบบ ๒D ๓D เพิ่ม URL, VDO ,PDF โดยอาจเริ่มต้นด้วยการพัฒนา ร่วมกันเพื่อเป็นต้นแบบในการเรียน เพื่อเกิดความเท่าเทียมทางการศึกษา จากนั้นการขยายเครือข่าย พัฒนา สร้างโครงงานกิจกรรม จัดการแข่งขันภายในวิทยาลัย ระดับจังหวัดและระดับประเทศ สอดคล้อง กับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับ Metaverse ดังนี้ “...ในภาพอาชีวะสิ่งที่ขาดหายไป คือ เราขาดโลก ณ ปัจจุบัน ตอนนี้เราควรจะมีการเรียนรู้เกี่ยวกับ Metaverse เป็นโลกเสมือนจริง ถ้าอาชีวะทำได้จะ ตอบโจทย์ ในระดับอุดมศึกษา โลก Metaverse ที่คนอยู่ในห้อง ๆ หนึ่งแต่สามารถคุยกันได้ทั้งโลก การ ถ่ายทอดความรู้เฉพาะวิชาชีพทางอาชีวศึกษาก็จะเรียนได้ง่ายขึ้น เป็นการเรียนที่ตอบโจทย์ เมื่อเรียนรู้ แล้วไปฝึกปฏิบัติจริง อาชีพที่สำคัญในสายอาชีวะจริงๆ เช่น อาชีพ Metaverse ให้เงินเดือนมาก พอสมควรหรือทำ Metaverse กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยได้จะดีมาก ๆ นำความรู้ทาง พระพุทธศาสนาไปแปะสร้างห้องแห่งการเรียนรู้”^{๕๐}

สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็น เลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่มี ๔ องค์ประกอบคือ องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบ การบริหาร องค์ประกอบรูปแบบการสอนของครู และองค์ประกอบรูปแบบการเรียนรู้ โดยมีการบูรณา การการพัฒนาด้วยหลักไตรสิกขา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน พัฒนางาน และบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อาชีววิถีพุทธ โดยเฉพาะด้านหลักสูตรการสอน จะ วิธีการจัดการที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ศึกษา ค้นคว้าได้ง่าย ผ่านกระบวนการ นำสู่การปฏิบัติแล้วเกิดความรู้ใหม่ สามารถบริหารแก่องค์กร สังคม และชุมชนได้ โดยจะเน้นไปที่ แผนงาน การจัดการตารางสอนในรายวิชา หลักการและวิธีการบูรณาการเรียนการสอน เกิดการเรียนรู้ แบบพุทธบูรณาการ ยึดหลักของไตรสิกขาเป็นกลไกการเรียนการสอนของครู และการปฏิบัติ เพื่อให้มี การแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ แต่ สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้

การดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการเนื้อหาวิชาและหลักธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ศีล คือ การมีวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามต่อตัวเองและผู้อื่น สมาธิ คือ มุ่งพัฒนา จิตใจให้เข้มแข็งอย่างมีคุณภาพ และปัญญา คือ การมีความรู้ที่ถูกต้อง มีศักยภาพในการคิดและ แก้ปัญหา การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผ่านกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแบบพุทธบูรณาการ สอดคล้องกับแนวคิดของ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่กล่าวว่า

“...แนวทางการขับเคลื่อน น้อมนำหลักพุทธธรรมเข้าไปบูรณาการกับหลักสูตรการจัดการ เรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมใน

^{๕๐}สัมภาษณ์ ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

พระพุทธศาสนาอย่างเป็นวิถีชีวิต ตลอดจนมีทักษะวิชาชีพควบคู่กับทักษะชีวิตที่มีพุทธธรรมเป็นฐาน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา...^{๕๑} ...การศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ก็เป็นการจัดการเรียนการสอน พัฒนาการผู้เรียนโดยการใช้หลักไตรสิกขา ก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นการสร้างกตึกหรือว่าวินัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงจิตสำนึก เป็นการพัฒนามตามหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยมีผู้บริหาร ครู แล้วก็พระสงฆ์ แล้วก็ชุมชน เป็นผู้ขับเคลื่อนเพื่อให้บรรลุไป ตามเจตนารมณ์ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร^{๕๒} ...ลักษณะของของการนำวิถีพุทธเข้ามาในการจัดการเรียนการสอน ต้องมีความเชื่อมั่นว่า ครู บุคลากรผู้บริหารต้องเข้าใจคำว่า “วิถีพุทธ” มีหลักการปฏิบัติและดำเนินการจัดการเรียนการสอนในรูปบูรณาการศาสตร์ทางโลกและศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา โดยนำหลักของไตรสิกขามาบูรณาการในรายวิชา^{๕๓} ...ในเรื่องของความเป็นเลิศ เราต้องอยู่ได้ในยุควิถีใหม่ ต้องนำหลักไตรสิกขาซอฟต์แวร์สกลมารวมกับทักษะ อยู่ได้ ทำได้ อยู่ใฝ่ใจ^{๕๔} ...องค์ประกอบสำคัญการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ ในมุมมองที่เกี่ยวข้องเป็นความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง ๓ ภาคส่วน ได้แก่ ส่วนของสถานศึกษา ครอบครัว แล้วก็หน่วยงานทางด้านพระพุทธศาสนา หรือเราเรียกว่าบวร นั่นก็คือบ้าน วัด โรงเรียน ในส่วนของสถานศึกษาเราต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขา ลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝังซอฟต์แวร์สกลคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ผู้เรียน^{๕๕}

การนำหลักธรรมในศาสนาเป็นหลักการปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่ดีในการดำรงชีวิตและพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านอารมณ์ และด้านสติปัญญา เน้นให้นักเรียนรู้จักคิด และแก้ปัญหาด้วยการนำหลักธรรมทางศาสนาไปปฏิบัติ โดยมีการบูรณาการทักษะการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ ในการเรียนรู้ ในวิถีชีวิตในชีวิตประจำวัน มีเทคนิคการนำเข้าสู่เนื้อหา การเริ่มต้นที่ดีมีส่วนช่วยให้การสอนสำเร็จผลดีเป็นอย่างมาก สร้างบรรยากาศในการสอนให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ให้ตึงเครียด ไม่ให้เกิดอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้เรียน ให้เขามีความภูมิใจในตัว สอนมุ่งเนื้อหา มุ่งให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่สอนเป็นสำคัญ ไม่กระทบตนและผู้อื่น ไม่มุ่งยกตนข่มผู้อื่น ไม่มุ่งเสียดสีใคร ๆ สอนโดยเคารพ คือตั้งใจสอน ทำ

^{๕๑}สัมภาษณ์ คุณแม่ชีระเบียบ ธิธัญญาณี ประธานบริหารโรงเรียนมัธยมจุลฉวีศรีสะเกษ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

^{๕๒}สัมภาษณ์ อาจารย์นาริรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๓}สนทนากลุ่ม อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

^{๕๔}สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ธร พิมพะนิตย์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๕}สัมภาษณ์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

จริง ด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่มีความหมาย มองเห็นความสำคัญของ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย เข้าใจง่ายผู้เรียน ใช้ภาษาสุภาพ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การเรียนรู้ในชั้นเรียนจะเป็นลักษณะการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้ ทั้งความรู้ กระบวนการฝึกปฏิบัติ และมีการวัดประเมินทุกหน่วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านคุณลักษณะนิสัย ศรัทธา ค่านิยม และโดยลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาธรรม ๔ ประการ สอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวว่า “...การที่นำวิถีพุทธมาผนวกกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาจึงจำเป็นและเร่งด่วน โดยต้องจัดกระบวนการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ ถ้าใช้วิถีพุทธมาช่วยจะสามารถปรับแนวให้เด็กมีภาวะ คือ มีความสามารถในการรับแรงกดดันได้สูงขึ้น อย่างน้อยเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม เพราะสถานการณ์จะยิ่งกดดันมากกว่าเดิมในอนาคต เหตุผลเพราะว่าวิถีพุทธจะช่วยให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีความเข้าใจงาน มีการมองงานอย่างลุ่มลึก ใช้โยนิโสมนสิการเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กมีความอดทน และสามารถก้าวข้ามสถานการณ์นี้ไปได้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่บริษัท ห้างร้าน หรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้คนเหล่านี้ต้องการ”^{๕๖}

“...การดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ก็คือการที่จะใช้ระบบควบคุมให้ วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขาหรือไม่ นั่น ก็ต้องมีระบบ สังคมก็เป็นส่วนหนึ่งในส่วนของระบบ การขับเคลื่อนตรงนี้ คณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ที่จะขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ แนวทางการปฏิบัตินั้นไปสู่ลูกศิษย์เพื่อที่จะให้เขาเป็นเยาวชนที่ดี ก็จะรวมถึงในเรื่องของการจัดการของคณะครู อาจารย์ต่าง ๆ ที่พัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นไปตามหลักของการจัดการการศึกษา”^{๕๗}

แนวคิดในการบูรณาการระหว่างหลักธรรม การใช้สื่อ และกิจกรรมในการเผยแพร่ การพัฒนาและเสริมสร้างนักเรียนนั้น ประสานกับเทคโนโลยีเป็นการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยสื่อและกิจกรรมที่ใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ด้วยนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ ด้วยตระหนักถึงความสำคัญและพยายามบูรณาการโดยเชื่อมโยงหลักการทางพุทธธรรมมาน้อมนำเป็นเครื่องมือบูรณาการกับสื่อและกิจกรรมในการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับทั้งความรู้ในหลักวิชา และได้พัฒนาความคิดสติปัญญา สร้างจิตสำนึกและคุณธรรมให้สามารถนำความรู้ที่ได้นั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดปัญญาดำรงอยู่ได้ด้วยดีมีอิสรภาพทางความคิด ปัญญา อารมณ์เติบโตเป็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

^{๕๖} สัมมนาวิจัย ดร.ธีร ภาวนันท์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๕๗} สัมมนาวิจัย อาจารย์กิตติภาส นั่งสูงเนิน รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สรุปผลที่เกิดจากการพัฒนา มาจากสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

๑. รูปแบบของครูที่สอน (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

บทบาทของครูจะต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่จากเคยเป็นผู้สอน ผู้ให้ความรู้มาเป็น ๑) ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) ๒) ครูเป็นผู้แนะแนวทาง (guide/coach) ๓) ครูเป็นผู้ร่วมเรียน/ผู้ร่วมศึกษา (co-learning/co-investigator)

ครูควรถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ฝึกให้นักเรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีเหตุผล รู้จักคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาเป็น ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับวัยผู้เรียนในศตวรรษที่ ๒๑ มีเทคนิคการสอนแบบอิลีรน์นึ่ง มีแอปพลิเคชัน การตูนแอนิเมชัน ให้นักเรียนได้เรียนรู้ในการสร้างนวัตกรรมสิ่งใหม่ ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนเองและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑

จัดอบรมครูสอนให้มีความเชี่ยวชาญด้านเทคนิค กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ๒) ครูมีการเตรียมความพร้อมก่อนการเรียนการสอนให้เป็นระบบ มีคำถามหรือกิจกรรมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ในระหว่างการเรียนการสอน ๓) จัดอบรมหรือฝึกทักษะการสอนให้ครูมีการพัฒนาตนเองด้านเทคนิคการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างหลากหลายใช้จัดการเรียนการสอน ๔) ครูควรมีการจัดอบรมเชิงสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มของครูผู้สอนช่วยกันระดมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ๕) ครูต้องสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

๒. สภาพแวดล้อมวิถีชีวิตใหม่ของนักเรียน

“...การจัดสภาพทางด้านกายภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ มีการเตรียมหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับกิจกรรมวิถีพุทธ จัดการเรียนการสอนดีโดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในทุกขั้นตอน โดยในทุกหน่วยการเรียนรู้จะมีการจัดสื่อที่ดีแล้วก็จัดสภาพแวดล้อมแล้วก็สร้างแหล่งเรียนรู้ที่ดี มีพระพุทธรูปประจำวิทยาลัย หรือว่ามีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน นอกจากนั้นก็มีการเตรียมกิจกรรมสำหรับผู้เรียน เช่น กิจกรรมโครงการคุณธรรม. การเข้าค่ายคุณธรรม การพัฒนาตามระบบไตรสิกขาก็เช่นเดียวกัน ก็จะมีหลักธรรมสนับสนุน^{๕๔}

๓. ทักษะผู้เรียนด้านนวัตกรรม (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

๔. ทักษะชีวิตด้านการทำงาน (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

ให้มีทักษะความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีปกติสุข

๕. ทักษะเทคโนโลยี (การสอนแนวใหม่เป็นอย่างไร)

^{๕๔}สัมภาษณ์เชิงลึก อาจารย์นารินทร์ ทรัพย์ประเสริฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์, วันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนได้นำสื่อในรูปแบบต่างๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของ Metaverse การ์ตูนแอนิเมชัน และสื่อทางโทรทัศน์ในรูปแบบต่างๆ

๖. ได้รูปแบบการเรียนรู้ไตรสิกขา

แนวทางการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพนักเรียนด้วยหลักพุทธธรรม เน้นการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนไทยทุกมิติที่สอดคล้องกัน ให้มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา การเรียนการสอนทุก กระบวนการทั้งในเรื่องของวิชาการและวิชาชีพ บูรณาการด้วยหลักไตรสิกขา รวมถึงเรื่องของการกิน การเรียน และการเล่น สร้างพฤติกรรมให้เกิดความเคยชินที่ดี”

ผู้วิจัยนำกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงานการวิจัย ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการจัดการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงสรุปกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินงานการวิจัย

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
๑. หลักสูตร	๑. บูรณาการหลักพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้ทุก สาขาวิชา ๒. ฝึกปฏิบัติจริงตามสาขาวิชาชีพที่สอดคล้อง วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนและวิถีของประชาชน ๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ๔. พัฒนาหลักสูตรโดยการใช้วิธีการ Active Learning ๕. เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือการลงมือทำ	ผู้สอนใช้แนวทางการ เรียนรู้ตามหลัก ไตรสิกขา และวิธีการ Active Learning เข้า ไปในทุกวิชา เพื่อทำ ให้เกิดการพัฒนาย่าง ยั่งยืน
๒. การจัดการเรียน การสอน	๑. บูรณาการหลักธรรมไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในหลักสูตรรายวิชาและวิชาชีพ ๒. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแบบพุทธบูรณาการ ๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และActive Learning ๔. สร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่นำไปสู่ การพัฒนาผู้เรียนให้มีหลักธรรมนำการเรียนรู้สู่การ ปฏิบัติจริง ๕. เน้นกระบวนการเรียนรู้ มากกว่าเนื้อหาวิชา	แนวทางการบูรณาการ เรียนการสอนแบบ ไตรสิกขา และการ เรียนรู้แบบ Active Learning คือ การ พัฒนาจิตและปัญญา ด้วยการลงมือทำ คิด แก้ปัญหาอย่างถูกวิธี ด้วยการใชปัญญา

ตารางที่ ๔.๔ แสดงสรุปกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานการวิจัย (ต่อ)

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
๓. สภาพแวดล้อมทางกายภาพตามหลักสัปปายะ	๑. จัดทำป้ายที่แสดงถึงบริบทของสถานศึกษา อาชีวศึกษาวิถีพุทธ ๒. จัดให้มีพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ในที่อันเหมาะสมและเห็นเด่นชัดภายในสถานศึกษา ๓. จัดให้มีพระพุทธรูปประจำห้องพระพุทธศาสนา หรือลานธรรม ๔. จัดให้มีพื้นที่สำหรับศึกษาธรรมะ มีป้ายพุทธสุภาษิต วาจาธรรม พระราชดำรัส หรือคำสอน ส่งเสริมคุณธรรม ติดตามที่ต่างๆ ที่มีความเด่นชัด ๕. มีการดูแลอาคาร ห้องเรียน สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	- คงรักษาแนวทางปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา - พัฒนาพฤติกรรมผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม
๔. ครูผู้สอน	๑. ครูเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจ มีเจตคติและจิตวิญญาณความเป็นครู ๒. มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ๓. มีจรรยาบรรณในวิชาชีพครูเป็นพื้นฐาน และมีพรหมวิหาร (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ๔. เป็นแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมในการพัฒนาจิตใจและสังคม ๕. จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบพุทธบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ๖. เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน มีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนประพฤติและปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ๗. ผู้สอนสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น เตรียมตัวอย่างภาพ วิดีทัศน์ และวิธีดำเนิน	- ครูผู้สอนเป็นผู้นำ กระตุ้น และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ใช้กระบวนการคิดและลงมือกระทำหรือปฏิบัติจริงด้วยตนเองตามสถานการณ์นั้น

ตารางที่ ๔.๔ แสดงสรุปกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานการวิจัย (ต่อ)

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
	การ เมื่อผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจะเกิดแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมในระหว่างเวลาเรียน เช่นการอภิปราย การปฏิบัติการตอบคำถาม การอ่านซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน	
๕. ผู้เรียน	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งทางด้านกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม มีสมรรถนะที่ดี ๑. ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าการนั่งฟังอยู่เฉย ๆ ๒. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม (เช่น การอ่าน การพูด การเขียน) ๓. การถ่ายทอดข้อมูลมีความสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาทักษะของผู้เรียน ๔. เน้นความสำคัญในการสำรวจทัศนคติและค่านิยมของผู้เรียนให้มากขึ้น ๕. เพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่) ๖. ผู้เรียนสามารถได้รับข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ทันทีจากผู้สอน ๗. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดขั้นสูง (การวิเคราะห์ การสังเคราะห์การประเมินผล)	- ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ - ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้

ตารางที่ ๔.๔ แสดงสรุปกระบวนการนำแนวคิดเชิงระบบไปใช้ในการปฏิบัติงานเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานการวิจัย (ต่อ)

สิ่งที่ป้อนเข้าไป (Input)	กระบวนการ (Process)	ผลผลิต (Output)
๖. สื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยี สารสนเทศ	๑. พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ๒. เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่าง เหมาะสม ประหยัด ทันสมัย น่าสนใจ ช่วยให้ ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาวิชา สะดวกในการใช้งาน ๓. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยี สารสนเทศสัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับระดับความรู้ ช่างวัย และ ประสบการณ์ของผู้เรียน	- เกิดช่องทางการ เรียนรู้ ด้วยสื่อออนไลน์ - ผู้เรียนใช้สื่อ เทคโนโลยีอย่าง ถูกต้องและเหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้ ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ รูปแบบการเรียนรู้อาชีพวิถีพุทธ

๑. ประสบการณ์ผู้เรียน

๒. ด้านทักษะการเรียนรู้ ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนประกอบด้วยกลุ่มทักษะต่าง ๆ

๒.๑ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติ ๔

ทักษะ ได้แก่

๑) การคิดแบบมีวิจารณญาณ พฤติกรรมบ่งชี้

- รู้จักใช้เหตุผลในการทำความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ
- ตัดสินใจโดยใช้ทางเลือกที่หลากหลาย
- มองเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่างๆ
- วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือตอบคำถาม

๒) การสื่อสาร พฤติกรรมบ่งชี้

- พูดและเขียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน
- ใช้ ICT และจิตวิทยาเพื่อให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมาย

๓) การทำงานร่วมกัน พฤติกรรมบ่งชี้

- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- ปรับตัวได้ดีและตั้งใจที่จะให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

๔) การสร้างสรรค์ พฤติกรรมบ่งชี้

- ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน
- พัฒนาแนวคิดใหม่อยู่เสมอ
- เปิดรับมุมมองที่แตกต่าง

๓. ทักษะชีวิต ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติดังนี้

๑) ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว พฤติกรรมบ่งชี้

- ปรับตัวเข้ากับบทบาทและความรับผิดชอบที่แตกต่างกันได้
- ทำงานภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ตลอดจนการปรับความเร่งด่วนในการทำงานได้

งานได้

๒) การริเริ่มและการกำกับดูแลตนเอง พฤติกรรมบ่งชี้

- กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ของตนเองได้
- พัฒนาตนเองเพื่อยกระดับความรู้ความชำนาญ เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้และ

โอกาสที่จะทำให้เกิดความเชี่ยวชาญ

- แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะมีกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

๓) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม พฤติกรรมบ่งชี้

- ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ
- ยกระดับความคิดของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม
- อยู่ร่วมกับวัฒนธรรมที่แตกต่างได้ และสามารถใช้ความแตกต่างมาช่วยสร้าง

นวัตกรรมและคุณภาพของงาน

๔) การมีผลงานและความรับผิดชอบ พฤติกรรมบ่งชี้

- วางแผนงานอย่างมีคุณภาพสูงโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณภาพของงานภายในเวลาที่เหมาะสม
- มีความรับผิดชอบที่ดีในการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา การทำงานที่ได้รับ

มอบหมาย เสร็จตามกำหนด

๕) ภาวะผู้นำและหน้าที่รับผิดชอบ พฤติกรรมบ่งชี้

- มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถโน้มน้าวและชี้นำให้งานบรรลุเป้าหมาย
- กระตุ้นความสามารถของผู้ร่วมงานให้ทำงานตามเป้าหมาย
- แสดงออกถึงความรับผิดชอบที่มีต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

๔. ทักษะการใช้สื่อและเทคโนโลยี ประกอบด้วยความสามารถในการปฏิบัติดังนี้

๑) ความเข้าใจและใช้เป็นในด้านข้อมูลข่าวสาร พฤติกรรมบ่งชี้

- แสวงหาและเข้าถึงสารสนเทศอย่างเหมาะสม สามารถประเมินสารสนเทศ

และนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์

- มีจริยธรรมในการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ
- สามารถรับสารที่แตกต่างกันออกไปตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ค่านิยม

และความเชื่อ

๒) ความเข้าใจและใช้เป็นในด้านสื่อ พหุติกรรมบ่งชี้

- ผลิตหรือเลือกสื่อได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย

คุณลักษณะ และหลักการใช้งาน

๓) ความเข้าใจและปฏิบัติเป็นในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พหุติกรรม

บ่งชี้

- ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือสื่อสาร หรือระบบเครือข่ายอย่างเหมาะสม
- ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการค้นคว้า จัดเตรียม จัดการ ประเมิน และสื่อสาร
- มีจริยธรรมในการใช้และการเข้าถึงสารสนเทศ

ภายหลังจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการจัดการ ได้แก่ หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บูรณาการด้วยเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

๔.๔ การสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

คณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยได้ทำแบบสำรวจเพื่อให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาได้ตอบแบบสำรวจ เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยภาพรวมว่าวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธนั้นได้ดำเนินการตามแนวทางอัตลักษณ์ ๒๙ ประการสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีผู้ตอบแบบสำรวจจำนวน ๓๖ คน โดยได้ตอบแบบสอบถามตามรายการที่คณะผู้วิจัยได้ทำแบบสำรวจ ผ่านโปรแกรม Google ฟอรม มีผลการวิเคราะห์แบบสำรวจดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

$\bar{X}$	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Coefficient of Variation)
Max	หมายถึง	ค่าสูงสุด (Maximum)
Min	หมายถึง	ค่าต่ำสุด (Minimum)
Sk	หมายถึง	ค่าความเบ้ (Skewness)
Ku	หมายถึง	ค่าความโด่ง (Kurtosis)
χ^2	หมายถึง	ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนประเภทค่าสถิติไค-สแควร์
df	หมายถึง	องศาอิสระ (Degree of Freedom)
p	หมายถึง	ระดับนัยสำคัญ (Significant)
TE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลรวม (Total Effect)
IE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect)
DE	หมายถึง	ขนาดอิทธิพลทางตรง (Direct Effect)
R	หมายถึง	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทำนาย (Coefficient of Determination)
GFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index)
AGFI	หมายถึง	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index)
RMR	หมายถึง	ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ (Root Mean Squared Residual)

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรแฝง

BSIL	หมายถึง	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านศีล
BMED	หมายถึง	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านสมาธิ
BWIS	หมายถึง	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านปัญญา
BSMW	หมายถึง	พฤติกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

สัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรสังเกตได้

BSIL1	หมายถึง	การพูดดี
BSIL2	หมายถึง	การกระทำสุจริต
BSIL3	หมายถึง	การดำรงชีพสุจริต

BMED1 หมายถึง การมีความเพียรพยายาม

BMED2 หมายถึง การมีสติกำกับตนเอง

BMED3 หมายถึง การมีจิตตั้งมั่น

BWIS1 หมายถึง การมีทัศนคติที่ดี

BWIS2 หมายถึง การมีความคิดที่ดี

การวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวนร้อยละ ดังตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

(n=๓๖)

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๙	๒๕
	หญิง	๒๗	๗๕
	รวม	๓๖	๑๐๐
อายุ	๒๕-๓๒ ปี	-	-
	๓๓-๔๐ ปี	๓	๘.๔
	๔๑-๔๘ ปี	๑๒	๓๓.๓
	๔๙-๕๖ ปี	๑๒	๓๓.๓
	มากกว่า ๕๖ ปี	๙	๒๕
	รวม	๓๖	๑๐๐
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	-	-
	ปริญญาตรี	๓	๘.๓
	ปริญญาโท	๒๔	๖๖.๗
	ปริญญาเอก	๙	๒๕
	รวม	๓๖	๑๐๐
สถานภาพการทำงาน	ข้าราชการ	๑๘	๕๐
	พนักงานประจำ	๖	๑๖.๘
	พนักงานชั่วคราว	๓	๘.๓
	ครูวิทยาลัยเอกชน	๓	๘.๓
	พระสงฆ์	๓	๘.๓
	ครูเอกชน	๓	๘.๓
	รวม	๓๖	๑๐๐

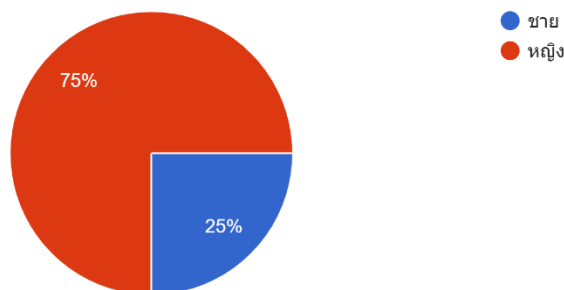
ตารางที่ ๔.๕ แสดงจำนวนและค่าร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ (ต่อ)

(n=๓๖)

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง	ครูผู้ช่วย	๖	๑๖.๘
ทางวิชาการ	ครูชำนาญการ	๙	๒๕
(วิทยฐานะ)	ครูเชี่ยวชาญ	๓	๘.๓
	ชำนาญการพิเศษ	๙	๒๕
	ผู้อำนวยการ	๓	๘.๓
	ครูพระสอนศีลธรรม	๓	๘.๓
	อาจารย์	๓	๘.๓
	รวม	๓๖	๑๐๐
ระยะเวลาปฏิบัติงาน	ปีแรก	-	-
	๒-๔ ปี	-	-
	๕-๗ ปี	๖	๒๕
	๘-๑๐ ปี	๓	๘.๓
	มากกว่า ๑๐ ปี	๒๔	๖๖.๗
	รวม	๓๖	๑๐๐
ดำรงตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	๑๒	๓๓.๔
	รองผู้อำนวยการสถานศึกษา	๑๘	๕๐
	หัวหน้ากลุ่มงาน	๓	๘.๓
	พระสอนศีลธรรม	๓	๘.๓
	รวม	๓๖	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๖ คน ตามรายการดังนี้

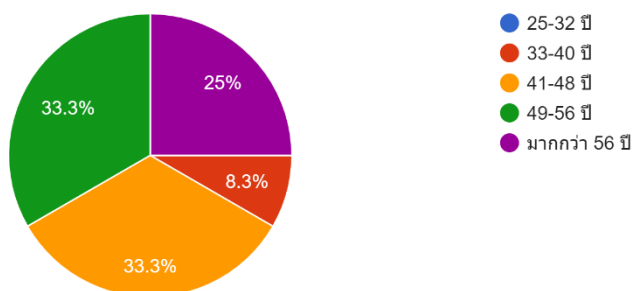
๑. เพศของผู้ตอบแบบสำรวจ

แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงร้อยละของเพศผู้ตอบแบบสำรวจ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย เพศชาย จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕ และเพศหญิง จำนวน ๒๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๕ ดังนั้น จึงเห็นว่าเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ๓ เท่า

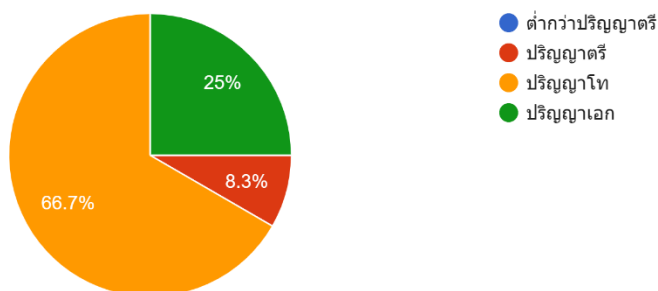
๒. อายุของผู้ตอบแบบสำรวจ

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงร้อยละของอายุผู้ตอบแบบสำรวจ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างช่วงอายุประกอบด้วย ช่วงอายุระหว่าง ๓๓-๔๐ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ช่วงอายุระหว่าง ๔๑-๔๘ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓, ช่วงอายุระหว่าง ๔๙-๕๖ ปี จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ และช่วงอายุมากกว่า ๕๖ ปี จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ดังนั้น เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างช่วงอายุระหว่าง ๔๑-๕๖ ปี มากที่สุด

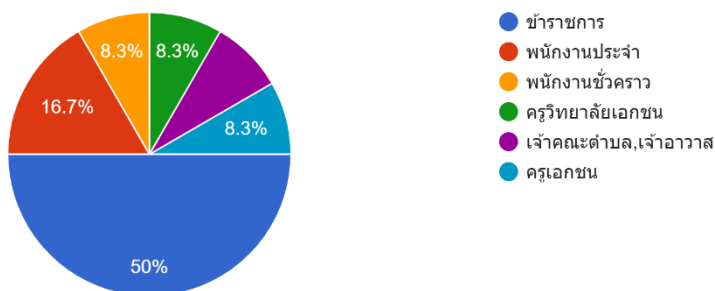
๓. ระดับการศึกษา

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงร้อยละของระดับการศึกษา

พบว่า กลุ่มตัวอย่างระดับการศึกษาประกอบด้วย ระดับปริญญาตรี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ระดับปริญญาโท จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ และระดับปริญญาเอก จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕ ดังนั้น เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับการศึกษา ระดับปริญญาโท มากที่สุด

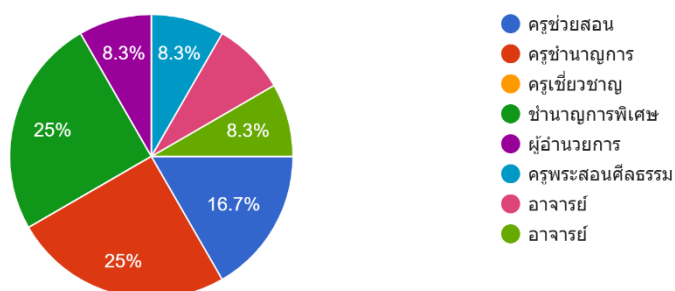
๔. สถานภาพการทำงาน

แผนภาพที่ ๔.๙ แสดงร้อยละของสถานภาพการทำงาน

พบว่า กลุ่มตัวอย่างสถานภาพการทำงานประกอบด้วย ข้าราชการ จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐, พนักงานประจำ จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗, พนักงานชั่วคราว จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ครูวิทยาลัยเอกชน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, พระสงฆ์ (เจ้าคณะตำบล) จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ครูวิทยาลัยเอกชน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ และครูเอกชน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างสถานภาพการทำงาน ข้าราชการ มากที่สุด คือ ร้อยละ ๕๐

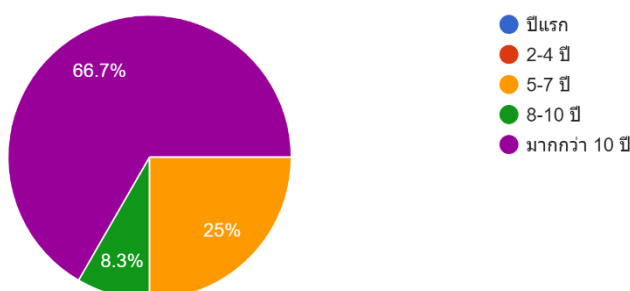
๕. ตำแหน่งทางวิชาการ (วิทยฐานะ)

แผนภาพที่ ๔.๑๐ แสดงร้อยละของตำแหน่งทางวิชาการผู้ตอบแบบสำรวจ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างตำแหน่งทางวิชาการ (วิทยฐานะ) ประกอบด้วย ครูช่วยสอน จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗, ครูชำนาญการ จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕, ครูเชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ชำนาญการพิเศษ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ผู้อำนวยการ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓, ครูพระสอนศีลธรรม จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ และอาจารย์ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างตำแหน่งทางวิชาการ ครูชำนาญการและชำนาญการพิเศษ มากที่สุด คือ ร้อยละ ๒๕

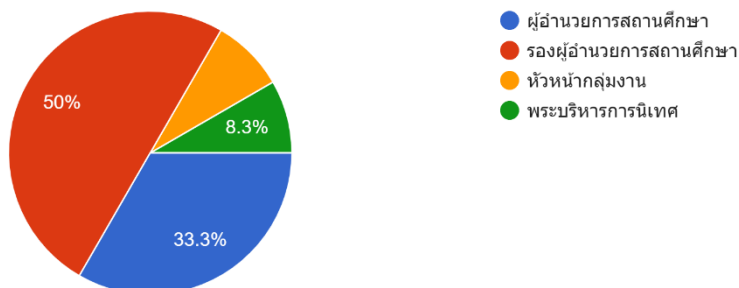
๖. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา

แผนภาพที่ ๔.๑๑ แสดงร้อยละของระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาผู้ตอบแบบสำรวจ

พบว่า กลุ่มตัวอย่างระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา ประกอบด้วย ระยะเวลา ๕-๗ ปี จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕, ระยะเวลา ๘-๑๐ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ และ ระยะเวลามากกว่า ๑๐ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ ดังนั้น เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างระยะเวลาในการปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษา ทำงานมากกว่า ๑๐ ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ ๖๖.๗

๗. ภายในระยะ ๕ ปี ที่ผ่านมา ท่านได้ดำรงตำแหน่งใด

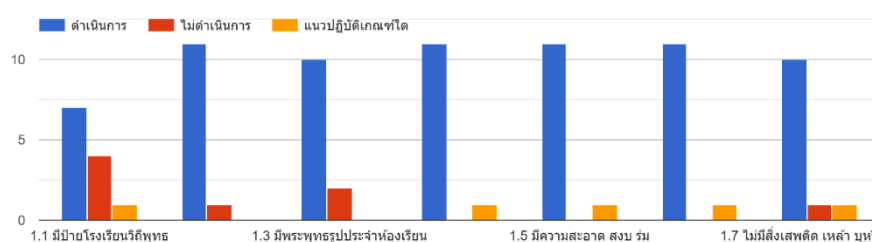
แผนภาพที่ ๔.๑๒ แสดงร้อยละของภายในระยะ ๕ ปี ที่มา ท่านได้ดำรงตำแหน่งใด

พบว่า กลุ่มตัวอย่างการดำรงตำแหน่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓, รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐, หัวหน้ากลุ่มงาน จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ และพระสอนศีลธรรม จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น เห็นได้ว่า จำนวนกลุ่มตัวอย่างของตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษามีบทบาท มากที่สุด คือ ร้อยละ ๕๐

นอกจากข้อมูลตารางที่ปรากฏข้างบน มีข้อมูลเพิ่มเติม ดังนี้
 ๘. ในปีที่ผ่านมาพบว่า ผู้ตอบแบบสำรวจ ได้เข้าอบรมหรือประชุมฝึกอบรม ไม่ต่ำกว่า ๑ ครั้ง
 ๙. ภูมิภาคที่ตั้งสถาบันการศึกษาอาชีวศึกษาที่ตอบแบบสำรวจ ดังนี้
 ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย,
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดบุรีรัมย์,
 ภาคกลาง จังหวัดลพบุรี, กรุงเทพมหานคร, จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ตอนที่ ๒ สภาพการบริหารจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิต

วิถีใหม่

๑. ด้านกายภาพ ๗ ประการ

แผนภาพที่ ๔.๑๓ แสดงด้านกายภาพ ๗ ประการ

ด้านกายภาพ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน ๓) มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน ๔) มีพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ ๕) มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น ๖) มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม ๗) ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๖ แห่ง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

มีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔ ยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ และแนวปฏิบัติตามเกณฑ์ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการจัดทำป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔

มีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และยังไม่ดำเนินการ ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการประดิษฐานพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

มีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔ และยังไม่ดำเนินการ ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖ ดังนั้น มีการดำเนินการประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔

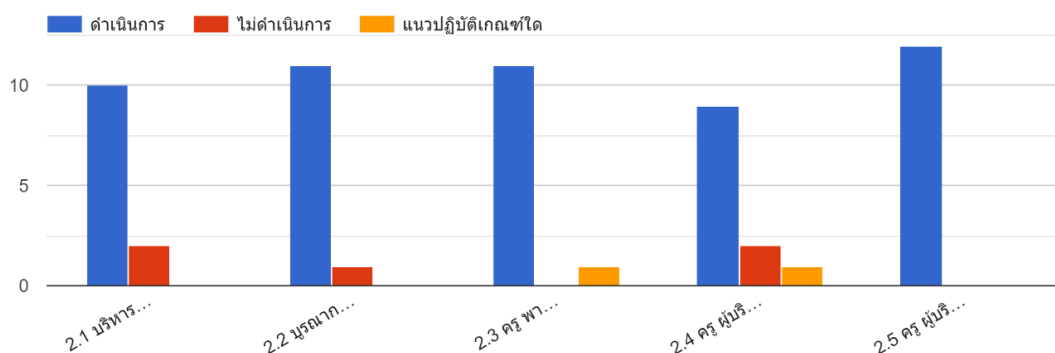
มีพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และแนวปฏิบัติตามเกณฑ์ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการจัดทำป้ายพระพุทธรูปศาสนสุภาสิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่างๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และแนวปฏิบัติตามเกณฑ์ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการเกี่ยวกับความสะอาด สงบ ร่มรื่น มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

มีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และแนวปฏิบัติตามเกณฑ์ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการจัดทำห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

ไม่มีสิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๓ ยังไม่ดำเนินการ ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ และแนวปฏิบัติตามเกณฑ์ จำนวน ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการจัดทำป้ายโรงเรียนวิถีพุทธ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๓

๒. ด้านการเรียนการสอน ๕ ประการ

แผนภาพที่ ๔.๑๔ แสดงการเรียนการสอน ๕ ประการ

ด้านการเรียนการสอน ๕ ประการ ได้แก่ ๑) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน ๒) บูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๓) ครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ๔) ครู ผู้บริหาร และ นักเรียน ทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ๕) ครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๖ แห่ง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ด้านบริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๓ และยังไม่ดำเนินการ ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ดังนั้น มีการดำเนินการด้านบริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า บ่าย ทั้งครู และ นักเรียน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๓

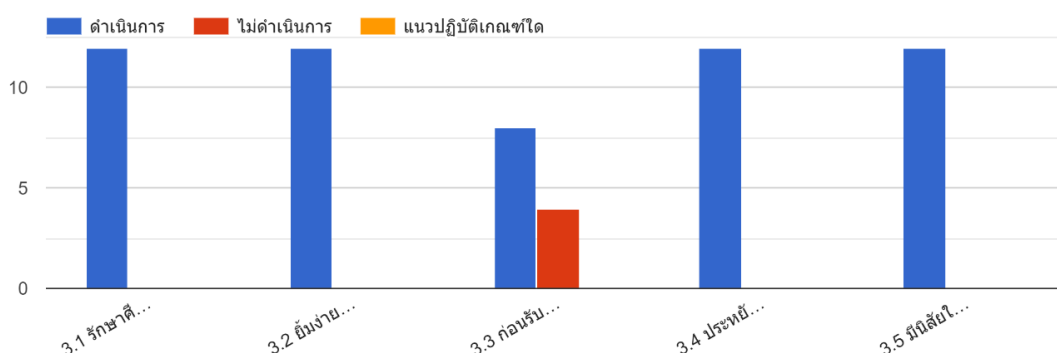
ด้านบูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และยังไม่ดำเนินการ ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น มีการดำเนินการด้านบูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

ด้านครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น ด้านครู พานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗

ด้านครู ผู้บริหาร และ นักเรียน ทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๗ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๗๕ ยังไม่ดำเนินการ ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ดังนั้น ด้านครู ผู้บริหาร และ นักเรียน ทุกคน ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ ๑ ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๕

ด้านครู ผู้บริหาร และ นักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๓. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ๕ ประการ

แผนภาพที่ ๔.๑๕ แสดงพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ๕ ประการ

ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน ๕ ประการ ประกอบด้วย ๑) รักษาศีล ๕ ๒) ยิ้มง่าย ใจดี สบาย ๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ๔) ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และ สิ่งของ ๕) มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน โดยมีการจัดตัวอย่างทั้งหมด ๓๖ แห่ง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

รักษาศีล ๕ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

ยิ้มง่าย ใจดี สบาย ๓) ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ดังนั้น ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และ สิ่งของ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๔. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ ๘ ประการ ประกอบด้วย ๑) ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน ๒) ไม่ดื่มน้ำอัดลม ๓) ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน ๔) โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี ๕) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี ๖) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ ๗) บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง ๘) มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๖ แห่ง สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ดังนั้น ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

ไม่ดื่มน้ำอัดลม พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔ และยังไม่ดำเนินการ ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖ ดังนั้น ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารรับประทานหรือไม่ดื่มน้ำอัดลม ไม่เหล้า ไม่เหล้า มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔

ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ดังนั้น ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

โฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ดังนั้น ดำเนินการโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

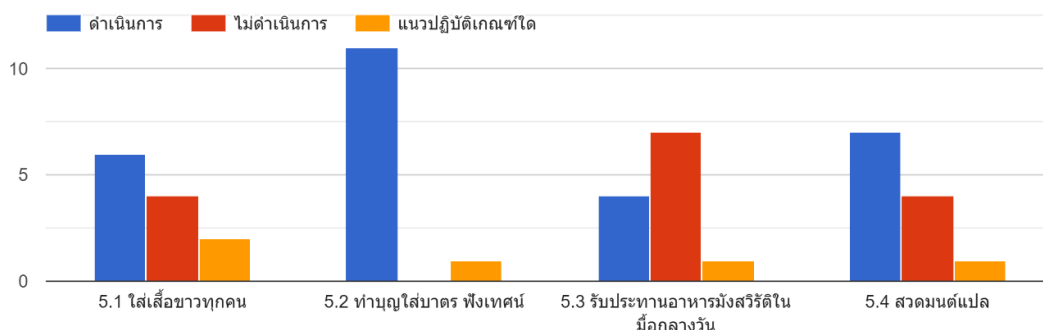
ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๐ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๔ และยังไม่ดำเนินการ ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖ ดังนั้น ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๒๔ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ดังนั้น ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๖๗

บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ดังนั้น บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗

มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ พบว่า ดำเนินการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗ และยังไม่ดำเนินการ ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ดังนั้น มีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗

๕. ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ๔ ประการ

แผนภาพที่ ๕.๑๖ แสดงกิจกรรมประจำวันพระ ๔ ประการ

ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ๔ ประการ ประกอบด้วย ๑) ใส่เสื้อขาวทุกคน ๒) ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ ๓) รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน ๔) สวดมนต์แปล โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

ใส่เสื้อขาวทุกคน พบว่า ดำเนิการแล้ว จำนวน ๑๘ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๐ ยังไม่ดำเนิการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๖ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๖๗ ดังนั้น กิจกรรมวันพระดำเนิการใส่เสื้อขาวทุกคน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๗๕

ทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ พบว่า ดำเนิการแล้ว จำนวน ๓๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ดังนั้น กิจกรรมวันพระดำเนิการทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๖๗

รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน พบว่า ดำเนิการแล้ว จำนวน ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ ยังไม่ดำเนิการ ๒๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๔ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ดังนั้น กิจกรรมวันพระ ยังไม่ดำเนิการรับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวัน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๓๔

สวดมนต์แปล พบว่า ดำเนิการแล้ว จำนวน ๒๑ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔ ยังไม่ดำเนิการ ๑๒ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ และแนวปฏิบัติเกณฑ์ใด ๓ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘.๓๓ ดังนั้น กิจกรรมวันพระดำเนิการสวดมนต์แปล มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๔

จากผลการสำรวจโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า วิทยาลัยอาชีวศึกษาที่ตอบแบบสำรวจ ได้ดำเนิการในกิจกรรมแต่ละด้านแตกต่างกันออกไป บางกิจกรรมสามารถทำได้ตลอดเวลาในวิทยาลัย บางกิจกรรมอยู่ในบางช่วงของการจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัย และบางวิทยาลัยไม่สามารถดำเนิการจัดการตามตัวชี้วัดของโรงเรียนอาชีวศึกษาวิเทศพหุพุทธทั้งหมด ๒๙ ข้อ ทั้งนี้ จากผลการสำรวจดังกล่าวจะนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไปในการบริหารจัดการวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิเทศพหุพุทธ บนพื้นฐานของ

การการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ประเด็น : ความต้องการในการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธให้เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๕ ด้าน มีข้อเสนอดังนี้

๑) ด้านกายภาพ

สร้างบรรยากาศในวิทยาลัยให้สะอาด ร่มรื่น สร้างวัฒนธรรมให้กับบุคลากรโดยการ ยิ้ม ไหว้ ทักทาย มีหลักธรรมติดตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวิทยาลัย มีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต ภายในวิทยาลัย บุคลากรมีความสุขภาพเรียบร้อย มีการดำเนินชีวิตและสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมและศาสนพิธี หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดสรรงบประมาณในการจัดเตรียม ด้านกายภาพ วิทยาลัยสะอาด มีความอ่อนน้อม อ่อนโยน จัดสถานที่ บรรยากาศให้เป็นรมณีสถาน

๒) ด้านการเรียนการสอน

นักเรียน นักศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี สร้างข้อกำหนดร่วมกัน ควรจัดวิชาพระพุทธศาสนาลงในแผนการเรียนทุกปี บูรณาการแผนการจัดการเรียนการสอนโดยประยุกต์ไตรสิกขา ครู นักเรียน นักศึกษา ไหว้พระ สวดมนต์ ก่อนเรียน ปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ เพิ่มพูนความรู้ บูรณาการกับการเรียนการสอนทุกรายวิชา ควรบูรณาหลักไตรสิกขาเข้าทุกรายวิชา มีการสอดแทรก คุณธรรม จริยธรรม ในกระบวนการเรียนการสอน ให้บูรณาการกับหลักธรรม พัฒนาหลักสูตรใน วิชาชีพแต่ละสาขาวิชา

๓) ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน

มีเมตตา กรุณา ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ในการเรียนการสอน ให้รางวัลแก่ผู้มีจริยธรรมในการ ดำรงชีวิต ปฏิบัติดี ๕ สวดมนต์ได้ แบบอย่างที่ดี อัตลักษณ์แนวพุทธเช่นการดำเนินชีวิตด้านสังคมทาง พระพุทธศาสนา ผู้บริหาร ครู และนักเรียนต้องประพฤติตามหลักไตรสิกขา อย่างสม่ำเสมอ มีกิจกรรม พัฒนาจิตใจต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างวิถีพุทธที่ดีแก่ผู้เรียน ปฏิบัติตนโดยยึดหลักไตรสิกขา

๔) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ

มีกิจกรรม วันพระอาชีวะพึงธรรม สนับสนุนการทำโครงการกิจกรรมวิถีพุทธนำหลักธรรมไป พัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้บริหาร ครู และนักเรียนนักศึกษาทำกิจกรรมทางศาสนาใน หมู่บ้านหรือชุมชนปฏิบัติธรรม สวดมนต์ก่อนเรียน เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนทางพุทธศาสนา โรงเรียน ควรมีแผนและกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง มีสถานที่ที่เอื้อต่อการสวดมนต์/นั่งสมาธิ ทำบุญ อย่างต่อเนื่องมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ถอดบทเรียนวิถีพุทธมาจัดกิจกรรมเพื่อให้นักศึกษาเกิด ประสบการณ์จริง

๕) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

มีกิจกรรมสวดมนต์ตอนเช้าแถว สวดมนต์ ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ ทำบุญ ตักบาตร ให้วพระ สวดมนต์ หยุดทำบุญ สวดมนต์,ปฏิบัติธรรม เข้าร่วมฟังการบรรยายของพระสงฆ์ โรงเรียนควรจัด กิจกรรมในวันพระเป็นประจำและต่อเนื่อง สวดมนต์หมู่

ประเด็น : ปัญหาในการจัดการศึกษาอาชีววิชิพุทธให้เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๕ ด้าน มีข้อเสนอดังนี้

๑) ด้านกายภาพ

ทำข้อตกลงร่วมกัน สภาพแวดล้อมไม่เอื้อ ไม่เรียบร้อย มีวัดอุองค์พระแต่ไม่ได้รับการดูแลงบประมาณที่มีจำกัดและไม่เพียงพอ ขาดห้องปฏิบัติธรรม

๒) ด้านการเรียนการสอน

เพิ่มในกิจกรรมการเรียน ไม่บูรณาการณไตรสิกขา เวลาทุ่มเทน้อยไป ยังไม่ได้ดำเนินการตามแผนครูยังไม่เข้าใจวิธีการในการบูรณาการแนวทางวิชิพุทธในรายวิชา ครูขาดความเข้าใจในการบูรณาการ คุณธรรม จริตธรรม แทรกเข้าไปในการสอนเด็กนักเรียน

๓) ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน

สร้างข้อกำหนดร่วมกัน ขาดวิสัยทัศน์ด้านวิชิพุทธ ช่องว่างห่างกัน ไม่ได้สอดแทรกให้เห็นชัดเจนในด้านการปฏิบัติ เจตคติต่อการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบัน ที่ต้องแข่งขันและความเร่งด่วน ถ้าผู้อำนวยการมี Mindset ขับเคลื่อนจริงจึงงานไปได้

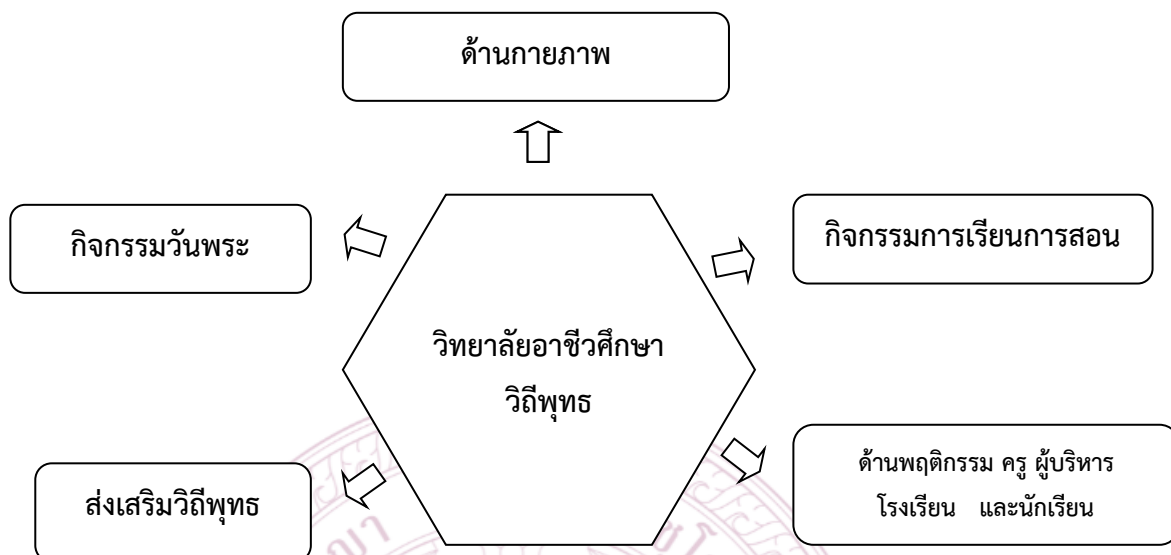
๔) ด้านการส่งเสริมวิชิพุทธ

สร้างนวัตกรรมวิชิพุทธ บุคลากรขาดการมีส่วนร่วม ขาดความร่วมมือเท่าที่ควร เป็นเพียงโฆษณาแต่ไม่เน้นความเข้าใจ นโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด นำหลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาจิตครูนักเรียน

๕) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

ทำบุญตักบาตร ไม่สร้างความตระหนักในกิจกรรมเกี่ยวกับวันพระ เวลานั้นน้อย มีอาหารทำบุญมากเกินไป ขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมอื่นๆ สวดมนต์ นั่งสมาธิทุกวันพระ

ประเด็น : ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธให้เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุค
ชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๕ ด้าน มีข้อเสนอ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑๗ แสดงรูปแบบวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธ

๑) ด้านกายภาพ

ปรับปรุงภูมิทัศน์ของวิทยาลัยให้สวยงาม สร้างแบบประเมินความพึงพอใจ และการสร้างบรรยากาศในด้านวิถีพุทธ หมู่บ้าน/ชุมชน ได้มีส่วนร่วมสถานศึกษาอาชีววิถีพุทธ แนะนำส่งเสริมสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติ หน่วยงานต้นสังกัดจัดสรรงบประมาณ วิทยาลัยสะอาด มีป้าย วิถีพุทธ ไตรสิกขา ป้ายจรรโลงจิตใจคน จัดสถานเหมาะสม

๒) ด้านการเรียนการสอน

จัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควรจัดวิชาพุทธศาสนา/หน้าที่พลเมืองลงในหลักสูตรทุกช่วงชั้น ควรสร้างความเข้าใจให้กับคณะครูผู้สอน ครูและนักเรียนนักศึกษา ทำกิจกรรมส่งเสริมอาชีววิถีอย่างต่อเนื่อง ใฝ่ความรู้ ดำเนินการก่อนและหลังเรียน จัดฝึกอบรมให้ความรู้กับครู มีการกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนนั่งสมาธิก่อนเข้าสู่บทเรียนทุกรายวิชา เน้นย้ำบ่อยๆ โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม

๓) ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน

ประเมินผลด้านคุณธรรมจริยธรรม ต้องมีวิสัยทัศน์ต่อวิถีพุทธ ไหว้พระ สวดมนต์ ฝึกจิตภาวนาอย่างต่อเนื่อง สานสัมพันธ์ เป็นแบบอย่างในเชิงปฏิบัติ จัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การซึมซับและเป็นกิจวัตร ครูต้องเป็นแบบอย่างความพอเพียง ความเป็นพุทธมามกะที่ดี ทำให้เป็นวัฒนธรรมของวิทยาลัย

๔) ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ

สนับสนุนให้ทำกิจกรรม สนับสนุนกิจกรรมทุกอย่างเกี่ยวกับวิถีพุทธ ครู นักเรียนนักศึกษา และผู้ปกครอง ไหว้พระสวดมนต์ ฝึกจิตภาวนาร่วมกัน ส่งเสริมธรรม ช่วยแนะนำส่งต่อกันด้านความเข้าใจ จัดทำแผนงานโครงการกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีพุทธ ผู้บริหารใส่ใจ และให้กำลังใจแก่ครูผู้ดูแลโครงการสถานศึกษาวิถีพุทธ กำหนดอัตลักษณ์วิถีพุทธของวิทยาลัย เพื่อให้ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักศึกษา ยึดถือปฏิบัติ

๕) ด้านกิจกรรมประจำวันพระ

มีการจัดกิจกรรมทำบุญภายในวิทยาลัย สร้างความตระหนักให้กับบุคลากรทั้งระบบเกี่ยวกับวันพระหรือวันธรรมสวนะ สร้างกิจกรรมทำบุญ ตักบาตร ไหว้พระ สวดมนต์ ฝึกจิตภาวนาอย่างต่อเนื่อง เน้นคุณธรรม ปรับวิธีการทำบุญควรมีการจัดทำแผนงานและปฏิทิน ควรมีกิจกรรมที่พัฒนาจิต เช่น สวดมนต์ ฟังธรรมะ ปฏิบัติตามหลัก “บวร”

ในส่วนของการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ การจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่นั้น ทางคณะผู้วิจัย ได้นำ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ได้แก่ Metaverse จะทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมของโลกแห่งความจริงและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น “ชุมชนโลกเสมือนจริง” ซึ่งกลไกและขั้นตอนของการดำเนินงาน คือ คณะผู้วิจัย ได้ประสานงานสถาบันการศึกษา ทั้ง ๓ แห่ง ได้แก่ ๑) วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวี จังหวัดศรีสะเกษ ๒) วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ และ ๓) วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยข้อมูลเบื้องต้นของพื้นที่อาชีววิถีพุทธต้นแบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้เรื่อง Metaverse ให้กับนักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเป็นฐานการสร้างสถาบันการศึกษาออนไลน์ และให้นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการสร้างสถาบันของตนเองตามจินตนาการ โดยอาศัยกรอบของสถาบันอาชีวศึกษาวิถีพุทธพระราชทานเป็นฐานของการสร้างงาน

วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง เป็นสถานศึกษาประเภทวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง เป็นสถานศึกษาวิถีพุทธ ที่มีหลักการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามหลักพุทธศาสนา โดยมีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ ปลอดภัย สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนมีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ สถานศึกษาวิถีพุทธจะมีลักษณะเกื้อกูลและใกล้ชิดกับชุมชน โดยโรงเรียนจะมีการร่วมมือกับบ้านวัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาปากน้ำโพ ยึดหลัก ธรรมะสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ โดยผู้ใดอยากจะสัมผัสกับผลคือมรรคผล นิพพานจำเป็นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ คือสุปะฏิปันโน อุปะฏิปันโน ญายะปะฏิปันโน สามิจปะฏิปันโน ปฏิบัติดีก็คือปฏิบัติเต็มร้อย เต็มที่ ถ้าเป็นนักเรียนก็ไม่ขาดเรียน ไม่ขาดส่งการบ้านทุกครั้งที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

และสอบทุกครั้งก็สอบได้ที่ ๑ เรียกว่าปฏิบัติ ปฏิบัติอย่างเต็มที่ตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นจนหลับ ไม่มีเวลาใดที่ไม่ปฏิบัติไม่ว่ากำลังทำภารกิจงานอะไรก็ตาม ก็ปฏิบัติควบคู่กับการทำงานเหล่านั้น

วิทยาลัยเชื่อว่าคุณธรรม จริยธรรม เสริมสร้างผู้เรียน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคม สภาพคุณงามความดีและความถูกต้องซึ่งบุคคลควรยึดมั่นไว้เป็นหลักการในการปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย ความประพฤติดีงาม เพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณวิชาชีพ การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำไม่ควรทำ และอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ จริยธรรมที่นำมาปฏิบัติจนเป็นนิสัย เช่น การเป็นคนซื่อสัตย์ เสียสละ และมีความรับผิดชอบ และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างปกติสุข

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรเกษ ได้ดำเนินการจัดการบริหารการศึกษา วิชาการงาน อาชีพ และคุณธรรมจริยธรรม แก่เด็กและเยาวชน เป็นวิทยาลัยประเภทอาชีวศึกษาแนววิถีพุทธ เน้นให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา นำไปพัฒนาทักษะวิชาการงานอาชีพด้วยคุณธรรม ดำรงชีวิตในสังคมอย่างถูกวิธี จึงได้รับพิจารณาคัดเลือกให้เป็นวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธพระราชทาน เมื่อปี ๒๕๖๐ ปัจจุบันมี นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง จำนวน ๑,๒๐๐ คน (หนึ่งพันสองร้อยคน) แนวทางการขับเคลื่อน น้อมนำหลักพุทธธรรมเข้าไปบูรณาการกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิต ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่างเป็นวิถีชีวิต ตลอดจนมีทักษะวิชาชีพควบคู่กับทักษะชีวิตที่มีพุทธธรรมเป็นฐาน เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านทั้งพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

โดยข้อมูลพื้นฐานข้างต้น สามารถผู้ชมสามารถเข้าชมได้บน Link Website ดังนี้ <https://gunnerjr.my.canva.site/mcuresearch> ในขณะเดียวกันในห้อง Metaverse ได้นำกรอบแห่งการวิจัย ภายใต้งานวิจัย เรื่องกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ มาแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องและความเป็นมาของการวิจัย อันจะนำไปสู่การเผยแพร่และการนำไปใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป

๔.๕ กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การสัมมนาวิจัยถึงแนวทางเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ในประเด็นเกี่ยวกับ “การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่” มีรายละเอียดในการศึกษาดังนี้

๑. องค์ประกอบสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่

ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ^{๕๔} กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า เรื่องของการพัฒนาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธเป็นเรื่องที่สำคัญมากซึ่งกระบวนการนี้รวมกับความเป็นแนวใหม่หรือ New Normal ซึ่งจำเป็นต้องปรับแนวทางให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยมีอยู่ ๒-๓ ประเด็นหลัก ๆ

อาชีวศึกษาเป็นภารกิจสำคัญยิ่งในการสร้างชาติ เพราะต้องการพลังคนที่มีทักษะระดับกลางจนถึงสูง เพื่อเป็นฐานหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยปัจจุบันประชากรในประเทศมีลักษณะเป็นรูปทรงกระบอก หมายความว่า คุณภาพของประชากรวัยทำงานมีความสำคัญสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ผนวกกับสถานการณ์โควิด-๑๙ ที่ผ่านมา ส่งผลต่อการจัดการศึกษาสำคัญยิ่งทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก คือ Learning Loss กระบวนการที่ไม่ได้เรียนรู้สิ่งที่ถูกหรือการเรียนรู้สิ่งที่ผิดเกิดขึ้นได้อย่างมากมายในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สมดุลต่อการจัดกระบวนการ และพัฒนามนุษย์ให้เป็นการหลัก

การนำวิถีพุทธมาผนวกกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาจึงจำเป็นและเร่งด่วน โดยต้องจัดกระบวนการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง ในวันนี้ทุกคนยังคงเผชิญกับสถานการณ์โควิด - ๑๙ แม้ในภูมิภาคยุโรปจะเปิดเสรีโดยไม่ต้องสวมหน้ากากอนามัย แต่ต้องไม่ลืมว่ายังมีความเสี่ยงต่อสถานการณ์ล็อกดาวน์ ซึ่งหากประเมินแล้วนับว่า ผลกระทบดังกล่าวส่งผลในระยะยาวต่อระบบการศึกษาและฐานเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างแน่นอน นั่นเป็นเพราะ คุณภาพของประชากรในกลุ่มหนึ่งติดเชื่อโควิด- ๑๙ และไม่ได้รับการดูแลรักษาอย่างดี ก่อให้เกิดล็อกดาวน์ทั้งต่อปอดและร่างกาย จนไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนเดิม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการขับเคลื่อนต่อสภาพเศรษฐกิจให้ถดถอยลงตามไปด้วย ซึ่งคาดว่าจะคงอยู่กับสังคมไทยไม่ต่ำกว่า ๕ – ๑๐ ปี ดังนั้น การสร้างทีมอาชีวะใหม่ที่มีความเป็นวิถีพุทธและเรียนรู้สภาพชีวิตวิถีใหม่จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการศึกษา ดังนี้

องค์ประกอบแรก คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องเร่งทำความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาในกระบวนการทั้งหมดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะภาวะโรคระบาดใหม่รวมถึงโรคฝีดาษลิง ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถประเมินสถานการณ์รอบด้านโดยเฉพาะในกลุ่มพื้นที่รับผลกระทบ โดยต้องทราบถึงบริบทแวดล้อมเพื่อค้นหาหนทางในการแก้ไขปรับปรุงได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น รวมถึงการสร้างเครือข่ายการทำงาน โดยต้องทราบ Contact ซึ่งจะเป็น Cooperative และเป็นการ Collaboration ประสานความร่วมมือกันอย่างเหนียวแน่น

องค์ประกอบที่สอง คือ ครู ต้องเข้าใจสถานการณ์นี้โดยเร่งด่วน ซึ่งอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์เช่นนี้อีกไม่น้อยกว่า ๓ เดือน บนพื้นฐานของครูที่ส่วนหนึ่งไม่ได้เตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ Learning Loss ของเด็ก ๆ ซึ่งอาจจะเกิดความรุนแรงดังเช่นที่เห็นในปัจจุบัน พบว่า เกิด

^{๕๔}สัมภาษณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

สถานการณ์ที่ควบคุมไม่ได้ เช่น เด็ก ๆ มีความเปราะบางสูง ไม่สามารถทนต่อแรงกดดันต่าง ๆ ได้ ดังนั้น หากมีการนำวิถีพุทธมาช่วยจะสามารถปรับแนวทางให้เด็กมีความสามารถในการรับมือกับแรงกดดันได้มากยิ่งขึ้น เพราะสถานการณ์จะยิ่งกดดันมากกว่าเดิมในอนาคต ซึ่งแนวทางวิถีพุทธจะช่วยให้เด็กมีสติ มีสมาธิ มีความเข้าใจงาน มีการมองงานอย่างลุ่มลึก โดยนำหลักโยนิโสมนสิการอันเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กมีความอดทนและสามารถก้าวข้ามสถานการณ์นี้ไปได้ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่บริษัท ห้างร้าน หรือองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้ อันดับแรกสุด คือ งานวิจัย คือ Royalty หรือความภักดีต่อองค์การ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ ต้องสร้างโดยวิธีการวิถีพุทธเพื่อให้เกิดความเป็นเลิศ เป็นบุคคลที่ทำงานได้จริงและพัฒนางานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้ฐานทางเศรษฐกิจฟื้นกลับขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว อันนี้เป็นเรื่องจำเป็น นอกจากนี้วิธีการปรับการเรียนการสอนก็ต้องเปลี่ยนวิธีการคิดตามไปด้วย

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร^{๖๐} กล่าวว่า ในส่วนของการพัฒนารูปแบบ คิดว่าปัจจัยหลักคือต้องสร้างภูมิคุ้มกันของชีวิตให้กับนักเรียนหรือคนในองค์กรของเรา ใช้สติในการแก้ปัญหาอย่างสันติที่สุด เรื่องของกระบวนการในการจัดการศึกษาก็เห็นด้วย สิ่งที่เราต้องมีคือ คน เริ่มตั้งแต่ผู้บริหาร ครู นักเรียน บุคลากรทุกภาคส่วน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๖๑} กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศ ในมุมมองที่เกี่ยวข้องเป็นความร่วมมือจาก ๓ ภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษา ครอบครัว และหน่วยงานทางด้านพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกว่า “บวร” นั่นคือ บ้าน วัด โรงเรียน ในส่วนของสถานศึกษาต้องอาศัยหลักการบริหารจัดการในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ รวมถึงบูรณาการหลักธรรมคำสอนหรือหลักไตรสิกขาลงไปในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อปลูกฝัง Soft Skill คุณลักษณะอันพึงประสงค์ แก่ผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการดังกล่าว ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือของผู้ปกครอง ครอบครัวตลอดจนสถานศึกษาที่จะร่วมปลูกฝังแนวคิดทัศนคติที่ดีแก่ผู้เรียน ภายใต้การสนับสนุนของ “บวร” ซึ่งทั้งสามส่วนนี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธสู่ความเป็นเลิศ

๒. ปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ให้ประสบความสำเร็จ

ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ^{๖๒} กล่าวว่า ให้ใช้การสอนแบบ Backward Design โดยการนำปฏิบัติแล้วจึงค่อยบอกกล่าวถึงข้อธรรมะ โดยให้ PLC หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสามัคคีแบบกัลยาณมิตร มีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และภารกิจร่วมกัน มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม ครูเรียนรู้การ

^{๖๐}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๑}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๒}สัมภาษณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

เป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารเป็นผู้ดูแลสนับสนุน สู่การเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเพื่อเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเอง สู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ และความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ ในกลุ่มของครูและบุคลากรทางการศึกษามีการจัดตั้งแกนนำนักเรียนที่เข้าใจเรื่องธรรมะหรืออธิบายได้อย่างลึกซึ้งหรือเรียนรู้วิธีการเหล่านี้เพื่อให้เด็กได้คุยกับเด็กด้วยกัน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร^{๖๓} กล่าวว่า ส่วนที่สองก็คือเรื่องของเครื่องมือ เครื่องมือที่จะใช้ในการขับเคลื่อนวิธีการที่ใช้ ระบบการบริหารจัดการ เราจะต้องมีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง ท้ายที่สุด คือ เรื่องของเครือข่ายในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนที่สุด ในส่วนของปัจจัย การสร้างการตระหนักรู้ให้ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญแล้วก็มุ่งที่จะพัฒนาร่วมกันก่อให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่ยั่งยืน จะทำให้การขับเคลื่อนสู่ความเป็นเลิศเป็นไปได้ที่สุด

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๖๔} กล่าวว่า ต้องมีการปรับ Mindset หรือแนวความคิด ความเข้าใจแล้วก็มีเป้าหมายเดียวกันทั้งองค์ภาพพ นั้นคือของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง รวมถึงผู้เรียนที่จะต้องร่วมกันสร้าง และปลูกฝัง Soft skill คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้วยวิถีและหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เมื่อทุกฝ่ายมีความเข้าใจแล้วก็มีเป้าหมายตรงกันแล้ว การดำเนินการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาก็จะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน

๓. ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ^{๖๕} กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เชื่อว่าเมื่อทำแล้วจะเกิดผลกระทบในทางบวกอย่างแน่นอน ดังนี้

๑. กลไกในการดูแลเด็กละเอียดมากขึ้น เป็นรายบุคคลมากขึ้น
๒. กลไกในการบริหารดีขึ้น ทีมทำงานเข้าใจทีมบริหาร และทีมบริหารเข้าใจทีมงานมากขึ้น ร่วมงานกันได้ดีมากขึ้น
๓. การผลิตเด็กออกมาจะมีคุณภาพทั้งในแง่ขององค์ความรู้และพฤติกรรม ซึ่งจะได้ผลลัพธ์และผลกระทบใหญ่ที่สุด คือ รัฐและองค์กรของรัฐจะได้คนดี มีฝีมือจริง ๆ ซึ่งผลที่ตามมา คือ ถ้าเด็กมีหลักธรรมบางข้อให้ยึดเหนี่ยว ท้ายที่สุดจะขยายไปได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้สังคมได้คนมีคุณภาพไปโดยอัตโนมัติ

^{๖๓}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๔}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๕}สัมภาษณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร^{๖๖} กล่าวว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากการพัฒนารูปแบบในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศแล้ว คือ คลื่นของการเปลี่ยนแปลงที่ดีของสังคมและวัฒนธรรมของไทย รวมถึงนักเรียนไทยมีพฤติกรรมตลอดจนวิธีการคิด มีภูมิคุ้มกันตนเองในรูปแบบของการคิด การตัดสินใจในการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๖๗} กล่าวว่า อาจมีผลกระทบกับสถานศึกษาที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมสูง ได้แก่ สถานศึกษาที่มีผู้เรียนหรือผู้ปกครองหรือสภาพแวดล้อมที่มีผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ความแตกต่างนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธได้ ดังนั้น ในการดำเนินการขยายผลรูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางด้านบริบทสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายด้านพหุวัฒนธรรมของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับทุกศาสนา โดยต้องแตกต่างแต่ไม่แตกแยก เพราะว่าทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดีนั่นเอง

๔. หลักการสำคัญของกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ^{๖๘} ต้องสร้างเครือข่ายทั้งแนวนราบและแนวตั้ง เพราะหากทำเพียงแนวใดแนวหนึ่งย่อมไม่สำเร็จ ในระดับเทคนิค ในจังหวัดต้องมีแนวราบของตนเองหรือมีกลไกในการตอบสนอง

๑. มีกลไกให้เสริมแรง มีแรงจูงใจให้ทีมบริหารทำงานได้ ยกตัวอย่างเช่น ประธานอาชีวระดับจังหวัดต้องมีอำนาจในการให้คุณให้โทษ เช่น เลื่อนขั้น เกิดการตัดสินใจข้างล่างได้มากขึ้นด้วย ไม่เช่นนั้นไม่มีทางที่ข้างบนจะเห็นการทำงานของข้างล่างและให้รางวัลได้ทันที ต้องเป็นแรงจูงใจให้ทีมบริหารทำงานได้

๒. ความยั่งยืนและต่อเนื่องของนโยบาย ทำให้เป็น Corporate Culture ขององค์กรให้ได้ และหัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก ต้องยึดถือเรื่องนี้เป็นเรื่องหลัก ถ้าทำเช่นนั้นเรื่องนี้เคลื่อนไหวจะชนะแน่นอน ชนะทุกระดับ ทุกส่วนและระดับประเทศ

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๖๙} กล่าวว่า การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ต้องทำด้วยความต่อเนื่อง จริงจังภายใต้บริบทของสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เหมาะสม มีการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติ รวมถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บูรณาการหลักธรรมตามวิถีพุทธ เป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา เพราะฉะนั้น กลไกในการพัฒนาจะต้องอยู่ในทุก

^{๖๖}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๗}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๘}สัมภาษณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๖๙}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

บริบทสังคมของผู้เรียน ด้วยความร่วมมือของบ้านวัดและโรงเรียน แล้วต้องค่อย ๆ ปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ถึงจะเห็นผลและประสบความสำเร็จต่อตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

๕. กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ที่ยั่งยืน

ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ^{๗๐} ควรจะมีกลไกที่ต่อเนื่อง เช่น ไม่ควรย้ายผู้อำนวยการบ่อยนัก ควรให้มีการปักหลักนโยบายให้หนึ่งประมาณ ๒-๓ ปี การขอตำแหน่งรวมถึงการประเมินผลงาน ให้กลไกนี้เป็นส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าของคนทุกคนที่ทำงานอย่างจริงจัง

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร^{๗๑} กล่าวว่า หลักสำคัญของกลไกเป็นเรื่องของการสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมที่เอื้อแล้วก็มีน้ำใจช่วยเหลือกัน เพื่อที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมของเราให้ประสบความสำเร็จ

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์^{๗๒} กล่าวว่า ในส่วนของแนวทางที่จะเป็นกลไกของการขับเคลื่อนอาชีววิถีพุทธ สิ่งที่สำคัญ คือ เรื่องของคนที่จะกล่าวถึง นโยบายต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่เรื่องของการปฏิบัติ ดังนั้น ผู้บริหาร จึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะขับเคลื่อนสถานศึกษาอาชีววิถีพุทธตามแนวทางหลักไตรสิกขา เนื่องจาก ผู้บริหารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำนโยบายของการดำเนินงานเกี่ยวกับอาชีวศึกษา นโยบายของการพัฒนานักเรียน นักศึกษาให้เป็นไปตามหลักในเรื่องของคุณธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำของสถานศึกษาต้องขับเคลื่อน โดยมีครูทำหน้าที่ถ่ายทอด ดูแลกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเป็นครูที่ปรึกษาในทุก ๆ เรื่อง ยิ่งในภาวะปัจจุบันนับว่า ครูต้องเข้าใจถึงการดำเนินชีวิต กิจกรรม และวิถีชีวิตใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้น เมื่อผู้สอนได้รับนโยบายจากทางฝ่ายบริหารแล้ว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปเพื่อใช้พัฒนาและดูแลลูกศิษย์

ส่วนอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญ คือ กลไกการจัดการศึกษา เมื่อผู้บริหารทำความเข้าใจแล้ว สิ่งที่สำคัญก็คือเรื่องของการดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ การใช้ระบบควบคุมให้วิถีของการดำเนินชีวิตของลูกศิษย์เป็นไปตามระบบไตรสิกขา สร้างระบบสังคมในการขับเคลื่อน ตั้งคณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ที่จะขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ แนวทางการปฏิบัตินั้นไปสู่ลูกศิษย์เพื่อที่จะก้าวไปสู่การเป็นเยาวชนที่ดี

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๗๓} กล่าวว่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราต้องอาศัยเวลาในการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธ ซึ่งหากต้องการให้เกิดความยั่งยืนจะต้อง

^{๗๐}สัมภาษณ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๑}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๒}สัมภาษณ์ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๓}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

อาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมที่ผู้เรียนต้องสัมผัส โดยมีบ้าน วัด โรงเรียน ต้องอาศัยความเข้าใจและการมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การผลิตกำลังคนทีนอกจากจะมีทักษะวิชาชีพแล้วยังต้องมีทักษะชีวิต มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีจากผู้บริหาร ครู ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษารวมถึงผู้ปกครอง ครอบครัวจึงจะทำให้การจัดการอาชีวศึกษาวิถีพุทธจะเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

๖. การเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธสู่กลไกการพัฒนาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น^{๗๔} กล่าวว่า การทำวิจัยในเรื่องกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ นับเป็นแนวทางต้นแบบที่จะทำให้ค้นพบปัญหา ข้อเสนอแนะ แล้วก็แนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงแนวทางการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งจะต้องเชื่อมโยงไปสู่การสร้างเครือข่าย แล้วก็ยกระดับการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธซึ่งทำให้เราทราบถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศต่อไป

ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา^{๗๕} กล่าวว่า องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน โดยสิ่งที่คาดหวัง ตัวแปรจะมีอยู่ ๒ ตัว คือเป็นเลิศ กับชีวิตวิถีใหม่ ถ้าทำออกมา ผลผลิตจะเป็นนวัตกรรม ส่วนการจัดการศึกษา มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ประเด็นที่ทำจุดมุ่งหมายทางการศึกษา เกี่ยวเนื่องกับการบูรณาการการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องเป็นเลิศแบบชีวิตใหม่ ชีวิตใหม่เป็นอย่างไร ต้องเปรียบเทียบระหว่างเก่าใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น

หลักสูตรเก่า --- หลักสูตรใหม่

ครูเก่า --- ครูใหม่ ครูอยู่แบบอยู่ ไม่มี Mindset, ไม่ Open mind

ในเรื่องของความเป็นเลิศ ต้องอยู่ได้ในยุควิถีใหม่ นำหลักไตรสิกขา Soft Skill มาผนวกกับทักษะ อยู่ได้ ทำได้ อยู่ในใจ

รูปแบบการสอนของครู เป็นแบบ Active Learning มี Message สั้น ๆ ทักษะชีวิตการทำงาน ทักษะสารสนเทศ

นอกจากนี้ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา^{๗๖} ได้ตอบข้อคำถามที่สองท่านคิดว่าปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ให้ประสบความสำเร็จคืออะไรบ้าง หัวข้อที่สาม ท่านคิดว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนา

^{๗๔}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

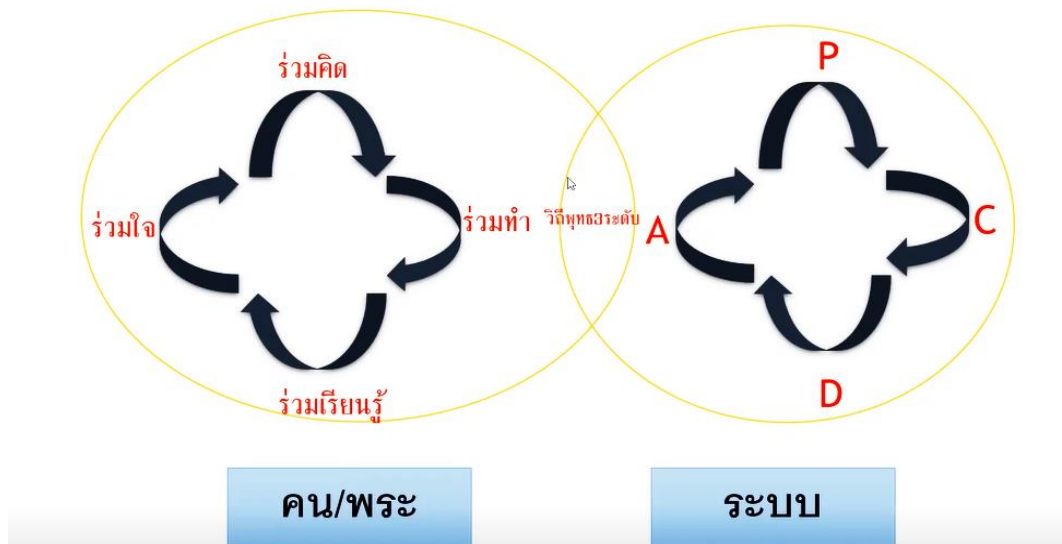
^{๗๕}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

^{๗๖}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิศุฑุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ชีวิตวิถีใหม่ เป็นอย่างไร หัวข้อที่ ๔ ท่านคิดว่าหลักการสำคัญของกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิศุฑุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ชีวิตวิถีใหม่ คืออะไร และประกอบด้วยอะไรบ้าง และหัวข้อที่ห้า ท่านคิดว่า กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิศุฑุฑที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้อยู่ชีวิตวิถีใหม่ที่ยั่งยืน เพื่อบรรลุเป้าหมายควรมีแนวทางการพัฒนาด้านใด และอย่างไรบ้าง ผ่านภาพการทำงาน ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับกลไกในการขับเคลื่อนอาชีพวิศุทธิ์

แผนภาพที่ ๔.๑๙ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับกลไกการขับเคลื่อนอาชีพวิศุทธิ์

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาวิศุทธิ์สู่ความเป็นเลิศสำหรับผู้เรียนในยุควิถีชีวิตใหม่ จะต้องบูรณาการเทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์มต่าง ๆ ให้ผู้เรียนมีความสนใจ อย่างเช่น การมีเครือข่ายสังคมออนไลน์ เกมส์ หรือการเข้าไปสู่โลกเสมือนจริงของ อย่างเช่น Metaverse เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเข้าถึงกระบวนการและกิจกรรมของโครงการได้ง่าย สนุก และเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงและช่วงวัยของผู้เรียนอีกด้วย

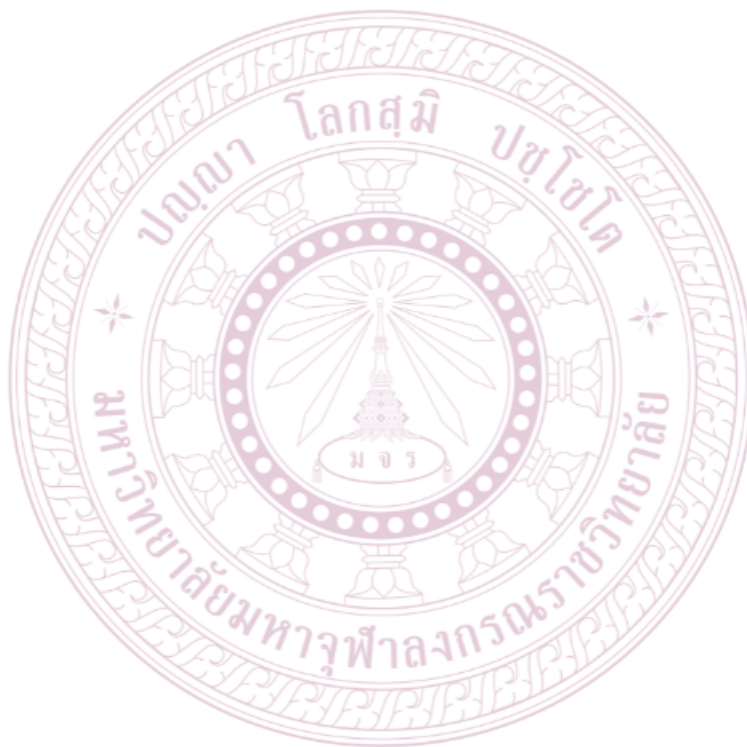
อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์^{๗๗} กล่าวว่า กลไกในการขับเคลื่อนอาชีพวิศุทธิ์ จากข้อคำถามทั้ง ๖ ต้องขอชื่นชมกับวิทยาลัยอาชีวศึกษาทุกแห่งที่มาร่วมโครงการนี้

การศึกษาเป็นเรื่องของแสงสว่างทางปัญญา เพื่อเก็บเกี่ยวความรู้และประสบการณ์สำหรับนำไปประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งในยุค New Normal นอกจากการเรียนรู้แล้วสิ่งสำคัญ คือ การเอาชีวิตรอด ดังนั้น การเสริมเรื่องจริยธรรมหรือความประพฤติเพื่อนำไปใช้ในการดำรงชีวิตเพื่อประกอบอาชีพแล้ว ย่อมทำให้มีความประพฤติชอบจากการถูกฝึกอบรมมาจากสถานศึกษา ทำให้เมื่อเข้าไปสู่วงการวิชาชีพแล้วเป็นคนดีขององค์กร สอดคล้องกับคำสอนทางศาสนา มีความพอเพียง เป็นระบบ

^{๗๗}สัมภาษณ์ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

การฟังพากัน ที่ผ่านมาเรามุ่งเน้นการศึกษาแต่ขาดเรื่องจริยธรรม รู้ว่าอะไรดีชั่ว เป็นคุณ เป็นโทษ ควรและไม่ควร ต้องดูความเหมาะสม กาลเทศะ จึงเห็นด้วยอย่างยิ่งในการนำวิถีพุทธเข้ามา เห็นด้วยที่ต้องมีวิชา และจรณะ ควบคู่กันไป

ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม^{๗๘} กล่าวว่า ไม่มีอะไรที่เป็นหลักตายตัว นอกจากหลักของการเป็นธรรมชาติ ตัวอย่างที่ดีมากที่สุด คือ สิ่งที่เราได้เห็นการทำงานของผู้ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ในการจัดการศึกษาวิถีพุทธ จะดึงในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา และพัฒนากลไก รวมถึงการยกระดับการศึกษา ทำอย่างไรผู้เรียนจะมีงานทำ ทำอย่างไรสถานประกอบการจะรับนักเรียนของเราไปซึ่งเป็นนักเรียนนักศึกษาไปทำงานได้เหมือนกับนักเรียนนักศึกษาปกติ

^{๗๘}สัมภาษณ์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

ชุดกลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ
สำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่สรุปได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒๐ แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุค
ชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนสำคัญ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน เป้าหมายร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑๐ แผนปฏิบัติการ ได้แก่
การประชาสัมพันธ์ การกระตุ้นบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ การกระจายอำนาจ การจัดทำระบบ
กฎเกณฑ์ การวิจัยและงานสร้างสรรค์ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ การจัดกิจกรรมวิชาการ การประกาศ
เกียรติคุณ และการควบคุมจรรยาบรรณ

ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย ๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การติดตาม
ประเมิน การประเมินตนเอง (SAR) การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก การนำผลการประเมินไป
พัฒนาปรับปรุง แผนบริหารจัดการศึกษา (Improvement plan) และการนำผลการประเมินไปพัฒนา
แผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ ๔ แนวทางการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย
๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่

๑. องค์ประกอบ ได้แก่ คน คือ ผู้นำ,ครู,นักเรียน และองค์กร คือ สถานศึกษา, ครอบครัว,
หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา)

๒. ปัจจัย ได้แก่ การบริหารจัดการ คือ การเรียนการสอน, ระบบการบริหารจัดการ, การปรับ
mindset หรือแนวความคิด

๓. ผลกระทบ ได้แก่ ทิศทาง คือ ทางบวก, ทางลบ และการเปลี่ยนแปลง คือ สังคม, พหุ
วัฒนธรรม, เทคโนโลยี

๔. หลักการ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือร่วมกับเครือข่าย (แนวนราบและแนวตั้ง), กลไกการ
เสริมแรง, ความยั่งยืนและต่อเนื่องของนโยบาย

๕. กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่าย ได้แก่ การทำงานต่อเนื่องของผู้บริหาร, การสื่อสาร
แลกเปลี่ยนเรียนรู้, ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (บวร)

๖. การเชื่อมโยงกลไกการพัฒนาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ได้แก่ การศึกษาวิจัย, หลักสูตร (หลัก
ไตรสิกขา, Soft Skill, Active Learning), ครู, ผู้เรียน, สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี, สภาพแวดล้อมทาง
กายภาพ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ๑) เพื่อการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน ๒) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะ ๓) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ๔) เพื่อสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ๕) เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการวิจัย เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย มีการจัดกระบวนการวิจัยด้วยการถอดบทเรียนและการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการปฏิบัติการร่วมกันในพื้นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยใช้กระบวนการตามวงจรเดมมิง (PDCA) เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ และแบบประเมินชุดการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และแจกแบบประเมิน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา และประเมินชุดกิจกรรมองค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้วยสถิติพื้นฐาน หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๕.๑ สรุปผลวิจัย

๕.๑.๑ การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

ขั้นตอนการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทยโดยกำหนดชั้นศึกษาปัญหา และกำหนดสิ่งที่จะพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมการศึกษา จากสภาพปัญหาด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่ว่า ประสบปัญหาด้านการจัดการศึกษาหรือด้านงบประมาณ จึงทำให้การจัดการศึกษาเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นำปัญหาเหล่านั้น ถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธมาวิเคราะห์รายละเอียด และสาเหตุของปัญหาที่ต้องการแก้ไข โดยตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน วิสัยทัศน์ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ต่างๆ วิธีการหรือ

การกำกับดูแลบุคคล กำหนดแนวพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาให้ยกระดับ การบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ของการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะการนำนวัตกรรมไปใช้ในสถานศึกษา อาจจะใช้ได้ในพื้นที่หรือโรงเรียน แต่ประสิทธิภาพอาจจะแตกต่างกันไป

กระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีสู่ต้นแบบ ที่จะนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้นั้น ต้องกำหนดแนวทางการปฏิบัติทั้ง ๔ ชั้น คือ ชั้นที่ ๑ วิสัยทัศน์ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ ชั้นที่ ๒ วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล ชั้นที่ ๓ กำหนดแนวพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาให้ยกระดับ ชั้นที่ ๔ การบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จากการศึกษาสภาพพื้นที่และการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีสู่ต้นแบบ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ทักษะการคิด ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการสร้างอาชีพ และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เพราะความรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งภาครัฐควรจะเน้นที่นวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตได้ จากการสังเคราะห์และถอดบทเรียนทั้ง ๓ วิทยาลัย

๕.๑.๒ การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา มีหลักการ คือ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษา ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยยึดแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ ๕ องค์ประกอบ ๑. การมีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน (Shared Vision) ๒. มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Teamwork) ๓. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Learning and Professional Development) ๔. มีกระบวนการการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพในทุกขั้นตอน การสะท้อนโดยการเปิดรับคำชี้แนะการปฏิบัติงานและ (Collective Inquiry) ๕. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๑) เพื่อส่งเสริมด้านความสามารถในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ๒) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านอาชีพและทักษะอนาคตของนักศึกษา จากการได้รับการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับ

วิทยาลัยอาชีววะและเทคโนโลยีชีวิตวิถีใหม่ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา จากการจัดการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning มีกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนแห่งวิชาชีพ ๕ ขั้นตอนดังนี้ ๑) Analysis ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพ ๒) Teamwork ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนา วางแผนกระบวนการดำเนินการ ออกแบบและพัฒนา โดยร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแบบร่วมกันเป็นทีม ๓) Organization บริหารจัดการแผน หลักสูตร วิเคราะห์และพัฒนา ร่วมมือกัน (บูรณาการกิจกรรม ๔ ด้าน) ๔) Implement การนำแผนการสอนไปใช้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย Active Learning ไปใช้ ๓ ขั้น คือ (๑) ขั้นนำ (๒) ขั้นกิจกรรม (๓) ขั้นสรุป ๕) Reflection and Evaluation สะท้อนและประเมินผลร่วมกันและนำผลลัพธ์ที่ดีมาใช้

๕.๑.๓ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

หลักการการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ “Moral and Quality Organization” หรือ MQO

LAT Model

๑. พฤติกรรมผู้นำที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Leadership Behavior (๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking)) โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและนักฟังที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหาปัญหาข้อท้าทาย และทางออกของปัญหาลักษณะของบุคคลกรในองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ มี ๕ ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ ๑ บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ขั้นคัดเลือกบุคคลที่เป็นเลิศ หรือ บุคคลชั้นเลิศ โดยเฉพาะผู้บริหาร ที่ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการคือ มีคุณธรรม และมีคุณภาพ มีคุณลักษณะใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามที่ดี เป็นนักฟังที่ดี บริหารคน บริหารเวลา บริหารทรัพยากร และสามารถจัดการกับปัญหาได้

ลักษณะที่ ๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) การสร้างทัศนคติร่วมของคนในองค์กร ให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

ลักษณะที่ ๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) การเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่มุมมองหรือมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดความเข้าใจในเรื่องของตนเอง ผู้อื่น และองค์กร จนเกิด

เป็นความเชื่อพื้นฐาน ข้อสรุปหรือภาพลักษณ์ที่ตกผลึกในความคิดของตน โดยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

ลักษณะที่ ๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กรโดยการแลกเปลี่ยน และพัฒนาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ โดยอาศัยการสนทนา อภิปราย การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ คิดในสิ่งใหม่ๆ สมาชิกในทีมมีการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน และปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีความไว้วางใจต่อกัน

ลักษณะที่ ๕ การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) วิธีการคิดหรือการมองสิ่งต่างๆ ในลักษณะของภาพโดยรวมทั้งหมด มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ว่ามีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติงานให้ผลของงานเกิดความกระจ่าง ชัดเจน เป็นระบบ

๒. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย ไม่ตั้งอยู่ในสถานที่พลุกพล่านจอแจ ใกล้แหล่งชุมชนที่มีความสมบูรณ์ด้านอาหาร และมีครูอาจารย์คอยให้การสนับสนุน นอกจากนี้ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีพื้นที่ชมยอมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน

๓. จัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) ลักษณะการจัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) บุคลากรหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้ในทุกสาขาวิชา โดยองค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า และแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษา เข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายโอนข้อมูล

ภายหลังจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการจัดการ ได้แก่ หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บุคลากรด้วยเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะการ

เรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

๕.๑.๔ การสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผู้วิจัยได้จัดทำสนทนากลุ่ม ได้แนวความคิดถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ การจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันมาช่วยในสร้างกิจกรรม สร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เทคโนโลยี ชื่อว่า Metaverse คือ การสร้างสภาพแวดล้อมของโลกแห่งความจริงและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น "ชุมชนโลกเสมือนจริง" ที่สามารถผสานวัตถุรอบตัวและสภาพแวดล้อมให้เชื่อมต่อกันเป็นหนึ่งเดียว โดยอาศัยเทคโนโลยี AR และ VR เข้ามาช่วยเชื่อมโยงอย่างไร้รอยต่อให้กลายเป็นพื้นที่โลกเดียวกัน

ด้านแนวทางในการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ต้องไม่บังคับ แต่ต้องหาวิธีการที่ทำให้เขาเข้าใจ และบอกประโยชน์ให้ได้ ให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่า ต้อง Coaching นักเรียนให้ได้ พลัง Social Media สูงมาก^๑ สร้างบุคคลต้นแบบ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ครู ผู้บริหาร นักเรียน จะก่อให้เกิดเครือข่ายเองโดยอัตโนมัติ มาเร็ว และต้องร่วมกันวางแผน ใส่กิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้อง และอาจมีการแข่งขันสร้างรางวัล Award ในด้านต่าง ๆ เปิดพื้นที่เสมือนจริง Metaverse เช่น สร้างวัด บูธ ธรรมะ สร้างอาชีวศึกษา ยกธรรมะคำสอน ให้นักเรียนเห็นคุณค่า และหากอาชีวศึกษาทำโรงเรียนต้นแบบ ให้ข้อคิดมุมมอง โดยไม่ตัดสิน เกิดช่องทางตอบปัญหา เวทีแลกเปลี่ยน ความคิด ความรู้ ใครมีปัญหามาสามารถพูดคุยกันได้ ซึ่งที่ผ่านมาการสร้างเครือข่ายมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างอยู่แล้ว เช่น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แต่จะยกระดับ และให้ทุกคนมีส่วนร่วม^๒ ต้องร่วมกันสร้าง Model ขึ้นมา แล้วพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็จะดำเนินการไปได้ต่อ เพราะถือว่าเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบโดยตรง หากมีการประกวดวัด ใน Metaverse อยากทราบจินตนาการนักเรียนนักศึกษา เราจะเห็นชัดเจน และการสร้าง Platform เช่น มีพี่อ้อยพี่นอตมา ตอบคำถาม สนทนากันได้ วิถีพุทธวิถีธรรม มาจัดการปัญหาสามารถแก้ไขปัญหาได้ จะทำให้น่าสนใจ คือ สร้าง Community Zone^๓ หากผู้ที่มีความสำเร็จในตลาดออนไลน์ สร้างบุคคลต้นแบบ โพสต์คำถามวันละสองคำคม เข้าไปหากกลุ่มนักเรียน และหาแหล่ง

^๑นักวิชาการทางด้านดิจิทัลและมัลติมีเดีย โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

^๒นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

^๓ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเมโทร จังหวัดเชียงใหม่

โซว์ของให้เขา เพราะเด็กเล่น Tiktok Instagram Facebook อาศัยช่องทางเหล่านี้ ให้เขามีส่วนร่วมในการให้มุมมองของคนยุคใหม่ที่อยากให้ วัด หรือ พระพุทธศาสนา ในมุมมองของเขาเป็นอย่างไร หากบุคคลต้นแบบให้ได้^๔ การสร้างบุคคลต้นแบบ อยากให้สร้างเป็นแอนิเมชันไม่ยากให้เป็นบุคคล เพราะจะไม่ยั่งยืน แต่อยากให้บุคคลตัวอย่างเป็นแบบการ์ตูน AWATAR เช่น สามเณร แล้วเป็นตัวแทนในการสนทนา สอบถามในทุก ๆ เรื่องราวที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน^๕ เป็นต้น

พอจะสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้ และจะต้องอาศัยหน่วยงานที่คอยประสานงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการสร้างเครือข่ายคือ สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อนึ่งการสร้างเครือข่ายที่เป็นนวัตกรรมสำคัญเลย นั่นคือ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ได้แก่ Metaverse จะทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมของโลกแห่งความจริงและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น “ชุมชนโลกเสมือนจริง” ทั้งนี้อยู่ในขั้นตอนการดำเนินการออกแบบร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่เป็นเครือข่าย

๕.๑.๕ กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผลจากการสร้างเวทีประชาพิจารณ์ในการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ พบว่า กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนสำคัญ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน เป้าหมายร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑๐ แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การกระตุ้นบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ การกระจายอำนาจ การจัดทำระบบกฎเกณฑ์ การวิจัยและงานสร้างสรรค์ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ การจัดกิจกรรมวิชาการ การประกาศเกียรติคุณ และการควบคุมจรรยาบรรณ

ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย ๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การติดตามประเมิน การประเมินตนเอง (SAR) การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก การนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุง แผนบริหารจัดการศึกษา (Improvement Plan) และการนำผลการประเมินไปพัฒนาแผนยุทธศาสตร์

^๔นักวิชาการทางด้านดิจิทัลและมัลติมีเดีย โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

^๕ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ ๔ แนวทางการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่

๑. องค์ประกอบ ได้แก่ คน คือ ผู้นำ,ครู,นักเรียน และองค์กร คือ สถานศึกษา, ครอบครัว, หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา)

๒. ปัจจัย ได้แก่ การบริหารจัดการ คือ การเรียนการสอน, ระบบการบริหารจัดการ, การปรับ Mindset หรือแนวความคิด

๓. ผลกระทบ ได้แก่ ทิศทาง คือ ทางบวก, ทางลบ และการเปลี่ยนแปลง คือ สังคม, พหุวัฒนธรรม, เทคโนโลยี

๔. หลักการ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือร่วมกับเครือข่าย (แนวราบและแนวดิ่ง), กลไกการเสริมแรง, ความยั่งยืนและต่อเนื่องของนโยบาย

๕. กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่าย ได้แก่ การทำงานต่อเนื่องของผู้บริหาร, การสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (บวร)

๖. การเชื่อมโยงกลไกการพัฒนาอาชีพวิถีพุทธที่เป็นเลิศ ได้แก่ การศึกษาวิจัย, หลักสูตร (หลักไตรสิกขา, Soft Skill, Active Learning), ครู, ผู้เรียน, สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี, สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

๕.๒ อภิปรายผล

ประเด็นที่ ๑ การสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบน

ขั้นตอนการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทยโดยกำหนดชั้นศึกษาปัญหา และกำหนดสิ่งที่จะพัฒนาให้เป็นนวัตกรรมการศึกษา จากสภาพปัญหาด้านการจัดการศึกษาในพื้นที่ว่า ประสบปัญหาด้านการจัดการศึกษาหรือด้านงบประมาณ จึงทำให้การจัดการศึกษาเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นำปัญหาเหล่านั้น ถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธมาวิเคราะห์รายละเอียด และสาเหตุของปัญหาที่ต้องการแก้ไข โดยตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน วิสัยทัศน์ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ต่างๆ วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล กำหนดแนวพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาให้ยกระดับ การบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ของการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะการนำนวัตกรรมไปใช้ในสถานศึกษา อาจจะใช้ได้ในพื้นที่หรือโรงเรียน แต่ประสิทธิภาพอาจจะแตกต่างกันไป

กระบวนการการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบ ที่จะนำนวัตกรรมการศึกษาไปใช้นั้น ต้องกำหนดแนวทางการปฏิบัติทั้ง ๔ ขั้น คือ ขั้นที่ ๑ วิสัยทัศน์

ปรัชญาอัตลักษณ์เอกลักษณ์ ขั้นที่ ๒ วิธีการหรือการกำกับดูแลบุคคล ขั้นที่ ๓ กำหนดแนวพัฒนาคุณภาพคุณภาพการศึกษาให้ยกระดับ ขั้นที่ ๔ การบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน จากการศึกษาสภาพพื้นที่และการถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธ ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คือ ทักษะการคิด ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะการสร้างอาชีพ และทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา เพราะความรู้ไม่จำเป็นต้องเรียนในห้องเรียนหรือในสถานศึกษาเท่านั้น แต่สามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งภาครัฐควรจะเน้นที่นวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้กับชีวิตได้ จากการสังเคราะห์และถอดบทเรียนทั้ง ๓ วิทยาลัย จากผลการวิจัยการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบนสอดคล้องกับงานวิจัยของ เชวง อุปถัมภ์^๖ แนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒ ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพ ของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า ๑) คุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต ๒ ด้าน ปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการด้านผลผลิต พบว่าทุกด้านมีคุณภาพ ๒) แนวทางพัฒนาคุณภาพของ โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต ๒ ๒.๑) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ควรประชุมชี้แจงให้ความรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ศึกษาเอกสารโครงการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน อบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร ปลุกจิตสำนึกให้ผู้บริหารมีคุณธรรมจริยธรรม พรหมวิหารธรรม มีเหตุผล ประกาศยกย่องชมเชยให้รางวัล ประกาศครูดีเป็นแบบอย่าง ผู้บริหาร ประธานคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ครู นักเรียน ให้มีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาโรงเรียนวิถี พุทธให้มีเป้าหมายเดียวกันกับการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒.๒) ด้านกระบวนการ พบว่า บ้าน วัด โรงเรียนต้องรู้ร่วมกันจึงจะพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ จัดประชุมชี้แจงให้การอบรม ศึกษาดูงาน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนบูรณาการวิถีพุทธเข้าไปในทุกกลุ่มสาระ วิชาครูต้องกำหนดเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นกรณีตัวอย่าง มีการวางแผนกำหนดกิจกรรมเป็น ข้อตกลงร่วมกัน ติดตาม กำกับ รายงานผลอยู่ตลอด และควบคุมพฤติกรรมการทำงานกิจกรรม ต่างๆ ครูผู้รับผิดชอบต้องสอนครูพระภิกษุไม่มาหรือจัดหาครูพระรูปอื่นมาสอนแทน ผู้บริหารต้อง วางแผนร่วมกันว่าจะไปวัดไหนวันไหนจัดทำเป็นปฏิทินให้ชัดเจน สรุปผลในแต่ละวัน มีปัญหาอะไร อย่างไร มีใบงาน และจัดประชุม

^๖เชวง อุปถัมภ์, “แนวทางการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต ๒”, สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, Vol.20, No.2, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.tci-thaijo.orQ2/tqQt/Qview/21503> [๒๕ เมษายน ๒๕๖๐].

ชี้แจงสร้างความตระหนัก วางกฎ ระเบียบ จัดอบรมปลูกฝังนักเรียน สม่่าเสมอเป็นประจำให้รักโรงเรียนเหมือนบ้าน ๒.๓) ด้านผลผลิต พบว่า โรงเรียนต้องสร้างจิตสำนึกรู้ คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม ไม่นิยมวัตถุจนเกินไป น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และ เป็นหน้าที่โรงเรียนต้องจัดอบรมนักเรียนเป็นประจำ จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จัดทำโครงการธนาคาร ชยะและจัดคณะกรรมการดูแลพื้นที่จัดการเรียนการสอนที่เพิ่มประสบการณ์ให้เกิดความมีวินัยปลูกฝังสร้างความตระหนักนักเรียนให้มีความเคารพต่อผู้มีพระคุณ จัดอบรมประชุมชี้แจง สร้างความ ตระหนักฝึกให้นักเรียนรู้จักพึ่งตนเอง อบรมปฏิบัติธรรม พัฒนาด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาให้ สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อตนเองผู้อื่น ตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา ให้รู้จักกฎแห่งกรรม จัดกิจกรรม การเรียนการสอนเน้นนักเรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ให้นักเรียนได้รับรู้เรื่องผลของการทำบาป หรือ ประพฤติตนไม่ดี และฝึกให้นักเรียนมีความอดทน อดกลั้น มีขันติและมีสติ ยอมรับฟังความ คิดเห็นของผู้อื่น ใช้หลักเหตุผลและรู้จักให้อภัย

ประเด็นที่ ๒ การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่

รูปแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา มีหลักการ คือ ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษา ด้วยกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยยึดแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ ๕ องค์ประกอบ ๑. การมีวิสัยทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน (Shared Vision) ๒. มีความร่วมมือและร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Teamwork) ๓. มีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาค้นคว้าพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Learning and Professional Development) ๔. มีกระบวนการการสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพในทุกขั้นตอน การสะท้อนโดยการเปิดรับคำชี้แนะการปฏิบัติงานและ (Collective Inquiry) ๕. มีการสร้างระบบการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๑) เพื่อส่งเสริมด้านความสามารถในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ๒) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์ด้านอาชีพและทักษะอนาคตของนักศึกษา จากการได้รับการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวะและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ ที่ส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา จากการจัดการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning มีกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนแห่งวิชาชีพ ๕ ขั้นตอนดังนี้ ๑) Analysis ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ปัญหา

ความต้องการจำเป็น นโยบาย และวิธีการพัฒนาวิชาชีพ ๒) Teamwork ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนา วางแผนกระบวนการดำเนินการ ออกแบบและพัฒนา โดยร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแบบร่วมกันเป็นทีม ๓) Organization บริหารจัดการแผน หลักสูตร วิเคราะห์และพัฒนา ร่วมมือกัน (บูรณาการกิจกรรม ๔ ด้าน) ๔) Implement การนำแผนการสอนไปใช้ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย Active Learning ไปใช้ ๓ ขั้น คือ (๑) ขั้นนำ (๒) ขั้นกิจกรรม (๓) ขั้นสรุป ๕) Reflection and Evaluation สะท้อนและประเมินผลร่วมกันและนำผลลัพธ์ที่ดีมาใช้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นนวัตกรรม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาศักยภาพ ผู้สอนและนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน เป็นความร่วมมือร่วมใจกันทางวิชาการของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการทำโรงเรียนหรือสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ นั้น สามารถทำได้หลายระดับ เช่น ในกลุ่มสาระวิชาในโรงเรียน ภายในโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนในเครือข่าย ระดับเขตพื้นที่ ระดับจังหวัด หรือข้ามจังหวัด ควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียนตนเอง กัมพล เจริญรักษ์ เพราะว่าการศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาคนในประเทศหนึ่งในมิติ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ ระบบการศึกษาต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต ในศตวรรษที่ ๒๑” ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง แต่ครูต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก ไฟวกา ผิดคำ สอดคล้องกับ วิจารย์ พานิช ในการศึกษาสมัยใหม่ ครูอาจารย์ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนอย่างเดียว แต่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ศิษย์ โดยจะเป็นพี่เลี้ยง ร่วมเดินทางแห่งการเรียนรู้ไปด้วยกันกับนักศึกษา นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกิจกรรมออกไปนอกห้องเรียนดังที่ Darling-Hammond, L., Wei, R., Andree, A., Richardson, N., & Orphanos, S. พบว่า ในระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้ครูทำงานร่วมกันอย่างมืออาชีพและได้กระจายหลักการจัดการเรียนการสอนแบบ PLC ไปภายนอกห้องเรียนของพวกเขาและถูกปลุกฝังไปที่วิทยาลัยอื่น Caskey, M. M., & Carpenter, J. ได้สังเกตผลเห็นผลกระทบเชิงบวกของการจัดการเรียนการสอนแบบ PLC ในขณะที่ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูซึ่งรวมถึงความเชื่อมั่นมากในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้นครูเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานร่วมกันและมีความมุ่งมั่นมากขึ้นในการพยายามคิดสิ่งใหม่ ๆ Harris & Jones กล่าวว่า เป็นโอกาสสำหรับวิทยาลัยที่จะมีนโยบายด้านจัดการการศึกษาเพื่อเรียนรู้สู่การปฏิบัติใหม่และสร้างความรู้ใหม่บนพื้นฐานการจัดการเรียนการสอนแบบ PLC รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนการวางแผนหลักสูตรและสอดคล้องกับ Michael S. Burde นักเรียนกับครูต้องเรียนรู้ร่วมกันจึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบ PLC มีประสิทธิภาพในที่สุด

ประเด็นที่ ๓ รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิพุทท์ที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

หลักการการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์ พัฒนางค์กรให้เป็นองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ “Moral and Quality Organization” หรือ MQO

LAT Model

๑. พฤติกรรมผู้นำที่เอื้อต่อการเรียนรู้ Leadership Behavior (๑. บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ๒. มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) ๓. มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) ๔. เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ๕. การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking)) โดยผู้นำองค์กรจะต้องใจกว้าง ยอมรับฟังข้อคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามและนักฟังที่ดี กระตุ้นให้เกิดการแสดงมุมมองที่หลากหลาย สามารถบริหารเวลา และทรัพยากรเพื่อค้นหาปัญหาข้อท้าทาย และทางออกของปัญหาลักษณะของบุคคลกรในองค์กรแห่งคุณธรรมและคุณภาพ มี ๕ ลักษณะดังนี้

ลักษณะที่ ๑ บุคลากรชั้นเลิศ (Personal Mastery) ขึ้นคัดเลือกบุคคลที่เป็นเลิศ หรือ บุคคลชั้นเลิศ โดยเฉพาะผู้บริหาร ที่ต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ๒ ประการคือ มีคุณธรรม และมีคุณภาพ มีคุณลักษณะใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นนักตั้งคำถามที่ดี เป็นนักฟังที่ดี บริหารคน บริหารเวลา บริหารทรัพยากร และสามารถจัดการกับปัญหาได้

ลักษณะที่ ๒ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Building Shared Vision) การสร้างทัศนคติร่วมของคนในองค์กร ให้สามารถมองเห็นภาพและมีความต้องการที่จะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน

ลักษณะที่ ๓ มีแบบแผนความคิดร่วม (Mental Models) การเข้าใจบทบาทหน้าที่ ที่มุมมองหรือมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดความเข้าใจในเรื่องของตนเอง ผู้อื่น และองค์กร จนเกิดเป็นความเชื่อพื้นฐาน ข้อสรุปหรือภาพลักษณ์ที่ตกผลึกในความคิดของตน โดยสามารถปรับเปลี่ยนความคิดให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

ลักษณะที่ ๔ เรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) การเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในองค์กรโดยการแลกเปลี่ยน และพัฒนาความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ โดยอาศัยการสนทนา อภิปราย การประชุมปรึกษาหารือร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ คิดในสิ่งใหม่ๆ สมาชิกในทีมมีการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน และปฏิบัติงานร่วมกันโดยมีความไว้วางใจต่อกัน

ลักษณะที่ ๕ การคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) วิธีการคิดหรือการมองสิ่งต่างๆ ในลักษณะของภาพโดยรวมทั้งหมด มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ ว่ามีการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เห็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สามารถวางแผนการปฏิบัติงานให้ผลของงานเกิดความกระจ่าง ชัดเจน เป็นระบบ

๒. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) ลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบสัปปายะ (Advantageous Condition) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีความปลอดภัย ไม่ตั้งอยู่ในสถานที่พลุกพล่านจอแจ ใกล้แหล่งชุมชนที่มีความสมบูรณ์ด้านอาหาร และมีครูอาจารย์คอยให้การสนับสนุน นอกจากนี้ภายในองค์กรมีบรรยากาศของความปลอดภัยทางจิตวิทยา มีพื้นที่ชมรมรับในความแตกต่าง การเปิดกว้างต่อทัศนะใหม่ๆ และการมีเวลาในการคิดเชิงสะท้อน

๓. จัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) ลักษณะการจัดกระบวนการและการดำเนินการการเรียนรู้ที่เป็นตามหลักไตรสิกขา (Threefold Learning) บุคลากรหลักไตรสิกขาในการจัดการเรียนรู้ในทุกสาขาวิชา โดยองค์กรจะต้องส่งเสริมให้มีการทดลอง ส่งเสริมให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อติดตามความก้าวหน้า และแนวโน้มต่างๆ รวมถึงการมีการวิเคราะห์โดยจัดให้มีการสนทนา อภิปราย และตีความเพื่อศึกษา เข้าใจ และระบุปัญหา สู่การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้องค์กรควรจัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอ พร้อมกับการจัดให้มีการถ่ายโอนข้อมูล

ภายหลังจากการประชุมผู้เชี่ยวชาญ ได้รูปแบบการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตใหม่ ประกอบด้วย ๔ ปัจจัยหลัก ได้แก่ ๑) องค์ประกอบการจัดการ ได้แก่ หลักสูตร ครู สื่อ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และผู้เรียน ๒) ด้านการบริหารจัดการอาชีววิถีพุทธ โดยมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านอาชีววิถีพุทธ ประสพการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียน ๓) รูปแบบการสอนของครู แนวคิดตามหลักพุทธธรรม ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา บุคลากรด้วยเทคโนโลยี และ ๔) การเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่บน “แพลตฟอร์ม Metaverse” สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมชีวิตวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะการเรียนรู้ นักเรียนได้ประสพการณ์การเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ด้านนวัตกรรม ทักษะด้านชีวิตหรือการทำงาน และทักษะด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีเรียนรู้ให้กับผู้เรียน จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ รายงานวิจัย พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ ได้ศึกษาวิจัย “ประเมินสถานศึกษาวิถีพุทธ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ๒๕” โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluation Research) แบ่งเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ ใช้การสนทนากลุ่ม ระยะที่ ๒ การวิจัยเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบว่าในภาพรวมพบว่า

ผลกระทบหรือผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ที่ส่งผลต่อบ้านวัดและสถานศึกษาโดยภาพรวมมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ทุกองค์ประกอบ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลกระทบต่อสถานศึกษา มีการปรับปรุงตกแต่งอาคารสถานที่ให้ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามมาก ผู้ปกครอง/ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของ

สถานศึกษามากขึ้น และผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนและชุมชน สังคม ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านผลกระทบต่อวัด กล่าวคือวัดมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่นักเรียน”

ประเด็นที่ ๔ การสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผู้วิจัยได้จัดทำสนทนากลุ่ม ได้แนวความคิดการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์ การจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันมาช่วยในสร้างกิจกรรม สร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เทคโนโลยี ชื่อว่า Metaverse คือ การสร้างสภาพแวดล้อมของโลกแห่งความจริงและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น "ชุมชนโลกเสมือนจริง" ที่สามารถผสานวัตถุรอบตัวและสภาพแวดล้อมให้เชื่อมต่อกันเป็นหนึ่งเดียว โดยอาศัยเทคโนโลยี AR และ VR เข้ามาช่วยเชื่อมโยงอย่างไร้รอยต่อให้กลายเป็นพื้นที่โลกเดียวกัน

ด้านแนวทางในการสร้างเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ต้องไม่บังคับ แต่ต้องหาวิธีการที่ทำให้เขาเข้าใจ และบอกประโยชน์ให้ได้ ให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่า ต้อง Coaching นักเรียนให้ได้ พลัง Social Media สูงมาก” สร้างบุคคลต้นแบบ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ ครู ผู้บริหาร นักเรียน จะก่อให้เกิดเครือข่ายเองโดยอัตโนมัติ มาเร็ว และต้องร่วมกันวางแผน ใส่กิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้อง และอาจมีการแข่งขันสร้างรางวัล Award ในด้านต่าง ๆ เปิดพื้นที่เสมือนจริง Mataverse เช่น สร้างวัด บูธ ธรรมะ สร้างอาชีวศึกษา ยกย่องคำสอน ให้นักเรียนเห็นคุณค่า และหากอาชีวศึกษาทำโรงเรียนต้นแบบ ให้ข้อคิดมุมมอง โดยไม่ตัดสิน เกิดช่องทางตอบปัญหา เวทีแลกเปลี่ยน ความคิด ความรู้ ใครมีปัญหาสามารถพูดคุยกันได้ ซึ่งที่ผ่านมาการสร้างเครือข่ายมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสร้างอยู่แล้ว เช่น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แต่จะยกระดับ และให้ทุกคนมีส่วนร่วม” ต้องร่วมกันสร้าง Model ขึ้นมา แล้วพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนก็จะดำเนินการไปได้ต่อ เพราะถือว่าเป็นหน่วยงานของมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบโดยตรง หากมีการประกวดวัด ใน Mateverse อยากทราบจินตนาการนักเรียนนักศึกษา เราจะเห็นชัดเจน และการ

“พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ, “ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๒๕”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) : บทคัดย่อ.

“นักวิชาการทางด้านดิจิทัลและมัลติมีเดีย โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

“นักวิชาการคอมพิวเตอร์ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

สร้าง Platform เช่น มีพี่อ้อยพี่ฉอดมา ตอบคำถาม สนทนากันได้ วิถีพุทธวิถีธรรม มาจัดการปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาได้ จะทำให้น่าสนใจ คือ สร้าง Community Zone^{๑๐} หากผู้ที่มีความสำเร็จใน ตลาดออนไลน์ สร้างบุคคลต้นแบบ โพสต์คำถามวันละสองคำคม เข้าไปหากลุ่มนักเรียน และหาแหล่ง โซร์ของให้เขา เพราะเด็กเล่น Tiktok Instagram Facebook อาศัยช่องทางเหล่านี้ ให้เขามีส่วนร่วม ในการให้มุมมองของคนยุคใหม่ที่อยากให้ วัด หรือ พระพุทธศาสนา ในมุมมองของเขาเป็นอย่างไร หา บุคคลต้นแบบให้ได้^{๑๑} การสร้างบุคคลต้นแบบ อยากให้สร้างเป็นแอนิเมชัน ไม่อยากให้เป็นบุคคล เพราะจะไม่ยั่งยืน แต่อยากให้บุคคลตัวอย่างเป็นแบบการ์ตูน AWATAR เช่น สามเณร แล้วเป็น ตัวแทนในการสนทนา สอบถามในทุก ๆ เรื่องราวที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน^{๑๒} เป็นต้น

พอจะสรุปได้ว่า การสร้างเครือข่ายการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการ เรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษา ทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชน ทั้งนี้ และจะต้องอาศัยหน่วยงานที่คอยประสานงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการสร้าง เครือข่ายคือ สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อนึ่งการสร้างเครือข่ายที่เป็นนวัตกรรมสำคัญเลย นั่นคือ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วย ได้แก่ Metaverse จะทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อม ของโลกแห่งความจริงและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น “ชุมชนโลกเสมือนจริง” ทั้งนี้อยู่ใน ขั้นตอนการดำเนินการออกแบบร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมจากวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่เป็นเครือข่าย

จากผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ การศึกษาของ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน)^{๑๓} ได้ ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพ ปัจจุบันคือ โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานอยู่ ๓ ระดับ ได้แก่ ๑.๑) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป ๑.๒) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ ๑.๓) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการดำเนินงาน ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การเตรียมการ ๒) การดำเนินงานการจัดสภาพและองค์ประกอบ ๓) การดำเนินการพัฒนา ตามระบบไตรสิกขา ๔) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ๕) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ ๖) การ ประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และ ๒) พัฒนารูปแบบโดยนำหลักธรรมมาสนับสนุน มี ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๒.๑) ศรัทธาและฉันทะ ๒.๒) ปัญญาคุณธรรม ๒.๓) ไตรสิกขา ๒.๔) กัลยาณมิตร ๒.๕) อิทธิบาท ๔ อุปัญญาคุณธรรม ๒ และ ๒.๖) ปิติและชื่นชมร่วมกัน และรูปแบบดำเนินการ มี ๓

^{๑๐}ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเมโทร จังหวัดเชียงใหม่

^{๑๑}นักวิชาการทางด้านดิจิทัลและมัลติมีเดีย โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม

^{๑๒}ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา จังหวัดสงขลา

^{๑๓}พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, ปีที่ ๘ ฉบับ ที่ ๑ (มกราคม ๒๕๖๔) : ๒๔๕ - ๒๔๖.

ด้าน ได้แก่ ๑) ระบบเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) การสร้างแกนนำเยาวชนวิถีพุทธ และ ๓) การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งนี้ ยังมีความสอดคล้องกับ **สมศักดิ์ เอี่ยมดี**^{๑๔} ได้ศึกษา การพัฒนาระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ๑. รูปแบบที่มีประสิทธิผลของระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นเครือข่ายผสมผสานระหว่างบุคคลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการช่วยการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย ๑) องค์การของเครือข่าย ๒) การจัดการเครือข่าย ๓) การใช้ประโยชน์จากเครือข่าย ๔) การธำรงรักษาเครือข่าย ๒. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่าย โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเป็น ประโยชน์ความเป็นไปได้ความเหมาะสม และความถูกต้องในระดับมากที่สุด ยกเว้น องค์ประกอบที่ ๓ การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความ เป็นไปได้และองค์ประกอบที่ ๔ การธำรงรักษาเครือข่าย ความเป็นไปได้ความถูกต้องในภาพรวมมีผลการประเมิน อยู่ในระดับมาก ๓. ผลการประเมินผลการใช้ระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ความสำเร็จในภาพรวมมีความสำเร็จในระดับมาก ที่สุด การพัฒนาระบบสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับเครือข่ายการจัดการศึกษาได้มีค่าเฉลี่ย สูงสุด ความพึงพอใจภาพรวมมีความพึงพอใจในระดับ มากที่สุด การพัฒนาระบบมีการจัดศูนย์ ประสานงานติดต่อสื่อสาร และพัฒนาความรู้และทักษะระหว่างสมาชิกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ความต่อเนื่อง ภาพรวมมีความต่อเนื่องในระดับมากที่สุด การพัฒนาระบบมีการกำหนดคู่มือการ บริหารงานอย่าง ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ประเด็นที่ ๕ กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่

ผลจากการสร้างเวทีประชาพิจารณ์ในการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ พบว่า

กลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอนสำคัญ คือ

ขั้นตอนที่ ๑ การจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนงาน เป้าหมายร่วมกัน

^{๑๔}สมศักดิ์ เอี่ยมดี, “การพัฒนาระบบการบริหารเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๕ ฉบับพิเศษ พุทธศักราช ๒๕๕๖ : ๒๑๖ - ๒๑๗.

ขั้นตอนที่ ๒ การปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ๑๐ แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ การกระตุ้นบุคลากร การจัดสรรงบประมาณ การกระจายอำนาจ การจัดทำระบบกฎเกณฑ์ การวิจัยและงานสร้างสรรค์ การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ การจัดกิจกรรมวิชาการ การประกาศเกียรติคุณ และการควบคุมจรรยาบรรณ

ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามและประเมินผล ประกอบด้วย ๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่ การติดตามประเมิน การประเมินตนเอง (SAR) การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอก การนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุง แผนบริหารจัดการศึกษา (Improvement Plan) และการนำผลการประเมินไปพัฒนาแผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ ๔ แนวทางการสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ๖ แผนปฏิบัติการ ได้แก่

๑. องค์ประกอบ ได้แก่ คน คือ ผู้นำ,ครู,นักเรียน และองค์กร คือ สถานศึกษา, ครอบครัว, หน่วยงานทางพระพุทธศาสนา)

๒. ปัจจัย ได้แก่ การบริหารจัดการ คือ การเรียนการสอน, ระบบการบริหารจัดการ, การปรับ mindset หรือแนวความคิด

๓. ผลกระทบ ได้แก่ ทิศทาง คือ ทางบวก, ทางลบ และการเปลี่ยนแปลง คือ สังคม, พุทธวัฒนธรรม, เทคโนโลยี

๔. หลักการ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือร่วมกับเครือข่าย (แนวราบและแนวดิ่ง), กลไกการเสริมแรง, ความยั่งยืนและต่อเนื่องของนโยบาย

๕. กลไกการพัฒนาและสร้างเครือข่าย ได้แก่ การทำงานต่อเนื่องของผู้บริหาร, การสื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้, ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (บวร)

๖. การเชื่อมโยงกลไกการพัฒนาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศ ได้แก่ การศึกษาวิจัย, หลักสูตร (หลักไตรสิกขา, Soft Skill, Active learning), ครู, ผู้เรียน, สื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยี, สภาพแวดล้อมทางกายภาพ

โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ ญัตติ อรุณพานิช พบว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

๑. ด้านบริหารจัดการสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) ระดมความคิดจากทุกฝ่าย สำรวจ วิเคราะห์ภารกิจ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางของสถานศึกษาวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหาร ครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ แนวทางการดำเนินการ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษาตามแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธอย่างชัดเจนตามสภาพและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ๓) จัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารงานตามแนว

ทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว ๔) แต่งตั้งผู้รับผิดชอบการดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติการที่เน้นวิถีพุทธ โดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ในการปฏิบัติการ ๕) กำหนดแนวทางพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน เต็มตามศักยภาพ ตามหลักการ พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการที่หลากหลาย

๒. ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรสถานศึกษาวิถีพุทธ ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากรในสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธ ๒) วางแผนพัฒนาบุคลากรโดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร ๓) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็น กัลยาณมิตรกับทุกคน ๔) ให้การยกย่อง ชมเชยแก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างที่ดี ๕) จัดฟัง เทศน์ ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓. ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) กำหนดหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนวทางสถานศึกษาวิถีพุทธ โดยเน้นหลักไตรสิกขา ให้สอดคล้องกับนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ และหลักสูตรแกนกลาง ๒) พัฒนาบุคลากรให้เข้าใจหลักการและแนวทางการ ดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงานสถานศึกษาวิถีพุทธ ตลอดจนการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ นักเรียน ๓) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญผู้มี ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ๔) จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะ ในการแสดงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในและนอกสถานศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ๕) บูรณา การการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธลงในแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๔. ด้านกิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) จัดกิจกรรมประจำวันอย่าง หลากหลายต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย ทั้งด้านความประพฤติ สมาธิ และปัญญา ให้เกิดการพัฒนาทั้งสามด้านไปพร้อม ๆ กัน ๒) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและ ศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ ๓) จัดกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทั้งใน สถานศึกษาและชุมชน ๔) นำนักเรียนเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๕) ครูและนักเรียนร่วมกันจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

๕. ด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์สถานศึกษาวิถีพุทธและชุมชน ๕ อันดับแรก ได้แก่ ๑) เปิด โอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาตามแนวทางวิถีพุทธในทุกด้านโดยเฉพาะการ พัฒนานักเรียน ๒) จัดประชุมเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานของ สถานศึกษาวิถีพุทธ ให้เกิดกับผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้ทราบวัตถุประสงค์และ แนวทางปฏิบัติที่มีผลต่อพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน ๓) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนิน กิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี ๔) เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทาง

พระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ ๕) ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานตามแนวทางวิถีพุทธของสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้สาธารณชนทราบ^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้

๑. จากผลการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธต้นแบบในประเทศไทย พบว่า ด้านการบริหารบุคคล ผู้บริหารและคณะครูต้องเข้าอบรมโครงการอาชีวศึกษาวิถีพุทธ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในการสอนในหลักสูตรตามวิถีพุทธ ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมสถานศึกษาวิถีพุทธ เพื่อให้การบริหารจัดการ และการเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ (ATNOE Model) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้อาชีพและทักษะอนาคตสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคยุคชีวิตวิถีใหม่ (ATNOE Model) รูปแบบการโค้ชแบบอื่น ๆ เช่น การพัฒนาวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการโค้ชแบบนำตนเอง (Self-Directed Coaching) การพัฒนาวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการโค้ชที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Differentiate Coaching) การพัฒนาวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการโค้ชแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching)

๒. รูปแบบการพัฒนาแบบนวัตกรรมจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ เป็นรูปแบบที่สามารถส่งเสริมพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้ทั้ง ๒ ด้าน เพื่อให้การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาสามารถตอบโจทย์ต่อความหลากหลายของผู้เรียน เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

๓. ปัจจัยสำคัญของการสร้างเครือข่าย คือการมีส่วนร่วมของทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู ผู้เรียน และผู้ปกครอง ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในการรับรู้และนำเสนอกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถาบันของตนเอง

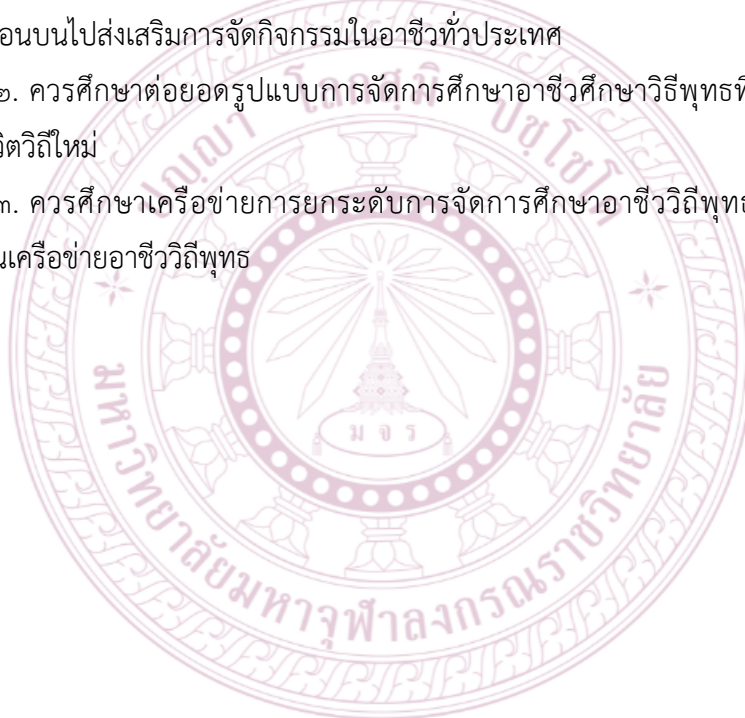
๔. จากแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีจะเห็นว่า สาระสำคัญในฐานะกรอบแนวคิดเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของชาติ เน้นหลักของความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตาม

^๕ณัฐภูมิ อรุณพานิช, การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑, (คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ที่ ๓ นั่นคือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เพื่อยกระดับผลิตภาพแรงงานส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ดังนั้น หากวิทยาลัยอาชีวศึกษาแต่ละแห่งได้รับการพัฒนาและก้าวไปสู่การเป็นอาชีววิถีพุทธย่อมนำพาประเทศให้เกิดสันติสุข และบรรลุเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย ดังนั้น ผลการศึกษานี้ภาครัฐ ตลอดจนหน่วยงานทางการศึกษา และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นกรอบในการวางแผนเพื่อสร้างกลไกการพัฒนาและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรนำผลการสังเคราะห์และถอดบทเรียนวิทยาลัยอาชีววิถีพุทธต้นแบบในเขตภาคเหนือตอนบนไปส่งเสริมการจัดกิจกรรมในอาชีวทั่วประเทศ
๒. ควรศึกษาต่อยอดรูปแบบการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาวิถีพุทธที่เป็นเลิศสำหรับการเรียนรู้ยุคชีวิตวิถีใหม่
๓. ควรศึกษาเครือข่ายการยกระดับการจัดการศึกษาอาชีววิถีพุทธที่เป็นเลิศให้เกิดทั่วประเทศเป็นเครือข่ายอาชีววิถีพุทธ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **คลื่นลูกที่ ๕ ปราชญ์สังคม : สังคมไทยที่ไม่พึงประสงค์ในศตวรรษที่**

๒๑. กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๑.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พุทธปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

จินตนา สุขจรรย์นธ์. **การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง

เฮ้าส์, ๒๕๕๔.

จินตนา สุขจรรย์นธ์. **การศึกษาและการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร : โอ.

เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๖.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพษ์. **การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๔๐.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. **พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก**.

กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๕.

ทิตนา แคมมณี. **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**.

พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

ประเวศ วะสี. **ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา ร่วมกับสมาคม

นักข่าวแห่งประเทศไทย. ๒๕๓๗.

_____. **ระบบการศึกษา ที่แก้ความทุกข์ยากของคนทั้งแผ่นดิน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม :

ฟิลิปปส์เซ็นเตอร์, ๒๕๕๔.

พรพิมล พรพีระชนม์. **การจัดกระบวนการเรียนรู้**. สงขลา : เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐.

พรรณี ช.เจนจิต. **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ดันอ้อแกรมมี,

๒๕๓๘.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **ทิศทางการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรง

พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๕.

กรุงเทพมหานคร : ผลิตธรรม, ๒๕๕๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตฺร ปยุตฺโต). ทางสายกลางของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์
พริ้นติ้งกรุ๊ฟ, ๒๕๓๐.

พระราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ขอบฟ้าแห่งความรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก
, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ. คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

พลสุข หิงศานนท์. การพัฒนารูปแบบ. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๔๐.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : วิ.พริ้นท์, ๒๕๕๕.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย
, ๒๕๓๖.

รังสรรค์ บุชยะมา. การจัดการการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐..

ราชบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นาน
มีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๖.

วิชัย ต้นศิริ. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อุดมการณ์ทางการศึกษา : ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :
สามลดา, ๒๕๕๐.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. ปฏิรูปการศึกษา แนวคิด และข้อเสนอแนะ. กรุงเทพมหานคร : วศิระ,
๒๕๕๓.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ศิริบุรณ์ สายโกสุม. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๗.

_____. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรา
คำแหง, ๒๕๔๒.

สนธิ ศรีสำแดง. พระพุทธศาสนากับหลักการศึกษ. กรุงเทพมหานคร : นิสนารการพิมพ์, ๒๕๓๔.

สมเด็จพระญาณสังวร สุวฑฺฒโน. ลักษณะพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๓๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สมาน อัสวภูมิ. การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก. อุบลราชธานี :

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป..

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สภาพและปัญหาการบริหารการศึกษาและการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : วิ.ที.ซี.,

๒๕๔๕.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อการรองรับการปฏิรูป

การศึกษาในศตวรรษที่สอง ด้วยการบูรณาการไอซีที ในการจัดการเรียนรู้ด้วย

โครงการ. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๕๕.

สิปปนนท์ เกตุทัต. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : เสริมสร้างสมรรถนะไทยในประชาคมโลกก้าว

มั่นคง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สุเทพ บุญเดิม. การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ขอนแก่น :

มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๔๙.

สุนทร โคตรบรรเทา. ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ปัญญาชน,

๒๕๕๓.

สุนน อมรวิวัฒน์. สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๓๓.

_____. หลักบูรณาการทางการศึกษาตามนัยแห่งพุทธธรรม. นนทบุรี: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๔.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน ฉบับปรับปรุง. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรีนติ้ง

เฮ้าส์, ๒๕๔๖.

อุทัย บุญประเสริฐ. หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

_____. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง, ๒๕๔๔.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ :

จรง สุขเกษม. “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สำนัก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวน

สุนันทา, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

เจษฎา สิงหรา. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

เฉลิมรัก สดใส. “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

ชาตรี นามคุณ. “การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต ๑”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

ณัฐกิตต์ ศรีสันต์. “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

ณัฐภูมิ อรุณพานิช. “การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต ๑”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๘.

ดวงธิดา พุทธะกุล. “กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ในอำเภอปากพลี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก”. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๔.

นันธิมา ศรีสุวรรณ. “ความต้องการจำเป็นเพื่อการปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๐.

บำรุง แสงณรงค์. “การส่งเสริมการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตธนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐.

พิมพ์ลักษณ์ เสงี่ยมบุรณ์. “การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์เพื่อพัฒนาครูมืออาชีพ”. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

วาสนา ต๊ะกาบโค. “การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต ๑”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘.

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. คณะครุศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วุฒิชัย วีระวัฒน์. “การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙.

สมคิด โพธิ์ชุมพล. “การบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านหนองผือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต ๑”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

สาตี ท่าเหล็ก. “การศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ ๑ – ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๙.

สุรชาติ อินแสง. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต ๑ : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

แสงทอง เรืองศิลป์. “การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนไทยรัฐวิทยา ๓๔ บ้านกุดโง้ง”. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘.

อมรรัตน์ แก้วมะ. “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต ๑”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๘.

อัมพร บำรุงผล. “การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๓”. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙.

(๓) รายงานวิจัย :

ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. “แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยสำหรับนักศึกษาครู : การประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์”. รายงานวิจัย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

นงเยาว์ อุทุมพร. “ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษกรุงเทพมหานคร เขต ๓”. รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย และคณะ. “การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ : ศึกษากรณีโรงเรียนวิถีพุทธ ๑๐ เขตพื้นที่การศึกษา”. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

(๔) บทความ :

ธีระศักดิ์ บึงมุ่ม “การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม, ๒๕๕๙).

พระระพีพัฒน์ หาญโสภณ. “ประเมินโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๒๕”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาเขตขอนแก่น. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๗).

วรเทพ เวียงแก. “ทัศนคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานตามโรงเรียนวิถีพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอนองเรือ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๕”. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. **ชีวิตวิถีใหม่ New Normal**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tosh.or.th/covid-19/index.php/new-normal>. [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๔].

บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.watpon.com/boonchom/08.doc online [๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔].

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **ชีวิตวิถีใหม่และความฉลาดทางดิจิทัล**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://learningdq-dc.ku.ac.th/> [๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

(๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ คุณแม่ชีระเปียบ ธีรญาณี. ประธานบริหารโรงเรียนมัธยมจุลฉวีศรีสะเกษ, ๔ มีนาคม ๒๕๖๕.

ดร.กรรณิกา ยอดสง่า. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น, ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ดร.เจษฎา นาจันทอง, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

ดร.พงศธร พิมพ์พะนิต, ๑๐ เมษายน ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.
- ผศ.ดร.สมเกียรติ พรพิสุทธิมาศ, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.
- ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- พระมหาสุเทพ สุทธิธนาโณ, ผศ.ดร., ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.
- รศ.ดร.นิรนาท แสนสา, ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.
- รศ.ดร.ศุภชัย สมบัติโต, ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๕.
- รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ, ๒๔ เมษายน ๒๕๖๕.
- รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคคูเมือง, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์ทองศักดิ์ โยธายุทธ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร, ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์นารินทร์ ทรัพย์ประเสริฐ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.
- อาจารย์ยุพิน พิมศร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอี่ยมลออ, ๑๖ เมษายน ๒๕๖๕.

(๗) สัมมนาวิจัย :

- สัมมนาวิจัย ดร.กรรณิกา ยอดสง่า, ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ดร.ธีร ภาวักนันท์. ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- ดร.พงศ์ธร พิมพิณิตย์, ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.
- อาจารย์ ดร.กรรณิกา ยอดสง่า. ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สัมมนาวิจัย อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง, ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕.

(๘) สันทนากรุ่ม :

สันทนากรุ่ม ดร.พงศ์ศธร พิมพะนิตย์. ผู้อำนวยการกลุ่มประกันคุณภาพการอาชีวศึกษา, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์กิตติภาส นิ่งสูงเนิน. รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยเทคนิคคูเมือง, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์คมชาญ คมพิชญ์บำเพ็ญ. รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากิจการนักเรียนนักศึกษา วิทยาลัยการอาชีพสังขะ, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์ธนกร ส่งสัยอ. รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารงานทั่วไปวิทยาลัยเทคโนโลยีชั้นบาดาล, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

อาจารย์นาริรัตน์ ทรัพย์ประเสริฐ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคโนโลยีรัตนโกสินทร์, ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๕.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bardo and Hardman. **Urban Sociology : A Systematic Introduction**. USA. : F.E.Peacock Publisher.1982.

Bardo. and Hartman. **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction**. New York : F.E. Peacock. 1983.

Brown and Moberg. **Organization Theory and Management : A Macro Approach**. New York: Wiley & Sons. 1989.

Good. **Dictionary of Education** 5th ed.. New York: McGraw - Hill. 2005.

Joyce and Weil. Marsha. **“Model of Teaching”**. Englewood Cliffs : Prentice - Hall International Editions. 1986.

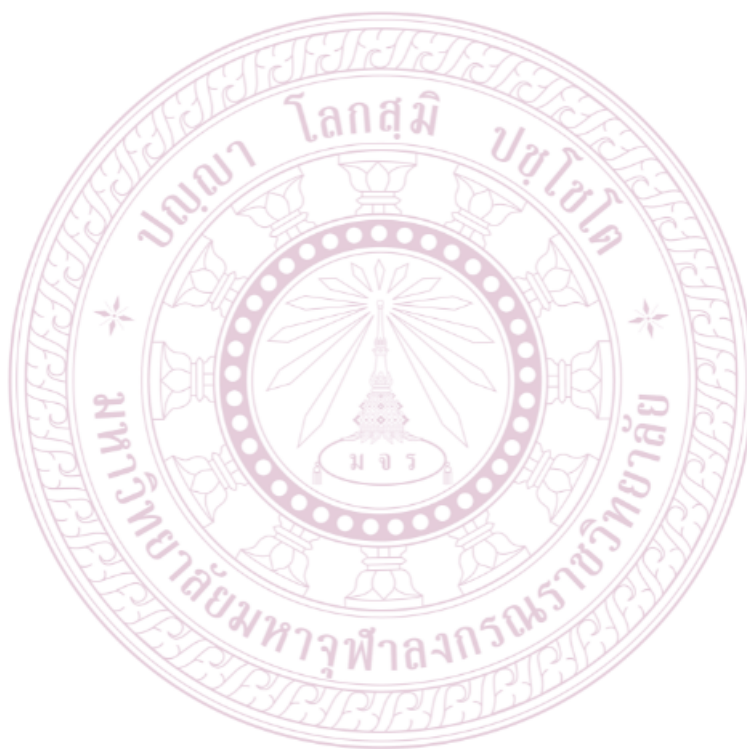
Keeves. **Educational research methodology. and measurement : An international handbook**. Oxford. England: Pergamon Press. 1988.

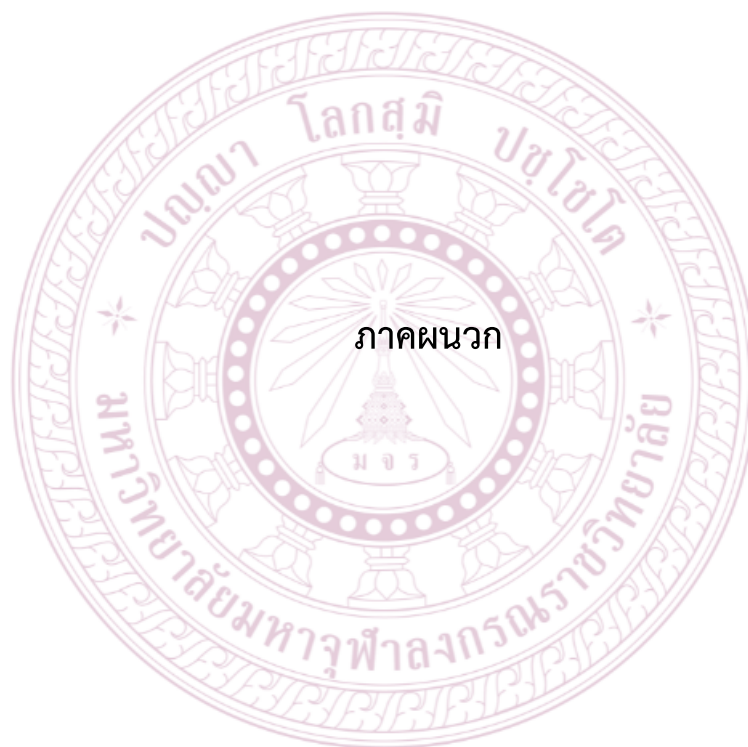
Keeves. **Educational Research Methodology. and Measurement: An international handbook**. Oxford. England: Pergamon Press .

บรรณานุกรม (ต่อ)

Smith and Others. “**Management : Making Organizations Perform**”. New York :
Macmillan. 1980.

Tosi. and Carroll. Management 2nd ed.. New York: John Wiley & Sons. 1982.

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมสัมมนาโครงการวิจัย

